

2 vol. - 1 mes

SPRAWOZDANIE

TOWARZYSTWA ROZWOJU
ZIEM WSCHODNICH

Z DZIAŁALNOŚCI
W DRUGIM OKRESIE
SPRAWOZDAWCZYM
11.X.36—22.V.38

W A R S Z A W A — 1 9 3 8

SPIS RZECZY

DZIAŁ ORGANIZACYJNY	4
Pierwszy Walny Zjazd Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich	4
Władze naczelne Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich	11
Stan organizacji Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich	14
Posiedzenia Rady Głównej i Zarządu Głównego oraz Głównej Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich	15
REZOLUCJE I. WALNEGO ZJAZDU I ICH WYKONANIE	25
ZASADNICZE ODCINKI PRACY	36
Program pracy	36
Akcja na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich	37
Akcja na rzecz warsztatów polskich w miastach na Ziemiach Wschod.	49
Prace naukowo-badawcze	58
Opieka nad potrzebami ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu	62
Akcja na terenie Pobojowisk Legionów Polskich na Wołyniu	72
Akcja na odcinku szlachty zagrodowej	73
Propaganda i wydawnictwa	76
Turystyka	79
Prace młodzieży dla Ziemi Wschodnich	83
Sprawy inteligencji na Ziemiach Wschodnich	87
Biblioteki Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich	89
Pomoc w naturze	94
Koła Szkolne	98
Kolonie Letnie	98
Sekcja Dochodów Niestających	102
Pomoc materialna Zarządu Głównego	104
SPRAWOZDANIA OKRĘGÓW	107
Okręg Białostocki	107
„ Lwowski	107
„ Nowogródzki	109
„ Poleski	111
„ Pokucki	115
„ Przemyski	116
„ Stanisławowski	119
„ Tarnopolski	120
„ Wileński	121
„ Wołyński	123
„ Stołeczny	125
„ Kielecki	136
„ Krakowski	137
„ Lubelski	137
„ Łódzki	137
„ Pomorski	138
„ Poznański	139
„ Śląski	139
„ Warszawski	141
ZAMKNIĘCIA RACHUNKOWE	144
Zamknięcia rachunkowe Zarządu Głównego	147
Zamknięcia rachunkowe Instytutu Gospodarczego Ziemi Wschodnich	152

SPRAWOZDANIE

TOWARZYSTWA ROZWOJU ZIEMI WSCHODNICH

Z DZIAŁALNOŚCI
W DRUGIM OKRESIE
SPRAWOZDAWCZYM
11.X.36 — 22.V.38

W A R S Z A W A — 1 9 3 8

K-160/83

118

136688

Drukarnia
Zakładów
Wydawn.
M. Arct, S.A.
w Warszawie

Stoimy przed II Walnym Zjazdem Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich w piątym roku jego działalności.

Mamy zreasumować wysiłek drugiego okresu pracy, który zapoczątkowany został I Walnym Zjazdem w dniu 11 października 1936 r.

Przebiegając myślą ubiegłe lata musimy stwierdzić, że zarówno na Ziemiach Wschodnich, jak i w Centrum Państwa dokonała się gruntowna zmiana pojęć na rolę i przyszłość Ziemi Wschodnich w Państwie. Zmienił się też wzajemny stosunek Ziemi Wschodnich i pozostałych części Polski; rozumieją się lepiej i uważają za równorzędne w Państwie czynniki.

Konieczność inwestowania na Ziemiach Wschodnich jest zasadą przez wszystkich uznaną. Społeczeństwo Ziemi Wschodnich zdobywa się na ustalanie programu gospodarczego, formułuje postulaty, potrafi o realizację ich walczyć.

Polak — mieszkaniec Ziemi Wschodnich czuje się gospodarzem na swej ziemi, rozpręża się i zaczyna żyć pełniejszym życiem.

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich, na wszystkich poziomach organizacyjnych dokładało starań o realizację naczelných zadań — rozwoju polskiego stanu kulturalnego i gospodarczego na Ziemiach Wschodnich i mamy przekonanie, że ma udział w tych przeobrażeniach jakie w ostatnich latach dokonywały się.

Przedkładając Walnemu Zjazdowi wyniki pracy Towarzystwa rozpoczynamy od uchwał I Walnego Zjazdu, które wytknęły Towarzystwu linie działalności na przyszłość. Mamy głębokie przekonanie, że Towarzystwo działało w okresie sprawozdawczym zgodnie z tymi wytycznymi. Jest to jednak dopiero początek długiej drogi, którą wypełnić będzie musiał zbiorowy wysiłek, uchwały bowiem I Walnego Zjazdu i na przyszłość ciągle będą żywe i stanowić będą drogowskaz dla przyszłych władz Towarzystwa.

Prace okresu sprawozdawczego postawiły T. R. Z. W. wobec nowych zadań, otwały nowe horyzonty i dlatego w trzecim etapie pracy przyszłe władze Towarzystwa staną przed realizacją jeszcze szerszego programu.

Zadaniami tymi zajmie się II Walny Zjazd T. R. Z. W.

DZIAŁ ORGANIZACYJNY

Pierwszy Walny Zjazd Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich

W dniu 11 października 1936 r., w trzecią rocznicę powstania Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich — odbył się w Warszawie Pierwszy Walny Zjazd T. R. Z. W.

Zjazd zamknięty był w ramach wewnętrzno-organizacyjnych. Przed południem odbyło się posiedzenie plenarne, na którym została przeprowadzona dyskusja generalna nad sprawozdaniem Zarządu Głównego i zaproponowanymi rezolucjami, nastąpiło uchwalenie rezolucji, wysłuchano sprawozdania Głównej Komisji Rewizyjnej i udzielono Zarządowi Głównemu absolutorium oraz dokonano wyboru nowych władz naczelnych T. R. Z. W. Debaty nad sprawami wewnętrzno-organizacyjnymi i sprawami gospodarczymi o charakterze lokalnym przeprowadzone zostały w dwu komisjach: gospodarczej i organizacyjnej, działających na pracach Walnego Zjazdu, które obradowały w tym samym dniu po południu.

W obradach Walnego Zjazdu udział wzięli:

Członkowie Rady Głównej: Marszałek Aleksander Prystor, Prezes Dr Henryk Gruber, Prezes Dr Roman Górecki, Gen. Mieczysław Mackiewicz, Dyr. Stanisław Paprocki, Dr Adam Stebelski.

Członkowie Zarządu Głównego: Prezes Józef Kozuchowski, Dyr. Piotr Jarocki, Prof. Kazimierz Skórewicz, Dr Ludwik Grodzicki, Nacz. Stanisław Polniak, Nacz. Bolesław Baranowski, Sen. Zygmunt Beczkowicz, Plk. Janusz Dżugay, Dyr. Czesław Kadenacy, Radca Józef Małowski, Prezes Alfred Naleszkiewicz, Dyr. Marian Wilczyński, Redaktor Bolesław Wścieklica.

Delegaci Okręgów T. R. Z. W.:

Białostockiego — Gen. Mieczysław Mackiewicz.

Kieleckiego — Dyr. Karol Klukowski.

Lwowskiego — Inż. Stanisław Bienkowski, Mec. Dr Stanisław Grzesik.

Nowogrodzkiego — Dyr. Józef Rybicki, Dyr. Józef Stark.

Poleskiego — Gen. Czesław Jarnuszkiewicz, Mgr Stanisław Zawadzki, Inspektor Krzysztof Breza, p. Edward Dunin-Markiewicz, Inż. Czesław Knichowiecki, Senator Piotr Olewiński.

Przemyskiego — Ks. Dziekan Antoni Miodoński, Plk. Jan Keller, Senator Władysław Pulnarowicz, p. Józef Wnuk, Dyr. Kazimierz Osiowski, Mjr. Zygmunt Zalewski.

Stolecznego — Marszałek Bohdan Podoski, Dyr. Emil Modrycki, Nacz. Mirosław Strimny, Dyr. Dymitr Szarzyński, Mec. Bronisław Wałukiewicz, Prof. Stefan Bryła, Mgr. Wiesław Pawłowski.

Śląskiego — Redaktor Jan Przybyła, Prezes Dr Witold Sachanek, Dr Zygmunt Robel, Dr Paweł Rybicki, Inż. Bronisław Zapytowski, Mgr. Henryk Haselbach, Dr Kazimierz Zawadzki.

Tarnopolskiego — Poseł Stanisław Widacki.

Warszawskiego — Plk. Zygmunt Bohusz-Szysko, Redaktor Stanisław Gąsiorowski, Inż. Bolesław Pawluć.

Wileńskiego — Inż. Józef Łastowski.

Wołyńskiego — Dyr. Tadeusz Szempliński, Dyr. Wacław Rakowski.

Członkowie Głównej Komisji Rewizyjnej: Dyr. Józef Frycz, Nacz. Władysław Bartosik, Dyr. Klemens Remer i Inż. Konstanty Zachert.

Obradom przewodniczył Prezes Rady Głównej p. Marszałek Aleksander Prystor. Pan Marszałek otworzył Walny Zjazd wygłaszając następujące przemówienie:

„Wszyscy wiemy, że półtora wieku temu Polskę spotkała straszliwa tragedia — rozdarcia i niewoli wieloletniej pod trzema systemami ucisku przez 3 zaborców. Ale nie wszyscy zdajemy sobie sprawę, że skutki niewoli przeżywać będziemy, niestety, długo jeszcze.

Jakkolwiek brutalny był system stosunków w zaborze pruskim, perfidny i demoralizujący, chociaż liberalniejszy w zaborze austriackim, to najokrutniejszy był w zaborze rosyjskim. Okrutność zawierała się w metodzie i celu, a celem było wtłoczenie o wiele wyższej kultury pod kózacki but kultury swojej. O ile nie poradził zaborca sobie w Królestwie Polskim, to cel ów, niestety, w wielkim stopniu osiągnięty został w tych częściach dawnej Polski, które składają się obecnie na Ziemię Wschodnią, z wyjątkiem Małopolski Wschodniej. Dokumentami martyrologii tych ziem są słowa: tutejszy i katolik — synonim Polaka.

Przyszedł moment, kiedy Polska wyzwoliła siebie z niewoli, połączyła swe ziemie i udręczone Ziemię Wschodnią znalazły się razem.

Wiemy, jak początkowa praca Polski, jako Państwa, była trudna, jak wiele wysiłku musiała włożyć w to, co zrobiła, a zrobiła nad podziw wiele. W pracy tej było wiele, bardzo wiele zgrzytów, które jednak z biegiem czasu powoli ustępowały. Nie ustąpił i góruje nad innymi zgrzyt, którego źródło staje się coraz wyraźniejsze i trafia już do świadomości ludzi, ten zgrzyt — to zgrzyt Ziemi Wschodnich. Bo i jakże w tym stanie rzeczy nie ma być zgrzytu w pracy państwowej i publicznej ogólnopolskiej? Jeśli porównamy na przykład województwa zachodnie, Pomorskie, Poznańskie i Śląskie ze wschodnimi, na przykład Wileńskim, Nowogrodzkim i Poleskim i uświadomimy sobie jaką olbrzymią przepaść kulturalną leży pomiędzy nimi, to zrozumiałem się staję, że ten głośny i coraz wyraźniejszy w miarę ucichania innych, zgrzyt w mechanizmie pracy nie może nie istnieć. Obowiązujące prawa i przepisy mamy jednolite dla całej Polski, obowiązki jednakże, a możność podłożenia obowiązkom niejednakowa. I tu właśnie leży problem Ziemi Wschodnich. Musimy dążyć do wyrównania warunków bytowania, do wyrównania

różnic kulturalnych, podciągając niskie poziomy ku górze, a więc pracując o wiele wydatniej i troskliwiej na i dla Ziemi Wschodnich. Praca ta nie może być załatwiona ani jakimś aktem jednym, ani pracą jednego pokolenia, a będzie trwać szereg pokoleń; praca ta musi być rozpoczęta. Praca ta jest wdzięczna, w skutkach swoich dla Polski dobroczynna, bo załatwia bólączki i utrapienia naszego życia polskiego nie tylko natury przejściowej, jak na przykład bezrobocia, ale da rozwiązanie dla zjawisk długotrwałych, jak na przykład przyrost ludności, idący w pokolenia. Można więc pokusić się na powiedzenie, że *ex nostro oriente lux* — to znaczy nieomal *salus rei publicae*.

Problem Ziemi Wschodnich był wyczuty przez grono osób, które trzy lata temu założyły Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich. Dziś mamy zwyczajny walny jego zjazd. Zjazd ten, jako pierwsze wspólne zebranie przedstawicieli okręgów Towarzystwa Ziemi Wschodnich, jest zamknięty w ramach wewnętrzno-organizacyjnych. Chcemy w ścisłym gronie zestawzić sobie wyniki prac dotychczasowych i wytyczyć kierunek pracy na przyszłość. Ze względu na konieczność zamknięcia obrad w ramach jednego dnia przewiduje się przeprowadzenie dyskusji jeneralnej nad sprawozdaniem Zarządu Głównego i ujęcie wyników dyskusji w formie rezolucji zjazdowych. Debaty nad sprawami wewnętrzno-organizacyjnymi i nad sprawami gospodarczymi o charakterze lokalnym będą przeprowadzone na komisjach, gdzie wygłoszone będą również odpowiednie referaty.

Zanim otworzę obrady, muszę przypomnieć Pierwszemu Zjazdowi, że razem z całym Narodem przeżywaliliśmy ciężkie dni smutku i żałoby z powodu zgonu Wskrzesiciela Polski, Jej Budowniczego a Wielkiego Syna Ziemi Wschodnich. Uczcijmy pamięć Jego przez skupienie myśli koło Jego potężnej, a świetlanej Postaci w jednogminutowej ciszy.

Niech Duch Jego i Myśl przyświeca obradom naszym.

Następnie Prezes Zarządu Głównego p. Minister Józef Kozuchowski wygłosił obszerny referat na temat przyczyn, które spowodowały różnicę poziomu między Polską Zachodnią i Centralną a Ziemią Wschodnią oraz uzasadnił konieczność wyrównania tych różnic.

Przemówienie Pana Prezesa Kozuchowskiego podajemy w skróceniu:

Różnice między tzw. Polską A i B występowały już od początku historii Polski. Polska A od kolebki Piastów aż do Jagiellonów wrosła organicznie w glebę, w poczucie prawne zachodnie i tradycję krwi. Polska B rodziła się natomiast w najazdach ze wschodu, z przewrotów gospodarczych które zmieniały szlaki obrotu towarowego, z wzrostu potęgi militarnej na Wschodzie i z nieładu politycznego, który osłabiał politycznie Polskę, w chwili gdy na Wschodzie i Zachodzie, wrosła wielkie autokratyczne potęgi. Szczególnie położenie geograficzne Polski w wieku XIX sprawiło, że zachowała charakter przeludnionego kraju rolniczo-surowcowego, gdy reszta Europy już od dziesiątków lat była krajem o przewadze procesów przetwórczych.

Wielka wojna i jej skutki, wyzwalać Polskę, postawiły ją, a w szczególności Polskę B, w sytuacji znacznie gorszej niż resztę Europy. Nawet zwyciężone Niemcy skończyły wojnę z kapitałem 1 miliarda marek w złocie, gdy powstająca Polska posiadała 100.000 marek w złocie. Do pogarszania stanu Polski przyczyniły się w wielkim stopniu

straty wojenne, na skutek których Polska wtedy, gdy inne państwa szły naprzód, musiała odbudowywać straty. Dość wspomnieć, że 85 tys. km² naszego Państwa, tzn. 22% całego obszaru było terenem długotrwałych walk pozycyjnych, tak, że straty przez to spowodowane dochodziły do 2 miliardów dolarów. Odbiło się to przede wszystkim na Polsce B. W tych warunkach wziął na siebie brzemień odpowiedzialności za odbudowę i rozwój Państwa — syn ziemi kresowej, Marszałek Piłsudski. W miarę jednak wzmocnienia się Państwa powstały różnice między Polską A i B. Podział staje się coraz wyraźniejszy i dotkliwszy. Taki stan nie mógł trwać długo. Ziemia Wschodnia stanowiła zbyt wielką część terenu naszego Państwa, naszej kultury i historii, aby upośledzenie ich mogło pozostać na stałe.

Próby aktywizacji Ziemi Wschodnich zaczęły się od pierwszych dni wolności Polski.

Wznowienie Uniwersytetu Stefana Batorego, Liceum Krzemienieckiego i organizacji szkolnictwa powszechnego, budowa dróg i mostów, to są etapy pracy nad podniesieniem Ziemi Wschodnich. Pozostało jednak poczucie pewnej różnicy poziomów w jednym państwie, pewnej odległości oddalającej jedną część kraju od drugiej.

W chwili powstania Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich, w 1933 roku, organizatorzy Towarzystwa zakreślili sobie cel ofensywny, zadanie konstrukcyjne. Dlatego nawet nazwę Towarzystwa ustalono w sposób ofensywny i nie Towarzystwo Obrony Ziemi Wschodnich ale Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich.

W dniu 15 grudnia 1933 r. przedłożono p. Min. Spraw Wewnętrznych memoriał, zawierający plan gospodarczy, obejmujący cały szereg zagadnień, jeszcze dziś mających znaczenie. Jest to program współpracy jednej dzielnicy z innymi, program łączący jeden rynek z drugim, producenta z konsumentem, turystę z nieznanym krajem.

12 kwietnia 1935 roku Prezes naszej Rady, p. Marszałek Aleksander Prystor skierował do Prezesa Rady Ministrów pismo, gdzie zostały sformułowane poglądy na zagadnienie inwestycji i ich znaczenie gospodarcze dla całego kraju.

Ustalono przytem dwa stwierdzenia:

1) Uruchomienie robót o charakterze konsumcyjnym, które nie zawsze powoduje powstawanie nowych dóbr, w centrum bezrobocia na Zachodzie i zatrudnienie przy nich robotników wykwalifikowanych, powoduje rozpraszenie ich i niszczy doświadczenie zawodowe z wielką szkodą dla przemysłu.

2) Finansowanie z tych samych źródeł, nawet na gorszych warunkach, robót na Ziemiach Wschodnich, nie o charakterze konsumcyjnym, powiększyłoby majątek trwały o dorobek o charakterze produkcyjnym, a dałoby przemysłowi w centrum zbyt i właściwe zatrudnienie dla bezrobotnych fachowców.

W sprawozdaniu Zarządu Towarzystwa jest podana historia wysiłków w celu zorganizowania aparatu do badania potrzeb i postulatów gospodarczych Ziemi Wschodnich.

Do tej pracy powołane są organy samorządu gospodarczego, które całkowicie spełniają swoje zadanie, ale Towarzystwo ma swoją odrębną dziedzinę oddziaływania i nie należałoby jej zaniedbywać. Wystarczy

tylko poruszyć akcję prasową, w dziedzinie której Zarząd znalazł właściwe czynniki oddziaływania na opinię publiczną.

Dla gromadzenia i ogłoszenia wyników badań naukowych nad potrzebami gospodarczymi Ziemi Wschodnich został powołany, w porozumieniu z Komisją Badań Ziemi Wschodnich — Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich.

Praca Towarzystwa w centrum Państwa różni się od pracy w terenach wschodnich, gdzie dominującą rolę odgrywa człowiek, jego wola i kwalifikacje osobiste i zawodowe. Praca w centrum polega na budzeniu szerszej łączności i braterstwa, które powinny rządzić społeczeństwem.

Na tej idei Towarzystwo oparło organizację, licząc dzisiaj kilka tysięcy członków.

Po przemówieniu p. Prezesa Kozuchowskiego zostały odczytane, w formie wniosku, rezolucje zjazdowe.

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich za okres trzech lat, jakie ubiegły od chwili powstania Towarzystwa, nie było składane, ponieważ drukowane egzemplarze sprawozdania zostały przed Walnym Zjazdem rozesłane wszystkim zainteresowanym osobom i jednostkom organizacyjnym, to też po przemówieniu p. Prezesa Kozuchowskiego i odczytaniu zaproponowanych rezolucji — przewodniczący Zjazdu, p. Marszałek A. Prystor otworzył dyskusję generalną.

W dyskusji zabierali głos pp.: Senator Pulnarowicz (Okręg Przemyski), Dr Robel (Okręg Śląski), Ks. Dziekan Miodoński (Okręg Przemyski), Inspektor Breza (Okręg Poleski), p. Wnuk (Okręg Przemyski), Plk. Keller (Okręg Przemyski), Gen. R. Górecki (Rada Główna), Redaktor Wścieklica (Zarząd Główny), Dyr. Stark (Okręg Nowogródzki), Gen. Mackiewicz (Rada Główna, Okręg Białostocki), Dr Grzesik (Okręg Lwowski), Inż. Knichowiecki (Okręg Poleski), Mjr. Zalewski (Okręg Przemyski), Plk. Widański (Okręg Tarnopolski), p. Dunin Markiewicz (Okręg Poleski), Inż. Łastowski (Okręg Wileński) i Mgr. Zawadzki (Okręg Poleski).

W wyniku ożywionej dyskusji Walny Zjazd przyjął sprawozdanie Zarządu Głównego do wiadomości i uchwalił rezolucje zjazdowe. Rezolucje zjazdowe są omówione w dalszej części niniejszego sprawozdania.

Następnie, przewodniczący Głównej Komisji Rewizyjnej p. Dyr. Józef Frycz, złożył sprawozdanie Komisji. Walny Zjazd udzielił ustępującemu Zarządowi Głównemu absolutorium i dokonał wyboru nowych władz naczelnych Towarzystwa — po czym Przewodniczący Zjazdu zamknął obrady posiedzenia plenarnego.

Dalsze obrady Walnego Zjazdu odbyły się w tym samym dniu w dwu komisjach, obradujących na prawach Walnego Zjazdu.

Komisji dla spraw organizacyjnych przewodniczył p. Sen. Zygmunt Beczkowicz, a referat wygłosił p. Dyr. Piotr Jarocki.

Przedmiotem referatu były następujące sprawy:

- 1) organizacja Kół wschodnich,
- 2) wytyczne prac dla Kół i Okręgów wschodnich,
- 3) współpraca Okręgów wschodnich z Zarządem Głównym i Okręgami centralnymi i zachodnimi,

- 4) organizacja i zadania Okręgów zachodnich,
- 5) zagadnienie młodzieży akademickiej i dopływu inteligencji na Ziemię Wschodnią,
- 6) stosunek do innych organizacji.

Referent omówił rolę T. R. Z. W. w życiu Polski, podkreślając, że T. R. Z. W.

— w całej swej działalności jest nastawione na rozwój Ziemi Wschodnich i na wiązanie jak najściślej Ziemi Wschodnich z resztą Polski,

— zajmuje się całokształtem Ziemi Wschodnich i stara się w ramach interesów Państwa znaleźć wytyczne działania należycie uzasadnione i mające szanse realizacji,

— jest organizacją niezależną i kieruje się wyłącznie obiektywnymi kryteriami,

— nie konkuruje z innymi organizacjami, lecz pomaga, a działać zaczyna wtedy, gdy tego wymaga interes terenu,

— jest jedyną organizacją, która dzięki swemu ustrojowi i składowi potrafi znaleźć poparcie opinii szerokich kół społeczeństwa dla postulatów Ziemi Wschodnich.

Referent zanalizował zadania Kół Wschodnich, zwrócił uwagę, że Koła te powinny się starać o skupienie w pierwszym rzędzie ludzi niezaangażowanych w innych organizacjach, a wartościowych społecznie, oraz powinny pociągać do pracy młode pokolenie, a przede wszystkim tych, którzy przeszli przez harcerstwo.

Okręgi zachodnie powinny współpracować z Zarządem Głównym w realizowaniu programu jego pracy. W szczególności powinny prowadzić ożywioną propagandę postulatów Ziemi Wschodnich, popierać wydawnictwa popularyzujące wiedzę o Ziemiach Wschodnich i urządzać odczyty na temat aktualnych zagadnień. Jako prelegentów należałoby zapraszać ludzi z terenu Ziemi Wschodnich, jeżeli chodzi o referaty informacyjne. Referaty o charakterze naukowym mogłyby wygłaszać znawcy Ziemi Wschodnich, mieszkający w Warszawie. Okręgi centralne i zachodnie powinny popierać turystykę na Ziemi Wschodniej, zbyt wyrobów ludowych pochodzących z Ziemi Wschodnich, sadownictwo, zielarstwo, opiekować się dziećmi z Ziemi Wschodnich, tworzyć Koła szkolne dzieci z centrum Państwa dla utrzymywania kontaktu z dziećmi z Ziemi Wschodnich.

Następnie referent omówił niezmierną doniosłość zagadnienia wychowania i przygotowania kadr inteligencji, która, idąc na Ziemię Wschodnią, byłaby przejęta ideami T. R. Z. W.

Kończąc, referent wyraził nadzieję, że nasze placówki terytorialne na Ziemiach Wschodnich staną się najpoważniejszym czynnikiem czujności, ładu, wytrwałości i konsekwencji w działaniu. Tych cech charakteru tak brak na wszystkich polach, że warto się pokusić o ich zaszczepienie tym, którzy łączą się w T. R. Z. W. dla pracy nad rozwojem Ziemi Wschodnich. Mając ustalić wytyczne prac na przyszły okres uderzyć należy w silny ton wiary w naszą organizację, wiary w jej misję do wykonania — wielkiej pracy dla Ziemi Wschodnich i na Ziemiach Wschodnich.

W dyskusji nad referatem zabierali głos pp.: Sen. Beczkowicz (Zarząd Główny), Marsz. Podolski (Okręg Stołeczny), Inż. Bienkowski (Okr. Lwowski), Gen. Mackiewicz (Okr. Białostocki), p. Wnuk (Okr.

Przemyski), Sen. Pulnarowicz (Okr. Przemyski), Płk. Keller (Okr. Przemyski), Płk. Widacki (Okr. Tarnopolski), p. Dunin-Markiewicz (Okr. Poleski), Dr. Stebelski (Rada Główna).

Tęzy referatu p. Dyr. Jarockiego i uchwały komisji dla spraw organizacyjnych stały się podstawą do opracowania „Instrukcji organizacyjnej dla Okręgów i Kół Wschodnich”, którą rozesłano wszystkim Okręgom T=wa i Kółom na Ziemiach Wschodnich.

Komisja dla spraw Gospodarczych obradowała pod przewodnictwem p. Mec. Dr Grzesika Stanisława.

Zebranie otworzył sekretarz Zarządu Głównego p. Dr Grodzicki Ludwik, stwierdzając, że pomimo wyłożonych prac, prowadzonych od dwóch lat przez Zarząd Główny nad opracowaniem planu gospodarczego T. R. Z. W. dla Ziemi Wschodnich — planu takiego dotąd nie dało się stworzyć.

Trudności, które stanęły na przeszkodzie były następujące:

- a) położenie geograficzne Ziemi Wschodnich i wynikająca z niego potrzeba zróżniczkowania planu dla poszczególnych terenów,
- b) brak wiadomości i materiałów z terenu,
- c) trudności przy systematyzacji i ustaleniu hierarchii potrzeb terenów.

Nie mogąc w tych warunkach utworzyć planu gospodarczego, Zarząd Główny pragnie w tym gronie sprecyzować drogi, wiodące:

- a) do ustalenia i
- b) do przeprowadzenia planu.

Ustalenie planu jest możliwe tylko:

- a) przez uświadomienie sobie potrzeb terenu przez każdą komórkę organizacyjną,
- b) ujęcie tego w formie gotowej przez ośrodki Okręgów,
- c) przedstawienie materiału Zarządowi Głównemu.

Wyciągnięcie wniosków z otrzymanego w ten sposób materiału z terenu oraz zestawienie ich z badaniami prowadzonymi przez Zarząd Główny, może ułatwić stworzenie planu gospodarczego.

Dla przeprowadzenia opracowanego już planu potrzeba:

- a) nastawienia społeczeństwa Ziemi Wschodnich w kierunku stworzenia woli jednolitej do osiągnięcia swych sprecyzowanych dośkądnych zadań,
- b) wytłumaczenia społeczeństwu z innych dziedzin konieczności uprzywilejowania Ziemi Wschodnich przy przeprowadzeniu planu inwestycyjnego dla całego Państwa. Osiągnąć to można przez poczynienie znacznych wkładów i uwzględnienie w ustawodawstwie i rozporządzeniach odrębności tych Ziemi.

Najlepszym środkiem propagandowym do osiągnięcia tego celu byłaby propaganda przeprowadzona na podstawie materiałów pochodzących z terenu.

Do czasu ustalenia planu gospodarczego, Zarząd Główny będzie załatwiał w dalszym ciągu potrzeby doraźne, starając się wprowadzić w życie wytyczne postawione w przemówieniu. Referent prosił by dys-

kusja z jednej strony uwzględniła, w jaki sposób możnaby było osiągnąć zamierzenia w kierunku ustalenia definitywnego planu gospodarczego, a z drugiej strony, by w dyskusji podniesiono, jakie są najbardziej palące dzyderaty Okręgów reprezentowanych na Komisji.

Następnie w dyskusji nad referatem zabrali głos: dyr. Stark (Okr. Nowogródzki), p. Breza (Okr. Poleski), p. inż. J. Łastowski (Okr. Wileński), p. Osiowski (Okr. Przemyski), p. inż. Cz. Knichowiecki (Okr. Poleski), p. red. Wścieklica (Zarz. Główny), dyr. Garczyński (Zarząd Główny), dyr. Szempliński (Okr. Wołyński), Dr. Łęcki (Zarz. Główny), p. Prezes Kozuchowski (Zarz. Główny).

Po wyczerpującym omówieniu postulatów gospodarczych poszczególnych okęgów Dr. L. Grodzicki oświadczył, że Zarząd bardzo wielką uwagę będzie przykładał do badań prowadzonych zarówno w terenie, jak i w Warszawie.

Komisja Naukowa Badań Ziemi Wschodnich ściśle współpracując z T. R. Z. W. zwróciła się do wszystkich Szkół Wyższych z propozycją wydania studentom w pracach seminaryjnych i dyplomowych tematów związanych z zagadnieniami Ziemi Wschodnich.

Dla przygotowania działaczy społecznych i pionierów w pracy na Ziemiach Wschodnich — Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich dołoży starań, ażeby prócz Warszawy również i w innych miastach uniwersyteckich były prowadzone cykle wykładów wzorowanych na Studium o Ziemiach Wschodnich.

W przerwie pomiędzy zebraniem plenarnym a posiedzeniami Komisji — uczestnicy Walnego Zjazdu wzięli udział we wspólnym obiedzie, a wieczorem, po zakończeniu obrad — w zebraniu towarzyskim zorganizowanym przez grono Pań Gospodyń TRZW w salonach Zrzeszenia Pracowników P. K. O.

Władze Naczelne Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich

wybrane przez Walny Zjazd w dniu 11.X.1936, z uwzględnieniem
kooptacji w ciągu trwania kadencji.

I. Rada Główna

Prezes:

Prystor Aleksander, Marszałek Senatu R. P.

Wiceprezisi:

Dr Gruber Henryk, Prezes Pocztovej Kasy Oszczędności
Dr Helczyński Bronisław, Pierwszy Prezes Najwyższego Trybunału Administracyjnego

Sekretarz:

Dr Stebelski Adam, historyk

Członkowie:

Butkiewicz Michał, Dyrektor Tramwajów i Autobusów Miejskich m. st. Warszawy
Byrka Władysław, Prezes Banku Polskiego — dokooptowany 18.I.1937 r.
Inż. Dażeński Stefan, Naczelny Dyrektor Państwowej Fabryki Olejów Mineralnych „Polmin” — dokooptowany 7.X.1937 r.
Ś.p. Dziewałtowski-Gintowt Kazimierz — zmarł 9.XII.1936 r.
Gen. bryg. Głuchowski Janusz, I Wiceminister Spraw Wojskowych — dokooptowany 7.X.1937 r.
Gołuchowski Wojciech, Senator
Dr Górecki Roman, Prezes Banku Gospodarstwa Krajowego
Gen. bryg. Jarnuszkiewicz Czesław
Gen. dyw. Kasprzycki Tadeusz, Minister Spraw Wojskowych
Gen. bryg. s. s. Mackiewicz Mieczysław
Dr Papara Kazimierz, Prezes Lwowskiej Izby Rolniczej — dokooptowany 7.X.1937 r.
Paprocki Stanisław, Dyrektor Instytutu Badań Spraw Narodowościowych
Piłsudski Jan, b. Minister Skarbu
Rdułtowski Konstanty, Senator
Rzymowski Jan, Prezes Sądu Najwyższego
Inż. Skórewicz Kazimierz, em. Profesor Politechniki — dokooptowany 7.X.1937 r.
Gen. broni Sosnkowski Kazimierz, Inspektor Armii
Gen. broni s. s. Żeligowski Lucjan, Poseł

II. Zarząd Główny

Prezes:

Kożuchowski Józef, Wiceprezes Banku Gospodarstwa Krajowego

Wiceprezesa:

Jarocki Piotr, Dyrektor Administracyjny Poczтовой Kasy Oszczędności
Beczakowicz Zygmunt, Senator
Inż. Skórewicz Kazimierz, em. Profesor Politechniki — ustąpił 7.X.1937 r. wobec powołania na członka Rady Głównej

Sekretarz:

Dr Grodzicki Ludwik, Naczelnik Wydziału Głównego Urzędu Statystycznego

Skarbnik:

Polniak Stanisław, Naczelnik Wydziału Ministerstwa Skarbu

Członkowie Komitetu Wykonawczego:

Płk. dypl. Dżugay Janusz, Dyrektor Biura Wojskowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych
Kadenacy Czesław, Dyrektor Państwowego Banku Rolnego
Płk. dypl. Sadowski Stanisław — dokooptowany 22.II.1937 r.

Członkowie:

Baranowski Bolesław, Naczelnik Wydziału Poczтовой Kasy Oszczędności
Płk. dypl. Bohusz-Szyszkowski Zygmunt, Zastępca Dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza
Płk. dypl. Kiliński Władysław, Szef Gabinetu Ministra Spraw Wojskowych
Modrycki Emil, Naczelny Dyrektor Banku Polska Kasa Opieki — dokooptowany 5.XI.1936 r.
Naleszkiewicz Alfred, em. Dyrektor Izby Skarbowej
Podolski Bohdan, Wicemarszałek Sejmu
Poniatowski Józef, Dyrektor Biura Ekonomicznego Prezydium Rady Ministrów
Strzegoński Kazimierz, Wiceprezes Poczтовой Kasy Oszczędności
Dr Wilczyński Marian, Wicedyrektor Poczтовой Kasy Oszczędności
Wścieklica Bolesław, Kierownik Samodzielnego Referatu Studiów Funduszu Pracy

Zastępcy Członków:

Dr Cieślak Tadeusz, etnograf
Garczyński Tadeusz, Dyrektor Zrzeszenia Importerów Kawy i Herbaty
Dr Kaflński Izidor, Naczelnik Wydziału Naczelnej Dyrekcji Lasów Państwowych
Dr Łęcki Stanisław, Radca Ministerstwa Skarbu
Szubert Eugeniusz, Naczelnik Wydziału Poczтовой Kasy Oszczędności — dokooptowany 2.IX.1937 r.
Węgrzecki Mieczysław, Dyrektor Oddziału P. B. P. „Orbis”
Wilczyński Jan, Kierownik Działu Propagandy P.L.L. „Lot” — ustąpił 8.IV.1937 r.

III. Główna Komisja Rewizyjna

Przewodniczący: Frycz Józef, Wicedyrektor Poczтовой Kasy Oszczędności
Bartosik Władysław, Naczelnik Wydziału Poczтовой Kasy Oszczędności
Prymon Andrzej, Inspektor Ministerstwa Poczty i Telegrafów
Remer Klemens, Wicedyrektor Banku Gospodarstwa Krajowego
Zachert Konstanty, inżynier.

Stan organizacji T. R. Z. W.

I. Okręgi i Koła

L.p.	NAZWA OKRĘGU	Stan organizacji Okręgu		Stan organizacji Koła		Ilość członków	U w a g i
		zorganizowany	delegatura	zorganizowane	delegatura		
1	Białostocki	1	—	2	—	20	Brak sprawozdania o liczbie członków
2	Lwowski	—	1	2	5	56	
3	Nowogrodzki	1	—	8	—	135	
4	Poleski	1	—	9	—	184	
5	Pokucki	—	1	—	5	—	
6	Przemyski	1	—	8	1	1 172	
7	Stanisławowski	—	1	1	—	350	
8	Tarnopolski	1	—	17	—	296	
9	Wileński	1	—	6	2	69	
10	Wołyński	1	—	10	—	189	
Razem Okręgi Wschod.		7	3	63	13	2 471	Brak sprawozdania o liczbie członków
11	Kielecki	1	—	16	—	508	
12	Krakowski	—	1	2	—	87	
13	Lubelski	—	1	—	—	—	
14	Łódzki	—	1	1	—	20	
15	Pomorski	—	1	4	—	193	
16	Poznański	—	1	2	—	50	
17	Stołeczny	1	—	7	—	1 186	
18	Śląski	1	—	3	—	261	
19	Warszawski	1	—	11	—	484	
Razem Okręgi Zachod.		4	5	46	—	2 789	Łącznie z Kołem Wilnian przy T.R.Z.W.
Razem . .		11	8	109	13	5 260	

II. Sekcje przy Zarządzie Głównym

1. Komitet dla Spraw Polesia
2. Sekcja dla Spraw Małopolski Wschodniej
3. Sekcja dla Spraw Wołynia
4. Komitet dla Spraw Kas Bezprocentowych
5. Koło Ekonomistów
6. Sekcja Turystyki
7. Sekcja dla Spraw Inteligencji
8. Sekcja Prasowa
9. Komitet Redakcyjny Rocznika Ziem Wschodnich
10. Sekcja Bibliotek i Czyteln
11. Sekcja Pomocy w Naturze
12. Sekcja Kół Szkolnych

13. Sekcja Dochodów Niestalych
14. Kolektura Loterii Klasowej Polskiego Monopolu Loteryjnego
15. Sekcja Porad Prawnych

III. Instytut Gospodarczy Ziem Wschodnich przy T. R. Z. W.

IV. Komitet dla Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski przy T. R. Z. W.

V. Komitet Opieki nad Pobojuwiskami Legionów Polskich

VI. Studium o Ziemiach Wschodnich

VII. Koła Młodych T. R. Z. W.

1. Koło Młodych T. R. Z. W. w Warszawie
2. Koło Młodych T. R. Z. W. we Lwowie

VIII. Koła Akademickie

1. Akademickie Koło Rozwoju Ziem Wschodnich Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie
2. Akademickie Koło Rozwoju Ziem Wschodnich S. G. G. W. w Warszawie
3. Akademickie Koło Rozwoju Ziem Wschodnich S. B. M. im. Wawelberga w Warszawie
4. Akademickie Koło Rozwoju Ziem Wschodnich Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie

Posiedzenia Rady i Zarządu Głównego oraz Głównej Komisji Rewizyjnej

I. Posiedzenia Rady Głównej

W okresie sprawozdawczym odbyło się 5 posiedzeń Rady Głównej.

Pierwsze posiedzenie Rady Głównej, jakie odbyło się w Warszawie w dn. 11.X.36 r., poświęcone było wyłącznie wyborowi Prezesa Rady. Prezesem Rady został wybrany jednogłośnie Pan Marszałek Senatu Aleksander Prystor.

Drugie posiedzenie odbyło się w Warszawie w dn. 18.I.1937 r. Przed przystąpieniem do porządku dziennego, Rada oddała hołd pamięci swego zmarłego Członka ś. p. Wojewody Kazimierza Gintowt-Dziewałtów=

skiego. Pan Marszałek Prystor, jako przewodniczący, wygłosił następujące przemówienie:

„Dnia 9 grudnia zmarł nagle ś. p. Kazimierz Gintowt-Dziewałtowski, Wicewojewoda Wileński, Członek Rady Głównej i organizator Okręgu Tarnopolskiego. W Zmarłym straciliśmy jednego z najgorliwszych i najbardziej czynnych współpracowników i obrońców tej sprawy, dla której pracujemy w Towarzystwie Rozwoju Ziem Wschodnich.

Pełna ofiarności praca ś. p. Wicewojewody Gintowt-Dziewałtowskiego na terenie woj. tarnopolskiego, gdzie zorganizował Okręg T. R. Z. W. i kierował nim przez przeszło dwa lata, wydała już owoce. Przyczynił się wydatnie do konsolidacji społeczeństwa polskiego na tamtejszym terenie i do ożywienia pracy polskiej na wszystkich polach. Pod Jego kierunkiem Okręg Tarnopolski był placówką Towarzystwa najlepiej zorganizowaną, najczynniejszą i zdającą sobie dobrze sprawę z obowiązków jakich się podjęła.

Powołany na przeciwny kraniec Ziem Wschodnich, jako Wicewojewoda Wileński, nie przerwał pracy w ramach T. R. Z. W. ani na chwilę. Już od pierwszego zetknięcia z nowym terenem swej pracy — szukał podstaw na jakich Towarzystwo winno się oprzeć i ludzi do pracy w Towarzystwie. Niestety, w samym początku swej pracy urzędowej i pracy dla T. R. Z. W. zmarł w chwili, gdy przedstawiał instytucjom centralnym w Warszawie postulaty Wileńszczyzny. Zmarł jak żył — na posterunku.

W Zmarłym straciliśmy nie tylko jednego z najgorliwszych członków, ale także człowieka pełnego zalet osobistych i ujmującego swoją bezpośredniością.

Cześć Jego pamięci!”

Następnie Rada Główna dokonała wyboru Wiceprezesów Rady w osobach pp. Prezesa dr Henryka Grubera i Prezesa dr Bronisława Helczyńskiego. Sekretarzem Rady wybrany został p. dr Adam Stebelski. Równocześnie Rada dokooptowała do swego składu Prezesa Banku Polskiego p. Władysława Bynkę.

Po zatwierdzeniu budżetu Zarządu Głównego na r. 1937 oraz uchwaleniu dodatkowych kredytów na r. 1936, Rada wysłuchiwała obszernego sprawozdania Wiceprezesa Zarządu Głównego p. Senatora Z. Beczkowicza z akcji, jaką prowadziło T. R. Z. W. na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich i uwzględnienia ich potrzeb w 4-letnim planie inwestycyjnym. W dyskusji nad sprawozdaniem p. Sen. Beczkowicza zabierali głos pp. Marszałek A. Prystor, Prezes Kozuchowski i Senator Rdułtowski. Sprawozdanie zostało przyjęte przez Radę Główną do wiadomości.

W dalszym punkcie porządku dziennego — referat na temat zagadnienia polskiego stanu posiadania w Małopolsce Wschodniej wygłosił p. dr August Zierhoffer, Prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza. W dyskusji nad referatem zabierali głos pp. Marszałek Prystor, Prezes Helczyński, Prezes Kozuchowski, dr Stebelski, Senator Rdułtowski, Dyr. Jarocki, Senator Beczkowicz, Gen. Mackiewicz i Prezes Rzymowski. Rada Główna postanowiła referat Prof. Zierhoffera oraz materiał jakiego do starczyła dyskusja odbyta na posiedzeniu Rady Głównej — przekazać

Zarządowi Głównemu dla przepracowania go i przygotowania odpowiedniego wystąpienia w sprawie Małopolski Wschodniej do Rządu.

Trzecie posiedzenie Rady Głównej odbyło się w dniu 22 maja 1937 r. w Wilnie. Obrady odbyły się na 2-u posiedzeniach: publicznym i zamkniętym.

W posiedzeniu publicznym, prócz członków Rady Głównej i Zarządu Głównego wzięli udział członkowie Zarządu Okręgu Wileńskiego TRZW, Delegaci Kół Okręgu Wileńskiego na ogólne zgromadzenie Okręgu, które odbyło się w tym samym dniu, przedstawiciele władz, organizacji samorządowych, gospodarczych, społecznych i młodzieży akademickiej. Po przemówieniu przewodniczącego, p. Marszałka A. Prystora, sprawozdanie z prac Zarządu Głównego złożył Prezes Zarządu Głównego, Józef Kozuchowski. Następnie Prof. dr Witold Staniewicz, Rektor Uniwersytetu Stefana Batorego, wygłosił referat na temat ogólnej sytuacji gospodarczej woj. wileńskiego, p. Ludwik Maculewicz, Dyrektor Państwowego Banku Rolnego w Wilnie — pt. „Najistotniejsze potrzeby rolnictwa na terenie woj. wileńskiego“, a p. inż. Władysław Barański, Dyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej pt. „Potrzeby przemysłu, handlu i rzemiosła woj. wileńskiego“. Przemówienia i referaty wygłoszone wówczas na posiedzeniu Rady Głównej zostały następnie wydane przez Zarząd Okręgu Wileńskiego T. R. Z. W. w osobnej broszurze.

Na posiedzeniu zamkniętym, które odbyło się bezpośrednio po zamknięciu pierwszej części obrad, w uzupełnieniu sprawozdania złożonego publicznie, poruszył Wiceprezes Zarządu Głównego, p. Dyrektor Jarocki sprawę pracy społecznej i działalności T. R. Z. W. na terenie Wołynia. Rada Główna postanowiła, aby Zarząd Główny przystąpił do zbierania obiektywnych materiałów dotyczących sytuacji na terenie woj. wołyńskiego oraz dążył do usprawnienia organizacji T. R. Z. W. na tym terenie.

Czwarte posiedzenie Rady Głównej odbyło się w dn. 7.X.1937 r. w Warszawie pod przewodnictwem p. Marszałka Aleksandra Prystora. Rada Główna dokooptowała do swego składu pp.: Inż. Stefana Dąwańskiego, Naczelnego Dyrektora „Polminu“, Gen. Janusza Głuchowskiego, Pierwszego Wiceministra Spraw Wojskowych, dr Kazimierza Paparę, Prezesa Lwowskiej Izby Rolniczej i Inż. Kazimierza Skórewicza, em. Prof. Politechniki. Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego złożył Wiceprezes Zarządu Głównego, p. Dyr. P. Jarocki. W dyskusji nad sprawozdaniem zabierali głos pp.: Marszałek Prystor, Prezes Helczyński, Prezes Kozuchowski, Gen. Mackiewicz i Sen. Rdułtowski. Po wyczerpaniu dyskusji — Rada Główna przyjęła sprawozdanie do wiadomości. Następnie Rada Główna zatwierdziła budżet Zarządu Głównego na rok 1938.

Po wyczerpaniu porządku dziennego Rada Główna wysłuchiwała referatu p. plk. Stanisława Sadowskiego i koreferatu p. dr Adama Stebelskiego na temat stosunków gospodarczych i narodowościowych na terenie Wołynia. Rada Główna prosiła pp. referentów, aby, na podstawie zebranego przez siebie materiału i odbytej dyskusji, wystąpili na przy-

szłym posiedzeniu Rady z wspólnym referatem zawierającym pozytywne wytyczne pracy społecznej i pracy T. R. Z. W. na tym terenie.

Piąte posiedzenie Rady Głównej odbyło się w Warszawie w dn. 24.III.1938 r. Obradom przewodniczył p. Marszałek Aleksander Prystor. Rada Główna wysłuchała złożonego przez Wiceprezesa Zarządu Głównego, p. Dyrektora Jarockiego sprawozdania z działalności Zarządu za okres ubiegły, a w dyskusji zabierali głos pp.: Marszałek Prystor, Prof. Skórewicz, Dyr. Jarocki, Dyr. Krzyżanowski — Wiceprezes Zarządu Okręgu Wołyńskiego, Sen. Beczkowicz i Prezes Helczyński. Rada Główna przyjęła sprawozdanie do wiadomości z wyrażeniem Zarządowi Głównemu uznania i podziękowania za niesłabnącą pracę. Następnie omówiono sprawy związane z II Walnym Zjazdem T. R. Z. W. i za twierdzono kredyty dodatkowe na rok 1937.

Referat będący uzupełnieniem i dopełnieniem referatów wygłoszonych na posiedzeniu Rady w dn. 7.X.1937 r. — wygłosił p. Płk. Sadowski. Referat ten uzupełniony był całym szeregiem tez i wytycznych, jakimi winna się kierować polska praca społeczna na Wołyniu, które zostały przez Radę Główną przyjęte.

II. Posiedzenia Zarządu Głównego

W okresie od 11 października 1936 do 7 kwietnia 1938 r. odbyło się 47 posiedzeń Zarządu Głównego, w tym 14 posiedzeń plenarnych i 33 posiedzenia Komitetu Wykonawczego.

Posiedzenia w dniach: 5.XI.36 r., 7.XII.36 r., 7.I.37 r., 11.II.37 r., 4.III.37 r., 12.III.37 r., 28.X.37 r., 18.XI.37 r., 27.I.38 r., 3.II.38 r. i 7.IV.38 r. odbyły się w obecności Prezesa Rady Głównej, p. Marszałka Aleksandra Prystora. Na posiedzeniach plenarnych przewodniczył z reguły Prezes Zarządu Głównego Józef Kozuchowski, na posiedzeniach zaś Komitetu Wykonawczego, Wiceprezes Zarządu Głównego p. Dyr. Piotr Jarocki.

Dla poinformowania jakie sprawy były przedmiotem obrad Zarządu Głównego podajemy poniżej zwięzłe informacje o poszczególnych posiedzeniach:

1936 r.

- 11.X.36 — posiedzenie konstytucyjne Zarządu Głównego.
- 22.X.36 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 - Sprawa utworzenia przy Zarządzie Głównym T. R. Z. W. Komitetu dla Spraw Polesia — ref. Prezes Kozuchowski.
 - Sprawa organizacji T. R. Z. W. na terenie woj. stanisławowskiego i powierzenie funkcji Delegata Zarządu Głównego na Okręg Pokucki p. Płk. K. Ryzińskiemu — ref. Dyr. P. Jarocki.
 - Sprawa zajęcia się przez T. R. Z. W. zagadnieniem kas bezprocentowych — ref. Prezes J. Kozuchowski.
 - Podział funkcji i referatów pomiędzy poszczególnych Członków Zarządu Głównego i ich zastępców, oraz ustalenie stałych terminów posiedzeń Zarządu Głównego i Komitetu Wykonawczego — ref. Dyr. P. Jarocki.
 - Program pracy Zarządu Głównego na r. 1938 — ref. Dyr. P. Jarocki.

Sprawozdanie z rozmowy z p. Ministrem Bobkowskim na temat spraw turystyki na Ziemiach Wschodnich — składa Dyr. C. Kadenacy.
Sprawozdanie kasowe za ubiegłe 9 miesięcy 1936 r. — składa Nacz. S. Polniak.
Sprawa reorganizacji Studium o Ziemiach Wschodnich — ref. Dyr. P. Jarocki.

- 29.X.36 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 - Sprawozdanie z wykonania uchwał ostatniego Komitetu Wykonawczego oraz sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki, Płk. J. Dżugay i Sen. Z. Beczkowicz.
 - Sprawa czteroletniego planu inwestycyjnego Rządu plan pracy T. R. Z. W. na rzecz jak najszybszego zaspokojenia potrzeb Ziemi Wschodnich w tym planie — ref. Sen. Z. Beczkowicz.
- 5.XI.36 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
 - Program prac Zarządu Głównego na r. 1938, na podstawie uchwały Komitetu Wykonawczego 22.X.36 r. — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 19.XI.36 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 - Sprawozdanie z uchwał ostatniego Komitetu Wykonawczego — składa Dyr. P. Jarocki.
 - Zagadnienie kas bezprocentowych, dane co do żydowskich kas bezpr., sytuacja na odcinku kas polskich i wnioski co do możliwości działalności ze strony T. R. Z. W. na tym odcinku — ref. Nacz. B. Baranowski.
 - Powołanie Komitetu dla Spraw Kas Bezprocentowych przy Zarządzie Głównym T. R. Z. W.
 - Sprawozdanie z prac, które w związku z uchwaloną w dniu 22.X.36 r. programem pracy na rok 1938 zostały już zapoczątkowane — ref. Dyr. P. Jarocki.
 - Projekt instrukcji Zarządu Głównego dla Kół i Okręgów Wschodnich — ref. Dyr. P. Jarocki.
 - Sprawa etatów duszpasterskich dla Małopolski Wschodniej — ref. Płk. J. Dżugay.
- 26.XI.36 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 - Sprawy związane z wykończeniem Domu Akademika na Polesiu — ref. Marszałek B. Podolski.
 - Sprawy bieżące Małopolski Wschodniej — ref. Płk. J. Dżugay.
- 3.XII.36 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
 - Projekt memoriału Zarządu Głównego T. R. Z. W. do Pana Prezesa Rady Ministrów w sprawie inwestycji na Ziemiach Wschodnich — referują Prezes J. Kozuchowski, Sen. Z. Beczkowicz i dr L. Grodzicki.
 - Inne sprawy związane z akcją na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich — ref. Sen. Z. Beczkowicz.
 - Powołanie do życia Komitetu dla Spraw Inwestycji na Ziemiach Wschodnich.
 - Zreferowanie memoriału jaki w sprawie Małopolski Wschodniej został złożony Panu Prezesowi Rady Ministrów w dn. 17.X.36 r. — ref. dr L. Grodzicki.
 - Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego podejmowanych do ostatniego posiedzenia plenarnego Zarządu Głównego, oraz sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki, Płk. Z. Bohusz-Szyszko, Dyr. M. Wilczyński, Dyr. J. Poniatowski i dr L. Grodzicki.
- 10.XII.36 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 - Sprawa etatów duszpasterskich dla Małopolski Wschodniej i sprawy bieżące Małopolski Wschodniej — ref. Płk. Dżugay.
 - Ostateczny projekt memoriału T. R. Z. W. w sprawie inwestycji na Ziemiach Wschodnich — ref. Sen. Z. Beczkowicz.
 - Sprawozdanie Sekcji Turystyki i program prac Sekcji na r. 1937 — ref. Nacz. M. Węgrzecki.
- 17.XII.36 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 - Sprawozdanie z prac podejmowanych do ostatniego posiedzenia — składa Dyr. P. Jarocki.
 - Sprawozdanie z objazdu Kół Okręgu Wileńskiego i sprawy organizacyjne Okręgu Wileńskiego — ref. p. J. Nagórski.
 - Sprawozdanie z pobytu w Białymstoku na Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów Kół — składa dr L. Grodzicki.
 - Sprawozdanie z objazdu Okręgu Wołyńskiego i działalności T. R. Z. W. na tym terenie — składa Płk. Bohusz-Szyszko.

Sprawozdanie z audyencji delegacji Zarządu Okr. Poleskiego u Pana Prezesa Rady Ministrów w sprawie inwestycji państwowych na Polesiu — składa Dyr. C. Kadenacy.
 Sprawy Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. — ref. Płk. J. Dżugay.
 Sprawy organizacyjne Okręgów Zachodnich — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Sprawy Młodzieży Akademickiej i projekt utworzenia Koła Młodych T. R. Z. W. — ref. Dyr. P. Jarocki.

1937 r.

- 7.I.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
 Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego podejmowanych od ostatniego posiedzenia Zarządu Głównego — składa Dyr. P. Jarocki.
 Projekt regulaminu dla Koła Młodych T. R. Z. W. — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Budżet Zarządu Głównego na r. 1937 — ref. Nacz. S. Polniak.
 Sprawy bieżące Małopolski Wschodniej — ref. Płk. J. Dżugay.
- 15.XI.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Sprawozdanie z prac podejmowanych od ostatniego posiedzenia i sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki, Dyr. C. Kadenacy i Nacz. S. Polniak.
 Sprawy ilości członków w T. R. Z. W. i inkasa składek — ref. Dyr. P. Jarocki i Dyr. E. Modrycki.
 Sprawy organizacyjne i program prac Okręgu Poleskiego oraz sprawa Gimnazjum Kupieckiego w Pińsku — ref. Dyr. C. Kadenacy.
 Sprawy Koła Młodych i powołanie pierwszych 15-tu członków Koła — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Sprawy Sekcji Dochodów Niestalych — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Sprawy referatu regionalnego woj. lwowskiego — ref. Płk. J. Dżugay.
- 21.I.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Ustalenie zasad współpracy T. R. Z. W. ze Związkiem Harcerstwa Polskiego — ref. Dyr. P. Jarocki i Szef Głównej Kwatery Harcerzy p. Tadeusz Borowiecki.
 Projekt memoriału T. R. Z. W. do Pana Wiceministra Bobkowskiego w sprawie potrzeb inwestycyjnych Ziemi Wschodnich w dziedzinie turystyki — ref. Nacz. M. Węgrzecki.
 Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki i Nacz. I. Kaflński.
- 28.I.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Sprawozdanie z prac podejmowanych od ostatniego posiedzenia i sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki i Dyr. C. Kadenacy.
 Zatwierdzenie składu Komisji dla Spraw Polesia.
- 4.II.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
 Ogólne zasady programu pracy T. R. Z. W. na terenie poszczególnych Okręgów Wschodnich — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Program pracy na terenie Okręgu Wileńskiego — ref. p. J. Nagórski.
 Program pracy na terenie Okręgu Nowogródzkiego — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Program pracy na terenie Okręgu Poleskiego — ref. Dyr. C. Kadenacy.
 Program pracy na terenie Okręgu Wołyńskiego — ref. Płk. Z. Bohusz-Szysko.
 Najważniejsze dotychczasowe kierunki pracy Okręgów T. R. Z. W. na terenie trzech Okręgów południowo-wschodnich — ref. Dr L. Grodzicki.
- 11.II.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Sprawozdanie z prac od posiedzenia ostatniego Komitetu Wykonawczego — składa Dyr. P. Jarocki.
 Sprawy związane z działalnością T. R. Z. W. na terenie trzech województw południowo-wschodnich oraz sprawozdanie z prac kół regionalnych Małopolski Wschodniej w Warszawie — ref. Dyr. P. Jarocki, Dr T. Cieślak, Mjr. Łoziński i p. Misiołek.
 Powierzenie redakcji Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1938 p. mgr. E. Rhüle.
- 18.II.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Wyniki pobytu p. Płk. Sadowskiego we Lwowie i rozmów przeprowadzonych z Zarządem Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. i Sekretariatem Porozumiewawczym — ref. Prezes J. Kożuchowski.

Sprawy związane z akcją T. R. Z. W. na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich — ref. Sen. Z. Beczkowicz.
 Sprawy bieżące — ref. Dr L. Grodzicki.

- 25.II.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Sprawozdanie z pobytu we Lwowie i z rozmów przeprowadzonych z Zarządem Okręgu Lwowskiego i Sekretariatem Porozumiewawczym — składa Dr L. Grodzicki.
 Sprawy Sekcji Turystyki i przewidywanie konferencji z udziałem p. Wiceministra Bobkowskiego — ref. Nacz. M. Węgrzecki.
 Sprawy bieżące — ref. Dr L. Grodzicki.
- 4.III.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego. Obecny Prezes Rady Głównej, Marszałek Aleksander Prystor, Wiceprezes Rady dr Henryk Gruber, oraz zaproszeni: Wiceminister Komunikacji inż. Aleksander Bobkowski, przedstawiciel Ministerstwa Komunikacji i Ligi Popierania Turystyki. Przewodniczący Prezes J. Kożuchowski.
 Program prac Sekcji Turystyki T. R. Z. W. i postulaty Sekcji — ref. Nacz. M. Węgrzecki.
 Stanowisko Ministerstwa Komunikacji i Ligi Popierania Turystyki w tej sprawie — przedstawia p. Minister A. Bobkowski.
 Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego od ostatniego posiedzenia — składa Dyr. P. Jarocki i Sen. Z. Beczkowicz.
 Sprawa stosunku T. R. Z. W. do deklaracji Płk. Adama Koca i Obozu Zjednoczenia Narodowego — ref. Prezes J. Kożuchowski. Prezydium Rady Głównej i Zarządu Głównego T. R. Z. W. przyjęło w tej sprawie następującą uchwałę:
 „Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich, które uchwałą swego Walnego Zjazdu z dnia 11 października 1936 r. uznało za jedno ze swych głównych zadań organizację i koordynację pracy i wysiłków społeczeństwa polskiego dla realizowania potrzeb Ziemi Wschodnich — wita z radością zapowiedź Pułkownika Adama Koca konsolidacji narodowej i skupienia rozproszonych dotąd wysiłków ku wspólnym celom. Wiedząc, że wśród tych celów muszą znaleźć się i te, które przyświecają naszej działalności, Towarzystwo wyraża nadzieję, że powstanie Obozu Zjednoczenia Narodowego przyczyni się do ich wydajnej i szybkiej realizacji”.
 Sprawa Polaków wyznania grecko-katolickiego na Ziemiach południowo-wschodnich — ref. Płk. S. Sadowski.
- 12.III.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Wytyczne pracy TRZW na terenie Małopolski Wschod. — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Program pracy na terenie Okręgu Lwowskiego, Przemyskiego, Stanisławowskiego i Pokuckiego — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Program pracy na terenie Okręgu Tarnopolskiego — ref. Dyr. M. Wilczyński.
 Sprawy Organizacyjne Okręgu Stanisławowskiego — ref. Płk. S. Sadowski.
 Sprawa stosunku T. R. Z. W. do Sekretariatu Porozumiewawczego we Lwowie — ref. Płk. S. Sadowski.
- 18.III.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Sprawozdanie z działalności Komitetu dla Spraw Kas Bezpłatnych i sprawę nawiązania kontaktu ze Związkiem Chrześcijańskich Kas Kredytu Bezpłatnego — ref. Nacz. B. Baranowski.
 Zasady działalności Sekcji Dochodów Niestalych i projekt regulaminu Sekcji — ref. Dyr. P. Jarocki.
 Zasady współpracy między poszczególnymi referentami regionalnymi w Zarządzie Głównym, placówkami Towarzystwa w terenie, Kółami regionalnymi Okręgu Stołecznego i poszczególnymi Sekcjami Zarządu Głównego — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 1.IV.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
 Wnioski Koła T. R. Z. W. w Częstochowie co do udostępnienia ludności Ziemi Wschodnich szeregu produktów oraz tworzenia na Ziemiach Wschodnich handlowych punktów skupu rozmaitych produktów Ziemi Wschodnich — ref. Członek Zarządu Koła T. R. Z. W. w Częstochowie, p. Z. Kossowski.
 Sprawy Okręgu Stanisławowskiego — ref. Dyr. P. Jarocki i Płk. S. Sadowski.

- 8.IV.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego — składa Dyr. P. Jarocki.
Sprawozdanie z Walnego Zebrania Sekretariatu Porozumiewawczego Polskich Organizacji Społecznych we Lwowie — składa Pplk. S. Sadowski.
Sprawozdanie z prac Okręgu Stołecznego — składa Dyr. E. Modrycki.
Sprawę wydawnictw turystycznych T. R. Z. W. — ref. Nacz. M. Węgrzecki.
Sprawozdanie z akcji propagandowej T. R. Z. W. za pośrednictwem prasy — składa p. J. Nagórski.
Sprawozdanie redakcji Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1938 — składa Mgr. E. Rhüle.
Sprawę wydawnictw T. R. Z. W. i projekt p. Dyr. Garczyńskiego w sprawie stałego wydawnictwa periodycznego — ref. p. J. Nagórski.
Sprawy bieżące — ref. Dr S. Łęcki.
- 13.V.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Wpływy i wydatki, oraz bilans Zarządu Głównego za rok 1937 — ref. Nacz. S. Polniak.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki, Dyr. E. Modrycki, Pplk. S. Sadowski i Prezes B. Helczyński.
Sprawy Małopolski Wschodniej — ref. Pplk. S. Sadowski.
- 3.VI.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
Sprawozdanie z posiedzenia Rady Głównej w Wilnie — składają Prezes J. Kozuchowski i Dyr. P. Jarocki.
Sytuację na Wołyniu — ref. Pplk. S. Sadowski.
Zamknięcia rachunkowe na rok 1936 — ref. Nacz. S. Polniak.
Program pracy Zarządu Głównego na okres letni — ref. Dyr. P. Jarocki.
Sprawy bieżące — ref. Pplk. S. Sadowski.
- 24.VI.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawy bieżące — ref. Dr L. Grodzicki.
- 19.VIII.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 2.IX.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego od ostatniego posiedzenia — składa Dyr. P. Jarocki.
Program prac T. R. Z. W. na okres najbliższy — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 9.IX.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawozdanie redakcji Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1938 — ref. Mgr. E. Rhüle.
Sprawy organizacyjne Okręgu Tarnopolskiego, Stanisławowskiego, Wołyńskiego i Lubelskiego — ref. Dyr. P. Jarocki.
Sprawy bieżące — ref. Prezes J. Kozuchowski, Dyr. P. Jarocki i Dr L. Grodzicki.
- 16.IX.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawozdanie z prac podejmowanych od ostatniego posiedzenia — składa Dyr. P. Jarocki.
Sprawozdanie z działalności Koła T. R. Z. W. w Dubnie i postulatów powiatu dubieńskiego — ref. Prezes Koła T. R. Z. W. w Dubnie, Inż. N. Kowalewski.
Sprawozdanie organizacyjne V Kursu Studium — ref. Dr L. Grodzicki.
Sprawozdanie z Akademickiej Kolonii Letniej w Domu Akademika na Polesiu — składa kierownik kolonii, członek Koła Młodych T. R. Z. W. p. F. Miłkowski.
Sprawozdanie z wycieczki Członków Koła Młodych T. R. Z. W. na Polesie dla przeprowadzenia szeregu prac badawczych — składa członek Koła Młodych T. R. Z. W., p. S. Trusiewicz.
- 22.IX.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawozdanie z prac redakcyjnych Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1938 — ref. Mgr. E. Rhüle.
Budżet Zarządu Głównego na r. 1938 — ref. Nacz. S. Polniak.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki i Dr L. Grodzicki.
- 30.IX.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
Budżet Zarządu Głównego na r. 1938 — ref. Nacz. S. Polniak.

- 14.X.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawozdanie z pobytu w Brześciu nad Bugiem i rozmów przeprowadzonych z Zarządem Okręgu Poleskiego, oraz przedstawicielami władz administracyjnych — składa Dr L. Grodzicki.
- 21.X.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawy Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W., działalność T. R. Z. W. na Wołyniu i sytuację na Wołyniu — ref. Dyr. P. Jarocki, Pplk. S. Sadowski, Dr A. Stebelski i Dyr. D. Szarzyński.
Program pracy T.R.Z.W. na terenie Okręgu Wołyńskiego — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 28.X.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawy związane z dalszą akcją na rzecz zabezpieczenia Ziemiom Wschodnim należytych kwot na inwestycje — ref. Dyr. P. Jarocki.
Sprawy organizacyjne Studium — ref. Dyr. P. Jarocki.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 4.XI.37 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
Program pracy T. R. Z. W. na r. 1938 — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 18.XI.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Projekt memoriału T. R. Z. W. do Pana Wicepremiera Kwiatkowskiego w sprawie inwestycji na Ziemiach Wschodnich — ref. Dyr. P. Jarocki.
Sprawy organizacyjne Okręgów Zachodnich — ref. Prezes A. Naleszkiewicz.
Sprawy kas bezprocentowych — ref. Prezes A. Naleszkiewicz.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 25.XI.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawozdanie z prac Studium o Ziemiach Wschodnich — składa Kierownik Studium, p. K. Rudziński.
Sprawozdanie z prac Sekcji Bibliotek i Czytelni — składa Dyr. M. Wilczyński.
Program prac Okręgu Poleskiego T.R.Z.W. na r. 1938 — ref. Dyr. C. Kadenacy.
Sprawę przyjęcia w Warszawie wycieczki 1000 dzieci z Polesia — ref. Marszałek B. Podolski.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 16.XII.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawę współpracy T. R. Z. W. z Sekretariatem Porozumiewawczym we Lwowie — ref. Dyr. P. Jarocki.
Prace Sekretariatu i stosunek Sekretariatu do T. R. Z. W. — przedstawia Pplk. T. Tomaszewski.
Sprawy Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. — ref. Prezes Zarządu Okręgu Lwowskiego, dr S. Grzesik.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.
- 30.XII.37 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawy redakcji Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1939 — ref. Mgr. E. Rhüle.
Projekt organizacji kursu instruktorów kas bezprocentowych — ref. Dyr. P. Jarocki.
Projekt wysłania na teren Ziemi Wschodnich zastępów młodzieży dla wykonania pewnych prac na odcinku pracy społecznej — ref. Nacz. I. Kaflński.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.

1938 r.

- 13.I.38 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.
Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki, Dr L. Grodzicki, Pplk. S. Sadowski i p. J. Nagórski.
Program prac Koła Młodych na r. 1938 — ref. członkowie Koła Młodych S. Trusiewicz i T. Burski.
- 27.I.38 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.
Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego — składa Dyr. P. Jarocki.
Zagadnienie szlachty zagrodowej, genezę tego zagadnienia i przebieg akcji dotychczas prowadzonej na tym odcinku — zrefer. Pplk. S. Sadowski.

Sprawozdanie z działalności Komitetu dla Spraw Polesia — złożył Sen. Z. Beczkowicz.

3.II.38 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.

Stosunek T. R. Z. W. do zagadnienia szlachty zagrodowej — ref. Prezes J. Kozuchowski.

Projekt regulaminu Komitetu dla Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski — ref. Płk. S. Sadowski.

17.II.38 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.

Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki, Prezes A. Naleszkiewicz i Dr S. Proń.

3.III.38 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.

Sprawozdanie z prac Okręgu Warszawskiego — złożył Redaktor S. Gąsiorowski.

Sprawy organizacyjne Okręgu Stołecznego — ref. Dyr. P. Jarocki.

Sprawozdanie z pobytu na terenie woj. tarnopolskiego i stanisławowskiego — złożył p. J. Nagórski.

Sprawy Małopolski Wschodniej — ref. Płk. J. Dżugay.

Sprawy Walnego Zjazdu T. R. Z. W. — ref. Dyr. P. Jarocki.

Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki.

10.III.38 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.

Prace Klubu Młodych Ekonomistów i projekt współpracy z Kołem Młodych T. R. Z. W. — ref. Członek Klubu dr Hendrykson.

Sprawy redakcyjne Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1939 — ref. Mgr. E. Rhüle.

Sprawozdanie z pobytu w Wilnie i prac Akademickich Kół R. Z. W. na tym terenie — składa członek Koła Młodych p. F. Miłkowski.

Sprawę wydania i układu sprawozdania Zarządu Głównego na Walny Zjazd — ref. p. J. Nagórski.

Sprawy bieżące — ref. Dyr. P. Jarocki i p. J. Nagórski.

17.III.38 — posiedzenie plenarne Zarządu Głównego.

Sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego za okres ubiegły od ostatniego posiedzenia — składa p. J. Nagórski.

Zamknięcia rachunkowe i bilans Zarządu Głównego, oraz Instytutu Gospodarczego Ziemi Wschodnich za r. 1937 — ref. Nacz. S. Polniak.

Zamknięcia rachunkowe Komitetu Opieki nad Pobojożownikami Legionów Polskich — ref. Dr L. Grodzicki.

7.IV.38 — posiedzenie Komitetu Wykonawczego.

Sprawę założenia składnicy druków potrzebnych dla kas bezprocentowych przy Zjednoczeniu Ch. K. K. B. i przyznania na ten cel subwencji — ref. Dyr. P. Jarocki.

Sprawy Małopolski Wschodniej i prace Sekretariatu Porozumiewawczego — przedstawia Płk. S. Sadowski.

Sprawy redakcyjne Rocznika Ziemi Wschodnich na r. 1939 — ref. Mgr. E. Rhüle.

Sprawę utworzenia nowych Kół T. R. Z. W. na terenie powiatu krzemienieckiego woj. wołyńskiego — ref. Dyr. P. Jarocki.

III. Posiedzenia Głównej Komisji Rewizyjnej

W okresie sprawozdawczym przeprowadziła Główna Komisja Rewizyjna dwukrotnie gruntowną i szczegółową rewizję całej rachunkowości Zarządu Głównego Towarzystwa, badając sprawozdania rachunkowe Zarządu, zgodność ich z zatwierdzonym przez Radę Główną budżetem, zgodność z dokumentami itp. W okresie od 13 do 20 grudnia 1937 r. przeprowadzono rewizję za r. 1936, w okresie zaś od 22 do 30 maja 1938 rewizję za r. 1937. Obradom Komisji Rewizyjnej przewodniczył p. dyr. Józef Frycz.

Zamknięcia rachunkowe Zarządu Głównego i sprawozdania Komisji Rewizyjnej zamieszczone zostały na końcu sprawozdania.

REZOLUCJE I-GO WALNEGO ZJAZDU

I ICH WYKONANIE

Pierwszy Walny Zjazd Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich uchwalił następujące rezolucje:

I

Zważywszy, że T. R. Z. W. w całokształcie sytuacji gospodarczej i społecznej Ziemi Wschodnich stawia sobie następujące zadania:

- 1) podniesienia gospodarczego i kulturalnego poziomu Ziemi Wschodnich, aby Ziemia ta osiągnęła aktywny udział we wszystkich przejawach życia Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) organizowanie pracy dla uruchomienia moralnych, kulturalnych i organizacyjno-społecznych wartości społeczeństwa polskiego na Ziemiach Wschodnich oraz wzmoczenia jego siły przez dopływ zdrowych gospodarczo elementów społecznych,
- 3) koordynacji wysiłków społecznych w województwach centralnych i zachodnich dla uznania i realizowania gospodarczych i społecznych potrzeb Ziemi Wschodnich.

II

Zjazd stwierdza, że zadania te winny być osiągnięte przez uświadomienie całego społeczeństwa o znaczeniu rozwoju Ziemi Wschodnich dla całokształtu rozwoju Państwa, ustalając podstawowe tezy, że:

- 1) obecny rozwój gospodarczy Państwa jest jednostronny, gdyż wszelkie dziedziny pracy na wschodzie Państwa nie są dostatecznie wyposażone w niezbędne czynniki pomocy, co zabija rentowność, prowadzi do braku równowagi w dziedzinie cen, do szkodliwego przeludnienia na wsi, do zahamowania postępów w produkcji rolnej, wreszcie do niebezpiecznej dla życia publicznego koncentracji, chronicznych ognisk przemysłowego bezrobocia na zachodzie Polski;
- 2) zasadniczą przyczyną niedostatecznego rozwoju gospodarczego Ziemi Wschodnich jest brak należytego zagospodarowania Ziemi Wschodnich przez kapitał publiczny, przy czym stwierdza, że dotychczasowa polityka gospodarcza nie uwzględniła w dostatecznej

mierze potrzeb Ziemi Wschodnich, co odbijało się ujemnie nie tylko na jej stanie ekonomicznym, ale również na możliwościach rozwojowych całej Rzeczypospolitej;

- 3) słaby udział w procesie kapitalizacji jest wynikiem słabego rozwoju kulturalnego i gospodarczego tej części kraju;
- 4) brak przemysłu przetwórczego i wyposażenia handlowo-komunikacyjnego prowadzi z konieczności do zubożenia kraju i eksportowania surowców nie uszlachetnionych pracą człowieka.

III

W uwzględnieniu powyższego stanu rzeczy Zjazd wzywa władze Towarzystwa:

- 1) do poczynienia właściwych kroków, aby w czteroletnim programie inwestycyjnym Ziemi Wschodnie znalazły właściwe uwzględnienie, odpowiadające znaczeniu tych ziem dla rozbudowy życia gospodarczego Rzeczypospolitej;
- 2) do współdziałania z organami samorządu gospodarczego i innymi organizacjami gospodarczymi w opracowaniu programu gospodarczego na następujących zasadach:
 - w dziedzinie rolnictwa — zwiększenie dochodu społecznego i poprawa rentowności może być osiągnięta przez dalsze zwiększenie powierzchni użytkowej i najwydatniejsze jej zużycie, podniesienie kultury rolniczej, rozwój przetwórstwa produktów rolniczych i spółdzielczości rolniczej;
 - w dziedzinie zagadnień surowcowych — surowce krajowe mogą uzyskiwać lepszą cenę im większy będzie w nich udział pracy człowieka, ten surowiec przerabiający, im lepsze będą warunki jego segregacji, przechowania, standaryzacji, konserwacji oraz obniżenia kosztów przewozu. Surowce krajowe winny korzystać z większej ochrony przed stale zwiększającym się przenikaniem surowców zagranicznych;
 - w dziedzinie przemysłu przetwórczego — rozbudowa przemysłu przetwórczego winna być oparta na podstawowym programie preferencji podatkowej, rozbudowie środków komunikacji, opracowaniu polityki taryfowej i energetycznej;
 - w dziedzinie handlowej — obrót towarowy, dokonywany przez sfery handlowe i spółdzielcze w celu uniknięcia zwyczajnych kosztów pośrednictwa winien opierać się na wyposażeniu we wszelkie urządzenia, przechowania, składowania, segregacji, ładowania i transportowania, które ułatwiają ochronę towaru przed zniszczeniem, zanieczyszczeniem i pozwalają na uzyskanie kredytów pod zastaw dokumentów;
 - w dziedzinie komunikacyjnej — intensywna budowa dróg bitych i kolejowych — przyczynia się do obniżenia kosztów pośrednictwa zwłaszcza na terenach wschodnich ich pozbawionych.
- 3) Zjazd uważa, że warunkiem przywrócenia równowagi pomiędzy Ziemią Wschodnią a resztą kraju jest rozbudowa skupień miejskich, które winny stać się ośrodkami kultury i nauki

oraz rozwijać rzemiosło, koncentrować obroty handlowe i przerabiać surowce krajowe.

W pierwszym rzędzie ośrodki miejskie i przemysłowe winny stać się rynkiem dla najbliższych okolic rolniczych.

IV

W dziedzinie zadań organizacyjnych i wychowawczych prace powinny być oparte na następujących zasadach, że każda praca zbiorowa, każdy wysiłek skierowany dla osiągnięcia realnego celu opiera się na wartości moralnej i przygotowaniu człowieka. Praca na Ziemiach Wschodnich w warunkach gospodarczo trudnych wymaga silnego typu człowieka, świadomego ciężących na nim zadań.

Wychowanie społeczne działacza winno być oparte na poczuciu i wewnętrznych przekonaniach o zadaniach, które są do osiągnięcia i które muszą być osiągnięte. Każdy świadomy zadań członek społeczności polskiej winien mieć charakter konstruktywny i przedsiębiorczy. Pracy jego na Ziemiach Wschodnich winno przyświecać poczucie gospodarza odpowiedzialnego za dolę i niedolę powiatu czy miasta.

V

- 1) Zjazd wzywa władze Towarzystwa do prowadzenia akcji: wykazującej znaczenie i rolę Ziemi Wschodnich w rozwoju kulturalnym Polski, wykazującej konieczność wzajemnego przenikania kulturalnego poszczególnych dzielnic;
- 2) Zjazd wzywa członków T. R. Z. W., którzy pracują w centrum kraju, aby praca ich opierała się na następujących zasadach: praca dla Ziemi Wschodnich nie jest dobroczynnością, lecz obowiązkiem i honorem, Ziemia Wschodnie należy znać, poznawać, odwiedzać, utrzymywać łączność i pozostawać stale w kulturalnym i duchowym kontakcie.
- 3) Zjazd wzywa młode pokolenie, zwłaszcza pochodzące z Ziemi Wschodnich, do pracy nad podniesieniem poziomu życia gospodarczego i utrzymywania kultury społecznej i narodowej na Ziemiach Wschodnich. Zjazd wyraża przekonanie, że postęp gospodarczy i moralny kraju nie będzie osiągnięty, jeżeli trwać będzie nadal dopływ sił młodych z terenu, jeżeli energiczniejsze elementy po studiach nie będą wracać do siedzib i warsztatów pracy na miejscu.
- 4) Zjazd wzywa władze Towarzystwa do zwrócenia uwagi społeczeństwa i władz publicznych na konieczność zaopiekowania się młodym, dorastającym pokoleniem Ziemi Wschodnich, któremu należy ułatwiać zdobycie wiedzy fachowej i znalezienie pracy na Ziemiach Wschodnich.
- 5) Zjazd wzywa władze Towarzystwa do energicznego zajęcia się sprawą powiększenia etatów parafii rzymsko-katolickich, jako

ostoi religijnej ludności polskiej, wobec ciągłej utraty dusz polskich zwłaszcza w Małopolsce Wschodniej z powodu braku księży i kościołów.

Rezolucje powyższe, jako uchwały pierwszego Walnego Zjazdu Towarzystwa mają specjalne znaczenie.

Wykonanie wskazań, jakie rezolucje zjazdowe postawiły władzom T. R. Z. W. i dążenie do jak najpełniejszego przeprowadzenia postulatów w nich zawartych — było podstawowym zadaniem, jakie miało do wykonania Towarzystwo w półtorarocznym okresie od Zjazdu.

Równocześnie jednak, tezy i wytyczne rezolucji stanowią dotychczas, także podstawową linię programową Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich, linię, która przebiega w każdej akcji podejmowanej przez Towarzystwo i nadaje T. R. Z. W., jako organizacji społecznej, pewien określony charakter. Rezolucje te były czymś więcej niż tylko pewnego rodzaju programem pracy lub zmanifestowaniem nazewnątrz stanowiska T. R. Z. W. Były one oficjalną, potwierdzoną przez Walny Zjazd interpretacją statutu, podkreśleniem tego, co w całokształcie działalności Towarzystwa ma być najbardziej istotne. Zarząd Główny winien był dołożyć ze swej strony wszelkich starań, aby główny wysiłek T. R. Z. W. skierowany był przede wszystkim na te zadania, które wytknęły rezolucje zjazdowe. We wszystkich wyjaśnieniach: pismach, wydawnictwach, komunikatach Zarządu Głównego, wydawanych w ubiegłym okresie, stale powtarzały się sugestie Zarządu Głównego w tym kierunku. Dążenia Zarządu Głównego znajdowały na ogół zrozumienie jednostek organizacyjnych T. R. Z. W. na wszystkich szczeblach. Współpraca rozwijała się, niemal bez wyjątku, harmonijnie — i temu przede wszystkim możemy zawdzięczać, że wysiłki Towarzystwa dały już wyraźne i pozytywne wyniki.

Obraz tych wysiłków i osiągniętych rezultatów stanowi całość niniejszego sprawozdania. Na tym miejscu postaramy się tylko pewne rzeczy zreasumować i podkreślić.

„Zjazd stwierdza, że zadania T. R. Z. W. winny być osiągnięte przez uświadomienie całego społeczeństwa o znaczeniu rozwoju Ziemi Wschodnich dla całokształtu rozwoju Państwa” — brzmią pierwsze wytyczne rezolucji.

Sprawa uświadomienia społeczeństwa, jest sprawą, która musiała być wysunięta na czoło wszystkich zagadnień. Zwrócenie uwagi wszystkich czynników na Ziemi Wschodniej, było tą podstawą, na której dopiero rozwinąć się mogła jakakolwiek dalsza akcja. W tym stanie rzeczy jaki istniał przed rokiem 1933 — datą powstania Towarzystwa — kiedy Ziemi Wschodnimi, jako pewnym problemem nikt się głębiej w Państwie nie interesował — trzeba było działalność rozpocząć od wskazywania wszędzie i wszystkim: władzom, społeczeństwu na Ziemiach Zachodnich i Centralnych oraz samemu społeczeństwu na Ziemiach Wschodnich — że problem Ziemi Wschodnich w Państwie Polskim istnieje i ciąży na całym rozwoju życia państwowego. Towarzystwo musiało pracę swoją zacząć od niezmiennie trudnej wówczas roli — wykazywania, że polityka zamykania oczu na pewne rzeczy, do których nie-

wiadomo jak podejść i bagatelizowania przez społeczeństwo zagadnienia, przez nadanie jednej trzeciej obszaru Państwa miana „kresów” i ograniczenia w ten sposób, w mniemaniu opinii, roli całego zagadnienia do jakiejś sprawy czysto lokalnej i drobnej — nie może mieć innych skutków jak najbardziej fatalne.

Sprawa ta posunęła się znacznie naprzód w trzyletnim okresie działalności Towarzystwa przed pierwszym Walnym Zjazdem. Już wówczas, składając sprawozdanie, mógł Zarząd Główny stwierdzić: „Dzisiaj zadzierzgnięto tysiące nici pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości i województw obu tych części Polski. Powstał silny prąd w kierunku scalania i łączenia”.

Nie można było wówczas akcji na tym odcinku uznać za ostatecznie zakończoną i rezultaty jakie się osiągnęło, tak zresztą, jak i dziś jeszcze, za dostateczne. Przekonaniu temu dał wyraz Walny Zjazd stawiając, mimo pewnej poprawy na tym odcinku, sprawę uświadomienia społeczeństwa na pierwszym miejscu uchwalonych rezolucji.

Okres, jaki upłynął od pierwszego Walnego Zjazdu, był okresem w którym nastąpił już widoczny i wyraźny przełom opinii publicznej w stosunku do zagadnień Ziemi Wschodnich.

Rząd, przez cały szereg swoich wystąpień, jakie miały miejsce w ciągu roku 1936, 1937 i 1938 dał już jasno wyraz swojemu zainteresowaniu sprawą Ziemi Wschodnich.

Rezolucje Walnego Zjazdu określiły szereg wytycznych dla władz T. R. Z. W., co do najistotniejszych postulatów Ziemi Wschodnich w stosunku do spraw, jakie mogą być załatwione przede wszystkim, albo nawet wyłącznie, przy pomocy środków finansowych i aparatu państwowego. Tak więc Walny Zjazd stwierdził, że „wszelkie dziedziny pracy na Wschodzie Państwa nie są dostatecznie wyposażone w niezbędne czynniki pomocy”, dalej, że: „zasadniczą przyczyną niedostatecznego rozwoju gospodarczego Ziemi Wschodnich jest brak należytego zagospodarowania Ziemi Wschodnich przez kapitał publiczny” i że „brak wyposażenia handlowo-komunikacyjnego prowadzi z konieczności do zubożenia kraju” oraz wezwał w szczególności władze T. R. Z. W. do „poczynienia kroków, aby w czteroletnim planie inwestycyjnym Ziemi Wschodnie znalazły właściwe uwzględnienie”.

Okres, który upłynął, był przede wszystkim okresem poświęconym staraniom, aby te właśnie wskazania Walnego Zjazdu przeniknęły jak najbardziej do ogólnej świadomości, żeby władze państwowe znalazły dla nich jak najwięcej zrozumienia.

Nie wszystko udało się osiągnąć. Przede wszystkim, w związku z realizacją programu Centralnego Okręgu Przemysłowego, postulat inwestowania na wschodzie nie został uwzględniony w tej mierze, w jakiej mogliśmy się spodziewać.

Równocześnie jednak stwierdzić należy, że sprawa w ciągu ostatnich dwóch lat posunęła się wyraźnie naprzód i przybrała obrót zupełnie inny niż to miało dawniej miejsce. Możemy śmiało określić, że sytuacja tak jak jest obecnie na tym odcinku — jeszcze dwa lata temu nie była prawie do pomyślenia. Uchwała Rady Ministrów z dn. 11 maja 1936 r., de-

baty nad zagadnieniem zagospodarowania Ziemi Wschodnich w czasie Sesji Parlamentarnej 1936/37 i 1937/38, liczne wystąpienia przedstawicieli Ziemi Wschodnich w Senacie i Sejmie, wypowiedzenia się w tej sprawie Rządu — w tym kilkakrotnie p. Wicepremiera i Ministra Skarbu Inż. E. Kwiatkowskiego, którego określenie: „Polska A” i „Polska B” przeszło już do języka potocznego, szereg ulg podatkowych przyznanych Ziemiom Wschodnim, a wreszcie dwie Wielkie Konferencje Gospodarcze w Wilnie i Lwowie zwołane z inicjatywy Rządu i odbyte wobec licznych jego przedstawicieli — wszystko to odbyło się na przestrzeni zaledwie dwu lat. Jeżeli zwrócimy uwagę, że przed tym na tym samym odcinku panowała martwa cisza — musimy stwierdzić, że jednak coś się zasadniczo zmieniło. Możemy żądać wprowadzenia słów, które słyszeliśmy wielokrotnie w ciągu tych dwóch lat — jak najprędzej w czyn. Nie możemy już dziś jednak mówić o przeoczeniu problemu przez władze państwowe.

Równocześnie posunęła się naprzód również sprawa ustosunkowania się do spraw Ziemi Wschodnich władz i instytucji państwowych, a przede wszystkim Banków Państwowych. Należy podkreślić, że postulaty i potrzeby Ziemi Wschodnich są na tym terenie bardzo żywo brane pod uwagę i liczne dotacje i subwencje, przyznawane na poparcie rozmaitego rodzaju inicjatywy podejmowanej przez społeczeństwo na Ziemiach Wschodnich świadczą o tym wyraźnie.

I na tym polega istota osiągnięć T. R. Z. W. i całego społeczeństwa Ziemi Wschodnich, bez względu na to, czy jest ono zorganizowane w ramach T. R. Z. W., czy też nie. Nie osiągnęliśmy jeszcze tego, co chcemy, ale został przygotowany pewien grunt i to nas napędza wiarą, że, na tym odcinku, jesteśmy już na drodze, która prowadzi i musi doprowadzić do wielkiego i szeroko zakrojonego planu inwestycyjnego na Wschodzie Państwa i przeobrażenia gospodarczego Ziemi Wschodnich.

Zmienił się również stosunek społeczeństwa na terenie Ziemi Zachodnich i Centralnych do zagadnień Wschodu Polski.

Rezolucje I-go Walnego Zjazdu, w stosunku do członków T. R. Z. W., a pośrednio do całego społeczeństwa na tym terenie, wysuwają żądanie świadomości roli, jaką mogą i powinny spełniać Ziemi Wschodnie w całości organizmu państwowego oraz specjalnie rzucają następujące wezwanie: „Praca dla Ziemi Wschodnich nie jest dobroczynnością lecz obowiązkiem i honorem” oraz „Ziemia Wschodnie należy znać, poznać, odwiedzać, utrzymywać z nimi łączność i pozostawać stale w kulturalnym i duchowym kontakcie”.

Przenikanie tych haseł Towarzystwa do świadomości społeczeństwa, które postępowało z początku niezmiernie powoli, dziś uwydatnia się coraz wyraźniej. Pojęcie „kresów” ustępować zaczyna w psychice społeczeństwa coraz wyraźniej miejscu pojęciu „Ziemi Wschodnich” jako czegoś bliższego i bardziej istotnego. W pojęciu społeczeństwa Zachodu i Centrum Polski do zagadnień Ziemi Wschodnich jest ciągle jeszcze może zbyt dużo pewnego sentymentu, a za mało podejścia ściśle rozumowego i świadomości własnego interesu związanego z rozwiązaniem zagadnienia Ziemi Wschodnich — lecz niewątpliwie — o sprawach tych

myśli się, mówi i pisze. To już, w stosunku do tego, co było kiedyś — jest wiele.

Prasa o sprawach Ziemi Wschodnich pisze stale, nawet już bez bodźców ze strony Towarzystwa; wysyła tam swoich korespondentów. Turystyka na Ziemi Wschodniej rozwija się z roku na rok coraz lepiej. Rozmaite organizacje, coraz to częściej, wstawiają do swoich programów pracę na takich czy innych odcinkach życia Ziemi Wschodnich. Kupcy i rzemieślnicy z Zachodu okazują coraz wyraźniejsze zainteresowanie Wschodem Państwa i szukają tam możliwości założenia swoich warsztatów.

Pewne nastawienie psychiki społeczeństwa na zagadnienie Ziemi Wschodnich nastąpiło. Trudno by było ująć, tę ogólną obserwację w jakieś dane cyfrowe, pewnym jednak przykładem wzrostu zainteresowania społeczeństwa Ziemią Wschodnią może być fakt, że w ramach samego choćby tylko T. R. Z. W. w Warszawie skupiło się już dziś przeszło 200 osób, które, nie ograniczają się tylko do samego, choćby najbardziej regularnego opłacania składek, lecz biorą czynny udział w pracach Sekcji, Komitetów, Kół Regionalnych i Władz Naczelnych T. R. Z. W., nie szczędząc czasu, pracy i wysiłków podejmowanych dla tych Ziemi poza własną normalną pracą zawodową. Fakt ten tym bardziej zasługuje na podkreślenie, że czynny udział w akcjach T. R. Z. W. i tempo pracy w poszczególnych komórkach wymagało specjalnie dużego nakładu wysiłków a w wielu Sekcjach jak Pomocy w Naturze, Kół Szkolnych, Bibliotek i Czytelni, członkowie Sekcji, przy segregowaniu, pakowaniu itp. darów dla szkół na Ziemiach Wschodnich wykonywać musieli pracę wymagającą specjalnego poświęcenia. W takich warunkach ilość 200, naprawdę czynnych członków T. R. Z. W., nawet w mieście stołecznym, jest już ilością poważną i świadczy, że idea pracy dla Ziemi Wschodnich przenika wyraźnie do świadomości społeczeństwa.

I na tym odcinku osiągnęliśmy również kres pewnego etapu.

Najpoważniejszej może ewolucji uległo w ciągu ubiegłego okresu psychiczne nastawienie samego społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich. Bez zajęcia przez to społeczeństwo wyraźnego i zdecydowanego stanowiska w tej sprawie nie mogłoby być mowy o jakichkolwiek osiągnięciach. Rezolucje zjazdowe określają rolę społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich w jednym ze swoich punktów: „Praca na Ziemiach Wschodnich, w warunkach gospodarczo trudnych, wymaga silnego typu człowieka, świadomego ciężkości na nim zadań” oraz „pracy jego na Ziemiach Wschodnich winno przyświecać poczucie gospodarza odpowiedzialnego za dolę i niedolę powiatu czy miasta”.

Świadomość roli gospodarza wśród społeczeństwa Ziemi Wschodnich jest czynnikiem zasadniczym w każdej akcji zmierzającej do podniesienia gospodarczego i kulturalnego Ziemi Wschodnich. W przeciwieństwie do sytuacji z przed lat kilku — można dziś bezsprzecznie stwierdzić, że społeczeństwo na Ziemiach Wschodnich tą swoją rolę gospodarza zrozumiało i w rolę tą wyraźnie weszło lub wchodzi. Ustąpiła w znacznym stopniu pewna apatia i zniechęcenie. Ustąpiło przekonanie, że „nie warto o tym mówić, ani myśleć, bo i tak z tego nic nie będzie”.

Stale wpływanie władz naczelných T. R. Z. W. na Okręgi Wschodnie, ażeby wytrwale domagały się dla Ziemi Wschodnich odpowiednich prac znalazło zrozumienie. Prezes Rady Głównej T. R. Z. W. p. Marszałek A. Prystor, w czasie publicznego posiedzenia Rady Głównej w Wilnie w maju 1937 r. ujął nastawienie T. R. Z. W. w lapidarnych słowach: „Jeżeli chcecie być usłyszani — wołajcie!” Słowa te Ziemia Wschodnie powinny dobrze sobie zapamiętać. Równocześnie znajduje coraz większe zrozumienie konieczność badania i poznania własnych potrzeb. Jeżeli lat temu cztery zebranie wśród społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich, jakichkolwiek materiałów dotyczących najistotniejszych potrzeb gospodarczych i kulturalnych ich własnego terenu — napotykało na pewnych odcinkach na ogromne, a czasem nawet nieprzezwyciężone trudności — to dziś sprawa ta radykalnie się zmieniła:

- społeczeństwo na Ziemiach Wschodnich uświadomiło sobie, że ma potrzeby

- uświadomiło sobie, jakie są te potrzeby

- wytworzyło jednolitą opinię kategorycznie żądającą zaspokojenia tych potrzeb.

Konsolidacja społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich na odcinku dążenia do gospodarczego i kulturalnego podniesienia tych Ziemi nastąpiła w sposób wyraźny — uwydatniając się szczególnie w okresach specjalnego nasilenia akcji na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich.

Głos społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich w tej sprawie jest już dziś głosem, którego nie można lekceważyć.

Rezolucje Walnego Zjazdu prócz dezyderatów w stosunku do władz państwowych, społeczeństwa z Zachodu i społeczeństwa na Wschodzie Państwa — poruszają specjalnie zagadnienie młodego pokolenia. Zjazd wezwał młode pokolenie do „pracy nad podniesieniem poziomu życia gospodarczego i utrzymania kultury społecznej i narodowej na Ziemiach Wschodnich”. Zjazd wyraził przekonanie, że „postęp gospodarczy i moralny kraju nie będzie osiągnięty dopóki trwać będzie nadal odpływ sił młodych z Ziemi Wschodnich” i wezwał władze Towarzystwa do zwrócenia uwagi na konieczność „zaopiekowania się młodym, dorastającym pokoleniem Ziemi Wschodnich, któremu należy ułatwić zdobycie wiedzy fachowej i znalezienie pracy na Ziemiach Wschodnich”.

Starania władz T. R. Z. W. w tym kierunku były bardzo usilne. Władze Towarzystwa dążyły do skupienia w ramach organizacji młodzieżowych Towarzystwa elementu jak najbardziej wartościowego i ideowego, starając się równocześnie ułatwić im jak najbardziej działalność, służyć na każdym odcinku podejmowanej pracy radą i pomocą.

Pewne rezultaty działalności na tym odcinku są już widoczne. Młodzież okazuje zainteresowanie Ziemią Wschodnią i podejmuje szereg prac: obozy akademickie w Domu Akademika na Polesiu i w Wilejce wykazały się pewnymi rezultatami, członkowie Kół Młodych przeprowadzili szereg prac badawczych na Ziemiach Wschodnich, organizowali odczyty i pogadanki dla ludności wiejskiej, wyjeżdżali jako instruktorzy kas bezprocentowych na Ziemię Wschodnią, wydali szereg

brostur informacyjnych i propagandowych, prowadzili akcję prasową, rozwinęli akcję propagandową na terenie szkół średnich itp.

Prace Kół Młodych T. R. Z. W. i akademickich organizacji R. Z. W. wykazały, że idea Towarzystwa i słowa rzucone przez rezolucje Walnego Zjazdu zaczynają przenikać do świadomości młodego pokolenia. Równocześnie okres ubiegły cechowało poważne nasilenie prac młodzieży akademickiej dla Ziemi Wschodnich — poza ramami organizacyjnymi Towarzystwa. Liczne obozy na Ziemiach Wschodnich, prace w czasie nich podejmowane, grupy wędrowne akademików przemierzające Ziemię Wschodnią z najrozmaitszymi zadaniami — wszystko to świadczy o zapoczątkowaniu na tym odcinku nawet pewnego ruchu. Ruch ten trudno jeszcze w tej chwili nazwać masowym, jednakże zaczątki jego już są i wierzymy, że w latach przyszłych rozwinie się szeroko.

Chcąc ułatwić młodzieży zdobycie wiedzy fachowej Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich organizuje Studium o Ziemiach Wschodnich, kursy instruktorów kas bezprocentowych, prowadzi szkołę przysposobienia kupieckiego i Gimnazjum Kupieckie w Pińsku oraz udzieliło szeregu stypendiów indywidualnych.

Równocześnie Towarzystwo czyniło starania, aby młodzieży akademickiej jak najwydatniej umożliwić uzyskanie pracy na Ziemiach Wschodnich. Poza licznymi wycieczkami i obozami na Ziemiach Wschodnich, które miały za cel również wskazanie młodzieży naocznie możliwości tej pracy i rozwinięcie inicjatywy — występowało wielokrotnie do władz, nie bez rezultatu, o przyznanie jak największej ilości praktyk wakacyjnych na Ziemiach Wschodnich dla młodzieży akademickiej oraz w sprawie zasad polityki personalnej władz państwowych w tym sensie, aby na Ziemię Wschodnią mógł się dostawać element jak najbardziej wartościowy.

W jednym ze swoich punktów wskazują rezolucje na zagadnienie „opracowania programu gospodarczego” dla Ziemi Wschodnich i współpracy na tym odcinku z Samorządem Gospodarczym i innymi organizacjami gospodarczymi.

Na odcinku tym zostało zrobione w ciągu okresu ubiegłego od I-go Walnego Zjazdu wiele.

Wydawnictwa T. R. Z. W.: „Konferencja Gospodarcza w Wilnie”, „Najistotniejsze potrzeby gospodarcze Ziemi Wileńskiej”, „Gospodarcze i Kulturalne Potrzeby Woj. Połесьkiego” i Roczniki Ziemi Wschodnich stały się poważnym dorobkiem na tym odcinku. Wyczerpujące memoriały grupy przedstawicieli parlamentarnych Ziemi Wschodnich opracowane z inicjatywy Wiceprezesa Zarządu Głównego p. Senatora Z. Beczkowicza — zawierają ważne dane cyfrowe, co do kosztów poszczególnych prac, jakie winny być podjęte na Ziemiach Wschodnich. Jako komórka powołana przez T. R. Z. W. specjalnie do naukowego pracowania zagadnień gospodarczych Ziemi Wschodnich działa Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich, dysponujący już obfitym materiałem.

Równocześnie intensywną pracę na tym odcinku rozwija szereg instytucji badawczych, naukowych, gospodarczych, Samorząd Gospodarczy

czy na Ziemiach Wschodnich, Administracja Państwowa i samo społeczeństwo na Ziemiach Wschodnich.

Sprawa przeprowadzenia pewnych prac badawczych na wschodzie i zreasumowania ich w formie pewnego planu gospodarczego posunęła się bardzo poważnie naprzód i posuwa się nadal. Sprawy te wymagać będą stalego, dalszego przepracowywania i uzupełnień, jednak materiał podstawowy już dziś istnieje. W przeciwieństwie do sytuacji z przed lat kilku, sprawa potrzeb gospodarczych Ziemi Wschodnich przestała być czymś mglistym i nieuchwytnym i przybrała formy konkretne.

W dalszych punktach poruszają rezolucje zagadnienie skupień miejskich, które „winny stać się ośrodkiem kultury i nauki oraz winny rozwijać rzemiosło, koncentrować obroty handlowe i przerabiać surowce krajowe”.

Dążąc do spełnienia tego postulat, Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich położyło w ubiegłym okresie specjalnie silny nacisk na zagadnienie handlu i rzemiosła w miastach i miasteczkach na Ziemiach Wschodnich. Zajęto się przede wszystkim robotą od podstaw przez popieranie tworzenia w miastach i miasteczkach na Ziemiach Wschodnich, nie istniejącego tam prawie dotychczas, polskiego handlu i rzemiosła.

Do celu tego szliśmy dwoma drogami: przez popieranie tworzenia własnych warsztatów kupieckich i rzemieślniczych przez polską ludność miejscową i przez ułatwianie przesiedlania się na Ziemię Wschodnią wartościowego i fachowego elementu kupieckiego i rzemieślniczego z Zachodu Państwa. W tym celu zajęło się Towarzystwo specjalnie intensywnie organizacją kas bezprocentowych na Ziemiach Wschodnich. Poza tym organizowano kursy straganiarskie w niektórych miastach, wydawano broszury informacyjne o możliwościach ekspansji na Wschód dla kupców i rzemieślników z Zachodu i ułatwiano im osiedlanie się na miejscu.

Zjazd wezwał władze Towarzystwa do prowadzenia akcji „wykazującej znaczenie i rolę Ziemi Wschodnich w rozwoju kulturalnym Polski” oraz „wykazującej konieczność wzajemnego przenikania kulturalnego poszczególnych dzielnic”.

Zarząd Główny starał się postulat ten spełnić przede wszystkim drogą stale i konsekwentnie prowadzonej propagandy prasowej, drogą wydawnictw, przede wszystkim Roczników Ziemi Wschodnich, oraz przez organizację turystyki na Ziemię Wschodnią i wycieczek ludności, a przede wszystkim młodzieży z Ziemi Wschodnich, do ważniejszych ośrodków położonych w Centrum i na Zachodzie Państwa. Zainteresowanie, jakie budzą wydawnictwa T. R. Z. W. i tego rodzaju imprezy świadczy o tym, że dążenie do wzajemnego przenikania kulturalnego poszczególnych dzielnic znajduje wśród społeczeństwa grunt podatny i będzie na przyszłość rozwijać się coraz pomyślniej.

W ostatnim punkcie rezolucji Walny Zjazd wezwał władze Towarzystwa: „do energicznego zajęcia się sprawą podniesienia etatów parafii rzymsko-katolickich”.

Zarząd Główny i władze jednostek organizacyjnych T. R. Z. W. na terenie Ziemi Południowo-Wschodnich czyniły w ubiegłym okresie usilne starania o powiększenie ilości państwowych etatów duszpasterskich na terenie Małopolski Wschodniej — częściowo jednak tylko zakończony pomyślnym rezultatem.

Poza tym Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich, w miarę swoich środków, starało się przyjść z pomocą finansową przy budowie nowych kościołów i kaplic rzym.-kat. oraz czyniło starania w poszczególnych instytucjach finansowych o przyjęcie z ich strony z pomocą inicjatywie społeczeństwa polskiego na tym odcinku. W wielu wypadkach starania te odniosły skutek pozytywny.

Reasumując rozważania na temat wykonania przez władze T. R. Z. W. rezolucji I Walnego Zjazdu Towarzystwa należy stwierdzić jedno: stając przed II Walnym Zjazdem Towarzystwa znaleźliśmy się równocześnie u końca drugiego etapu jego działalności.

Pierwszym takim etapem był okres od powstania Towarzystwa do października 1936 r. Okres ten, zakończony pierwszym Walnym Zjazdem T. R. Z. W. wypełniło tworzenie form organizacyjnych Towarzystwa, wypracowywanie metod pracy, i krystalizacja tych pierwszych celów, jakie chciało Towarzystwo swoją działalnością osiągnąć. Zreasumowaniem tych celów były uchwalone wówczas przez Zjazd rezolucje zjazdowe.

Etap II-gi, jaki od tego momentu trwa do dziś, był wypełniony pracą nad realizacją wytycznych tych rezolucji i tych zadań jakie nam nasuwały doświadczenia okresu pierwszego. Pawne osiągnięcia na tym odcinku są już widoczne, choć dalsza kontynuacja wysiłków będzie niewątpliwie konieczna. Równocześnie jednak, działalność Towarzystwa w tym okresie stawiała go i stawia coraz częściej w obliczu nowych zagadnień, nowych spraw, które wskazuje nam życie i rozwój wypadków, a które załatwiane były dorywczo i oczekują jeszcze programowego rozwiązania.

ZASADNICZE ODCINKI PRACY

Program pracy

Zarząd Główny od pierwszych dni swego urzędowania podjął usiłowania, aby działanie wszystkich organów Towarzystwa było oparte na przemyślanym planie, konsekwentnie realizowanym. Starano się, na podstawie doświadczeń zebranych w pierwszym okresie:

- o sprecyzowanie metod pracy
- o sprecyzowanie programu tej pracy.

Sprecyzowaniem metod pracy była, opracowana na podstawie uchwał Komisji dla Spraw Organizacyjnych Walnego Zjazdu i wydana w listopadzie 1936 r. „Instrukcja dla Kół i Okręgów Wschodnich T.R.Z.W.”

Instrukcja ta określa ściśle charakter T. R. Z. W. i najważniejsze wytyczne, jakimi się w pracy swojej powinno kierować, omawia sprawy organizacyjne Kół, zadania Kół, zasady pracy Kół na odcinku gospodarczym, kulturalnym i na odcinku pracy polskiej oraz wytyczne odnoszące się do Zarządów Okręgów.

Wydanie ściślej instrukcji wyjaśniło szereg wątpliwości, jakie utrudniały poprzednio nieraz działalność poszczególnym jednostkom organizacyjnym i przyczyniło się do skryształizowania i ujednolajnienia charakteru placówek T. R. Z. W. w terenie.

Dalszym krokiem na polu usystematyzowania wysiłków Towarzystwa było ustalenie w listopadzie 1936 r. ogólnych wytycznych pracy T. R. Z. W. na r. 1937.

Rozwinięciem tych wytycznych były opracowane i wydane w lutym 1937 szczegółowe programy pracy T. R. Z. W. na terenie każdego z poszczególnych Okręgów Wschodnich.

Ze względu na odmienny charakter każdego niemal z województw wschodnich — określenie, w ramach jednolitego ogólnego programu pracy, spraw którymi na danym terenie należy zająć się specjalnie, było rzeczą podstawową. Programy te zawierały przede wszystkim ustalenie tych powiatów, względnie tych odcinków terenu w każdym województwie, które wymagają najbaczniejszej uwagi ze strony T. R. Z. W. i całego społeczeństwa i na które powinien być skierowany główny wysiłek. Omawiały one następnie i wyjaśniały szczegółowo wszystkie prace, które należało by na danym terenie podjąć lub dalej kontynuować.

Program pracy T. R. Z. W. został z końcem roku 1937 przepracowany i uzupełniony i w tej formie przyjęty przez Zarząd Główny jako program pracy na r. 1938. Programy pracy na terenach poszczególnych Okręgów nie straciły przeważnie w r. 1938 nic ze swej aktualności. Po ważniejszym korektywom uległ jedynie program, jeśli chodzi o teren Wołynia i w pewnej mierze Polesia.

Fakt, że z początkiem ubiegłego okresu sprawozdawczego można było już ściśle sprecyzować podstawowe kierunki działalności T. R. Z. W. i metody pracy organizacji, miał dla rozwoju prac Towarzystwa znaczenie istotne. Skierowanie wysiłków całej organizacji na sprawy zasadnicze dla Ziemi Wschodnich sprawiło, że dało się na tych właśnie polach, na które był ten wysiłek skierowany, osiągnąć w tym czasie stosunkowo wiele.

Akcja na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich

Sprawa potrzeb inwestycyjnych Ziemi Wschodnich oraz zapewnienia im, w dostatecznej mierze, udziału w rozprawdzanych przez Państwo funduszach publicznych — była od początku działalności Towarzystwa jednym z zagadnień kapitałnych, wysuwających się na czoło zadań stojących przed Towarzystwem. W sprawozdaniu złożonym 11.X.36 r., zostało przedstawione szereg poczyniń T. R. Z. W., podejmowanych w pierwszym trzyleciu działalności, a mających na celu: — z jednej strony, przepracowanie licznych i różnorodnych potrzeb Ziemi Wschodnich w tej dziedzinie i ustalenie pewnych ich sformułowań, które mogłyby być podstawą do wystąpień — z drugiej zaś, przedstawienie tych potrzeb władzom i urabianie na ich rzecz opinii. Wymieniliśmy wówczas szereg referatów, jakie na ten temat zostało opracowane i przedyskutowane, dalej ankietę, jaką Zarząd Główny skierował do wszystkich jednostek organizacyjnych na Ziemiach Wschodnich, memoriały złożone Ministrowi Spraw Wewnętrznych w dn. 15.XII.33 r. oraz Prezesowi Rady Ministrów w dn. 13.IV.35 r., prace Sekretariatu Ekonomicznego Zarządu Głównego, Koła Ekonomistów, a wreszcie powołanie do życia Instytutu Gospodarczego Ziemi Wschodnich.

Okresem jednak, w którym akcja T. R. Z. W. na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich, wyszła poza okres studiów i przygotowań, objęła całość organizacji, a więc przede wszystkim jej jednostki w terenie, uwydatniła się nazewnątrz i przyjęła charakter zorganizowanego i planowego, szeroko pojętego ruchu — był dopiero obecny okres sprawozdawczy.

Rozpoczynając czwarty rok swojej działalności stanęło Towarzystwo równocześnie przed tak zasadniczym dla Ziemi Wschodnich zagadnieniem, jakim był przygotowywany wówczas przez Rząd czteroletni plan inwestycyjny. W okresie sprawozdawczym, akcja na rzecz inwestycji dwukrotnie miała okresy specjalniejszego nasilenia. Były to okresy:

jesieni i zimy 1936/37 oraz 1937/38, będące zarazem okresami sesji budżetowych ciał ustawodawczych.

W jednym i drugim okresie akcja T. R. Z. W. rozwijała się niemal analogicznie. Polegała ona:

- a) na przedstawieniu Rządowi zasadniczego stanowiska Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich w tej sprawie,
- b) na dalszym kontynuowaniu przez specjalnie w tym celu powołaną Komisję, pracy nad kompletowaniem i przepracowaniem całego dostępnego materiału dotyczącego inwestycji na Ziemiach Wschodnich,
- c) na zmobilizowaniu opinii publicznej w Centrum Państwa i na Zachodzie,
- d) na zainicjowaniu akcji na terenie parlamentarnym,
- e) na zmobilizowaniu opinii czynników w tej sprawie najbardziej zainteresowanych tj. Ziemi Wschodnich.

Przedstawienie Rządowi stanowiska T. R. Z. W. w sprawie inwestycji na Ziemiach Wschodnich polegało przede wszystkim na złożeniu jego przedstawicielom zasadniczych memoriałów, a dalej na stałym i konsekwentnym zwracaniu uwagi na postulaty Ziemi Wschodnich władzom i wszystkim osobom mogącym mieć wpływ na załatwienie tych postulatów.

Pierwszy memoriał T. R. Z. W. w sprawie inwestycji został przedstawiony Panu Premierowi przez Prezesa Rady Głównej Marszałka A. Prystora i Wiceprezesa Zarządu Głównego Senatora Z. Beczkowicza w dniu 12 grudnia 1936 r. Memoriał ten brzmiał następująco:

Od szeregu lat wybija się na pierwszy plan wśród trudności, które ma do zwalczenia Rząd Rzeczypospolitej, sprawa bezrobocia. Brak pracy rośnie z jednej strony na skutek zmniejszenia się eksportu i kurczenia się wewnętrznych rynków, z drugiej strony zaś na skutek dużego przyrostu naturalnego ludności, który co roku zwiększa kadry poszukujących pracy.

Od szeregu lat poświęcono temu zagadnieniu dużo uwagi, zwalczając początkowo bezrobocie z normalnych budżetów corocznych, a następnie przez stworzenie Funduszu Pracy, w którego ręce złożono kierownictwo i inicjatywę do przeprowadzenia znacznej części inwestycji, uskuteczniających z funduszy publicznych.

Nasilenie bezrobocia było od samego początku największe tam, gdzie rozwinięty jest silnie przemysł, to znaczy w zachodnich dzielnicach, gdzie okolice uprzemysłowione są silnym skupieniem robotniczym.

To też dążono od pierwszej chwili do doraźnego chociażby zaspakajania potrzeb tych mas robotniczych przez uruchomienie robót publicznych albo wprost w miejscowościach, dotkniętych chronicznym bezrobociem, albo też ich najbliższej okolicy.

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich zwracało od dłuższego czasu uwagę na zaniedbanie Ziemi Wschodnich na każdym polu. Wicepremier Kwiatkowski zaś w swoim przemówieniu na zeszłorocznej naradzie gospodarczej postawił trafną diagnozę, że jednym z powodów schorzeń organizmu gospodarczego kraju jest nie równość gospodarcza i kulturalna, dzieląca Zachód od Wschodu Rzeczypospolitej. Wyżej wspomniany sposób zwalczania bezrobocia tam, gdzie to bezrobocie najsilniej się objawia, nie przyczynia się stanowczo do wyrównania przepaści, dzielącej Polskę A od Polski B, lecz ją pogłębia, stwarzając z jednej strony tereny raczej przeinwestowane, z drugiej zaś strony nic lub bardzo niewiele czyniąc dla gospodarczego podniesienia Ziemi Wschodnich.

Również i zwiększenie zdolności konsumpcyjnych części bezrobotnego społeczeństwa na zachodzie Rzeczypospolitej nie zwiększa zatrudnienia w przemyśle lub zwiększa je nieznacznie, gdyż bezrobotny pracuje tylko przez kilka letnich miesięcy, w zimie zaś vegetuje i nie jest w tym okresie konsumentem, któryby miał choćby minimalne znaczenie na rynkach gospodarczych.

W ostatnich czasach kwestia bezrobocia zimowego stała się tak paląca, że Rząd Rzeczypospolitej był zmuszony, wobec braku na powyższe cele środków z normalnych dochodów podatkowych, zwrócić się do ofiarności społeczeństwa.

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich stoi na stanowisku, że jedynym możliwym środkiem, za pomocą którego można skutecznie zwalczyć bezrobocie jest zwiększenie zdolności konsumpcyjnych ludności olbrzymiej części Rzeczypospolitej, mianowicie Wschodu Polski. Ludność bowiem tych ziem ma minimalne potrzeby i zaspakaja je przeważnie drogą samowystarczalności, poza tym zaś gospodarka rolna na tych ziemiach jest prymitywna, zużywa tylko znikome ilości nawozów pomocniczych i nie ma ulepszonych narzędzi rolniczych. Ludność Ziemi Wschodnich jest od dawna przyzwyczajona do ciężkich warunków życia, a te zmuszają ją w dotychczasowych warunkach do dalszego ograniczania swych potrzeb.

Obecny niski stan gospodarczy Ziemi Wschodnich dałby się jeszcze pewien czas utrzymać, gdyż ludność tamtejsza nie uświadamia sobie dostatecznie, że można wogóle inny tryb życia prowadzić, niż ten, do jakiego od wieków nawykła. Jednak ten niski stan gospodarczy ciąży na całości Rzeczypospolitej, która tak długo będzie ulegała różnym schorzeniom ekonomicznym, jak długo Ziemia Wschodnie będą pogrążone w bierności gospodarczej. Dopiero wtedy, gdy stworzymy na tych rozległych terenach nowych konsumentów wyrobów przemysłu zachodniej części Rzeczypospolitej, będą ustępowały wyżej wspomniane niedomagania organizmu gospodarczego, a przede wszystkim bezrobocie.

Gdyby w niedalekiej przyszłości uwzględniono w stopniu o wiele wyższym niż dotychczas potrzeby inwestycyjne Ziemi Wschodnich, to część gotówki, zużytej na te inwestycje opłaciłaby wytwory przemysłu zachodniej Polski, potrzebne na dokonanie tych inwestycji. Druga część kapitału inwestycyjnego dotarłaby na Ziemię Wschodnie, jako zapłata za pracę dokonaną przez miejscową ludność rolniczą. Ustaliby dopływ bezrobotnych ze wschodnich części Rzeczypospolitej, który obecnie, nie mogąc znaleźć zatrudnienia u siebie, kieruje się w znacznej ilości do okręgów przemysłowych, gdyż nawet jako bezrobotni mają tam nieraz większe możliwości przeżycia, niż u siebie, zaś środki pieniężne, zapłacone przemysłowi zachodniej Polski za jego wytwory, zużyte na dokonanie inwestycji na Ziemiach Wschodnich, zwiększyłyby zatrudnienie w okręgach przemysłowych. Pewna ilość wykwalifikowanych robotników z zachodniej części kraju przeniosłaby się na stałe do wschodniej części Polski w poszukiwaniu za pracę, która byłaby tam wobec zwiększenia tempa inwestycyjnego łatwiejsza w pierwszym okresie do znalezienia, niż w okręgach przemysłowych.

Ta część kapitałów inwestycyjnych, która wpłynęłaby na Ziemię Wschodnie, ożywiając tamtejsze tętno gospodarcze, nie zatrzymałaby się jednak tam, lecz zostałaby wydatkowana na wytwory przemysłu zachodniej Polski dla zintensyfikowania gospodarstw rolniczych i zaspokojenia obudzonych potrzeb życiowych.

Inwestycje państwowe w kraju tak zaniedbanym gospodarczo, jak Ziemia Wschodnie pociągną również za sobą szereg inwestycji prywatnych, które staną się możliwe dopiero po wybudowaniu odpowiednich linii kolejowych oraz dróg bitych, wreszcie po wspomnianym już ogólnym ożywieniu tętna gospodarczego wschodu Rzeczypospolitej.

Na podstawie więc powyższych rozważań Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich poczytuje sobie za obowiązek zwrócić uwagi Rządu Rzeczypospolitej na konieczność inwestowania ze środków publicznych przede wszystkim na Ziemiach Wschodnich, w przekonaniu, że w ten sposób osiągnie się większe wyniki na skutek zwiększenia zatrudnienia w okręgach przemysłowych Rzeczypospolitej z jednej strony, i na skutek podniesienia gospodarczego Ziemi Wschodnich z drugiej.

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich prosi przeto o uwzględnienie w dostatecznej mierze sprawy inwestycji na Ziemiach Wschodnich w obecnie opracowywanym 4-letnim planie inwestycyjnym, przy czym uważa, że bardzo znaczna część środków, stojących do dyspozycji Państwa w obecnej chwili, powinna iść na

wschód, by uzdrowić stan gospodarczy Rzeczypospolitej przez zacieranie różnic, dzielących Polskę A od Polski B.

Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich, nie chcąc obciążać niniejszego pisma szczegółowymi rozważaniami, pragnie tylko zaznaczyć, że od szeregu lat zajmuje się potrzebami gospodarczymi Ziem Wschodnich i że chętnie służy w razie potrzeby wynikami tych prac.

Drugi skolei memoriał omawiający potrzeby inwestycyjne Ziem Wschodnich złożył Zarząd Główny T. R. Z. W. na ręce Pana Wicepremiera inż. E. Kwiatkowskiego w dn. 17 listopada 1937 r.

W wystąpieniu tym, w przeciwieństwie do zeszłorocznego, które miało charakter zasadniczy, nie poruszało natomiast spraw konkretnych — ograniczył się Zarząd Główny do podkreślenia, że zasadnicze stanowisko T. R. Z. W. w tej sprawie nie uległo zmianie, ale przede wszystkim, prosił Rząd o wzięcie pod uwagę kilku inwestycji na Ziemiach Wschodnich, o których realizację placówki T. R. Z. W. na Ziemiach Wschodnich specjalnie zabiegały, a które dałyby się przeprowadzić niewielkim stosunkowo kosztem:

„W dniu 12 grudnia 1936 r. Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich zwróciło się do Rządu z prośbą o odpowiednie uwzględnienie postulatów Ziem Wschodnich przy układaniu 4-letniego planu inwestycyjnego.

W memoriale, jaki wówczas Rządowi przedłożono, podkreśliliśmy do jakiego stopnia obecna bierność gospodarcza Ziem Wschodnich ciąży na równowadze gospodarczej Państwa.

Postulaty nasze nie zostały uwzględnione — nie straciły jednak na swej aktualności.

Poprzestając na powołaniu się na poprzednie wystąpienie Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich w tej sprawie, nie będziemy na tym miejscu ponownie naszego stanowiska uzasadniać.

Pozwalamy sobie natomiast zwrócić się do Pana Premiera z prośbą o wzięcie specjalnie pod uwagę kilku inwestycji na Ziemiach Wschodnich, jakiego dla ożywienia gospodarczego tych ziem miały poważne znaczenie.

Inwestycje tego typu pozwalamy sobie wymienić:

1) Budowa linii kolejowej Ostrołęka—Mława. Rozpoczęcie budowy tego odcinka kolei daje połączenie Wileńszczyzny i Białostocczyzny z Gdynią o 100 km krótsze oraz odciąża warszawski węzeł kolejowy.

2) Na terenie woj. wileńskiego — budowa hydroelektrowni w Szyłanach. Jedną z głównych przyczyn tak słabego pulsowania życia gospodarczego tej części kraju jest brak tanich źródeł energii, któreby pozwalały na powstawanie przemysłu przetwórczego, mającego tutaj duże widoki rozwoju ze względu na zapasy surowca i sezonowy brak zbytu na niego.

Budowa elektrowni w Szyłanach usunęłaby znacznie to niedomaganie.

3) Na terenie woj. nowogródzkiego — budowa linii kolejowej normalnotorowej Nowojelnia — Nowogródek.

Brak tego połączenia hamuje rozwój rejonu Nowogródka jako ośrodka gospodarczego i uniemożliwia rozwój tych placówek gospodarczych, jakie już tam istnieją.

Odcinek Nowojelnia — Nowogródek winien być pierwszym fragmentem linii kolejowej Iwacewicz — Nowogródek — Mołodeczno (lub Oszmiana). Linia ta, przechodząc przez tereny rolne i leśne przyczyniłaby się zasadniczo do rozwoju gospodarczego tej części kraju.

4) Na terenie woj. poleskiego — budowa wąskotorowej linii kolejowej Kuchocka Wola — Lubieszów.

Linia ta połączyłaby ślepą dotychczas linię wąskotorową Antonówka — Kuchocka Wola z linią Lubieszów — Janów Poleski i dałaby połączenie kolejowe całej południowej polaci woj. poleskiego z Pińskiem i Brześciem n/B. Dotychczas połączenia tego brak. Dojazd z Kuchockiej Woli do Pińska,

głównego ośrodka gospodarczego wschodniej i środkowej części województwa, może nastąpić jedynie przez Antonówkę, Sarny i Luniniec, co wynosi 267 km, podczas, gdy trasa przez wybudowanie 25 km odcinka Kuchocka Wola — Lubieszów skróciłaby ją o 161 km. Budowa ta przyczyniłaby się do podniesienia gospodarczego całej południowej polaci woj. poleskiego i urentownienia dotychczas mało wykorzystywanego ślepego odcinka kolejowego Antonówka — Kuchocka Wola. Dużym ułatwieniem przy budowie jest możność wykorzystania gotowego już 10 km nasypu. Ludność miejscowa samorządnie uchwaliła ofiarować bezpłatnie robociznę na roboty ziemne.

5) Dokończenie budowy drogi kołowej Brześć — Luniniec, mającej kluczowe znaczenie dla obrotów gospodarczych Polesia. Droga ta już jest w części wykonana i oddana do użytku.

Obliczenia i plany odnoszące się do wymienionych przez nas inwestycji zostały opracowane, a inwestycje są włączone do planów inwestycyjnych poszczególnych województw.

Przeprowadzenie ich jest przedmiotem bardzo gorących dążeń ze strony miejscowego społeczeństwa, które od dawna oczekuje na ich realizację.

Prosimy Pana Premiera o włączenie tych prac do opracowywanego obecnie planu inwestycyjnego na rok 1938.

Nie poprzestając na złożeniu memoriału Rządowi — Zarząd Główny wykorzystywał stale każdą okazję, aby sprawę inwestycji na Ziemiach Wschodnich na terenie władz państwowych zaktualizować i zwrócić na nią uwagę. Broszury i wydawnictwa T. R. Z. W.; Rocznik Ziem Wschodnich na r. 1937 i 1938, Gospodarcze i kulturalne potrzeby woj. Poleskiego, Najistotniejsze Potrzeby Gospodarcze Ziemi Wileńskiej i Konferencja Gospodarcza w Wilnie, które były stale wraz ze specjalnymi i indywidualnymi pismami rozsyłane wszystkim osobom mogącym mieć pewien wpływ na załatwienie zawartych w nich postulatów — nie mogły pozostać bez żadnego wpływu. Rolę swoją na tym odcinku spełniała również prasa, która ważność tego zagadnienia oceniła i wydatnie popierała postulaty T. R. Z. W.

Celem przepracowania formy realizacji postulatów Ziem Wschodnich w dziedzinie inwestycji i ustalenie zasadniczej linii wytycznej, którą można w dalszym ciągu przedstawiać Rządowi — Zarząd Główny powołał pod przewodnictwem Wiceprezesa Zarządu, Pana Senatora Z. Beczkowicza specjalną Komisję.

Komisja ta wyłoniła podkomisje:

- dla spraw komunikacji,
- dla spraw inwestycji miejskich, o charakterze tak konsumpcyjnym, jak i handlowym,
- dla spraw inwestycji rolnych.

Podkomisje te przepracowały szczegółowo poruczone sobie zagadnienia, dając Zarządowi Głównemu odpowiedni materiał dla przeprowadzenia rozmów z czynnikami decydującymi oraz dla przeprowadzenia odpowiedniej kampanii prasowej. Przede wszystkim zaś materiały te zostały wykorzystane przez przedstawicieli parlamentarnych Ziem Wschodnich w ich wystąpieniach tak na terenie ciał ustawodawczych, jak i poza ich terenem.

Zdając sobie sprawę, że postulaty Towarzystwa i Ziem Wschodnich będą mogły być przeprowadzone jedynie przy silnym poparciu opinii publicznej — zwrócił Zarząd Główny i na tę stronę zagadnienia baczną uwagę. Akcja na terenie Ziem Zachodnich i Centralnych prowadzona była:

- a) przez propagandę za pośrednictwem prasy,
- b) za pośrednictwem placówek T. R. Z. W. na Ziemiach Zachodnich i Centralnych.

W realizowaniu tej akcji spotkał się Zarząd Główny z wielką życzliwością i zrozumieniem całej polskiej prasy. Liczne materiały, jakie były prasie dostarczane przez Zarząd Główny, były chętnie wykorzystywane, a niezależnie od tego w okresie przygotowywania planu inwestycyjnego oraz debat nad planem na terenie Izb parlamentarnych w r. 1936/37 i 1937/38 — prasa, a w szczególności członkowie Sekcji Prasowej T. R. Z. W. zamieszczali wiele obszernych artykułów omawiających konieczność inwestowania na Ziemiach Wschodnich. Szczegółowe wyniki akcji prasowej T. R. Z. W. omówione zostały w innym rozdziale niniejszego sprawozdania.

Propaganda prowadzona była również i za pośrednictwem placówek T. R. Z. W. na terenie Ziem Centralnych i Zachodnich. Placówki te otrzymywały stale wszystkie wydawnictwa, komunikaty, memoriały itp. Zarządu Głównego T. R. Z. W. i miały za zadanie przy każdej okazji przyczyniać się do wytwarzania wśród społeczeństwa przekonania o konieczności inwestowania na Ziemiach Wschodnich.

Równocześnie z akcją propagandową wśród społeczeństwa prowadzona była akcja przez przedstawicieli parlamentarnych Ziem Wschodnich na terenie Izb Ustawodawczych.

Akcję tę prowadził Wiceprezes Zarządu Głównego p. Senator Z. Beczkowicz i rozpoczął ją przez zwołanie w dn. 22 grudnia 1936 r. pierwszego zebrania posłów i senatorów woj. wschodnich przy udziale 24 osób. W wyniku dyskusji uznano jednogłośnie potrzebę stałej współpracy przede wszystkim grup regionalnych: wileńskiej, nowogródzkiej, białostockiej i poleskiej i w tym celu uchwalono wyłonić stałą Komisję przewodniczącą wymienionym grup oraz przedłożyć Rządowi dezyderaty dotyczące planu inwestycyjnego przed wniesieniem go do Izb Ustawodawczych.

Do Komisji tej zostali wybrani pp.: Senator Beczkowicz, Senator Ehrenkreutz, Wicemarszałek Podoski, Poseł Sarnecki i Senator Terlikowski. Do grupy posłów województw północno-wschodnich dołączyli się następnie przedstawiciele parlamentarni woj. wołyńskiego i w ten sposób jednolitość akcji przedstawicieli całych Ziem Wschodnich, z wyjątkiem Małopolski Wschodniej, została zapewniona.

Przedstawiciele parlamentarni grup regionalnych woj. wileńskiego, białostockiego, nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego w osobach: Posła Gen. Żeligowskiego, Wicemarszałka Podoskiego, Senatora Beczkowicza, Senatora Ehrenkreutza, Senatora Jędrzejewicza, Senatora Rdułtowskiego, Senatora Terlikowskiego została przyjęta w dniu 15 stycznia 1937 r. przez Pana Premiera Gen. Sławoja-Składkowskiego i przedstawili

ła Panu Premierowi dezyderaty Ziem Wschodnich ujęte w odpowiednim memoriale i obszernym, liczbowym zestawieniu kredytów państwowych, które winny być przydzielone na cele inwestycyjne na terenie 5-ciu województw północno-wschodnich w latach 1937/38 do 1940/41 i w związku z tym przewidziane w 4-letnim budżecie inwestycyjnym.

Podobne memoriały zostały złożone Panu Prezesowi Rady Ministrów w czasie Sesji Parlamentarnej 1937/38 przez poszczególne grupy regionalne Senatorów i Posłów Ziem Wschodnich. Szczególnie wyczerpujący był memoriał grupy regionalnej wileńsko-nowogródzkiej.

Poza przedstawieniem Rządowi stanowiska Ziem Wschodnich w odpowiednich memoriałach przedstawiciele parlamentarni Ziem Wschodnich zabierali wielokrotnie w Sesjach Budżetowych 1936/37 i 1937/38 głos w sprawie inwestycji na Ziemiach Wschodnich na terenie ciał ustawodawczych.

W czasie Sesji 1936/37 — grupę parlamentarną Ziem Wschodnich reprezentował w wystąpieniach na terenie Sejmu Członek Zarządu Głównego T. R. Z. W. Pan Wicemarszałek B. Podoski, który na Komisji Budżetowej wygłosił przemówienie i zgłosił odpowiednie rezolucje. Rezolucje te jednak, ze względu na sytuację, jaka się wytworzyła — zostały wycofane. W wystąpieniach na terenie Senatu, reprezentantem grupy był Wiceprezes Zarządu Głównego T. R. Z. W. p. Senator Z. Beczkowicz, który wygłosił dwa przemówienia: na Komisji Budżetowej Senatu w dn. 13.II.1937 r. i na plenum Senatu w dn. 10.III.1937 r.

W dniu 13.II.1937 r. złożył Pan Senator Beczkowicz w imieniu 5-ciu woj. wschodnich następujące rezolucje:

„Zważywszy:

1) że zadaniem polityki inwestycyjnej kraju winno być podniesienie jego zdolności obronnej i zwiększenie dochodów społecznych bez którego to zwiększenia, nie możliwe jest złagodzenie istniejącego bezrobocia oraz przeludnienia wsi,

2) że niezagospodarowanie Ziem Wschodnich przez kapitał publiczny stawia te olbrzymie połacie kraju poza obrębem rynku ogólnopolskiego i czyni je hamulcem rozwoju gospodarczego całej Polski —

Senat wzywa Rząd:

— aby uwzględnił konieczność czynnej roli Ziem Wschodnich w życiu gospodarczym całego Państwa, zwiększając wydatnie dotychczasowy nikły udział tych Ziem w wydatkach inwestycyjnych Państwa, a w szczególności zaś,

— aby zapewnił w 4-letnim planie inwestycyjnym dostateczne środki pieniężne na rozbudowę dróg żelaznych, wodnych i bitych, inwestycji rolnych z melioracjami na czele, urządzeń miejskich, energetycznych i budowę szkół“.

Wobec oświadczenia Pana Wicepremiera Kwiatkowskiego, że „Rząd docenia ważność prac inwestycyjnych na Ziemiach Wschodnich z punktu widzenia najbardziej istotnego interesu politycznego i gospodarczego Państwa jako całości“ i że „zamierzeniem Rządu jest zwiększyć rozmiar inwestycji na tych Ziemiach, w miarę rozwijania planu inwestycyjnego“ — rezolucje te nie zostały poddane pod głosowanie.

W dniu 10.III.1937 r. zabrał powtórnie głos Pan Senator Beczkowicz wygłaszając dłuższe przemówienie; w którym przedstawił naj-

bardziej zasadnicze dezyderaty Ziem Wschodnich w dziedzinie inwestycji komunikacyjnych. Główne myśli przemówienia Senatora Beczkowicza w streszczeniu przedstawiają się następująco:

Ogólnie znane są dane cyfrowe, dotyczące szczupłości naszej sieci kolejowej, drogowej i wodnej.

Lecz wszystkie te braki są niczym wobec stanu komunikacji na ziemiach północno-wschodnich i na Wołyniu; wystarczy przypomnieć, że dróg bitych jest tam dziesięciokrotnie mniej, niż w niektórych innych częściach kraju. Sprawa komunikacji jest dla Ziem Wschodnich jednym z głównych powodów ich zacofania, ich bierności gospodarczej.

Hasło aktywizacji Ziem Wschodnich jest szczególnie ważne obecnie, gdy kierownicy życia gospodarczego, zarówno Członkowie Rządu, jak również przedstawiciele życia gospodarczego prywatnego, kładą szczególny nacisk, wobec osłabienia międzynarodowej wymiany, na rozszerzenie wewnętrznego rynku zbytu, oraz na stopniowe, lecz coraz szybsze, uniezależnienie się od uciążliwego importu surowców zagranicznych.

Rzeczą bowiem jest bezsporna, że potencjonalna chłonność rynku Ziem Wschodnich jest olbrzymia, zrozumiałym jest dla każdego, że całe wzmoczone zapotrzebowanie tego rynku zwrócone będzie do uprzemysłowionych dzielnic kraju, które oczekują natychmiast na sobie dobroczynne skutki aktywizacji Ziem Wschodnich.

Lecz rola Ziem Wschodnich nie ogranicza się do zwiększonych funkcji konsumenta: mają one wielkie możliwości produkcyjne, przede wszystkim rolnicze. Już obecnie te ziemie są głównym producentem surowców włóknistych i oleistych, wzrasta udział tych ziem w obsłudze rynku wewnętrznego i zagranicznego produktami swej produkcji. Te możliwości produkcyjne wielokrotnie wzrosną w miarę rozszerzania się arealu użytków rolnych i łakowych dzięki pracom melioracyjnym.

Wszystkie wyżej wymienione możliwości rozwojowe Ziem Wschodnich uzależnione są od przeprowadzenia na tych terenach podstawowych inwestycji, z których najważniejszymi są inwestycje komunikacyjne. A więc: 1. o rozbudowa sieci dróg kolejowych, w szczególności, łączących Ziemię Wschodnią z głównymi ośrodkami produkcji oraz portami morskimi (kolej Ostrołęka — Mława), jako też stworzenia sieci połączeń głównych centrów życia gospodarczego na wschodzie Polski. 2. o zagęszczanie sieci dróg bitych z uwzględnieniem dojazdowych. 3. o zagospodarowanie dróg wodnych zarówno dla celów żeglugi, jak i spławu. Oto najpilniejsze tych ziem dezyderaty.

Jak wygląda rzeczywistość wobec powyższych dezyderatów. Gorzej, jak opłakanie.

W dziedzinie kolejowej. W całym czteroletnim planie inwestycyjnym np. nie znalazło się miejsca dla tak ważnej dla Ziem Wschodnich kolei Ostrołęka—Mława (długości 93 km za cenę ca 20 milionów), która skraca połączenie Wileńszczyzny i Nowogródziny z portami morskimi o 100 km. W roku 1937/38 nic się na Ziemiach Wschodnich nie będzie budowało.

W dziedzinie budowy dróg bitych. Rok budżetowy 1937/38 zapowiada się nie dobrze w całej Polsce, a gorzej jeszcze na Ziemiach Wschodnich. Gdy bowiem w r. 1935/36 wydatki państwowe na drogi w całym kraju wyniosły 112 milionów zł, w r. 1936/37 — 74 miliony, to w r. 1937/38 — 50 milionów, w tej liczbie tylko 5,5 milionów na nowe drogi o twardej nawierzchni wobec 24 milionów na drogi o ulepszonej nawierzchni. W ten sposób Ziemię Wschodnią mogą liczyć jedynie na udział w 5,5 milionach zł, co odpowiada ca 100 km nowych dróg; w 24 milionach zł na ulepszone drogi nie partycypują zupełnie. Plan powyższy zaważy wyjątkowo niekorzystnie na Ziemiach Wschodnich, tym bardziej, że w przyszłym roku budżetowym nie będą one w stanie czerpać z Funduszu Pracy, który w ciągu ostatnich dwóch lat intensywnie i planowo akcję budowy dróg zasiliał.

Następnie poruszył p. Senator Beczkowicz zagadnienie taryf kolejowych.

Kończąc, Senator Beczkowicz zaapelował do Pana Ministra, aby w miarę powiększania Funduszu Pracy, co niewątpliwie nastąpi, zechciał poprzeć starania ziem północno-wschodnich o przydział sum z przeznaczeniem na budowę dróg.

Wystąpienia przedstawicieli Ziem Wschodnich na terenie Izb Ustawodawczych nie były w czasie Sesji 1937/38 tak ściśle skoordynowane jak w r. 1936/37. Poszczególni posłowie i senatorowie przemawiali raczej

w imieniu poszczególnych regionów, a nie całego obszaru Ziem Wschodnich. Stanowisko Ziem Wschodnich jako pewnej całości sprecyzował Wiceprezes Zarządu Głównego p. Senator Beczkowicz w swoich dwukrotnych przemówieniach na plenum Senatu.

„Zdobyczą wielkiej wagi — mówił p. Senator Beczkowicz, w czasie ogólnej debaty nad budżetem w dniu 7.III.1938 r. — osiągniętą przez Rząd w dziedzinie inwestycji, jest zasada planowości i koncentracji wysiłków oraz środków. Elementem ważnym i aktualnym obecnie tej polityki, ze względu przede wszystkim na obronność, jest Centralny Okręg Przemysłowy. Elementem ważnym i bardzo aktualnym według mnie i wielu innych, z punktu widzenia również obronności, tylko w innym ujęciu, jest zagadnienie Ziem Wschodnich, ich podniesienia i rozwoju.

Niestety, ten drugi element nie zostaje włączony do planu gospodarczo-inwestycyjnego już drugi rok z rzędu.

Jedynym argumentem, który się słyszy na usprawiedliwienie tego posunięcia jest potrzeba koncentracji środków na jeden najważniejszy cel — C. O. P.

Zgadzać się na potrzebę realizowania C. O. P-u i nie rozpraszania niedostatecznych środków finansowych zgodzić się nie mogę z faktem, że się zaniedbuje problem wschodni ważny dla całości gospodarstwa Polski, że zaniedbanie to odbija się już poważnie, a odbijać się będzie coraz bardziej na rozwoju ogólnego gospodarstwa Polski. Nie czas tutaj na rozwijanie tego tematu obszernie, sprecyzuję zatem swoje stanowisko w tej sprawie tylko w paru zdaniach:

Pełny plan rozbudowy życia gospodarczego Polski — na razie nie mówię o realizacji — nie może ograniczyć się do C. O. P-u — winien on uwzględnić odrębne możliwości produkcyjne poszczególnych terenów, a w zależności od tego, przeznaczyć każdemu odrębną, jemu właściwą rolę do spełnienia w wielkiej akcji gospodarczej ogólnopolskiej. Dzięki takiemu podziałowi pracy, będzie miało miejsce wzajemne uzupełnienie się, a nie szkodliwe dublowanie pracy.

Co się tyczy realizacji finansowej takiego planu, należy uzależnić ją od możliwości finansowych państwa. Zaznaczyć jednak muszę, że realizacja wyżej wymienionego planu nie tylko na finansowaniu polega. Cały szereg środków pozostaje jeszcze poza sferą finansów, które można stopniowo realizować, co robi się częściowo i obecnie, tylko „na wyrwyki”, że tak powiem, a przez to — z mniejszym pożytkiem”.

Opracowanie takiego planu będzie miało wielkie znaczenie również dla zachęcenia kapitału prywatnego, który orientując się w potrzebach terenu i zamiarach Rządu będzie się mógł i chciał poważnie angażować. Taki plan uchroni Skarb Państwa od niepotrzebnych często wydatków, które są obecnie czynione dla doraźnych potrzeb, często niecelowych z punktu widzenia dalszych planów rozwojowych.

Na zakończenie dodam, że wspomniany plan, wskazujący horoskopy na przyszłość, dodaje sił do pracy terenowi, pobudza jego inicjatywę, wreszcie zapobiega takiemu przewlekaniu sprawy, jakie ma miejsce np. z Wileńską hydroelektrownią w Szylanach z powodu uzgadniania między resortowych.

Nie potrzebuję dodawać, jakie znaczenie polityczne ma wszelka akcja mająca na celu podniesienie gospodarcze i kulturalne Ziem Wschodnich w sensie wiązania z Państwem wszystkich obywateli, a przez to samo i dla obronności tych ziem kresowych, a przez to samo — całego Państwa.

Kończąc wołaniem o pełny plan gospodarczy dla całej Polski, w którym znajduje się właściwe miejsce dla Ziem Wschodnich”.

W dniu 14.III.1938 r. w czasie debaty, na terenie Senatu nad finansowanie inwestycji państwowych — poruszył p. Senator Z. Beczkowicz znów ten sam temat:

„Nie będę powtarzał motywów naszego stałego twierdzenia, które powoli przenika do świadomości ogółu myślącego kryteriami ogólnopolskimi, że żądanie podniesienia gospodarczego i kulturalnego Ziem Wschodnich nie jest „zebraniem dla biednych Ziem Wschodnich”, lecz jest to twarda konieczność ogólnopolskowa, jest to warunek, bez którego organizm gospodarczy Polski nie dojdzie do równowagi, jest to warunek bezpieczeństwa państwa, nie mniej ważny, tylko na innej płaszczyźnie traktowany, jak Centralny Okręg Przemysłowy”.

Następnie p. Senator Beczkowicz uzasadniał znów konieczność istnienia planu ogólnogospodarczego, w którym by dla Ziemi Wschodnich znalazło się odpowiednie miejsce, wskazując cały szereg przykładów i jaskrawych niedociągnięć w tej dziedzinie, jak np. nie wyzyskanie energii wodnej i energii zawartej w złożach torfowych na Ziemiach Wschodnich, jedynie nieśmiało i dorywcze poszukiwanie naturalnych bogactw kopalnianych na Ziemiach Wschodnich, jeszcze niedostateczne zajęcie się sprawą lnu i konopi, brak ogólnogospodarczego rozwoju środków komunikacyjnych, brak postępu w dziedzinie ulg taryfowych i podatkowych, kurczenie się kredytów przeznaczanych przez Fundusz Pracy na Ziemi Wschodnie itp.

Kończąc p. Senator Beczkowicz stwierdził: „Dzisiejsze przemówienie Pana Wicepremiera, w którym podkreślił pewne możliwości na wschodzie, jak i bytność członków Rządu z Panem Wicepremierem na czele w Wilnie i Lwowie, stwierdzają ponowne zainteresowanie się Rządu problemami Ziemi Wschodnich, co daje pewną nadzieję wyjścia z impasu czynników rządowych i wkroczenie w niedługim czasie na drogę aktywizacji problemów wschodnich i włączenia ich w procesy aktywizacji życia gospodarczego całej Polski”.

Główny jednak ciężar zagadnienia całej akcji spoczywał na terenie Ziemi Wschodnich. Bez odpowiedniego poparcia i zainicjowania swego stanowiska przez społeczeństwo na Ziemiach Wschodnich, pomysły przeprowadzenia akcji nie było, ani nie jest w dalszym ciągu, do pomyślenia.

Pismem z dnia 10 listopada 1936 r. zwrócił uwagę Zarząd Główny wszystkich Okręgów T. R. Z. W. na Ziemiach Wschodnich na ważność sprawy, podkreślając, że moment przystąpienia przez Rząd do opracowywania 4-ro letniego planu inwestycyjnego jest tym właśnie momentem, w którym sprawa spełnienia żądań Ziemi Wschodnich w dziedzinie inwestycji może mieć widoki realizacji. Począwszy od tego pisma, cały okres jaki upłynął od Walnego Zjazdu cechowały podkreślanie przez Zarząd Główny we wszystkich wydawnictwach, komunikatach, pismach, sprawozdaniach i bezpośrednich wystąpieniach jego przedstawicieli — konieczności wytworzenia zwartej opinii publicznej, szczególnie na Ziemiach Wschodnich, która by stała się oparciem i zapleczem dla wszystkich akcji podejmowanych w Centrum.

W piśmie, z dnia 26 listopada 1937 r., skierowanym do wszystkich Zarządów Okręgów na Ziemiach Wschodnich Zarząd Główny powtórnie określił stanowisko T. R. Z. W. w tej sprawie, podkreślając, że:

— sprawa inwestowania na Ziemiach Wschodnich, to nie tylko jakieś dobrodziejstwo dla samych Ziemi Wschodnich, ale kwestia o zasadniczym znaczeniu z punktu widzenia ogólnopolskiego.

— dysproporcje w dziedzinie gospodarczej i kulturalnej, jakie dziś panują pomiędzy wschodem i zachodem Państwa uniemożliwiają normalne funkcjonowanie organizmu państwowego i stają się przyczyną rozmaitych schorzeń tego organizmu,

— Ziemi Wschodnie, w swoim obecnym stanie nie są na większości swych terenów samowystarczalne i są ogromnym ciężarem, który spada na barki innych dzielnic Państwa,

— jeszcze większe szkody przynosi bierność tych ziem zarówno w dziedzinie wytwórczości jak i w spożyciu. Celem polityki gospodarczej Państwa musi być silne wprowadzenie Ziemi Wschodnich w orbitę wymiany,

— ożywienie gospodarcze Ziemi Wschodnich przyczyniłoby się w poważnym stopniu do rozwiązania męczącego zagadnienia bezrobocia na terenie całego Państwa,

— podniesienie gospodarcze tych ziem, jako narodowościowo mieszanym i pogranicznym, miałoby swoje znaczenie nie tylko gospodarcze, ale i polityczne. Mieszkańcy tych Ziemi muszą czuć się obywatelami Polski a nie „Polski B”, czy „Polski zapomnianej”,

— wreszcie podniesienie kulturalne i gospodarcze Ziemi Wschodnich to jeden z podstawowych warunków podniesienia obronności Państwa. Nic nie jest taką gwarancją obronności, jak zadowolona i przywiązana do swego państwa ludność.

— Podniesienie gospodarcze i kulturalne Ziemi Wschodnich uzależnione jest przede wszystkim i w głównej mierze od dopływu na ten teren kapitału publicznego i rozpoczęcia na wielką skalę inwestycji państwowych. Dopóki wyraźny początek w tym kierunku nie będzie zrobiony, nie może być mowy o dopływie na ten teren, na większą skalę, ani wartościowego elementu ludzkiego ani kapitału prywatnego.

Odzew terenu na apel Zarządu Głównego w tej sprawie był, szczególnie na niektórych terenach, bardzo silny.

Tak więc Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. w dniu 24 listopada 1936 r., a Zarząd Okręgu Poleskiego w dniu 27 listopada 1936 r. dały inicjatywę do zwołania specjalnych konferencji wojewódzkich, w których wzięli udział przedstawiciele władz samorządu gospodarczego, przedstawiciele organizacji społecznych, gospodarczych, naukowych itd. Konferencje te były poświęcone omówieniu dezyderatów województw w stosunku do planu inwestycyjnego Rządu. Na konferencjach tych powzięto zdecydowane rezolucje, żądające uwzględnienia tych potrzeb.

W wyniku dyskusji potrzeby inwestycyjne Nowogródziny ujęto w tezach według następującej kolejności:

1) W celu kontynuowania planowej akcji inwestycyjnej na terenie Nowogródziny — konieczne jest utworzenie Funduszu Inwestycyjnego Ziemi Północno-Wschodnich. Plan inwestycyjny winien być opracowany szczegółowo i wykonywany skrupulatnie, przy czym winien być znany szerokiemu ogółowi społeczeństwa aby dostosować się doń mogła inicjatywa prywatna.

2) Naczelnym postulatem w dziedzinie kulturalno-oświatowej — jest konieczność dziesięciokrotnego wzmocnienia rozbudowy szkolnictwa polskiego, ze szczególnym uwzględnieniem niższego i średniego szkolnictwa zawodowego.

Wobec spodziewanego wydania ustawy o niepodzielności gospodarstw rolnych i przewidywanego w związku z tym wzmocnienia emigracji ze wsi do miast i miasteczek, wychowany być winien spośród młodzieży wiejskiej zastęp dobrych kupców i rzemieślników, wykształconych w szkołach rzemieślniczo-zawodowych, których Nowogródzina prawie zupełnie nie posiada.

3) Naczelnym postulatem w dziedzinie gospodarczej — to natychmiastowe przystąpienie do zrealizowania ustawowo już postanowionej budowy kolei szerokotorowej Nowogródek—Nowojelnia, przy czym odcinek ten winien być zapoczątkowany od nowej magistrali kolejowej ze Słonima czy Jeziornicy przez Nowogródek na Oszmianę, do linii Woropajewo—Druja, co znakomicie przyczyniłoby się do polepszenia stanu gospodarczego tej części województwa.

4) Dalszą rozbudowę dróg bitych według ustalonych już planów.

5) Wobec chronicznej niemożności otwarcia ujścia Niemna dla handlu polskiego z ziem Północno-Wschodnich a tym samym i Nowogródziny — staje się koniecznością powiększenie sprawności funkcjonowania kanału Augustowskiego a następnie pogłębienie i oczyszczenie spławnych odcinków rz. Niemen i Berezyny;

6) Budowę w Nowogródku budynku dla centrali Bazaru Przemysłu Ludowego z działem lnianym i zielarskim (suszarnie) w połączeniu z domem społecznym dla organizacji społecznych Nowogródziny;

7) Budowę magazynów zbożowych z urządzeniami do czyszczenia ziarna w punktach przy istniejących liniach kolejowych lub mających powstać w przyszłości;

8) Budowę elektrowni w Hacı, pow. słonimskiego, która mając naturalną siłę popędową w postaci masy wód, mogłaby się stać elektrownią okręgową na powiaty baranowicki i słonimski;

9) Rozszerzenie świeżo wybudowanej w Baranowiczach i budowę nowej przetwórni mięsnej w Lidzie;

10) Budowę basenów wodnych dla spółdzielni rybackiej w Baranowiczach;

11) Wykończenie i oddanie do użytku publicznego budynku sanatorium w Nowojelni;

12) Budowę nowej rzeźni w Słonie;

13) Budowę domów ludowych, świetlic i łaźni na wsi Nowogródzkiej.

Konferencja gospodarcza w Brześciu n/Bugiem dotycząca potrzeb inwestycyjnych woj. Poleskiego — po wysłuchaniu referatów i przeprowadzeniu żywej i wyczerpującej dyskusji — wyłoniła komisję wnioskodawczą, która miała opracować odpowiednie rezolucje i memoriały do władz centralnych. W skład Komisji weszli: Prezydium Okręgu Poleskiego T. R. Z. W., Inż. Walentowski, Inż. Rembowski, Nacz. Winiarski, Dyr. Wochanko, Dyr. Trębicki, Nacz. Ignatowicz, Nacz. Suchacki, Płk. Dobrzański, Poseł Olewiński, przedstawiciele Izby Rolniczej, Rzemieślniczej, Przemysłowo-Handlowej, P. K. P. i Izby Skarbowej.

Podobne konferencje zostały zainicjowane przez Koła T. R. Z. W. w Baranowiczach, w Pińsku, Postawach, Mołodecznie i Osmianie.

Wyniki tych konferencji odbiły się szerokim echem w prasie, tak prowincjonalnej, jak i stołecznej.

Na podstawie wyników konferencji gospodarczej oraz posiadanych przez siebie i samorząd gospodarczy materiałów — opracował Zarząd Okręgu Poleskiego memoriał w sprawie potrzeb inwestycyjnych Polesia. Memoriał ten został w dniu 17 grudnia 1936 r. doręczony na specjalnej audiencji Panu Premierowi przez delegację w składzie: Poseł Olewiński, Dyr. Kadenacy i Inspektor Breza. Pan Premier przyjął delegację bardzo przychylnie. Następnie delegacja wręczyła memoriał tej samej treści Panu Wiceministrowi Morawskiemu i Panu Dyr. Martinowi. Memoriał ten został następnie wydany przez Zarząd Główny drukiem jako specjalna broszura i szeroko rozkolportowany, jako materiał informacyjny i propagandowy na rzecz inwestycji państwowych na Polesiu.

Wobec wydania memoriału drukiem — postulatów wysuniętych przez Polesie, nie wyszczególniamy, tak, jak to zostało zrobione w stosunku do postulatów województwa nowogródzkiego.

W czasie Sesji Parlamentarnej 1936/37 wpłynęło do władz także z innych terenów Ziemi Wschodnich szereg postulatów i żądań, lecz w opracowywaniu ich Tow. Rozwoju Ziemi Wschodnich, jako odrębnie występująca organizacja, nie brało już udziału.

Z dalszych wystąpień społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich i jednostek organizacyjnych T. R. Z. W. na tym terenie w sprawie potrzeb inwestycyjnych Ziemi Wschodnich — wymienić należy głosy jakie padły w czasie ogólnego zgromadzenia delegatów Kół Okręgu Wileńskiego T. R. Z. W. i Publicznego Posiedzenia Rady Głównej T. R. Z. W.

w Wilnie w dniu 22 maja 1937 r. oraz zwołane z inicjatywy Pana Wicepremiera Kwiatkowskiego i odbyte przy udziale licznych przedstawicieli Rządu konferencje gospodarcze w Wilnie i Lwowie.

Referaty i przemówienia wygłoszone w Wilnie tak w dniu 22 maja 1937 r., jak w dniu 12 grudnia 1937 r. zostały również wydane przez T. R. Z. W. w specjalnych broszurach. Dla scharakteryzowania ogólnego wyników tych konferencji, a zarazem akcji podejmowanej przez jednostki organizacyjne T. R. Z. W. i całe społeczeństwo na Ziemiach Wschodnich w ciągu lat 1936 i 1937 przytoczymy słowa Prezesa Rady Głównej Towarzystwa Pana Marszałka A. Prystora, którymi jako przewodniczący Konferencji Gospodarczej w Wilnie — konferencji tę zamknął:

„Dobiegamy końca. Wypowiedziały się Ziemi nasze, wypowiedział się Rząd.

Jeżeli życie gospodarcze Ziemi naszych w wypowiedaniu swych postulatów wzięło być może za szeroki rozmach, wskazując potrzeby szczegółowe, nie tylko pierwszorzędne znaczenia, to proszę Rząd nie zrażać się tym.

My — Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich — cieszymy się z tego, bo świadomość potrzeb jest już odznaką wyższości kultury. A im świadomość ta jest głębsza, tym realizacja potrzeb pewniejsza i bliższa. Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich, które skrzętnie prowadzi ewidencję wszystkich potrzeb Ziemi Wschodnich, chętnie ofiarowuje swoje usługi, jeśli chodzi o opinię w określeniu, które z inwestycji uważamy za zasadnicze, kluczowe, a które mniejszego znaczenia.

Dzień dzisiejszy uważać będziemy wszyscy za dzień przełomowy w stosunkach między nami, tj. Ziemią Północno-Wschodnią, a Rządem. Dziś zadzierzgnęła się więź, która z każdym dniem będzie silniejsza. Wierzymy i mamy głębokie przekonanie, że serce Rządu, o którym dziś nieraz się mówiło, będzie od dziś dla Ziemi naszych bić goręcej, a bynajmniej nie platonicznie“.

Akcja na rzecz warsztatów polskich w miastach na Ziemiach Wschodnich

Jednym z odcinków pracy zapoczątkowanych w ramach T. R. Z. W. praktycznie dopiero w ciągu ubiegłego okresu, była akcja popierania a nawet tworzenia, polskich placówek handlowych, rzemieślniczych i wszelkiego rodzaju warsztatów polskich w miastach i miasteczkach na Ziemiach Wschodnich. Akcja ta, mimo, że stosunkowo niedawno zapoczątkowana wagą swoją, wybiła się od razu na czołowe miejsce w całości kształcie działalności T. R. Z. W.

Jedną z cech, jakie charakteryzują Ziemię Wschodnią, a równocześnie jedną z przyczyn ich niskiego poziomu kulturalnego i gospodarczego jest ubóstwo Ziemi Wschodnich w porównaniu z resztą obszaru Państwa, w ośrodki miejskie. Równocześnie ośrodki te stoją na wyjątkowo niskim stopniu rozwoju. Zasadniczą przeszkodą w rozwoju miast na Ziemiach

Wschodnich jest brak środków na wszelkiego rodzaju inwestycje miejskie, plany regulacyjne, słaby rozwój sieci komunikacyjnej itp. Dopływ poważniejszych kapitałów publicznych na ten cel, miałby niewątpliwie radykalny wpływ na zmianę dotychczasowego oblicza miast na Ziemiach Wschodnich. Tej stronie zagadnienia poświęcone były wysiłki T. R. Z. W. w ciągu pierwszych trzech lat działalności oraz ostatnio intensywnie rozwinięta akcja na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich.

Równocześnie słaby rozwój kulturalny i gospodarczy miast na Ziemiach Wschodnich ma i swoją drugą przyczynę. Brak warsztatów rzemieślniczych, placówek handlowych i przemysłu, chociażby drobnego, lecz stojącego na właściwym poziomie, a przede wszystkim brak polskiego handlu, rzemiosła i przemysłu na Ziemiach Wschodnich, a co za tym idzie, słabość polskiego mieszczaństwa na tym terenie — to następna przyczyna dla której miasta na Ziemiach Wschodnich pozostają jeszcze daleko za analogicznymi ośrodkami na Zachodzie Państwa.

Ta strona zagadnienia nie może być załatwiona jedynie drogą dopływu kapitału państwowego. Rola czynnika społecznego jest na tym odcinku specjalnie duża i rezultaty na tym polu nie mogą być osiągnięte bez bardzo wydatnej aktywności samego społeczeństwa na Ziemiach Wschodnich. Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich było tą organizacją, która inicjatywę w tym kierunku podjęła i rozwinęła w ubiegłym okresie zorganizowaną i szeroko zakrojoną akcję na odcinku podniesienia gospodarczego polskich warsztatów w miastach na Ziemiach Wschodnich.

Akcja ta rozwijała się w dwóch kierunkach:

- a) podniesienia gospodarczego warsztatów już istniejących,
- b) tworzenia warsztatów nowych, tak przez element miejscowy jak i przez fachowy element przybyły z Zachodu.

Prace na tym polu rozpocząć trzeba było od podstaw. Pierwszym i najbardziej celowym środkiem, jaki należało przede wszystkim zastosować — było dostarczenie polskiemu rzemiosłu i kupiectwu na Ziemiach Wschodnich, chociaż drobnego, ale dogodnego i bezprocentowego kredytu.

Wychodząc z tego założenia — Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich zajęło się w ubiegłym okresie intensywnie organizacją kas bezprocentowych na Ziemiach Wschodnich.

Sprawa konieczności zajęcia się przez T. R. Z. W. tym zagadnieniem poruszona została przez Prezesa Zarządu Głównego p. J. Kożuchowskiego bezpośrednio po I Walnym Zjeździe na posiedzeniu Komitetu Wykonawczego Zarządu Głównego w dniu 22.X.36 r. Zreferowanie całości zagadnienia Zarządowi Głównemu powierzono zostało wówczas Członkowi Zarządu Głównego p. Naczelnikowi B. Baranowskiemu, który na posiedzeniu w dniu 19.XI.36 r. przedstawił obszernie istotę zagadnienia. Dotychczasowe doświadczenia i wyniki pracy żydowskich kas bezprocentowych oraz warunki w jakich praca na odcinku organizacji polskich kas kredytu bezprocentowego na Ziemiach Wschodnich mogła by się rozwijać.

Na posiedzeniu tym powołany został do życia specjalny Komitet dla Spraw Kas Bezprocentowych w skład którego weszli pp.: Naczelnik Bolesław Baranowski, dyr. Czesław Kadenacy i mec. Jarosław Zaboklicki. Komitet miał za zadanie wypracowanie praktycznych wskazań dla działalności T. R. Z. W. na tym polu.

Komitet natychmiast przystąpił do pracy. Przede wszystkim zwrócono się z odpowiednią ankietą do wszystkich jednostek organizacyjnych T. R. Z. W. na Ziemiach Wschodnich, co do stanu organizacji kas bezprocentowych w terenie. Materiał uzyskany drogą ankiety posłużył Komitetowi do rozwinięcia dalszej akcji.

Równocześnie zapoznano się szczegółowo z działalnością rozmaitych central kas bezprocentowych, a przede wszystkim dwu central istniejących w Warszawie oraz rozważono wszelkie możliwości nawiązania pomiędzy nimi wzajemnej współpracy oraz współpracy ich z T. R. Z. W.

Zasadniczym dążeniem Komitetu było doprowadzenie do połączenia się obydwu central w jedną, a przez to uniknięcie dwutorowości, tak szkodliwej w każdej pracy w terenie. Cel ten okazał się wówczas nie do osiągnięcia.

Przez pewien czas rozważana była koncepcja utworzenia przy T. R. Z. W., względnie z inicjatywy T. R. Z. W., odrębnej Centrali kas bezprocentowych obejmujących wyłącznie kasy na Ziemiach Wschodnich. Jednak i ta koncepcja została odrzucona, ponieważ w rezultacie doprowadziłaby do utworzenia trzeciej jeszcze, z tamtymi dwoma konkurującej, jednostki organizującej kasy bezprocentowe.

W rezultacie przeprowadzonych badań, rozmów i rozważań — Komitet dla Spraw Kas Bezprocentowych wystąpił z wnioskiem nawiązania przez T. R. Z. W. kontaktu z centralą pod nazwą „Związek Chrześcijańskich Kas Bezprocentowego Kredytu R. P.“.

Kontakt ten został nawiązany.

Na Walnym Zebraniu Związku w dn. 30 maja 1937 r. do Rady Naczelnej Związku wybrani zostali trzej członkowie Komitetu dla Spraw Kas Bezprocentowych, pp.: B. Baranowski, C. Kadenacy i J. Zaboklicki. W Zarządzie Związku poczynione zostało szereg zmian personalnych, które bardzo dodatnio odbiły się na jego aktywności. W skład Zarządu Związku wszedł Członek Zarządu Głównego T. R. Z. W. p. Prezes Alfred Naleszkiewicz. Obecny skład Zarządu przedstawia się następująco: Prezes — Prof. Jan W. Maliszewski. Wiceprezes — Plk. Józef Wionczek. Skarbnik — Mec. Alfred Naleszkiewicz. Sekretarz — p. o. Józef Czarnecki. Inspektor — Henryk Patschke.

W tym samym czasie nazwa Związku Chrześcijańskich Kas Kredytu Bezprocentowego R. P. zmieniona została na Zjednoczenie Chrześcijańskich Kas Kredytu Bezprocentowego R. P.

Zarząd Główny uczynił ze swej strony wszystko, aby działalność w Zjednoczeniu jak najbardziej ułatwić, popierając jego prace na każdym odcinku wszystkimi środkami, jakie stały do dyspozycji, czy to władz centralnych T. R. Z. W., czy jego jednostek organizacyjnych w terenie.

Od stycznia 1938 r. przydzielił Zarząd Główny Zjednoczeniu bezpłatnie dwupokojowy lokal w swojej siedzibie w Warszawie, ul. Mar-

szalkowska 153 na pomieszczenie biura i władz Zjednoczenia. Przydzielono szereg sprzętów biurowych, udziela się stale pomocy technicznej w formie maszyny do powielania, pracy woźnych itp. Jedną z największych trudności, na jakie Zjednoczenie napotykało w swojej pracy organizacyjnej, jest konieczność dostarczania nowo-powstającym kasom kompletów ksiąg, materiałów buchalteryjnych i kancelaryjnych, bez których kasy nie mogą rozpocząć swojej działalności. Dorywcze zakupywanie tego rodzaju materiałów w poszczególnych instytucjach pociągało za sobą znaczne koszty, tak ze strony Zarządu Zjednoczenia, jak i poszczególnych kas. Zarząd Główny T. R. Z. W. przyszedł w tym wypadku z bardzo wydatną pomocą Zjednoczeniu przez przyznanie mu subwencji na założenie własnej składnicy druków.

W ten sposób, koszt jednego kompletu obniżony zostanie o 50%, a środki zaoszczędzone, przeznaczone zostaną na bezpłatne dostarczanie kasom na Ziemiach Wschodnich kompletów buchalteryjnych, aby ich własne środki nie były zużywane na koszty administracyjne, lecz wyłącznie na pomoc kredytową.

Nowy Zarząd Zjednoczenia potrafił usunąć zasadnicze przeszkody uniemożliwiające podjęcie rozmów z drugą Centralą kas bezprocentowych, działającą w Warszawie. Rozmowy te zostały podjęte i obydwie Centrale wyłoniły wspólny Komitet koordynacyjny, w którego ramach uzgadniane są pewne wystąpienia obydwu Central.

Prace T. R. Z. W. na odcinku kas bezprocentowych nie ograniczyły się do udzielania pomocy samemu tylko Zarządowi Zjednoczenia. Główny wysiłek położony był na akcję prowadzoną w terenie.

Pismem z dnia 5.II.1937 zwrócił się Zarząd Główny do wszystkich jednostek organizacyjnych T. R. Z. W. na Ziemiach Wschodnich — zwracając uwagę na wagę zagadnienia kas bezprocentowych i prosząc jednostki organizacyjne o rozwinięcie na odcinku ich organizacji jak najwyższej działalności. Równocześnie dostarczone zostały wszystkim placówkom T. R. Z. W. na terenie Ziemi Wschodnich wyczerpujące instrukcje i materiały potrzebne do zakładania i prowadzenia kas bezprocentowych. Materiały te, odpowiednio uzupełnione, przesłane zostały powtórnie wszystkim placówkom T. R. Z. W. na Ziemiach Wschodnich wraz z Komunikatem Zarządu Głównego Nr 2 z 1938 r. W Komunikacie tym wyjaśnił Zarząd Główny stosunek T. R. Z. W. do Zjednoczenia Chrześcijańskich Kas Kredytu Bezprocentowego i ponowił swój apel w sprawie organizacji kas bezprocentowych na Ziemiach Wschodnich do wszystkich tych jednostek organizacyjnych, które kroków w tym kierunku jeszcze wówczas nie poczyniły.

Apel Zarządu Głównego spotkał się z całkowitym zrozumieniem i bardzo żywą reakcją ze strony placówek w terenie. We wszystkich Okręgach Wschodnich T. R. Z. W. akcja na polu organizacji kas bezprocentowych już się rozpoczęła, albo nawet posunięta została już bardzo daleko. Możemy śmiało określić, że z największą pomocą przyszło Towarzystwo Z. Ch. K. K. B. przez skierowanie całego swojego aparatu organizacyjnego na Ziemiach Wschodnich na organizację kas bezprocentowych. Bez rozwinięcia na tym polu intensywnej działalności przez placówki T. R. Z. W. w terenie — nie mogło być mowy o tak wyraź-

nym rozwoju kas bezprocentowych na Ziemiach Wschodnich, jaki można obserwować w ciągu 1937 i 1938 r. Ośrodkami organizacyjnymi kas bezprocentowych w poszczególnych województwach wschodnich są dziś tak z ramienia T. R. Z. W., jak i Z. Ch. K. K. B. — wyłącznie Zarządy Okręgów T. R. Z. W.

W miarę rozwoju działalności T. R. Z. W. na polu organizacji kas bezprocentowych — pomoc, jakiej początkowo udzielał Zarząd Główny placówkom w formie dostarczania materiałów, instrukcji, korespondencji i wyjazdów dorywczych delegatów Zarządu Głównego — okazała się już nie wystarczająca. Coraz bardziej dawał się odczuć w terenie brak stałej, fachowej pomocy w działalności na tym odcinku. Idea kas bezprocentowych, sposób ich działalności i metody pracy są w społeczeństwie polskim zbyt mało jeszcze rozpowszechnione w przeciwieństwie do społeczeństwa żydowskiego, które ma w tej dziedzinie wieloletnią praktykę i doświadczenie. Nie brak nigdzie prawie na Ziemiach Wschodnich ludzi chętnych, którzy gotowi byli by swój czas i swoją pracę ofiarować dla poprowadzenia kasy bezprocentowej, lecz na przeszkodzie temu stał przede wszystkim brak doświadczenia i zorientowania w jaki sposób do zagadnienia tego należy podejść.

Chcąc na tym odcinku przyjść z jak najwydatniejszą pomocą skierował Zarząd Główny na teren Wołynia specjalnego instruktora kas bezprocentowych Członka Koła Młodych T. R. Z. W. p. Władysława Pawlinę, który przebywał w terenie w ciągu listopada i grudnia 1937 r. P. Pawlino ponawiały odpowiednie kontakty w miastach i miasteczkach na Wołyniu zapoznał się z sytuacją na odcinku kas bezprocentowych na tym terenie, oraz przyczynił się do założenia szeregu nowych kas bezprocentowych.

Wobec dodatnich rezultatów, jakie dała podróż p. Pawlino — zainicjował Zarząd Główny zorganizowanie przez Z. Ch. K. K. B. specjalnego kursu instruktorów kas bezprocentowych. Kurs ten odbył się w ciągu lutego 1938 r. Ukończyło go 7-miu kandydatów na instruktorów. Instruktorzy zostali szczegółowo zapoznani:

a) praktycznie i teoretycznie — w dziedzinie organizacji prowadzenia oraz celów kas bezprocentowych. Instruktorzy odbyli odpowiednią praktykę w kasach bezprocentowych działających w Warszawie i biurze Zarządu Zjednoczenia,

b) z celami, metodami pracy i organizacją T. R. Z. W.

Czterech instruktorów wysłanych zostało już w teren:

— od 1.III.1938 — p. Jan Żukowski, Członek Koła Młodych T. R. Z. W. na teren Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. do dyspozycji Zarządu Okręgu,

— od 1.III.1938 — p. Stanisław Kowalczyk na teren Okręgu Poleskiego do dyspozycji Zarządu Okręgu,

— od 1.IV.1938 — p. Edward Gola na teren powiatów: złoczowskiego, brzeżańskiego, zborowskiego, brodzkiego i kamioneckiego woj. tarnopolskiego,

— od 1.V.1938 — p. Edward Abramowicz, Członek Koła Młodych T. R. Z. W. na teren woj. wileńskiego do dyspozycji Zarządu Okręgu.

Wszyscy instruktorzy przebywają dotychczas w terenie.

Jednostkom organizacyjnym T. R. Z. W. do których dyspozycji wysłani zostali instruktorzy kas bezprocentowych przesłana została przez Zarząd Główny szczegółowa instrukcja wykorzystania ich pobytu.

Wysyłanie instruktorów okazało się dla sprawy organizacji i działalności kas niezmiernie korzystne. Instruktorzy, młodzi ludzie przeważnie akademicy wykazali w czasie swojej pracy wiele poświęcenia i przejęcia ideą tworzenia polskich kas bezprocentowych. W ciągu niespełna dwóch miesięcy odkąd instruktorzy w terenie działają każdy z nich zdążył założyć dwie do pięciu nowych kas, oraz objechać, zbadać, poinstruować oraz uaktywnić szereg kas dawniej założonych.

Nie poprzestając jedynie na akcji, mającej na celu organizację kas bezprocentowych, Zarząd Główny starał się o zapewnienie kasom odpowiednich środków finansowych i czynił odpowiednie zabiegi na terenie B. G. K., który rozprowadza kredyty kasom w formie lokat lub dotacji, i na terenie P. K. O.

W P. K. O. jeszcze przed nawiązaniem kontaktu ze Zjednoczeniem, w pierwszych miesiącach organizowania kas bezprocentowych, uzyskano, dzięki życzliwemu stanowisku Prezesa Dr H. Grubera, dotacje po 5000 zł dla kas bezprocentowych na terenie woj. lwowskiego i nowogródzkiego. Rozdział tych dotacji dokonały właściwie oddziały P. K. O. na wnioski Zarządów Okręgów T. R. Z. W.

Wreszcie uzyskano subwencje od P. K. O. i B. G. K. na prace Central Kredytu Bezprocentowego, które miały duże trudności, wobec braku funduszy na własne wydatki administracyjne.

Zarząd Główny dokładał starań, aby interesy kas bezprocentowych na Ziemiach Wschodnich były w ramach Zjednoczenia należycie uwzględniane.

Organizacja kas bezprocentowych jest podstawą do prowadzenia dalszej, szerszej akcji na rzecz popierania i tworzenia polskich warsztatów w miastach i miasteczkach na Ziemiach Wschodnich. Akcja ta, w obecnym okresie, musi mieć przede wszystkim charakter wychowawczy.

Akcja o charakterze wychowawczym jest jednym z podstawowych zadań samych kas bezprocentowych. Przez umiejętny i przemyślany rozdział kredytów, przez wyszukiwanie tych, którym by niewielką częścią, lecz w odpowiednim momencie udzieloną pożyczką można było wydatnie pomóc w podniesieniu warsztatu, lub nawet ułatwić założenie warsztatu, przez stałe baczenie, aby pożyczki udzielane przez kasę były właściwie wykorzystane i całkowicie przez odbiorców zwrócone — może Zarząd kasy bezprocentowej zrobić na tym odcinku bardzo wiele.

Poza tym T. R. Z. W. bardzo dużą wagę przykładają do sprawy odpowiedniego nauczania i szkolenia. Działalność na tym polu rozwijały poszczególne jednostki organizacyjne w terenie w rozmaitych kierunkach. W wielu miejscowościach zorganizowano pod firmą T. R. Z. W. lub pod firmą innej organizacji, lecz przy żywym współudziale T. R. Z. W. specjalne kursy straganiarskie lub rzemieślnicze. T. R. Z. W. udzielało lub przyczyniło się do udzielenia pomocy finansowej poszcze-

gólnym szkołom lub instytucjom prowadzącym fachowe szkolenie kupców lub rzemieślników. Udzielono szereg stypendiów indywidualnych. Jednostki organizacyjne w Centrum i na Zachodzie Państwa zajmowały się w wielu wypadkach umieszczaniem młodzieży z Ziemi Wschodnich w odpowiednich szkołach na Zachodzie dla odpowiedniego ich wyszkolenia — zastrzegając jednak obowiązek ich powrotu po zakończeniu nauki w strony rodzinne.

Najpoważniejszym osiągnięciem T. R. Z. W. na polu szkolnictwa handlowego są prowadzone przez Koło T. R. Z. W. w Pińsku szkoły i internat kupiecki.

Gospodarcze potrzeby Polesia wymagały oddawna zorganizowania na tym terenie zakładów naukowych, które by:

a) szkoliły do handlu rolniczego młodzież pochodzącą ze wsi,

b) do handlu wogóle — młodzież, która z różnych względów nie powinna i nie może uczęszczać do szkół ogólnokształcących, a w tym nowym zawodzie mogłaby z pożytkiem pracować.

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich w oparciu o władze szkolne i w porozumieniu z władzami administracyjnymi i czynnikami gospodarczymi zdecydowało zorganizować

— dla grupy pierwszej męską szkołę przysposobienia kupieckiego, I-go stopnia o rocznym okresie nauki

— dla grupy drugiej koedukacyjne gimnazjum kupieckie o 4-letnim okresie nauki.

Szkoła Przysposobienia Kupieckiego została uruchomiona w roku szkolnym 1935/36, Gimnazjum Kupieckie w roku szkolnym 1936/37.

Siedzibą obydwu zakładów jest Pińsk. Obydwie uczelnie mieszczą się w jednym budynku doskonale wyposażonym we wszelkie potrzebne urządzenia i dającym szkołom wszelkie warunki potrzebne do prowadzenia nauki.

Frekwencja w Szkole Przysposobienia Kupieckiego wynosiła w r. szkolnym 1935/36 — 30 uczniów, 1936/37 — 41 uczniów, 1937/38 — 36 uczniów. Przeszło 80% uczniów pochodzi z gospodarstw rolnych.

Pierwszy rok nauki ukończyło 28-miu absolwentów. Z tych 19 pracuje obecnie w spółdzielniach, 1 prowadzi własny sklep, 1 uczy się dalej, 1 pracuje na własnym gospodarstwie rolnym, o 2 zaś brak wiadomości. Podobnie przedstawia się sprawa jeśli chodzi o absolwentów 2-go rocznika. Absolwenci Szkoły Przysposobienia Kupieckiego T. R. Z. W. w Pińsku przyjmowani są do pracy bardzo chętnie i jak dotychczasowe doświadczenie wykazało wywiązują się z obowiązków swoich doskonale. Dotychczas nie ma prawie wypadku, żeby absolwent szkoły pozostawał bez pracy. W spółdzielniach zarabiają absolwenci przeciętnie 50 zł miesięcznie.

System szkolenia zawodowego został w szkole tak pomyślany, ażeby w ciągu 1 roku młodzież została należycie przygotowana do spełnienia trudnych zadań, jakie ją czekają w małym sklepie wiejskim, własnym, czy spółdzielczym. Każdy uczeń musi odbyć w ciągu roku 300 godzin praktyki w różnych przedsiębiorstwach i firmach w Pińsku i na wsi. Wejściem niejako do zawodu i pogłębieniem nabytych wiadomości na lekcjach są praktyki obserwacyjne, które młodzież odbywa w ciągu 2-ech

pierwszych miesięcy na stacji kolejowej towarowej, w porcie handlowym nad Piną, w czasie targów na rynku oraz w poszczególnych firmach handlowych. Po tym okresie przygotowawczym przychodzi kolej na praktyki właściwe, podczas których młodzież pracując w firmach miejscowych bierze już bezpośredni udział w czynnościach handlowych. Niezależnie od tego lekcje towaroznawstwa odbywają się z zasady w sklepach, przedsiębiorstwach i firmach różnych branż, których artykuły były omawiane na lekcjach w szkole. Prócz tego młodzież odbywa trzytygodniowe praktyki w czasie ferii Bożego Narodzenia i jednodniowe w czasie ferii Wielkanocnych w sklepach, w miejscach zamieszkania. Dodać należy, że młodzież prowadzi systematyczne dzienniki swoich praktyk. Sprawozdania te stanowią temat do dyskusji.

Poza tym przy szkole organizowane są kursy specjalne, jak jajczarski, księgowy i inne.

Wyszkolenie absolwentów nie kończy się z chwilą opuszczenia przez nich murów szkoły po jednorocznym pobycie. Jeszcze przez trzy lata pozostają oni w kontakcie ze szkołą i korzystają nadal z jej wskazówek i opieki. Co pewien czas młodzież przysyła do szkoły sprawozdania okresowe ze swej pracy, na podstawie których są udzielane dalsze wskazówki, jak należy postępować, aby uniknąć błędów lub rozwinąć pewną akcję. Na tym jednak kontakt szkoły z absolwentem nie kończy się. Uzupełniają go wizytacje dokonywane przez szkołę, które bezpośrednio na miejscu załatwiają wiele spraw wysuniętych przez życie. Jak dotychczasowa obserwacja pracy absolwentów wykazuje, dają oni sobie doskonałą radę w pracy zawodowej, co dla szkoły jest najlepszą rekompensatą, że metody stosowane przez nią są właściwe i należałoby je dalej stosować.

Dla pogłębienia zainteresowań szkołą samorządów — Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich dało inicjatywę konferencji wojewódzkiej — która w dn. 24.II.1937 r. obradowała na terenie Szkoły Przysposobienia Kupieckiego pod przewodnictwem Naczelnika Wydziału Samorządowego p. W. Sochackiego w obecności wszystkich starostów woj. Poleskiego. W konferencji z ramienia władz szkolnych wzięła udział p. Wizytator Szkół Zawodowych dr M. Brokmanowa. Konferencja ta uznała konieczność przygotowania młodzieży poleskiej do pracy w handlu.

Jako jeden z ośrodków nauczania zorganizowana została specjalna spółdzielnia grupująca absolwentów i przyjaciół szkolenia handlowego młodzieży. Spółdzielnię tą p. n. „Siła” prowadzą absolwenci szkoły. W dn. 21.II.37 r. odbyło się poświęcenie sztandaru absolwentów Szkoły Przysposobienia Kupieckiego grupujących się w spółdzielni. Poświęcenia sztandaru dokonał ks. biskup Kazimierz Bukraba. Spółdzielnia ta została następnie zreorganizowana i otrzymała nazwę „Młody Rolnik Poleski”.

Frekwencja w Koedukacyjnym Gimnazjum Kupieckim T. R. Z. W. wynosiła w r. 1936/7 — 88 uczniów, w r. 1937/38 — 205 uczniów. Sam, tak silny wzrost frekwencji świadczy o konieczności tego rodzaju placówki. Do Gimnazjum uczęszcza 22% młodzieży rolniczej, 25% kupieckiej, 37% — urzędniczej i 16% innej. Odnośnie wyznania — 65% młodzieży katolickiej, 33% prawosławnej i 2% innej. Młodzież pochodzi wyłącznie z rodzin niżej od średnio-zamożnych. Gimnazjum posiada do-

skonalie zorganizowaną i zaopatrzoną we wszystkie potrzebne eksponaty pracownię towaroznawczą.

Należy podkreślić, że obydwie uczelnie cieszą się tak wśród społeczeństwa poleskiego, jak i u władz szkolnych pełnym uznaniem dla ich wzorowego i celowego prowadzenia. Dyrektorem uczelni jest p. Jan Nowotarski.

Prócz Szkoły Przysposobienia Kupieckiego i Gimnazjum Kupieckiego prowadzi T. R. Z. W. w Pińsku internat dla uczniów tych szkół. Istnienie takiego internatu jest tym bardziej konieczne, że duża większość młodzieży pochodzi z poza samego miasta Pińskiego. Poza tym pobyt w internacie stanowi w całokształcie wychowania młodzieży niezmiernie ważny czynnik. Jest on jakby dalszym ciągiem nauki prowadzonej w szkole.

Życie w internacie ujęte zostało w ścisły regulamin i poddane odpowiedzialnej dyscyplinie. Zastosowano jednak taki podział dnia, aby młodzież nie czuła się zbyt skrupowaną, dając jej korzystne warunki do pracy i czas na pożyteczne i kształcące zajęcia, jak audycje radiowe, teatr, gry, zajęcia świetlicowe itp. Poza tym zwraca się baczna uwagę na rzeczy tak ważne dla handlowca, jak porządne uczesanie, schludne ubranie, grzeczne obejście się z ludźmi oraz higienę osobistą.

Frekwencja w internacie wynosiła w r. 1935/36 — 25 wychowanków, w r. 1936/37 — 67 wychowanków, w r. 1937/8 — 110 wychowanków.

Internat pomieszczony jest w osobnym budynku, odrębnym od budynku szkolnego.

W całokształcie działalności swojej zmierzającej do podniesienia gospodarczego i spolszczenia miast na Ziemiach Wschodnich dużą wagę przywiązywało Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich do zagadnienia ekspansji kupiectwa i rzemiosła polskiego z Zachodu Państwa, w szczególności województw pomorskiego i poznańskiego na teren Ziemi Wschodnich. Zarząd Główny otrzymywał w ubiegłym okresie bardzo wiele prośb kupców, rzemieślników lub drobnych przemysłowców z Ziemi Centralnych lub Zachodnich, którzy wyrażali chęć osiedlenia się na Ziemiach Wschodnich i prosili T. R. Z. W. o wskazówki i ułatwienia. Równocześnie otrzymywał Zarząd Główny bardzo liczne informacje o możliwościach osiedlenia się na Ziemiach Wschodnich i potrzebie pewnego rodzaju specjalistów w rozmaitych punktach na Ziemiach Wschodnich. Świadczy to bardzo wyraźnie o wzmagającym się ruchu w tym kierunku i coraz większym zrozumieniu ze strony społeczeństwa na terenie Ziemi Wschodnich, jak i Zachodnich i Centralnych dla obustronnych korzyści, jakie może dać osiedlanie się na Wschodzie wartościowych jednostek z Zachodu.

Zarząd Główny starał się w miarę swojej możliwości akcją tą jak najbardziej ułatwić podając wszelkie otrzymywane wiadomości z Zachodu jednostkom organizacyjnym na Wschodzie — ze Wschodu zaś jednostkom organizacyjnym na Zachodzie Państwa, czy to drogą komunikatów Zarządu Głównego czy też specjalnych pism lub okólników.

Niezależnie od kontaktów, jakie były nawiązywane za pośrednictwem Zarządu Głównego — poszczególne jednostki organizacyjne T. R.

Z. W. na Ziemiach Wschodnich, albo nawet poszczególni członkowie T. R. Z. W. na tym terenie czynili bardzo wiele na tym odcinku. W wielu wypadkach korespondencja ich z zainteresowanymi na Zachodzie była niezmiernie obfita i doprowadziła do konkretnych rezultatów w postaci założenia szeregu nowych polskich warsztatów. Poza tego rodzaju dorywczą pracą, jaka była prowadzona przez niemal wszystkie jednostki organizacyjne T. R. Z. W. na Ziemiach Wschodnich — specjalnie zorganizowaną akcję, zakończoną poważnymi rezultatami, przeprowadził w ubiegłym okresie Zarząd Okręgu Poleskiego T. R. Z. W.

Chcąc wysiłki placówek Towarzystwa poprzeć jak najwydatniej a równocześnie dostarczyć jak najbardziej wyczerpujących materiałów jednostkom organizacyjnym Towarzystwa na terenie Ziemi Zachodnich i Centralnych — zainicjował Zarząd Główny wydanie specjalnych broszur informacyjnych. Potrzebny do broszur materiał zebrali w czasie swoich objazdów po terenie członkowie Koła Młodych T. R. Z. W., którzy następnie broszury tego rodzaju opracowywali. Placówki T. R. Z. W. starały się ułatwić przybyšom osiedlenie, otaczając ich opieką szczególnie w pierwszym najtrudniejszym okresie pobytu. Najpowaźniejszą trudnością jaka w akcji tej dawała się odczuć był ogólny brak, na całym terenie Ziemi Wschodnich, odpowiednich lokali na pomieszczenie nowopowstałych placówek, szczególnie handlowych.

Sprawa budowy tego rodzaju lokali jest specjalnym zagadnieniem w tej dziedzinie i wymagać będzie jeszcze w przyszłości wielu wysiłków ze strony T. R. Z. W.

Akcja na rzecz tworzenia polskich warsztatów rzemieślniczych i handlowych w miastach na Ziemiach Wschodnich została w ubiegłym okresie w ramach T. R. Z. W. wyraźnie zapoczątkowana. Wysiłki na tym polu będą musiały być podejmowane w przyszłości jeszcze bardzo duże, jednak dadzą niewątpliwie swój rezultat w formie podniesienia gospodarczego elementu polskiego w miastach na Ziemiach Wschodnich — co jest jednym z podstawowych czynników silnego związania tych Ziemi z resztą Państwa.

Prace naukowo-badawcze

Prace naukowo-badawcze nad zagadnieniami kulturalnymi i gospodarczymi były w ramach T. R. Z. W. prowadzone przez Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich przy T. R. Z. W. Instytut rozpoczął swoją pracę z końcem września 1936 r. a więc jeszcze w ubiegłym okresie sprawozdawczym.

Kuratorium Instytutu stanowią: p. Józef Kozuchowski — jako prezes, p. Zygmunt Beczkowicz — jako wiceprezes i pp. Piotr Jarocki i Stanisław Józef Paprocki — jako członkowie.

Do Rady Naukowej należy 17 osób, mianowicie p. p.: dyr. W. Bański, prof. F. Bujak, kurator S. Czarnocki, prof. S. Ehrenkreuz, prof. S. Grabski, prof. J. Jagmin, prof. W. Krzyżanowski, prof. Z. Ludkie-

wicz, gen. T. Malinowski, doc. W. Ormicki, dyr. J. Poniatowski, prof. S. Srokowski, prof. W. Staniewicz, doc. W. Styś, doc. S. Świaniewicz, dyr. W. Wielhorski i doc. A. Zabko-Potopowicz. Przewodniczącym Rady Naukowej jest prof. dr Witold Staniewicz.

Kierownikiem Instytutu jest dr inż. Stanisław Orsini-Rosenberg.

Ośrodków (grup) badawczych liczy obecnie Instytut pięć, mianowicie:

1) Centralną Grupę Badań Agrarnych w Warszawie, pod kierownictwem dr Ludwika Grodzickiego.

2) Wileńską Grupę Przebudowy Agrarnej, pod kierownictwem inż. St. Odlanickiego-Poczubutta.

3) Wileńską Grupę Badań Przemysłu Ludowego, pod kierownictwem p. J. Świecickiego.

4) Wołyńską Grupę Dla Badań Uzupełniających nad miastami i osiedlami Wołynia, pod kierownictwem inż. St. Boryssowicza.

5) Chełmsko-Wołyńską Grupę dla Badań Ekonomicznych, pod kierownictwem prof. W. Krzyżanowskiego.

Poza tym Instytut działa w porozumieniu: a) ze specjalnym zespołem dla badania przemysłu ludowego przy Związku Iz i Organizacji Rolniczych w Warszawie, b) z Grupą dla Badań nad Osadnictwem Polskim w Wileńszczyźnie pod kierownictwem dyr. Władysława Wielhorskiego w Wilnie.

Działalność Instytutu w poszczególnych działach dała następujące wyniki:

A. W dziale badań nad strukturą posiadania gruntów mniejszej własności (badania odbywały się na podstawie materiału statystycznego z r. 1930—31, oraz rejestracji uzupełniającej, dokonanej *ad hoc* w roku 1934) opracowano: wszystkie powiaty woj. nowogródzkiego, wszystkie powiaty woj. poleskiego, wszystkie powiaty woj. wołyńskiego, wszystkie powiaty woj. tarnopolskiego, wszystkie powiaty woj. stanisławowskiego, wszystkie powiaty woj. wileńskiego, wszystkie powiaty woj. lwowskiego, z wyjątkiem pow. kolbuszowskiego, oraz powiaty: augustowski, białostocki, bielski, grodzieński, sokólski i wołkowyski woj. białostockiego.

B. W dziale badań nad strukturą posiadania gruntów większej własności, opracowano: wszystkie powiaty woj. poleskiego, wszystkie powiaty woj. stanisławowskiego, z wyjątkiem kosowskiego i tłumackiego, wszystkie powiaty woj. lwowskiego, z wyjątkiem: gródeckiego, jarosławskiego, kolbuszowskiego, lubaczowskiego, mościckiego, turczańskiego, kopyczyńskiego, podhajeckiego, radziechowskiego, skałackiego i złoczowskiego.

Dla wszystkich wymienionych powyżej powiatów sporządzono zarówno zestawienia miejscowościowe, jak i gminne i powiatowe, a także obliczono cyfry procentowe dla gmin i powiatów w każdej poszczególnej grupie posiadaczy gruntów, według wyznania ich właścicieli i według podziału użytków.

Zestawienia, obejmujące sumaryczne dane w zakresie całego województwa wołyńskiego, stanisławowskiego i poleskiego, odbito na wielaczu i rozesłano zeszytami wszystkim ministerstwom i urzędom wo-

wojewódzkim oraz seminariom ekonomicznym uniwersyteckim i instytucjom naukowym społecznym — do wiadomości i wykorzystania.

C. W dziale badań nad przebudową agrarną w województwach: wileńskim, nowogródzkim, białostockim, poleskim i wołyńskim — w zakresie historii i ewolucji scalenia gruntów zbadano szczegółowo stan rozdrobnienia i stosunki demograficzne w 1555 gospodarstwach, powstałych z 968 gospodarstw scalonych przed wojną na terenie 51 wsi. W zakresie badań nad gospodarczymi i społecznymi wynikami scalenia gruntów w tychże województwach, ukończono zbieranie i opracowywanie danych ankietowych z szeregu wsi oraz opracowano indywidualne wyniki rachunkowe gospodarstw scalonych i niescalonych w 104 wybranych wsiach. Poza tym zaawansowano znacznie studia nad kosztami scalenia gruntów oraz analizą dzisiejszych zasad scalania gruntów.

D. Badania miejskie Instytutu rozwinęły się bardzo pomyślnie i przyniosły bogaty dorobek w zakresie wiedzy o stanie gospodarczym naszych miast wschodnio-kresowych. Badaniem były objęte następujące zagadnienia: 1) opis okolicy miasta, 2) zarys historyczny rozwoju miasta, 3) stosunki demograficzne, 4) przemysł, 5) rzemiosło, 6) rolnictwo i ogrodnictwo podmiejskie, 7) komunikacja, 8) handel, 9) bankowość, 10) ubezpieczenia, 11) inteligencja, 12) bezrobocie, 13) własność nieruchomości, 14) stan oświaty i kultury, 15) gospodarka samorządowa, 16) charakterystyka ogólna.

Biura Ekonomiczno-Statystyczne Tzw. „CeKaBe” opracowało w okresie między r. 1934 a r. 1938 następujące monografie gospodarcze:

a) we woj. poleskim: Antopol, Bereza Kartuska, Brześć n. B., Dawidgródek, Drohiczyn, Horodno, Janów k. Pińska, Kamieniec Litewski, Kamień Koszyrski, Kobryń, Kosów Poleski, Kozanigródek, Łachwa, Łuniniec, Małoryta, Motyl, Pińsk, Płotnica, Prużana, Różana, Sernik, Stolin, Szereszów, Telechany, Wysokie Litewskie, Żabinka.

b) we woj. wołyńskim: Beresteczko, Bereźne, Białozorka, Dąbrowica, Dubno, Hoszcza, Horochów, Kiwerce, Klewań, Kotki, Kostopol, Korzec, Kowel, Krzemieniec, Łokacze, Łuck, Ludwipól, Luboml, Maciejów, Maniewicz, Międzyrzec, Mizocz, Młynów, Ołyka, Ostróg, Poczajów Nowy, Radziwiłłów, Ratno, Rokitno, Rożyszcze, Równe, Sarny, Stepań, Szumsk, Targowica, Torczyn, Tuczyń, Uściług, Włodzimierz, Włodzimierzec, Wojnica, Wiśniowiec, Zdobunów;

c) we woj. stanisławowskim: Kołomyja, Kosów, Kuty, Zabłotów.

Poza tym monografie miast Polesia i Wołynia otrzymały indeks, indeks rzeczowy i nazwisk oraz zaopatrzone zostały w obszerny wstęp syntetyczny, omawiający stan poszczególnych dziedzin życia gospodarczego na terenie ogółu zbadanych miast.

Wołyńskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Łucku, zajmujące się od roku 1937 z ramienia Instytutu aktualizacją, uzupełnieniem i kontrolą powyższych badań Biura E.-S. Tow. „CeKaBe”, wykończyło do tychczas następujące monografie: Beresteczko, Bereźne, Dubno, Horochów, Janowa Dolina, Klewań, Kostopol, Korzec, Kowel, Łokacze, Ludwipól, Luboml, Maciejów, Maniewicz, Równe, Sarny, Zabłocie, Zdobunów. Pierwsze z tych monografii, w formie gotowej już do druku, zostały przedłożone do aprobaty Rady Naukowej Instytutu.

W Grupie Chełmsko-Wołyńskiej, kierowanej przez p. prof. W. Krzyżanowskiego, prowadzone są badania nad stanem gospodarczym miast: Chełma, Dubienki, Hrubieszowa, Tomaszowa i Włodawy. Poza tym Grupa ta opracowuje monografie gospodarcze powiatów: chełmskiego, kamień-koszyrskiego i sarnieńskiego.

E. W dziale badań nad przemysłem ludowym Ziemi Wschodnich z ramienia Instytutu pracowały jednocześnie dwie grupy: Grupa p. J. Świąckiego w Wilnie i Specjalny Zespół dla Badań Przemysłu Ludowego przy Związku Izb i Organizacji Rolniczych. Terenem badań zespołu, pracującego przy Związku I. O. R., były województwa: poleskie, wołyńskie, lwowskie, tarnopolskie i stanisławowskie oraz niektóre powiaty wschodniej woj. białostockiego i lubelskiego. Program prac Zespołu przewidywał: badanie w terenie na podstawie specjalnych arkuszy ankietowych szeregu zagadnień, dotyczących przemysłu ludowego i opracowanie uzyskanych wyników w postaci kartotek i map. Dotychczas nadesłano: z woj. poleskiego — 100%, z woj. wołyńskiego — 100%, z woj. lubelskiego — 100%, z Małopolski Wschodniej — 65% i z woj. białostockiego — 50% wypełnionych arkuszy ankietowych. Sporządzono też już niektóre mapy. O intensywności i szczegółowości tych badań świadczy fakt, że w jednym woj. poleskim zbadano 20-kilka branż przemysłu ludowego, uprawianych w 199 miejscowościach i 2897 warsztatach. Do liczb tych nie wszedł przemysł ludowy tkacki, masowo rozpowszechniony na Polesiu i będący przedmiotem osobnych dodatkowych badań.

Wileńska Grupa Badań Przemysłu Ludowego powstała wcześniej od wymienionego zespołu i pracowała według własnych wzorów. Grupa ta, jeszcze przed rokiem 1937, na terenie województw: wileńskiego, nowogródzkiego i poleskiego oraz części wschodniej województwa białostockiego, zbadała czterdzieści kilka gałęzi wytwórczości ludowej, uprawianej w paru tysiącach miejscowości. Od roku 1937 Grupa Wileńska zajęła się szczegółowymi, monograficznymi studiami nad ważniejszymi gałęziami przemysłu ludowego, mian.: tkactwem, bednarstwem, kołodziejstwem, koszykarstwem i garncarstwem. Obecnie ukończono już monografie: bednarstwa — w powiecie święciańskim i garncarstwa — na terenie woj. wileńskiego i nowogródzkiego. Poza tym Grupa Wileńska, w celu uzgodnienia swych prac z pracami Specjalnego Zespołu przy Z. I. O. R. (Z. I. O. R. opracowuje przemysł ludowy na terenie całej Rzeczypospolitej) przerobiła, uzupełniła i zaktualizowała swe badania terenowo-ankietowe z okresu 1934—37.

W latach 1936—1937 dr Jan Wąreżak z ramienia Instytutu prowadził badania nad przyczynami emigracji polskich osadników rolnych z terenu Małopolski Wschodniej. Badania te były oparte na materiałach dostarczonych przez P. B. R., M. T. R., T. S. L., Związek Strzelecki, Związek Osadników itd. oraz na własnych spostrzeżeniach autora, w czasie wyjazdów na teren badań. Wyniki zostały odbite na powielaczku i rozesłane czynnikom zainteresowanym.

W roku bieżącym Instytut rozpoczął prace przygotowawcze do zbadania następujących nowych problemów:

- 1) Bilans handlowy Polesia i Wołynia.
- 2) Stan gospodarczy miast woj. tarnopolskiego.

3) Zmiany w tytule własności nieruchomości miasta Lwowa.

Z inicjatywy Instytutu zostały ogłoszone w lokalu T. R. Z. W. trzy odczyty: w dn. 16 kwietnia 1937 r. doc. dr W. Ormickiego pt.: „Perspektywy polskiego osadnictwa rolnego na Wschodzie Polski“, w dn. 17 stycznia 1938 r. inż. S. Boryssowicza dyr. Wołyńskiego Biura Funduszu Pracy na temat „Stan obecny i przyszłość gospodarcza Wołynia“ oraz w dn. 8 kwietnia 1938 r. dr J. Tochtermana n. t. „Gospodarka leśna na Ziemiach Wschodnich“.

Instytut zawiązał i utrzymywał stosunki z szeregiem instytucyj naukowych, jako to: Instytutem Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej, Instytutem Badań Spraw Narodowościowych, Instytutem Spraw Społecznych, Polskim Instytutem Socjologicznym, Institut International d'Agriculture w Rzymie i in.

Opieka nad potrzebami ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu

W działalności T. R. Z. W. na terenie Ziemi Południowo-Wschodnich — w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu wysunęło się na pierwszy plan zagadnienie opieki nad elementem polskim i obrona jego interesów.

Pierwsze kroki organizacyjne na terenie województwa lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego i wołyńskiego rozpoczęło T. R. Z. W. bezpośrednio po powstaniu organizacji, a więc jeszcze z końcem roku 1933 i z początkiem roku 1934. Niestety, starania T. R. Z. W. zostały uwiecznione wówczas pomyślnym skutkiem tylko na terenie dwu województw. W styczniu 1934 r. utworzony został Okręg Lwowski T. R. Z. W., a w marcu 1934 r. Okręg Tarnopolski.

Działalność T. R. Z. W. na terenie województwa stanisławowskiego i wołyńskiego została z przyczyn od Towarzystwa niezależnych na długi czas zahamowana. Opóźnienie to, mimo, że z czasem T. R. Z. W. swoim zasięgiem objęło i te dwa województwa, nie pozostało bez wpływu na całość kształtu działalności T. R. Z. W. na ziemiach południowo-wschodnich.

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich rozpoczynając działalność na terenie Małopolski Wschodniej miało zadanie szczególnie trudne.

Spółeczeństwo miejscowe cechowała przede wszystkim niewiara w celowość każdej akcji podejmowanej na tym terenie. Widziano fakt cofania się polskiego stanu posiadania — nie widziano natomiast możliwości wpłynięcia przez samo społeczeństwo na zahamowanie lub odwrócenie tego procesu.

Okres pierwszych trzech lat działalności T. R. Z. W. na tym terenie, był okresem, w którym przede wszystkim temu nastawieniu trzeba było przeciwdziałać. Delegaci Zarządu Głównego, którzy pracą T. R. Z. W. na terenie woj. lwowskiego i tarnopolskiego kierowali, podejmowali w tym kierunku wiele wysiłków. Specjalnie trzeba podkreślić zasługi

ś. p. Kazimierza Gintowt-Dziewałtowskiego, ówczesnego Wicewojewody, a następnie p. o. Wojewody Tarnopolskiego, którego pracy jako Delegata Zarządu Głównego Okręg Tarnopolski należy zawdzięczać cały szereg pozytywnych wyników.

Już od chwili rozpoczęcia swej pracy, placówki T. R. Z. W. na terenie tych dwu województw zajęły się zagadnieniami najbardziej istotnymi: zagadnieniem obrotu ziemią, parcelacji i osadnictwa, zapewnieniem ludności polskiej opieki duszpasterskiej, oraz, specjalnie we Lwowie, całym szeregiem zagadnień związanych z polskim stanem posiadania w miastach. Zaczęto badać zagadnienia i gromadzić odpowiednie materiały i argumenty. Praca ta wówczas nie była łatwą. Materiały i opracowania nie istniały lub były trudno dostępne i trzeba było bardzo dużego wysiłku, aby je zebrać i usystematyzować.

Mimo tego, już w r. 1934, Delegatura T. R. Z. W. w Tarnopolu dysponowała i przedstawiła Zarządowi Głównemu kolejno cały szereg zestawień dotyczących obrotu ziemią, wykazy istniejących parafii rzymsko-katolickich i miejscowości, w których kościoły lub kaplice rzymsko-kat. należało by zbudować w pierwszej kolejności. Opracowano i przedstawiono władzom liczne memoriały w sprawach najbardziej istotnych. Zająto się zagadnieniem szkolnictwa, rozplanowania w terenie sieci domów ludowych, zagadnieniem teatru polskiego na Podolu.

Koła T. R. Z. W. w miastach powiatowych woj. tarnopolskiego rozwijały przeważnie bardzo żywą działalność. Już w r. 1934 istniały Koła T. R. Z. W. we wszystkich 17-tu powiatach województwa. Niezależnie od materiałów dostarczanych Delegaturze w Tarnopolu, Koła zwracały się stale, w różnych sprawach bezpośrednio do Zarządu Głównego, przedstawiając sytuację, prosząc o interwencję, alarmując. Równocześnie Koła pracowały na swoim terenie, otaczając opieką miejscowe polskie placówki gospodarcze, interweniując w poszczególnych wypadkach u władz lokalnych, budząc opinię publiczną.

O jakiejś wyraźnej konsolidacji społeczeństwa polskiego trudno w ówczesnych warunkach mówić. Jednak początki koordynacji pracy na terenie Okręgu Tarnopolskiego już wtedy się zaznaczyły. Składy Zarządów Kół T. R. Z. W. w powiatach, a przede wszystkim skład Zarządu Okręgu wybranego na pierwszym Ogólnym Zgromadzeniu Delegatów Kół Okręgu Tarnopolskiego w dn. 12 stycznia 1936 r. — do którego weszli przedstawiciele duchowieństwa, wojska, samorządu terytorialnego, bankowości oraz organizacji społecznych, jak T. S. L., Z. P. O. K., Z. N. P. itp. świadczy o tym, że pierwsze kroki na tym polu zostały zrobione.

Działalność T. R. Z. W. na terenie Okręgu Lwowskiego rozwijała się z większymi trudnościami, niż w województwie tarnopolskim. Na stanowisku Delegata Zarządu Głównego zachodziły częste zmiany i to było jedną z głównych przyczyn słabego rozwoju organizacyjnego T. R. Z. W. w woj. lwowskim. Jednak i tu, ten sam proces rozbudzania opinii publicznej i skierowywania wysiłków społeczeństwa na tory realnych wysiłków, jak w województwie tarnopolskim, wyraźnie się zaznaczył. Podkreślić należy wysiłki podejmowane w ciągu r. 1934 przez Prezesa Zarządu Okręgu Lwowskiego, inż. Bienkowskiego na polu organizacji i aktywizacji rzemiosła, handlu i przemysłu polskiego oraz akcję na od-

cinu obrony interesów polskich w obrocie ziemią, prowadzoną indywidualnie, stale i konsekwentnie przez członka Zarządu Okręgu Lwowskiego, a późniejszego Prezesa Zarządu Okręgu p. mec. Stanisława Grzesika.

Trudności, jakie Towarzystwo napotykało na terenie woj. lwowskiego, jeśli chodzi o rozwój organizacji w terenie, zostały w znacznym stopniu usunięte przez utworzenie w październiku 1935 Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. i podział województwa na dwa odrębne Okręgi T. R. Z. W. Okręg Lwowski, który większość wysiłków kierował na odcinek miejski i na obronę interesów polskości w samym Lwowie, pozostał przy 6-ciu powiatach najbliższych Lwowa — większa część natomiast terenu województwa przydzielona została do nowoutworzonego Okręgu Przemyskiego.

Osoby, które stanęły na czele tego Okręgu, potrafiły, od pierwszej chwili jego działalności, nadać organizacji T. R. Z. W. na tym terenie żywotność i aktywność. Organizatorzy Okręgu, ppłk. Sadowski i ks. Dziekan Miodoński postawili organizację Okręgu od razu na bardzo wysokim poziomie. T. R. Z. W. w Okręgu Przemyskim, weszło w krótkim czasie tak głęboko w teren, jak na żadnym innym odcinku ziem południowo-wschodnich, a z czasem, Okręg ten stał się najbardziej terenowo rozbudowanym Okręgiem Towarzystwa.

Okręg Przemyski zajął się przede wszystkim zabezpieczeniem kulturalnych interesów ludności polskiej oraz sprawą opieki duszpasterskiej nad tą ludnością.

Równocześnie Okręg zwrócił uwagę na liczną w pow. turczańskim szlachtę zagrodową wyznania grecko-katolickiego. Losem jej zajął się Okręg Przemyski żywo i akcja, jaka na tym odcinku została wówczas zapoczątkowana przybrała z czasem szerokie rozmiary. Akcja na odcinku szlachty zagrodowej zostaje omówiona w osobnym rozdziale niniejszego sprawozdania.

Okręg Przemyski T. R. Z. W. i Koła Okręgu Przemyskiego stały się na terenie Małopolski Wschodniej czynnikiem, który bardzo przyczynił się do konsolidacji i koordynacji wysiłków społeczeństwa na tym terenie.

Okres pierwszych trzech lat działalności T. R. Z. W. na terenie Małopolski Wschodniej, był tak, jak i na innych terenach, okresem wstępnym, okresem, w którym wylaniały się dopiero metody postępowania, okresem, w którym krystalizowała się pewna linia postępowania. T. R. Z. W. będące organizacją stosunkowo młodą postępować musiało ostrożnie, tym bardziej, że kierunków pracy nikt wówczas nie miał wyraźnie wytkniętych. Wyniki działalności T. R. Z. W. na terenie Małopolski Wschodniej w tym okresie można ująć w ten sposób:

— przygotowano pewien zastęp ludzi, skupionych w rozmaitych punktach Małopolski Wschodniej, którzy potrafili się otrząsnąć z apatii, zaczęli myśleć pozytywnymi kategoriami i szukać dróg pozytywnej pracy;

— osiągnięto pewne skryształowanie polskiej opinii publicznej w Małopolsce Wschodniej i zapoczątkowano na niektórych odcinkach koordynację wysiłków samego społeczeństwa;

— zebrano i przepracowano pewne materiały obrazujące, możliwie obiektywnie, istotny stan rzeczy, jeśli chodzi o polski stan posiadania;

— dokonano pewnego przeobrażenia w ustosunkowaniu się społeczeństwa na terenie ziem centralnych i zachodnich oraz władz państwowych do zagadnień Małopolski Wschodniej;

— zwrócono uwagę i zajęto się zagadnieniem szlachty zagrodowej.

Reasumując należy stwierdzić, że okres ten nie pozostał bez rezultatów. Stworzył on grunt dla dalszej działalności na terenie Małopolski Wschodniej, tak samego T. R. Z. W., jak i innych organizacji społecznych, a przede wszystkim Sekretariatu Porozumiewawczego Polskich Organizacji Społecznych.

Władze centralne T. R. Z. W. zwracały na zagadnienie opieki nad interesami ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej dużo uwagi. W Zarządzie Głównym powołany został do życia referat regionalny woj. lwowskiego powierzony p. ppłk. Dżugayowi oraz referat regionalny woj. tarnopolskiego powierzony p. dyr. Wilczyńskiemu. Obydwaj referenci regionalni nie szczędzili pracy i trudu, aby załatwiać wszystkie sprawy z jakimi jednostki organizacyjne z terenu zwracały się do Zarządu Głównego i wiele postulatów udało się załatwić pozytywnie, choć sprawy te były niejednokrotnie trudne do przeprowadzenia.

W Okręgu Stołecznym T. R. Z. W. powołane zostały Koła Regionalne: Lwowian i Przyjaciół Lwowa, oraz Podola, które miały za zadanie, z jednej strony, skupiać przebywające na terenie Warszawy osoby pochodzące z tych terenów oraz drogą odczytów i propagandy urabiać na rzecz postulatów tych Ziemi opinię publiczną w stolicy, z drugiej zaś, zbierać środki materialne na pracę polską w terenie. Na tym odcinku, Koło Lwowian i Przyjaciół Lwowa przyszło wielokrotnie terenowi z pomocą. Poza tym opieka nad potrzebami woj. lwowskiego powierzona została Okręgowi Śląskiemu T. R. Z. W., z którym silny kontakt nawiązał Okręg Przemyski. Współpraca obydwu tych jednostek organizacyjnych, już wówczas dawać zaczęła jak najlepsze rezultaty.

Rada Główna, jako organ naczelny Towarzystwa, dała wyraz swojemu zainteresowaniu sytuacją na terenie Małopolski Wschodniej wybierając ją jako teren swoich obrad. Na posiedzeniu Rady w dniach 27 i 28 września 1936 w Zaleszczykach i Tarnopolu, odbytym pod przewodnictwem Pana Marszałka Prystora, przedstawiciele miejscowego społeczeństwa, tak w wygłoszonych referatach i przemówieniach jak i dyskusji zajęli zdecydowane i jednolite stanowisko w sprawie sytuacji na tym terenie. Stwierdzono fakt olbrzymiego cofnięcia się gospodarczego i narodowego polskiego stanu posiadania w Małopolsce Wschodniej, stwierdzono depresję, jaka ogarnęła społeczeństwo polskie skutkiem niezdecydowanej polityki władz państwowych na tym odcinku i żądano zwrócenia nań bacznej uwagi i władz i polskiej opinii publicznej. Obrady T. R. Z. W. w dn. 28.IX.36 r. w Tarnopolu były pierwszym tego rodzaju zamyśleniem stanowiska społeczeństwa polskiego w Małopolsce Wschodniej.

Zakończeniem pierwszego okresu działalności T. R. Z. W. był I Walny Zjazd T. R. Z. W. w październiku 1936 r. W czasie obrad Walnego Zjazdu na czoło wszystkich spraw poruszanych w dyskusjach

wysunęła się również sprawa Małopolski Wschodniej, jako najbardziej paląca i niepokojąca społeczeństwo. Szczególnie przedstawiciele jednostek organizacyjnych T. R. Z. W. z tego terenu dali wyraz swojemu bardzo poważnemu niepokojowi o los polskości na tych Ziemiach, jeśli by sprawa stosunku władz państwowych i całego społeczeństwa polskiego do tego zagadnienia nie miała ulec radykalnej zmianie. Głos przedstawicieli Małopolski Wschodniej był jednolity i zdecydowany.

Od chwili Walnego Zjazdu akcja T. R. Z. W. na odzinku opieki nad interesami ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej została ujęta w formy bardziej sprecyzowane i planowe.

Bezpośrednio po Walnym Zejeździe, bo już w dniu 17 października 1936 został przedstawiony Panu Prezesowi Rady Ministrów memoriał w tej sprawie.

Memoriał ten miał na celu przede wszystkim obiektywne przedstawienie władzom państwowym istotnego stanu rzeczy i zwrócenie uwagi jakie konsekwencje może za sobą pociągnąć utrzymywanie dotychczasowej sytuacji. Omawiał on obszernie przede wszystkim trzy zasadnicze sprawy jakie napędzają całe społeczeństwo specjalnym niepokojem: sprawę depresji istniejącej w społeczeństwie polskim w Małopolsce Wschodniej, sprawę niedostatecznej opieki duszpasterskiej nad ludnością polską i sprawę obrotu ziemią.

Memoriał ten został przez władze państwowe wzięty pod uwagę i nie pozostał w poszczególnych resortach bez echa.

W dniu 18 stycznia 1937 r. odbyło się następne, po tarnopolskim posiedzeniu Rady Głównej T. R. Z. W. poświęcone sprawie Małopolski Wschodniej. Obszerny referat obrazujący położenie ludności polskiej na tym terenie na wszystkich odcinkach życia, tak gospodarczego, jak kulturalnego, poparty cyframi, wykresami wygłosił prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza dr Zierhoffer. Materiał jakiego dostarczył referat i dyskusja jaka się nad nim rozwinęła, został szeroko wykorzystany w akcji propagandowej, szczególnie na terenie władz państwowych. Referat ten został w całości dostarczony przez Zarząd Główny wszystkim posłom i senatorom oraz częściowo wykorzystany w prasie.

Sprawa działalności T. R. Z. W. na terenie Małopolski Wschodniej była z początkiem r. 1937 przedmiotem licznych rozważań i obrad Zarządu Głównego. W pierwszych miesiącach 1937 r. wydane zostały pierwsze wytyczne pracy T. R. Z. W. na terenie woj. lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego. Wytyczne te stawiały jednostkom organizacyjnym T. R. Z. W. następujące zadanie:

I.

Wytwarzanie silnej opinii publicznej, która by stała na straży interesu polskiego.

Rolę swoją będzie Towarzystwo spełniać przez:

1) baczne ewidencjonowanie wszystkich zjawisk i faktów, które bezpośrednio lub w swojej konsekwencji mogłyby się przyczynić do uszczu-

plenia polskiego stanu posiadania, czy to w dziedzinie materialnej, czy w dziedzinie świadomości narodowej,

2) powodowanie natychmiastowej i zdecydowanej reakcji na każdy tego rodzaju przejaw, a to:

- a) przez przedstawienie władzom państwowym i wszelkim decydującym w danym wypadku czynnikom istotnego stanu rzeczy i wskazywanie ujemnych dla interesu polskiego zjawisk,
- b) przez mobilizację polskiej opinii publicznej i organizację zdecydowanej postawy społeczeństwa wobec wszystkich faktów uszczuplenia polskiego stanu posiadania,

3) dążenie do obudzenia świadomości narodowej polskiej w grupach ludności, w których uległa ona, na skutek rozmaitego rodzaju przyczyn, osłabieniu lub nawet zanikła.

II.

Rozwinięcie intensywnej akcji na polu gospodarczym

przez:

1) stałą i obiektywną obserwację terenu, zwracanie uwagi na wszystkie przejawy bieżącego życia i rejestrowanie niedomagań i braków,

2) budzenie inicjatywy gospodarczej społeczeństwa polskiego i popieranie wszelkiej zdrowej inicjatywy społeczeństwa polskiego w tym kierunku,

3) organizowanie polskiego rolnictwa, handlu, przemysłu i rzemiosła,

4) wskazywanie czynnikom decydującym istotnych potrzeb i interesów w każdym poszczególnym wypadku.

III.

Roztoczenie opieki nad potrzebami kulturalnymi ludności,

a to przez:

1) roztoczenie opieki nad szkolnictwem,

2) dążenie do należytego uwzględnienia potrzeb religijnych ludności,

3) zorganizowanie opieki kulturalnej nad ludnością w dziedzinie pozaszkolnej przez dostarczenie ludności książek i czasopism polskich, zakładanie domów ludowych i świetlic, opiekę nad teatrami prowincjonalnymi, dostarczanie radioodbiorników itp.

W dalszym ciągu wytyczne te określały tereny Małopolski Wschodniej wymagające najbaczniejszej uwagi i na których winien się skupić główny wysiłek T. R. Z. W. oraz omawiały szczegółowo sprawy: parcelacji i obrotu ziemią, ekspansji elementu polskiego w miastach i miasteczkach, postulatów w dziedzinie szkolnictwa i oświaty pozaszkolnej, rolę kościoła rzymsko-kat., zagadnienie szlachty zagrodowej, sprawę zjednoczenia wysiłków całego społeczeństwa itd.

Okres na przełomie 1936 i 1937 był okresem do pewnego stopnia zwrotnym jeśli chodzi o sytuację w samej Małopolsce Wschodniej. Przede wszystkim był to moment zwrotny w nastawieniu psychicz-

nym społeczeństwa polskiego. Apatia i zniechęcenie zaczęło wyraźnie ustępować i przeobrażać się w aktywność, która potęgowała się z każdym miesiącem.

Równocześnie, w tym samym okresie można zaobserwować silne przeobrażenie opinii publicznej w Centrum i na Zachodzie Państwa. Dawna obojętność, a nawet dezorientacja opinii publicznej w stosunku do spraw Małopolski Wschodniej zmieniać się zaczęła w coraz większe zrozumienie sytuacji.

Wiele czynników i wiele okoliczności złożyło się na te zmiany. Pracę i starania w tym kierunku podejmowało szereg organizacji i osób. Trzyletnia praca T. R. Z. W., była w ogólnym wysiłku, jaki był podjęty, jednym z czynników — ufamy, że nie najmniej ważnym.

Od kwietnia 1937 r. działalność T. R. Z. W., a szczególnie jednostek terenowych Towarzystwa w Małopolsce Wschodniej, uległa bardzo znacznym przeobrażeniom. Był to moment reorganizacji i wybitnej aktywizacji Sekretariatu Porozumiewawczego Polskich Organizacji Społecznych.

Sekretariat Porozumiewawczy postawił sobie za zadanie przede wszystkim konsolidację społeczeństwa polskiego w Małopolsce Wschodniej oraz zgodne i jednolite skierowanie wysiłków podejmowanych z rozmaitych stron i przez rozmaite organizacje zdążające do jednego celu — podniesienia kulturalnego i gospodarczego elementu polskiego w Małopolsce Wschodniej.

Zreorganizowany Sekretariat rozwinął nadzwyczaj żywą aktywność. Rezultaty jego pracy stały się już niemal po pierwszych kilku miesiącach wyraźnie widoczne. Przystąpiono do budowy nowych kościołów, domów ludowych, domów handlowych, organizacji handlu polskiego, organizowano zebrania, zabiegano u władz w poszczególnych sprawach. Sekretariat Porozumiewawczy dysponując dużymi możliwościami, jeśli chodzi o aparat wykonawczy w terenie, dysponując autorytetem swoich kierowników, potrafił równocześnie uzyskać stosunkowo znaczne fundusze od społeczeństwa na prowadzoną przez siebie akcję, potrafił rozbudzić społeczeństwo i dokonać w bardzo krótkim czasie wielkiego wysiłku. Hasła rzucone przez Sekretariat i prace jego kierowników sprawę konsolidacji społeczeństwa posunęły bardzo daleko i potrafiły na niektórych odcinkach wysiłek ten całego społeczeństwa uczynić prawdziwie zgodnym. Praca dokonana przez Sekretariat dla dobra sprawy polskiej w Małopolsce Wschodniej była bardzo duża.

Niemniej jednak, rozwinięcie działalności przez Sekretariat i organizowane przez niego Komitety Porozumiewawcze w powiatach, odbić się musiało na działalności w Małopolsce Wschodniej, T. R. Z. W., jako takiego.

T. R. Z. W. znalazłszy się w nowych zupełnie warunkach, a chcąc równocześnie całkowicie lojalnie ustosunkować się do pracy Sekretariatu, musiało zawiesić pewne ustalone już na podstawie dotychczasowych doświadczeń wytyczne swej pracy i po raz wtóry szukać nowych dróg, nowych metod i kierunków. Szukanie tych dróg było jeszcze o tyle trudniejsze, że metody postępowania i kierunki pracy samego Sekretariatu

były dopiero w stadium tworzenia. Na wielu odcinkach trzeba było przeczekać i zobaczyć jak samo życie sprawy ułoży. Rozwiązanie generalne zakresu działania T. R. Z. W. w ramach Sekretariatu dotychczas mimo upływu całego roku jeszcze nie nastąpiło.

Okręg Przemyski był Okręgiem, który najmniej odczuł trudności organizacyjne związane z rozpoczęciem prac przez Sekretariat Porozumiewawczy i Komitety Porozumiewawcze. Okręg ten był tak żywotnym Okręgiem Towarzystwa i tak był silnie związany organizacyjnie z terenem, że odcinki pracy, jakie prowadził przed powstaniem Sekretariatu utrzymał całkowicie nadal w zakresie swojej działalności. Koło T. R. Z. W. w Drohobyczu przyjęło na siebie równocześnie misję Komitetu Porozumiewawczego i pod wspólną firmą — „Koło Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich i Powiatowy Komitet Porozumiewawczy“ akcję prowadziło z całkowitym powodzeniem.

W listopadzie 1936 r. utworzona została Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Pokucki, obejmujący południowo-wschodnie powiaty woj. stanisławowskiego. W ten sposób T. R. Z. W. dopiero pod koniec 1936 r., weszło organizacyjnie na teren tego województwa. Pokucka Delegatura Towarzystwa pokrywała się z Komitetami Porozumiewawczymi na tym terenie. Praca Delegatury T. R. Z. W. i Komitetów Porozumiewawczych przyczyniła się wydatnie, w ciągu półtorarocznej swej działalności, do poprawienia położenia ludności polskiej na Pokuciu.

W czerwcu 1937 r. utworzone zostało Koło T. R. Z. W. w Stanisławowie, któremu powierzona została równocześnie misja tymczasowego Zarządu Okręgu Stanisławowskiego. Okręg Stanisławowski, wobec istnienia już Okręgu Pokuckiego objął jedynie zachodnie powiaty województwa. Koło to wykazało w czasie swojej działalności pełną aktywność, a praca jego nie kolidowała z akcją Komitetu Porozumiewawczego.

Inaczej przedstawiała się sprawa na terenie Okręgu Tarnopolskiego — będącego terenem bardzo wyęźnionej i twórczej pracy Sekretariatu wojewódzkiego. Sekretariat Porozumiewawczy w Tarnopolu wykazał maksimum energii i opanował swoją działalnością wszystkie niemal odcinki życia polskiego. Rezultaty jego pracy były rzeczywiście imponujące. W tej sytuacji jednak rola Okręgu i Kół T. R. Z. W. na tym terenie ograniczyć się musiała do dorywczej współpracy z Sekretariatem i Komitetami Porozumiewawczymi na rozmaitych, często dość przypadkowo, powierzonych im odcinkach. Jednakże pod koniec okresu sprawozdawczego, zaczęły się już wylaniać pewne możliwości pozytywnego programu pracy T. R. Z. W. na tym terenie łącznie z Sekretariatem Porozumiewawczym. Rozmowy przeprowadzone przez Zarząd Główny z Prezesem Sekretariatu Porozumiewawczego i jego pozytywne ustosunkowanie się do działalności i organizacji Towarzystwa dają nadzieję, że sprawa ta w okresie pozjazdowym przybierze formy całkowicie konkretne.

Podobne trudności, jak Okręg Tarnopolski T. R. Z. W. przechodził Okręg Lwowski. Intensywna działalność Sekretariatu Porozumiewawczego we Lwowie postawiła również na tym terenie placówki T. R. Z. W. przed koniecznością szukania nowych metod pracy. Sprawa współdziałania z Sekretariatem rozwiązana została w ten sposób, że Prezes Zarządu Okręgu dokooptowany został do Rady Sekretariatu i w ten sposób utrzymano wzajemny kontakt. W zakresie zainteresowań

Zarządu Okręgu Lwowskiego pozostawała sprawa opieki nad polskim handlem i przemysłem we Lwowie oraz opieki duszpasterskiej. Okręg Lwowski występował stale z inicjatywą w rozmaitych zasadniczych dla terenu sprawach przedstawiając je tak Zarządowi Głównemu T.R.Z.W., jak Sekretariatowi Porozumiewawczemu we Lwowie i zabiegając bardzo usilnie o ich załatwienie.

Władze Centralne T. R. Z. W. starając się o jak największe zapewnienie opieki nad potrzebami ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej — powierzyły Okręgowi Poznańskiemu T. R. Z. W. współpracę z Okręgiem Tarnopolskim, Okręgowi Pomorskiemu zaś współpracę z jednostkami organizacyjnymi T. R. Z. W. na terenie woj. stanisławowskiego. Łącznie więc z Okręgiem Śląskim, który już od dawna współpracował z jednostkami organizacyjnymi T. R. Z. W. na terenie woj. lwowskiego — wszystkie woj. Małopolski Wschodniej mają na Zachodzie odpowiadające sobie jednostki organizacyjne T. R. Z. W.

W Okręgu Stołecznym zorganizowane zostało, prócz dawniej istniejących Kół Lwowian i Przyjaciół Lwowa oraz Podola, także Koło Stanisławowian. Szczególnie pomoc Koła Podola i opieka jego nad powiatem brzeżańskim wyraziła się w okresie sprawozdawczym bardzo wydatnie.

Fundusze, jakie udało się osiągnąć drogą rozmaitych imprez organizowanych przez Sekcję Dochodów Niestających stale przeznaczane były na poparcie budowy kościołów, domów ludowych itp. w Małopolsce Wsch.

Referenci regionalni dokładali wszelkich starań, aby sprawy z jakimi zwracają się placówki Towarzystwa z Małopolski Wschodniej były pozytywnie załatwione.

Specjalnie do załatwiania tych spraw powołana została w styczniu 1938 Sekcja dla Spraw Małopolski Wschodniej składając się z pp.: dr Pronia, naczelnika Szuberta i inspektora Prymona. Zorganizowanie Sekcji okazało się celowe i przyczyniło się wydatnie do przeprowadzenia szeregu spraw w Warszawie. W ciągu niedługiego okresu swej działalności Sekcja załatwiła kilkadziesiąt spraw z jakimi się do Zarządu Głównego zwracały placówki T. R. Z. W. z Małopolski Wschodniej i kilkanaście razy interweniowała w Ministerstwach.

Zarząd Główny występował do władz z szeregiem memoriałów i pism w poszczególnych sprawach dotyczących potrzeb ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej. Większość spraw jaka była poruszona na audjencji Zarządu Głównego u Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Prof. Świętosławskiego w dn. 17.I.38 r. dotyczyła spraw Małopolski Wschodniej.

Reasumując należy stwierdzić, że okres sprawozdawczy przyniósł poważną sumę wysiłków T. R. Z. W. na odcinku opieki nad potrzebami ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej. Trudności organizacyjne na jakie napotykalismy w terenie hamowały poważnie działalność samego Towarzystwa, z drugiej strony jednak praca polska dokonała w tym czasie ogromnego postępu.

Sama sieć organizacyjna T. R. Z. W. w terenie, w tym poważnym kryzysie, jaki w okresie sprawozdawczym przechodziła, wykazała wiele spoistości i odporności przez sam fakt przetrwania i pozostania w terenie. Okres najbliższy, z chwilą, kiedy wyraźny program polskiej pracy

społecznej na terenie Małopolski Wschodniej istnieje i nie budzi żadnych wątpliwości, a równocześnie, zakres działania T. R. Z. W. w tym programie coraz wyraźniej się krystalizuje — będzie niewątpliwie okresem nowej i coraz silniejszej aktywności T. R. Z. W. w Małopolsce Wschodniej.

Po dwu latach starań — organizacja placówek T. R. Z. W. na terenie woj. wołyńskiego mogła rozpocząć się dopiero w marcu 1936 r., jednak utworzone wówczas placówki Towarzystwa nie rozpoczęły żywszej działalności i nie stały się, ani w ówczesnych warunkach stać się nie mogły czynnikiem, jakiejś szerszej opieki nad interesami ludności polskiej na Wołyniu. Sytuacja zaś tej ludności budziła równocześnie duży niepokój.

Próby podjęcia jakiejś konkretnej akcji na tym polu podejmowane były przez Zarząd Główny w wielu kierunkach.

W maju 1936 r. powołany został do życia z inicjatywy T. R. Z. W. i przy T. R. Z. W. Komitet Opieki nad Pobojuwiskami Legionów Polskich, który miał zadanie zajęcia się terenem Pobojuwisk Legionów Polskich na Wołyniu. Poza samą chęcią zabezpieczenia pamiątek historycznych będących równocześnie symbolem polskości tego terenu — inicjatorom Komitetu przyświecała przede wszystkim myśl skierowania w ten sposób uwagi opinii publicznej na ten teren i wywołanie szerszego odzuchu społeczeństwa na rzecz specjalniejszego zajęcia się potrzebami ludności na tym terenie. Akcja na tym polu rozpoczęła się już i dała pewne rezultaty.

W sprawozdaniu złożonym Radzie Głównej w maju 1937 r. zwrócił Zarząd Główny uwagę na zagadnienie Wołynia i w ciągu następnych miesięcy, sprawa sytuacji na tym terenie, organizacji T. R. Z. W. i wytycznych pracy Towarzystwa na Wołyniu była przedmiotem licznych rozważań i specjalnych referatów na posiedzeniach Zarządu Głównego i Komitetu Wykonawczego.

W ciągu sierpnia i września 1937 r. kilkakrotnie wyjeżdżali Delegaci Zarządu Głównego na teren Wołynia i już w ciągu września udało się zorganizować kilka nowych Kół na tym terenie i zreorganizować oraz uaktywnić Koła dawniej istniejące.

W październiku 1937 r. wydany został przez Zarząd Główny i rozesłany wszystkim jednostkom organizacyjnym na terenie Wołynia i zainteresowanym osobom wyczerpujący program pracy T. R. Z. W. na Wołyniu, który w pierwszym swym punkcie stwierdza, że podstawowym założeniem działalności T. R. Z. W. na Wołyniu jest zajęcie się potrzebami ludności polskiej na tym terenie i działanie przede wszystkim na jej korzyść.

Równocześnie sprawa była przedmiotem dwukrotnych obrad Rady Głównej T. R. Z. W. w dniu 7 października 1937 i 24 marca 1938 r. Na podstawie ogłoszonych na tych posiedzeniach referatów — zostały przyjęte jako uchwała Rady Głównej, ogólne wytyczne pracy społecznej i pracy T. R. Z. W. na terenie Wołynia. Wytyczne te stawiają sprawę opieki nad elementem polskim w programie pracy T. R. Z. W. całkowicie jasno i zdecydowanie.

Reorganizacja placówek T. R. Z. W. na terenie woj. wołyńskiego została zakończona w lutym 1938 r. i w dniu 2.II.1938 r. wybrany został nowy Zarząd Okręgu z siedzibą w Łucku.

W programie pracy Zarządu Głównego T. R. Z. W. na r. 1938 wstawiona została sprawa działalności na Wołyniu jako jeden z głównych i zasadniczych punktów.

Opieka nad Okręgiem Wołyńskim, jaką winny rozstracać jednostki organizacyjne T. R. Z. W. w centrum i na zachodzie Państwa — powierzona została w ramach T. R. Z. W. Okręgowi Łódzkiemu i Kołu Przyjaciół Wołynia Okr. Stołecznego.

Dla załatwiania spraw z jakimi zwracają się jednostki organizacyjne z terenu Wołynia do Zarządu Głównego powołana została w kwietniu 1938 r. Sekcja dla Spraw Wołynia mająca za zadanie analogiczną pracę jak Sekcja dla Spraw Małopolski Wschodniej.

Reasumując, należy stwierdzić, że początek roku 1938 był początkiem intensywnej pracy T. R. Z. W. dla Wołynia. Krótki okres tej działalności nie pozwala jeszcze na wyciąganie zbyt daleko idących wniosków, w każdym razie obserwować już można, że placówki T. R. Z. W. na tym terenie stają się coraz to bardziej istotnym czynnikiem jeśli chodzi o prowadzenie i koordynację pracy polskiej.

Akcja na terenie Pobojowisk Legionów Polskich na Wołyniu

W okresie sprawozdawczym skład Prezydium Komitetu Opieki nad Pobojowiskami Legionów Polskich był następujący: Przewodniczący — gen. Ferdynand Zarzycki, Zastępcy przewodniczącego — Plk. dypl. Aleksander Myszkowski, Dyr. Piotr Jaroński, Kpt. Hugon Zieliński, Sekretarz — Nacz. Mieczysław Węgrzecki, Skarbnik — Nacz. dr Ludwik Grodzicki.

Plk. Aleksander Myszkowski był w Komitecie przedstawicielem Wołynia i rozstracał bezpośredni nadzór nad pobojowiskami wołyńskimi.

Wiosną 1937 r. Komitet uzyskał dla swoich prac protektorat Pana Prezesa Rady Ministrów gen. Felicjana Sławojskowskiego.

W ciągu roku odbyły się 2 plenarne posiedzenia Komitetu z udziałem zainteresowanych czynników zewnętrznych, oraz 8 zebrań wewnętrznych Komitetu. Jedno zebranie plenarne odbyło się w maju w Równem z udziałem Kuratora Okręgu Szkolnego, przedstawiciela Wojewody Wołyńskiego, starostów, przedstawicieli Związku Legionistów, Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. i innych organizacji społecznych. Omówiono plan wszechstronnej opieki nad pobojowiskami Legionów między Strybem i Stochodem.

Drugie zebranie plenarne odbyło się na jesieni w Warszawie z udziałem delegatów Kół Pułkowych Legionów. Omówiono zagadnienie szkolnictwa na obszarze pobojowisk wołyńskich i przydzielono poszczególne szkoły opiece Kół Pułkowych, oraz referowano projekt przewodnika historyczno-turystycznego po pobojowiskach wołyńskich. Dla pracowania przewodnika wyłoniono Komitet Redakcyjny.

Komitet Opieki zainicjował projekt wystawienia w historycznych miejscach pobojowisk wołyńskich związanych z Osobą Marszałka Józefa Piłsudskiego, słupów bazaltowych i współdziałał z Naczelnym Komitetem Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego przy realizacji tego projektu.

Komitet opracowuje plan wzmożonej pracy społecznej na terenie pobojowisk w celu kulturalnym i gospodarczym rozwoju tej części Wołynia. W tym celu kompletuje się odpowiednie materiały.

Stan finansowy Komitetu przedstawiał się w dniu 11 marca 1938 następująco:

Wpływy			
I. Wpływy z Kół Pułkowych			2.145.00
II. Wpływy za broszury			
1) Subwencje			
T. R. Z. W.	200.00		
Min. Spraw Wojsk.	299.60		
Min. Komunikacji	200.00	699.60	
2) Za sprzedaż broszur		281.55	981.15
III. Odsetki z P. K. O. w r. 1936 i 1937			4.53
razem			<u>3.130.68</u>

Wydatki			
I. Uporządkowanie pobojowisk			749.29
II. Druk i wysyłka broszury			971.35
III. Zarząd gminy Czartorysk Nowy — za opiekę nad pobojowiskami do 31 marca 1938 r.			810.00
IV. Koszty założenia konta P. K. O.			12.65
V. Koszty przekazów pieniężnych			2.80
Saldo w dniu 9 marca 1938 r.			
Rachunek P. K. O. Nr 6262			584.59
razem			<u>3.130.68</u>

Akcja na odcinku szlachty zagrodowej

Okręg Przemyski T. R. Z. W., analizując sytuację narodowościową na swoim terenie zwrócił uwagę na wielką ilość ludności, rozsiedlonej w szczególności na Podkarpaciu, która zachowując w ten czy inny sposób tradycję szlacheckiego swego pochodzenia, pozostaje w stanie indyferentyzmu pod względem narodowym. Ludność ta, używając w domu języka przeważnie ruskiego i będąc wyznania grecko-katolickiego, zaliczana była zarówno w naszych statystykach jak i w praktyce działaczy społecznych do ludności ruskiej względnie ukraińskiej wbrew jej woli.

Blizsze zetknięcie się z tą ludnością wykazało, że tkwią w niej mimo zewnętrznych cech mowy i wyznania, głębokie tradycje przynależności do wspólnoty polskiej.

Badania historyczne doprowadziły do przekonania, że większość tej ludności stanowią dawni osadnicy wojskowi, osiedlani na tych ziemiach począwszy od XIV wieku, którzy zbiegiem okoliczności ulegli wpływom denacjonalizującym w szczególności w okresie niewoli politycznej.

Badania nad rozmieszczeniem i liczebnością tego elementu doprowadziły do wniosku, że stanowi on poważny procent ogółu ludności Małopolski Wschodniej, w szczególności w obszarach podkarpackich.

Przeprowadzona próba organizacyjna na terenie powiatu turczańskiego wykazała niezwykle silne ciążenie elementu szlacheckiego do organizowania się pod hasłem odrodzenia narodowego.

Zapoczątkowany ruch organizacyjny wśród szlachty zagrodowej w pow. turczańskim w r. 1935 — w żywiołowy sposób opanował całe Podkarpacie i przerzucił się na pozostałe obszary Małopolski Wschodniej.

W październiku 1937 r. odbył się zjazd organizacyjny szlachty zagrodowej na Podkarpaciu przy udziale ok. 4.000 uczestników z woj. lwowskiego, stanisławowskiego i częściowo tarnopolskiego, na którym uchwalono utworzenie ogólnego Związku.

W wyniku uchwał zjazdu opracowano statut Związku Szlachty Zagrodowej i przystąpiono do organizacji Związku. W lutym 1938 r. odbył się w Przemyśle zjazd delegatów kół Z. S. Z. przy udziale ok. 400 delegatów, na którym wybrano władze centralne Związku Szlachty Zagrodowej.

Rozwój organizacyjny Z. S. Z. przedstawia poniższa tabela:

Rok	miesiąc	kół	l i c z b a		członków
			zarz. pow.	zarz. okr.	
1936	listopad	8	1	—	
1937	październik	83	4	2	ok. 7.500
1937	grudzień	100	6	2	„ 10.500
1938	lutym	147	8	2	„ 12.000
1938	marzec	200	12	3	„ 14.500
1938	kwiecień	242	21	3	„ 16.000

Życie organizacyjne w kołach przedstawia się następująco:

Do dnia 13 lutego zorganizowano: zebrań Zarządów 598, odczytów 384, opłatków i święconych 94, zabaw 168, przedstawień 68.

W dziedzinie spraw kult.-oświatowych przeprowadzono:

Kursów przodowników pracy społecznej 2 łącznie dla 100 osób.

Kurs instruktorów oświatowych 1 łącznie dla 50 osób.

W większości kół powstały świetlice związkowe.

Ponadto zorganizowano 38 bibliotek ruchomych i zainstalowano 27 radioodbiorników. W kwietniu 1938 Związek otrzymał od Komitetu do Spraw Szlachty Zagrodowej w Warszawie dalszych 150 radioodbiorników.

Zorganizowano 3 wycieczki krajoznawcze po Polsce, w których wzięło udział przeszło 1.300 członków z Z. S. Z.

Okręg Przemyski T. R. Z. W. wydaje dla Związku Szlachty Zagrodowej dwutygodnik społeczno-gospodarczy p. t. „Pobudka“. Dwutygodnik ten ma być przekazany Związkowi w myśl dezyderatów zjazdu lwowskiego.

Rozwój „Pobudki“ ilustrują następujące cyfry prenumeratorów indywidualnych, opłacających kosztą prenumeraty:

Rok	miesiąc	ilość prenumeratorów
1937	wrzesień	3.071
1937	grudzień	ok. 4.500
1938	lutym	ok. 6.000
1938	kwiecień	ponad 8.000

W roku 1937, Związek wydał broszurę sen. Pulnarowicza p. t. „Rycerstwo Polskie Podkarpacia“ w ilości 15.000 egzemplarzy w języku polskim i 2.000 egzemplarzy w języku ruskim. Ponadto powieść Ossendowskiego p. t. „Orły Podkarpackie“ w ilości 5.000 egzemplarzy i Kalendarz Szlachty Zagrodowej na r. 1938 w ilości 6.000 egzemplarzy.

Związek częściowo zapoczątkował, częściowo przeprowadził we własnym zakresie lub w dużej mierze wspomógł budowy:

61 kościołów i kaplic, 36 domów ludowych, 15 szkół, 1 bursy dla młodzieży, 1 sierocińca.

Poza tym umieszczono 6 synów rodzin szlacheckich w szkołach i wyjednano 8 stypendiów naukowych.

W zakresie potrzeb gospodarczych Związek przyszedł z pomocą w 396 sprawach. Ponadto udzielono 97 pożyczek gospodarczych i 2.435 premij, w tym 800 książek gospodarczych.

Dla kół hodowców Związek rozdał 360 owiec rumuńskich.

Niezależnie od tego zorganizował:

13 Kas Stefczyka, 7 kas bezprocentowych i spółdzielczych, 22 kółka rolnicze, 19 sklepów kółek rolniczych, 10 mleczarni.

Poza tym w ramach Związku zorganizowano 88 kursów gospodarczych, chałupniczych i handlowych:

29 kursów przysposobienia rolniczego, 24 kursów gospodarstwa domowego, 6 kursów hodowców owiec, 18 kursów dokształcających, 3 kursy trykotarskie, 1 kurs straganiarski, 7 kursów innych rolniczo-gospodarskich.

Odrodzenie narodowe polskiej szlachty zagrodowej, zapoczątkowane na terenie Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. przybierać zaczęło z czasem coraz szersze rozmiary. Ruch organizacyjny szlachty zagrodowej objął swoim zasięgiem nie tylko Małopolskę Wschodnią, ale rozpoczął się na Wołyniu, Polesiu, Grodzieńszczyźnie itd. — Zagadnienie szlachty zagrodowej, stało się zagadnieniem odnoszącym się do całych Ziemi Wschodnich.

W tej sytuacji koniecznym było utworzenie komórki, która by centralnie zajęła się pracami badawczymi nad całością zagadnienia i schar-

monizowaniem podejmowanych samorzutnie w terenie wysiłków. Jako organ tego rodzaju powstał powołany do życia uchwałą Zarządu Głównego T. R. Z. W. z dn. 3.II.38 r. Komitet dla Spraw Szlachty Zagrodowej na wschodzie Polski przy T. R. Z. W.

Komitet dla Spraw Szlachty Zagrodowej jest jednostką autonomiczną działającą w ramach T. R. Z. W. według ogólnych wytycznych Zarządu Głównego. Celem jego jest badanie zagadnienia szlachty zagrodowej na Ziemiach Wschodnich z punktu widzenia wzmocnienia żywiołu polskiego, oraz organizowanie prac zmierzających do poparcia rewindykcji narodowej tego żywiołu.

Komitet ukonstytuował się w dniu 25.II.1938 r.

Propaganda i wydawnictwa

Propaganda spraw Ziem Wschodnich i społeczeństwa jest jednym z najważniejszych zadań T. R. Z. W.

Zarząd Główny kładł na ten kierunek swojej działalności zawsze bardzo silny nacisk wykorzystując w tym celu wszystkie dostępne mu możliwości, a działając przede wszystkim za pośrednictwem prasy, radia i akcji wydawniczej.

Jednostką organizacyjną, grupującą zawodowych dziennikarzy i publicystów współpracujących z Towarzystwem jest Sekcja Prasowa T. R. Z. W. Sekcja Prasowa, utworzona jeszcze w ubiegłym okresie sprawozdawczym, odbyła w dniu 29 października 1936 pod przewodnictwem swego Prezesa, Redaktora W. Giełżyńskiego doroczne zebranie. Przedmiotem obrad, poza sprawozdaniem Zarządu Sekcji i wprowadzeniem drobnych zmian do regulaminu, była przede wszystkim sprawa akcji propagandowej na rzecz inwestycji na Ziemiach Wschodnich. Zebrani uchwalili akcję propagandową poprzeć na łamach reprezentowanych przez siebie pism.

Współpraca z prasą polegała w r. 1937, podobnie jak w r. 1936, przede wszystkim na regularnym dostarczaniu prasie odpowiednich materiałów. W tym celu przygotowany był specjalny biuletyn jednakowej treści dla całej prasy, w którym w formie gotowych już artykułów, notatek lub komunikatów omawiane były tematy, jakie chcielibyśmy, aby na łamach prasy były poruszone.

Biuletyn ten nosi nazwę: „Informacja dla Członków Sekcji Prasowej”.

Informacja dla Członków Sekcji Prasowej rozsyłana była do prasy na terenie całej Polski bez względu na polityczny charakter poszczególnych czasopism.

Informację otrzymali:

- a) członkowie Sekcji Prasowej T. R. Z. W., zawodowi dziennikarze zatrudnieni w poszczególnych czasopismach — w ilości 51,
- b) redakcje czasopism i agencji prasowych, w których T. R. Z. W. nie posiada dotychczas członków Sekcji Prasowej — w ilości 78,
- c) Polskie Radio.

Razem Informacja rozsyłana była do 130 punktów na terenie całej Polski, tak na Ziemiach Wschodnich jak centralnych i zachodnich.

W ciągu 1937 r. ukazało się 63 informacje dla Członków Sekcji Prasowej, t. zn., że wychodziła ona raz lub dwa razy w tygodniu.

63 informacje zawierały łącznie 163 rozmaitych notatek i artykułów.

Wiadomości dostarczane przez Zarząd Główny były ze strony prasy chętnie wykorzystywane, a sama Informacja zdołała, w ciągu 2 lat ukazywania się, wyrobić sobie wśród dziennikarzy należytą opinię, jako celowo i właściwie prowadzona obsługa prasowa.

Rezultaty akcji na tym polu w r. 1937, jakie zdołaliśmy zanotować, przedstawiają się już dość poważnie.

Nie było ani jednej podanej przez Zarząd Główny prasie notatki czy artykułu, który by nie został przez nią wykorzystany. Niektóre z nich ukazywały się w trzydziestu kilku pismach równocześnie. Ogólnie zdołał Zarząd Główny w ciągu r. 1937 skompletować 706 wycinków prasowych, pochodzących z materiałów podanych w Informacji dla Członków Sekcji Prasowej. Ponieważ śmiało można liczyć, że przynajmniej 10—20% wycinków nie udało się zaewidencjonować — ilość ich w rzeczywistości można określić przynajmniej na 800, to znaczy, że tą drogą w ciągu całego roku 2—3 notatek dziennie było przeciętnie przez Zarząd Główny zamieszczane w prasie. Ten sam stosunek w r. 1936 wynosił — 3 notatki na 2 dni.

Akcja ta miała na celu propagandę spraw Ziem Wschodnich, a nie Towarzystwa jako takiego, to też nazwa T. R. Z. W. była w nich rzadko stosunkowo wymieniana.

Nie poprzestając na obsłudze prasowej o charakterze agencyjnym, zwracał Zarząd Główny zawsze bardzo dużą uwagę na dostarczanie poszczególnym czasopismom indywidualnych, specjalnie dla nich przygotowanych artykułów. Artykułów tych dostarczali członkowie T. R. Z. W. w Warszawie.

Poza tym dostarczane były prasie stale obszernie materiały do opracowań publicystycznych poszczególnych członków redakcji.

Najważniejszym jednak rezultatem akcji prasowej Zarządu Głównego są, nie jej rezultaty bezpośrednie lecz pośrednie, nie dające ująć się w żadną statystykę, a wyrażające się w ogólnym zainteresowaniu prasy sprawami Ziem Wschodnich. Stałe i konsekwentne dostarczanie w ciągu 2 lat kilkudziesięciu dziennikarzom i redakcjom najpoważniejszych czasopism materiałów odnoszących się do Ziem Wschodnich, stałe przypomnienie o istnieniu w Państwie problemu tych ziem, podkreślanie jego wagi i wskazywanie z jednej strony na braki, jakie Ziemie Wschodnie odczuwają, z drugiej na możliwości rozwoju tych Ziem — dało w konsekwencji swojej bardzo poważne rezultaty. Sprawy Ziem Wschodnich były w ciągu ub. roku szeroko na łamach prasy omawiane. Odnosi się to przede wszystkim do prasy na terenie ziem zachodnich i centralnych. Dziennikarze nie tylko wykorzystywali gotowe materiały dostarczane im przez Zarząd Główny T. R. Z. W., ale przygotowywali na ich podstawie swoje własne opracowania, zwracali się do Zarządu Głównego T. R. Z. W. o nowe materiały, udawali się na Ziemie Wschodnie po własne obserwacje itp.

Osiągnięcie właśnie tego pośredniego skutku akcji prasowej było głównym celem jej prowadzenia przez Zarząd Główny.

Wraz z wzrostem zainteresowania ze strony prasy sprawą Ziemi Wschodnich rosło również jej zainteresowanie działalnością Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich.

W ciągu roku 1937 zdołaliśmy zaewidencjonować 405 zamieszczonych w prasie wzmianek lub artykułów, nie pochodzących z obsługi prasowej Zarządu Głównego T. R. Z. W., w których omawiana była działalność T=wa, względnie nazwa T=wa była wymieniona, a więc przeciętnie — codziennie jedno albo dwa pisma na terenie całego Państwa, bez pobudki w tym kierunku ze strony Zarządu Głównego, albo o T=wie pisało albo się na T=wo powoływało w swoich publikacjach. Ten sam stosunek w r. 1936 wynosił — 1 wzmianka na dwa do trzech dni.

Wszystkie wycinki znajdują się w archiwum Biura Zarządu Głównego.

Poza akcją prasową zwracało zawsze Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich baczną uwagę na propagandę radiową.

Materiały dostarczane prasie, dostarczano również polskiemu radiu, które wykorzystywało je w dziennikach radiowych, w t. zw. paru informacjach, w skrzynce ogólnej lub audycjach specjalnych. Dzięki przychylnemu stanowisku polskiego radia, w programach radiowych znalazło się w ubiegłym okresie wiele audycji poświęconych zagadnieniom Ziemi Wschodnich.

Dalszą dziedziną propagandową Towarzystwa były jego wydawnictwa.

W ubiegłym okresie sprawozdawczym ukazały się następujące wydawnictwa T. R. Z. W.:

Wydawnictwa Zarządu Głównego

- 1) Sprawozdanie Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich z działalności 11.X.33 r. do 11.X.36 r. — r. 1936 — stron 96.
- 2) Rocznik Ziemi Wschodnich na r. 1938 — rok 1937 — stron 261.
- 3) Gospodarcze i kulturalne potrzeby woj. Poleskiego — r. 1937, str. 25.
- 4) Biuletyn T. R. Z. W. Nr 6 — r. 1937 — stron 36.
- 5) Wakacje we dworach na Ziemiach Wschodnich — r. 1937 — str. 38.
- 6) Afisz — Wywczasy na Ziemiach Wschodnich — r. 1937.
- 7) Zagadnienia gospodarcze Ziemi Wschodnich w kartogramach — r. 1938 — 28 kartogramów.
- 8) Statut T. R. Z. W. — r. 1938 — stron 14.
- 9) Prasa o Roczniku Ziemi Wschodnich — r. 1938 — stron 8.
- 10) Konferencja gospodarcza w Wilnie w dniu 11.XII.37 r. — rok 1938 — stron 95.

Wydawnictwa Koła Młodych T. R. Z. W.

Biblioteczka Koła Młodych p. hasłem „Młodzi na Ziemi Wschodniej“:

- 11) Nr 1 „Młodzi na Ziemi Wschodniej“ r. 1937 — stron 40.

- 12) Nr 2 „Uwagi i dane o możliwościach ekspansji kupiectwa i rzemiosła polskiego na Polesiu“ — r. 1938 — stron 28.
- 13) Nr 3 „Akademickie Obozy Społeczne. Młynek — Tarakańce“ — r. 1938 — stron 47.
- 14) Nr 4 „Uwagi i dane o możliwościach ekspansji kupiectwa i rzemiosła polskiego na Wołyniu“ — r. 1938, w druku.

Wydawnictwa Okręgu Wileńskiego T. R. Z. W.

- 15) „Najistotniejsze potrzeby gospodarcze Ziemi Wileńskiej“ — rok 1937 — stron 29.

Wydawnictwa Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W.

Biblioteka Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W.

- 16) Nr 6 „Gry i zabawy Ziemi Nowogródzkiej“.

Prócz tego, Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich wydał w okresie sprawozdawczym broszurę p. Stefana Rychłowskiego p. t. „Dzisiejszy stan problemu melioracji Polesia“.

Podstawowym wydawnictwem T. R. Z. W. jest Rocznik Ziemi Wschodnich — wydawnictwo zapoczątkowane w r. 1934.

Czwarty z kolei Rocznik — Rocznik Ziemi Wschodnich na r. 1938, ukazał się w październiku 1937 r. pod redakcją p. Mgr. Edwarda Rühle. Typ Rocznika ustalony został już całkowicie. Jest on przeznaczony wyłącznie dla inteligencji interesującej się sprawami Ziemi Wschodnich, toż też poradniki gospodarcze, część literacka itp., jakie znajdowały się w Rocznikach poprzednich, zostały z niego całkowicie usunięte. Poziom wydawnictwa zyskał na tym bardzo poważnie i stoi obecnie bardzo wysoko. Cztery lata kontynuowania wydawnictwa Rocznika popularyzując go wśród społeczeństwa i zyskując mu całkowite uznanie. Wymownym świadectwem tego są specjalnie liczne recenzje i wzmianki o Roczniku Ziemi Wschodnich jakie ukazały się w prasie. Niemal wszystkie poważniejsze czasopisma stołeczne i prowincjonalne omówiły go na łamach swoich — wyłącznie dodatnio, a często nawet bardzo pochlebnie.

Inne wydawnictwa T. R. Z. W. zostały omówione w odpowiednich rozdziałach sprawozdania.

Licznie kolportowane wśród społeczeństwa wydawnictwa T. R. Z. W. a w szczególności około 40.000 egzemplarzy Rocznika Ziemi Wschodnich, jakie w ciągu 4-ech lat wchłonęło społeczeństwo — nie mogły pozostać bez echa. Były one niewątpliwie jednym z tych czynników, które wpłynęły na ogólny wzrost zainteresowania zagadnieniami Ziemi Wschodnich obserwowanego w ubiegłym okresie sprawozdawczym.

Turystyka

Zarząd Sekcji Turystyki T. R. Z. W. stanowili w roku sprawozdawczym: Dyr. dr Stanisław Lorenz — Przewodniczący, Nacz. Mieczysław Węgrzecki — Zastępca Przewodniczącego, Mgr. Mieczysław Gajak — Sekretarz.

Imprezy

Wzorem lat ubiegłych Sekcja zajęła się ustaleniem warunków imprezy pod hasłem „Lato na Ziemiach Wschodnich” oraz jej propagandą.

Karty uczestnictwa Ligi Popierania Turystyki, upoważniające do udziału w tej imprezie, dawały w sezonie 1937 prawo do 75% ulgi kolejowej w drodze powrotnej oraz do 4 przejazdów na terenie samych Ziemi Wschodnich ze zniżką 50%. Ulga ta była mniejszą od zniżek jakie przysługiwały uczestnikom imprezy „Lato na Ziemiach Wschodnich” w sezonie 1936, ponieważ wynosiła w sumie — przy przejeździe na Ziemię Wschodnią i z powrotem — 37,5% w porównaniu z 50% w r. 1936. Akcja trwała od 1 lipca do 30 września 1937 i ściągnęła na Ziemię Wschodnią przeszło 11.000 turystów.

W organizacji imprezy pod hasłem „Obchód Winobrania w Zaleszczykach” od 15 do 30.IX 1937 r. Sekcja Turystyki brała udział reprezentując interesy Komitetu lokalnego na terenie Warszawy oraz prowadząc wydatną akcję propagandową. Karty uczestnictwa L. P. T. na „Winobranie” uprawniały do 66% ulgi kolejowej w drodze pierwotnej i powrotnej. W imprezie wzięło udział 2.500 osób.

Impreza „Dni Polesia” zwana również „Jarmarkiem Poleskim” była zorganizowana po raz drugi w Pińsku w czasie od 22.VIII do 7.IX.37 r. Sekcja Turystyki również współdziałała z organizatorami imprezy prowadząc akcję propagandy. „Dni Polesia” cieszyły się naogół dużym zainteresowaniem na co wskazuje fakt przedłużenia jej terminu z 30 sierpnia, jak było początkowo ustalone, do dnia 7 września. Ilość turystów przybyłych na II Jarmark Poleski w liczbie przeszło 6.000 stanowi ogromny wzrost w stosunku do 503 turystów z roku 1936. Wzrost ten tłumaczy się lepszą organizacją imprezy, wydatniejszą propagandą i większą zniżką kolejową w porównaniu z 37,5% ulgą z r. 1936. Na terenie „Jarmarku Poleskiego” T. R. Z. W. zorganizowało własne stoisko informacyjne.

W szeregu innych imprez, jak: „Kaziuki” w Wilnie, Targi w Równem i we Lwowie, „Hołd na Rossie” i innych, które stają się coraz popularniejsze i z każdym rokiem budzą większe zainteresowanie, Sekcja Turystyki współdziałała w zakresie propagandy tych imprez.

Propaganda i wydawnictwa

Propagandę wymienionych imprez przeprowadziła Sekcja w formie komunikatów prasowych i radiowych. W ciągu miesięcy letnich Sekcja zaangażowała do obsługi krajowej specjalnego fachowca, który zajmował się redagowaniem i wydawaniem dwa razy w tygodniu komunikatów prasowych, rozsyłanych do 260 pism w Warszawie i na prowincji. W końcu sierpnia zorganizowano wycieczkę prasową do Zaleszczyk dla redaktorów 10 pism warszawskich celem przedstawienia stanu przygotowań do „Winobrania”.

Z wydawnictw nakładu Sekcji w r. 1937 wymienić należy broszurę p. t. „Wakacje we Dworach na Ziemiach Wschodnich” w ilości 12.000 egzemplarzy; afisz propagandowy, dwubarwny, zachęcający do wyjazdów na Ziemię Wschodnią w nakładzie 1.000 egzemplarzy oraz montaż

stałej wystawy turystycznej, składającej się z wykresów i gablotek, montaż albumów fotograficznych, a ponadto kompletowanie biblioteczki turystycznej.

Prace programowe

W zakresie programowości i studiów turystycznych Sekcja postawiła w r. 1937 duży krok naprzód, przygotowawszy memoriał inwestycyjno-turystyczny Ziemi Wschodnich, który został wręczony Panu Wiceministrowi Komunikacji, inż. Aleksandrowi Bobkowskiemu, w wyniku czego odbyła się w T. R. Z. W. w dniu 4 marca 1937 r. konferencja z udziałem p. Wiceministra oraz przedstawicieli instytucji i organizacji turystycznych. Memoriał został całkowicie zaakceptowany przez Pana Wiceministra. W następstwie odbyto szereg ściślejszych konferencji porozumiewawczych co do sposobu realizacji wysuniętych problemów.

Sekcja Turystyki reprezentowana była przez swego wiceprezesa w szeregu konferencji turystycznych na Ziemiach Wschodnich. Na konferencji wojewódzkiej Turystycznej w Wilnie, Wiceprezes Sekcji, p. Węgrzecki wygłosił referat o letniskach w województwach wileńskim i nowogródzkim. Z końcem roku sprawozdawczego rozpisano ankietę na Ziemiach Wschodnich o kosztach utrzymania, co dało nadspodziewane wyniki, ponieważ na 110 wysłanych listów otrzymano aż 76 odpowiedzi. Zebrany materiał ankietowy posłużyć ma Sekcji do różnych opracowań broszurowych na r. 1938.

Wyniki finansowe działalności Sekcji

Sekcja posiada dochód z partycypacji w zyskach z imprez turystycznych. Gotówkowy stan faktyczny Sekcji przedstawia się następująco:

Stan czynny		Stan bierny
Saldo z r. 1936 . . .	zł 9.920.82	Wydatki zł 6.740.18
Wpływy z L. P. T.		Saldo na r. 1938 . . . „ 8.202.20
w r. 1937 „	4.693.60	
Inne wpływy „	327.96	
	<u>Zł 14.942.38</u>	<u>Zł 14.942.38</u>

Na wydatki Sekcji składają się różne subwencje, wydawnictwa, kolportaż i portoria, obsługa prasowa itp.

Ruch turystyczny na Ziemiach Wschodnich

Ponieważ ostatnie sprawozdanie Sekcji do Walnego Zjazdu Towarzystwa w r. 1936 nie obejmowało zestawienia ruchu turystycznego na Ziemiach Wschodnich wynika konieczność ogólnego chociażby zilustrowania frekwencji turystów przybyłych na Ziemię Wschodnią z Zachodu Polski. Według danych Ligi Popierania Turystyki, z uzdrowisk,

letnisk, innych instytucji oraz własnych obliczeń Sekcji ilość turystów przybyłych na Ziemię Wschodnią wynosiła w przybliżeniu:

w r. 1936 — 152.000 w r. 1937 — 139.000

Spadek ten spowodowany jest koniunkturami zewnętrznymi (Wy-
stawa Paryska). Znaczną rolę odgrywała również mniejsza niższa ko-
lejowa przy wyjazdach na Ziemię Wschodnią, o czym powyżej wspo-
mniano, późne przyznanie zniżek oraz ograniczenie terenu na jakie zniżki
przysługiwały.

Świadczy o tym porównanie frekwencji w imprezie „Lato na Zie-
miach Wschodnich” obliczonej na podstawie sprzedanych kart uczest-
nictwa:

	Ilość uczestników		
1934 r.	1935 r.	1936 r.	1937 r.
700	10.000	13.126	11.734

W imprezach masowych na Ziemiach Wschodnich organizowanych
na podstawie kart uczestnictwa L. P. T. wzięło udział w 1937 roku —
31.000 osób, a mianowicie:

Impreza	Mscę trwania	Ilość turystów
„Lato na Ziemiach Wschodnich”	VI—IX	11.734
„Winobranie”	IX	2.897
„Dni Polesia”	VIII—IX	6.854
„Hołd na Rossie”	XI	2.000
„Targi w Równem”	IX	991
„Kaziuk” w Wilnie	III	491
„Targi we Lwowie”	IX	3.944
„Święto wiosny we Lwowie”	V	2.143

Na rok 1938 Sekcja przedstawiła Lidze Popierania Turystyki propo-
zycję zorganizowania na podstawie ulgowych przejazdów kolejowych
następujących imprez na Ziemiach Wschodnich:

- 1) „Kaziuk” w Wilnie 1-sza połowa marca.
- 2) „Wiosna w Zaleszczykach” pierwsza połowa maja.
- 3) „Tydzień Mickiewiczowski” w Nowogródku z końcem maja.
- 4) „Lato na Ziemiach Wschodnich” 16.VI—20.IX.38 r.
- 5) „Rocznica Kościuchnowki” w czasie 3—5 lipca.
- 6) „Targi Futrzańskie” w Wilnie — koniec lipca.
- 7) „Dni Polesia” w Pińsku — druga połowa sierpnia.
- 8) „Targi Wołyńskie” w Równem — pierwsza połowa września.
- 9) „Winobranie w Zaleszczykach” początek września.
- 10) „Zaduszki na Rossie” 30.X—2.XI.38 r.
- 11) Sporty zimowe na Wileńszczyźnie w okresie szkolnych ferii Bo-
żego Narodzenia.

Program Sekcji na rok 1938 został już opracowany i przewiduje:
współdziałanie w organizacji imprez masowych, propagandę ich, szereg
własnych wydawnictw broszurowych, plakatowych i ulotkowych, współ-
pracę z organizacjami turystycznymi istniejącymi na Ziemiach Wschod-

nych, zajęcie się zagadnieniami turystyczno-gospodarczymi Ziemi Wscho-
dniej i inne.

W dniu 25-y marca 1938 r. odbyło się roczne Walne Zebranie Sek-
cji przy współudziale przedstawicieli instytucji turystycznych, organizacji,
prasy i zainteresowanych osób, na którym wybrano Zarząd w składzie:

Przewodniczący — Dyr. Janusz Rakowski,
Zastępca Przewodniczącego — Nacz. Mieczysław Węgrzecki,
Sekretarz — Mgr. Mieczysław Gajak. Członkowie: Plk. Leon Koc
(Kolo Suwalszczan), Nacz. Mieczysław Lissowski, Tadeusz Wołkow-
ski (Liga Popierania Turystyki), Red. Władysław Zimnicki (Kolo
Wilnian).

Prace młodzieży dla Ziemi Wschodnich

Jednym z odcinków działalności T. R. Z. W., do których Zarząd
Główny przywiązuje dużą wagę, jest współpraca z młodzieżą i organiza-
cja tej młodzieży do pracy na Ziemiach Wschodnich.

Zasadniczym założeniem, z którego wychodzi Zarząd Główny Towar-
zystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich, jest dążenie do wzbudzenia wśród
studiującej młodzieży prawdziwego zainteresowania sprawami Ziemi
Wschodnich, i danie tej młodzieży możliwości rzetelnego poznania tych
Ziem i zagadnień z jakimi się na Ziemiach Wschodnich będzie spotykać.
Równocześnie dążeniem Towarzystwa jest aby młodzież tą zachęcić do
pracy na Ziemiach Wschodnich po ukończeniu studiów, a przez to unik-
nąć na przyszłość pospolitego dzisiaj zjawiska opuszczania przez mło-
dzież polską Ziemi Wschodnich celem szukania łatwiejszego życia
w Centrum Państwa i na Zachodzie.

To też pierwszym krokiem Zarządu Głównego na tym polu było
zorganizowanie Studium o Ziemiach Wschodnich w Warszawie.

Prowadzenie Studium o Ziemiach Wschodnich w Warszawie roz-
poczęło Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich w r. 1934. Cele i me-
tody pracy Studium oraz wykłady I, II i III kursu Studium omówione
zostały w I-szym Sprawozdaniu T. R. Z. W.

Kurs IV (1936/37)

Semestr zimowy trwał od 21.X.1936 do 16.XII.1936, a semestr letni
od 15.I.1937 do 10.III.1937. Wygłoszonych było 25 wykładów, zapisa-
nych słuchaczy 60, przeciętna frekwencja 30.

Program Studium obejmował następujące tematy:

Docent Dr B. Zaborski	— Polska Wschodnia — ziemia i lu- dzie.
Red. R. Horoszkiewicz	— Zagadnienie Szlachty Zaściankowej w województwach północno-wscho- dnych.

Nacz. B. Rychłowski	— Melioracja na Ziemiach Wschodnich — Polesie.
Kpt. H. Zieliński	— Pobożowska Legionów na Ziemiach Wschodnich.
Dr A. Stebelski	— Stan gospodarczy Ziemi Wschodnich w historycznym zarysie.
Dyr. J. Poniatowski	— Zaludnienie wsi.
Dr St. Orsini-Rosenberg	— Metody badań socjologicznych nad zagadnieniami narodowościowymi na Ziemiach Wschodnich.
p. J. Oryźyna	— Przemysł ludowy — możliwości rozwoju i zbytu.
Prof. W. Staniewicz	— Zagadnienia rolnicze Ziemi Wschodnich.
Docent J. Gonkiewicz	— Spółdzielczość ruska na Ziemiach Wschodnich.
Dyr. B. Rzepedki	— Możliwości przemysłu na Ziemiach Wschodnich.
Pplk. S. Sadowski	— Polski stan posiadania w Małopolsce Wschodniej.
Nacz. A. Okołowicz	— Współczesny ustrój agrarny, a parcelacja.
Dr M. Pruszyński	— O przyrodzie i gospodarce ludzkiej w niektórych okolicach woj. Wschodnich.
Nacz. P. Dalbor	— Gospodarczy rozwój miast.
Dr L. Grodzicki	— Zagadnienie komunikacyjne na Ziemiach Wschodnich.
Pplk. S. Sadowski	— Zagadnienie Szlachty Zagrodowej na Ziemiach Południowo-Wschodnich.
Dr K. Zawistowiczowa	— Zagadnienia etniczne Ziemi Wschodnich — Pogląd historyczny i stan obecny.
Dr St. Bieńkowski	— Organizacja drobnego handlu na zasadach zbiorowych zakupów i współpracy z wytwórczością.
Prof. K. Skórewicz	— Sztuka i zdobnictwo na Ziemiach Wschodnich.
Prof. W. Bratkowski	— Len i konopie — możliwości użytkowania.
Dr T. Cieślak	— Oświata pozaszkolna na Ziemiach Wschodnich.
Docent Dr Z. Sujkowski	— Bogactwa kopalniane Ziemi Wschodnich.
Mgr. K. Chmielewski	— Zagadnienia klimatyczne Ziemi Wschodnich.

Dyr. B. Rzepedki — Wymiana gospodarcza Ziemi Wschodnich z innymi dzielnicami Państwa.

Wykłady odbywały się w lokalu T. R. Z. W. ul. Marszałkowska 153 m. 1. Kierownikiem naukowym Studium był początkowo Prof. Kazimierz Skórewicz, a następnie Dr. L. Grodzicki, którego zastępcą był p. Mgr. E. Rhüle.

Kurs V (1937/38).

Semestr zimowy trwał od 22.XI.1937 do 16.XII.1937. Wygłoszonych było 8 wykładów, zapisanych słuchaczy 40, przeciętna frekwencja 20.

Program Studium obejmował następujące tematy:

Prof. B. Zaborski	— Fizjografia Ziemi Wschodnich.
Dyr. S. Paprocki	— Zagadnienia narodowościowo-polityczne na Ziemiach Wschodnich.
B. Podhorski	— Zagadnienia elementu polskiego na Ziemiach Wschodnich ze specjalnym podkreśleniem roli młodzieży.
Dr K. Studentowicz	— Racjonalna kalkulacja gospodarcza.
p. Moszczyński	— Rozwój miast na Wołyniu.
B. Podhorski	— Osadnictwo wojskowe i cywilne na Wołyniu.
Dyr. S. Boryssowicz	— Przemysł i rzemiosło na Wołyniu.
Dyr. T. Krzyżanowski	— Zagadnienia gospodarcze na Wołyniu.

Wykłady odbywały się w lokalu Stowarzyszenia „Zarzewie“ ul. Moniuszki. Kierownikiem naukowym Studium był p. Kazimierz Rudziński.

Jako organizacje młodzieżowe, pracujące w myśl idei T. R. Z. W. i w ścisłym związku z T. R. Z. W. powstały początkowo akademickie Koła Rozwoju Ziemi Wschodnich. Tak więc powstały Koła Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i Szkoły Wawelberga w Warszawie oraz Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Koła te istniały i rozwijały pewną działalność także w ubiegłym okresie sprawozdawczym.

Po kilkuletniej jednak współpracy z Akademickimi Kółami Rozwoju Ziemi Wschodnich okazało się, że organizacje tego rodzaju są zbyt trudne, a pozostając tylko w dość luźnym związku z Towarzystwem — pomimo wielu pozytywnych wysiłków — nie mogły jednak nigdy spełnić całkowicie swego zadania.

To też z końcem roku 1936 rozważał Zarząd Główny nową formę organizacji młodzieżowej w ramach T. R. Z. W. jaka powstała następnie pod nazwą Koła Młodych T. R. Z. W. Regulamin Koła zatwierdzony został przez Zarząd Główny, który równocześnie powołał pierwszych 15-tu członków Koła. Zebranie organizacyjne Koła odbyło się w dn. 8 lutego 1937 r., a w dn. 15 lutego 1937 odbyło się pierwsze Wal-

ne Zebranie Koła. Zasadniczą intencją organizatorów Koła Młodych było stworzenie nie organizacji masowej, lecz zgromadzenie szczupłego choćby, początkowo, grona osób, które mogłyby stać się ośrodkiem przyszłej szerszej pracy młodzieży dla Ziemi Wschodnich. W skład Koła weszli dotychczasowi najbardziej aktywni członkowie Akademickich Kół Rozwoju Ziemi Wschodnich, a także szereg ludzi młodych lecz z ukończonymi studiami uniwersyteckimi.

Pracę swoją rozpoczęło Koło Młodych od przeprowadzenia szerszej akcji propagandowej. Przede wszystkim z końcem roku szkolnego 1936/37 zorganizowało Koło Młodych cały szereg odczytów poświęconych sprawom Ziemi Wschodnich na terenie gimnazjów warszawskich. Odczyty te, wygłaszane przez członków Koła, przeznaczone były przede wszystkim dla arbiturientów gimnazjalnych, a więc tych którzy już w najbliższych dniach mieli wejść w życie albo rozpocząć studia na wyższych uczelniach. Cieszyły się one znacznym zainteresowaniem i dużą frekwencją. Akcja ta miała na celu zwrócenie uwagi młodzieży opuszczającej mury szkoły średniej na ważność problemu Ziemi Wschodnich i na ogromne możliwości pracy na tych Ziemiach. Miała ona poza tym zadaniem zwrócenie odpowiednio zainteresowań tej młodzieży, która rozpocznie z jesienią studia uniwersyteckie.

Dalszym krokiem propagandowym Koła Młodych była akcja wydawnicza. Jako stałe wydawnictwo Koła ukazywać się poczęła „Biblioteczka Koła Młodych T. R. Z. W. p. h. Młodzi na Ziemi Wschodniej”. Dotychczas ukazały się już trzy pierwsze broszury tej biblioteczki, a czwarta została opracowana i jest w druku. Broszury te szeroko rozkolportowane przez Koło wśród społeczeństwa, a przede wszystkim wśród młodzieży spełniły dużą rolę propagandową, wskazując drogi, jakimi może i powinna iść praca młodzieży dla Ziemi Wschodnich.

Poza wydawnictwem odrębnych broszur — Koło weszło w kontakt z Redakcją czasopisma akademickiego „Dekada” w którym uzyskało stałą kolumnę na zamieszczanie prac członków Koła Młodych na tematy związane z Ziemią Wschodnią. Kolumna ta, ukazując się regularnie, stale zwraca uwagę czytelników pisma na ten tak ważny problem.

W sezonie letnim 1937, została, jak co rocznie, zorganizowana przez Zarząd Główny wycieczka młodzieży akademickiej na Ziemię Wschodnią. Wycieczki te nakładają zawsze na ich uczestników obowiązek wykonania pewnej pracy i spełnienia pewnych zadań. W wycieczce zeszłorocznej wzięło udział 24 członków Koła Młodych, którzy mieli za zadanie dotarcie do wszystkich miast i miasteczek na Polesiu i zbadanie potrzeb terenu w zakresie możliwości osiedlenia się w nich kupców, rzemieślników, przedstawicieli wolnych zawodów itp. Materiały zebrane w czasie wycieczki wykorzystane zostały przez Koło Młodych dla wydania jednej ze swoich broszur pt. „Uwagi i dane o możliwościach ekspansji gospodarczej kupiectwa i rzemiosła polskiego na Polesiu”. Broszura ta została już omówiona w jednym z rozdziałów sprawozdania.

Podobnie również jak w latach ubiegłych została w r. 1937 zorganizowana Kolonia Obóz Młodzieży Akademickiej w Domu Akademika na Polesiu. W Kolonii wzięli udział przeważnie członkowie Koła Młodych a organizacją jej zajęło się Koło.

Kolonia ta dała wyniki bardzo dodatnie. Prowadzona z myślą aby dać jej uczestnikom możliwość bezpośredniego zetknięcia się z terenem na którym lub dla którego w przyszłości będą pracować — stanowiła doskonale uzupełnienie zimowych studiów teoretycznych odbytych w ramach Studium o Ziemiach Wschodnich. Uczestnicy Kolonii prowadzili równocześnie żywą akcję kulturalną i oświatową wśród miejscowej ludności. Wygłoszono 48 ilustrowanych przezroczami i filmami pogadanek dla okolicznej ludności, tak w Świetlicy Domu Akademika jak i okolicznych, nieraz dość odległych wsiach. Ambulatorium Kolonii udzieliło w ciągu 6-ciu tygodni 940 porad lekarskich. Uczestnicy kolonii zorganizowali wspólne zabawy i zawody sportowe. Jeden z uczestników zorganizował w pobliskiej wsi chór poleski. Na szczególne podkreślenie zasługuje praca lekarzy — uczestników w kolonii, która była prawdziwym dobrodziejstwem dla okolicznej ludności.

Kolonia trwała od 5 lipca do 28 sierpnia 1937. Uczestników Kolonii było 18 osób, w tym 15 studentów wyższych uczelni warszawskich i 3 studentów Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Prace Kolonii opisane zostały w jednej z broszur Koła Młodych pt. „Akademickie Obozy Społeczne. Młynek—Tarakańce”.

Podobna Kolonia, na podobnych opierająca się zasadach została zorganizowana w Wilejce przez miejscowe Koło T. R. Z. W. Inicjatorzy kolonii wychodzili z założenia, aby jej uczestnikom dać pewne możliwości zarobkowania, a w ten sposób umożliwić im pokrycie kosztów swego utrzymania na kolonii. Tak więc uczestnicy jej wykonywali prace związane z opracowywaniem monografii powiatu wileńskiego, spełniali rolę instruktorów na miejscowych kursach P. W. i W. F., rolniczych itp.

Niezależnie od prac prowadzonych przez młodzież akademicką, zgrupowaną w T. R. Z. W. wymienić by można cały szereg przykładów, które wymownie świadczą o budzeniu się prawdziwego zrozumienia dla ważności problemu Ziemi Wschodnich wśród młodzieży akademickiej. Blisko dwa kilometry drogi zbudowano w r. 1937 własnymi rękami uczestników kolonii Bratniej Pomocy Studentów U. J. P. w Tarakańcach na Wileńszczyźnie czy też prace wędrownych obozów Koła Medyków na Wołyniu — są najwymowniejszym tego wyrazem.

W każdym razie można stwierdzić, że w ubiegłym okresie sprawozdawczym dało się zaobserwować wśród młodzieży akademickiej, chociaż może jeszcze nie masowe ale szczerze i pozytywne zainteresowanie sprawami Ziemi Wschodnich.

Sprawy inteligencji na Ziemiach Wschodnich

Realizując zakresiony sobie program prac, Sekcja dla Spraw Inteligencji na Ziemiach Wschodnich pod przewodnictwem p. Nacz. dr I. Kaflńskiego, podejmowała w dalszym ciągu interwencje na terenie władz naczelnych w sprawie należytego doboru personelu w administracji państwowej na Ziemiach Wschodnich z punktu widzenia wzmocnienia elementu inteligencji zawodowej na tych ziemiach. Postulaty Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich znalazły życzliwy oddźwięk w wydanych

przez Pana Prezesa Rady Ministrów w r. 1936 „Wytycznych Administracji Personalnej”, które zawierają specjalne wskazania co do doboru personelu na Ziemiach Wschodnich. Wytyczne te podkreślają w szczególności, że obsada personelu na Ziemiach Wschodnich „wymaga specjalnej staranności w doborze kandydatów nie tylko posiadających pełne kwalifikacje pod względem wykształcenia lecz nadto odznaczających się ideowością w podejmowaniu służby, dyscypliną służbową oraz w miarę możliwości dokładną znajomością stosunków lokalnych”, że „wyznaczenie do służby na Ziemiach Wschodnich winno być uważane za dowód zaufania władzy, a nie jak częstokroć dotychczas, jako akt nielaski w stosunku do funkcjonariusza”, że wobec trudnych warunków, w jakich służba na Ziemiach Wschodnich się odbywa, „dla personelu wykorzystywanego w tej służbie należy przewidzieć korzystniejsze możliwości awansów, odznaczeń, renumeracji itp.”.

Zarząd Główny T. R. Z. W. w memoriale z dnia 20 grudnia 1937 r. zwrócił się do P. Prezesa Rady Ministrów z prośbą o wprowadzenie w życie jak najrychlej i w jak najszerszej mierze wskazań, zawartych w „Wytycznych Administracji Personalnej”. W memoriale podkreślono konieczność przeprowadzenia w jak najkrótszym czasie selekcji personelu w administracji państwowej (tak rządowej jak i samorządowej) na Ziemiach Wschodnich w myśl „Wytycznych Administracji Personalnej”. Poza tym w memoriale zgłoszono postulaty, aby na Ziemiach Wschodnich był kierowany przede wszystkim element młody z rozmachem pionierskim, aby — z uwagi na to, że młodzieży chętnej do osiedlenia się na Ziemiach Wschodnich jest stosunkowo mało — podania takich kandydatów o przyjęcie do służby na tych Ziemiach były załatwiane jak najrychlej i pozytywnie, o ile oczywiście czynią oni zadość wszystkim stawianym wymaganiom, aby pracowników, którzy dali się już poznać jako element wartościowy nie przenoszono z terenu Ziemi Wschodnich, zwłaszcza w takich wypadkach, gdy oni sami chcą tam nadal pozostać, wreszcie aby pracownikom, pełniącym służbę na terenie Ziemi Wschodnich, dawano lepsze warunki materialne jako rekompensatę za gorsze warunki pracy. Postulaty T. R. Z. W., zawarte w memoriale z dnia 20 grudnia 1937 r., Prezydium Rady Ministrów podało do wiadomości wszystkim Ministerstwom.

Podobnie jak w latach ubiegłych Sekcja podejmowała starania w sprawie przydzielania studentom szkół wyższych praktyk wakacyjnych na terenie Ziemi Wschodnich. W zakresie tej akcji Zarząd Główny T. R. Z. W. występował z odpowiednimi postulatami do Ministerstw, w szczególności do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, do którego kompetencji przeszły sprawy praktyk wakacyjnych. Postulaty T. R. Z. W. zmierzały w tym kierunku, aby przy ustanawianiu praktyk wakacyjnych uwzględniano Ziemię Wschodnią w silniejszym stopniu niż inne części kraju i aby praktyki przydzielano w pierwszym rzędzie studentom, którzy po ukończeniu studiów mają zamiar osiedlić się na Ziemiach Wschodnich. T. R. Z. W. podkreślało przy tym, że praktyki wakacyjne mogą być z pożytkiem wykorzystane jako jeden ze sposobów przygotowania kadr młodzieży dla Ziemi Wschodnich.

Mając na uwadze, że ustanawianie przez instytucje, działające na terenie Ziemi Wschodnich, stypendiów dla studentów, którzy po ukończe-

niu studiów zobowiązałyby się do osiedlenia się na tych Ziemiach, może być jednym ze skutecznych sposobów wzmocnienia tam elementu inteligencji zawodowej, Sekcja zainicjowała wystąpienie Zarządu Głównego T. R. Z. W. w styczniu 1937 r. do Urzędów Wojewódzkich województw wschodnich o wywarcie wpływu na wydziały powiatowe, aby ustanowiły tego rodzaju stypendia na dogodnych pod względem spłaty warunkach. Z podobnym postulatem zwróciło się T. R. Z. W. również do Izby Rolniczych na terenie Ziemi Wschodnich.

Poza powyższymi akcjami o charakterze ogólnym Sekcja podejmowała interwencje w sprawach konkretnych z zakresu zainteresowań Sekcji. W szczególności interweniowała Sekcja z pomyślnym wynikiem w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie przyznania szeregu studentom zasiłków na pokrycie opłat akademickich. Ponadto popierała Sekcja w rozmaitych instytucjach prośby osób ubiegających się o przyjęcie na placówki na Ziemiach Wschodnich. Sekcja interesowała się oczywiście kandydatami posiadającymi odpowiednie kwalifikacje fachowe i moralne.

Biblioteki T. R. Z. W.

W sprawozdaniu Towarzystwa za okres od 11.X. 1933 r. do 11.X. 1936 r. Sekcja Bibliotek i Czytelni podała szczegółowo zasady, na jakich opiera się organizacja prac Sekcji, z czego składa się i jaki ma dobór książek 100-tomowa biblioteka typu Towarzystwa.

W sprawozdaniu tym podaliśmy, że ilość bibliotek wysłanych w teren na 30.IX.1936 r. wyniosła 220 szt., czyli 22.000 książek.

W okresie sprawozdawczym Sekcja Bibliotek i Czytelni prowadziła w tempie nieco zwiększonym prace nad wysyłką bibliotek i dzięki temu na dzień 26.III.1938 r. wysłano w teren ogółem 422 szt., t. j. za okres od 1.X.1936 r. do 26.III.1938 r. wysłano na Ziemię Wschodnią dalszych 202 bibliotek.

Praca Sekcji jest tak ułożona, że Sekcja wysyła w teren po 11 bibliotek miesięcznie.

Stan wysłany bibliotek Towarzystwa w/g poszczególnych województw przedstawia się na dzień 26.III.1938 r.:

1) woj. wileńskie	63
2) „ nowogrodzkie	55
3) „ białostockie	13
4) „ poleskie	85
5) „ wołyńskie	61
6) „ tarnopolskie	62
7) „ lwowskie	63
8) „ stanisławowskie	20
Razem	422

bibliotek po 100 książek, czyli 42.200 szt.

W propagandzie zbiórki książek bardzo dużą pomoc okazało Towarzystwo Polskie Radio, a w szczególności skrzynka radiowa p. dr M. Stępowskiego, za co na tym miejscu Sekcja składa gorące podziękowanie.

W okresie sprawozdawczym ofiarowali Sekcji książki:

1) Bratnia Pomoc przy Muzeum Rzemiosł Sztuki Stosowanej 560 ks., 2) Zarząd Okręgu T. R. Z. W. — Kielce 902 ks., 3) Zarząd Bibliotek Urzędników przy Cukrowni „Ostrowite” 628 ks., 4) P. Tymiński 602 ks., 5) p. Min. J. Kozuchowski 26 ks., 6) Wydawnictwo „Ossolineum” 2510 ks., 7) Gimnazjum — Maków 57 ks., 8) P. Orłowska 87 ks., 9) N. T. A. 165 ks., 10) Sekcja Sokalska T. R. Z. W. 38 ks., 11) Koło T. R. Z. W. Katowice 80 ks., 12) Zrzeszenie Banku Polskiego 1080 ks., 13) P. Białkowski 35 ks., 14) Komitet Redakcyjny — Tarnopol 100 ks., 15) Inż. Kielbasiński 102 ks., 16) Liga Pracy 75 ks., 17) Komitet Czynu Polskiego 150 ks., 18) Drukarnia Niemiry 700 ks., 19) Czytelnia T. Majewskiego 1800 ks., 20) Polskie Radio około 2000 ks., 21) Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy 195 ks., 22) Liga Morska i Kolonialna 332 ks., 23) Policja Państwowa woj. Warszawskiego 3636 ks., 24) Kurier Warszawski 136 ks., 25) p. Bielowadkowska 33 ks., 26) Tow. „Opieka” 133 ks., 27) Gimnazjum Unia 250 ks., 28) Dyrekcja P. M. T. 580 ks., 29) Redakcja pisma „Moje dziecko” 35 kompl., 30) Instytut Gospodarczy T. R. Z. W. 51 broszur, 31) p. M. Mieczkowska 26 książek, 32) Koło Lwowian T. R. Z. W. 30 ks., 33) Związek Zaw. Prac. Pow. Zakł. Ubezpiecz. Wzajemnych — Lublin 195 ks., 34) Polski Biały Krzyż 281 ks., 35) p. dr J. Znamirska (2 Roczniki Morza) 2, 36) p. Winnicka 15 ks., 37) p. Czechowicz 11 ks. Razem 17.528 książek.

Sekcja zakupiła z funduszy Towarzystwa egz. 4.772 na ogólną sumę zł 6.428.69.

W liczbie tej mieści się 226 kompletów trylogii H. Sienkiewicza i 60 egz. „Pana Tadeusza” A. Mickiewicza.

Poza tym Sekcja zakupiła przybory kancelaryjne potrzebne do uruchomienia bibliotek w terenie, jak zeszyty, ołówki itp.

Wydatki Sekcji wynosiły:

	w r. 1936	w r. 1937
1) na zakup książek	5.211.73	5.674.00
2) na oprawę książek	3.173.07	4.243.41
3) na zakup szafek	1.915.00	2.623.50
4) na zakup przyborów kancel. zał. do bibl.	568.03	210.95
5) koszt przewozu bibliot. i opakowania	926.79	1.638.79
6) na wydatki różne	54.30	811.20
	zł 11.848.92	zł 15.201.85

Oprócz 100-tomowych bibliotek wysłała Sekcja do różnych miejscowości komplety luźne, gdyż niejednokrotnie zwracają się poszczególne świetlice, domy ludowe, szkoły, związki itp. o ofiarowanie wyszczególnionych przez nie książek, w celu dokompletowania bibliotek.

Komplety wysłano do:

- 1) Organizacji Społecznych w Pińsku komplet — 179 ks.
- 2) Koło T. R. Z. W. w Równym komplet — 49 ks.
- 3) Uczestnikom wycieczki z Kamienia Koszyrskiego rozdano 218 egz.
- 4) 1 komplet — 60 podręczn. „Uczmy się czytać” i 71 zeszytów — szkole powszechnej w Załucku.
- 5) 1 komplet — 42 podręczn. szkolnych, oraz 37 obrazów królów polskich — szkole powszechnej w Wielkich Ciołkowiczach.
- 6) 234 egz. — Okręg Nowogródzki — dla Bibliotek Miejskich.
- 7) Komplety książek rolniczych wysłano do Komitetu Pomocy przy szkole powszechnej w Starej Wsi.
- 8) Komplet książek rolniczych do szkoły powszechnej w Okońsku.
- 9) Komplet książek rolniczych do Kółka Rolniczego w Bieńkach.

- 10) Komplet książek rolniczych do Kółka rolniczego w Dobryniu.
- 11) Komplet książek rolniczych do Kółka Rolniczego w Chinocach.
- 12) Komplet książek rolniczych do Fr. Korszuna w Smolenikach.

Zarząd Główny T. R. Z. W. chcąc uczcić 10-lecie sprawowania władzy przez Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej prof. Ignacego Mościckiego, polecił Sekcji wysłanie 100 bibliotek ruchomych T. R. Z. W. od Nr 201 do Nr 300 jako biblioteki im. Pana Prezydenta Ignacego Mościckiego. Biblioteki te wysłała Sekcja w okresie od dn. 26.VI.1936 r. do dn. 22.III.1937 r.

W okresie sprawozdawczym Sekcja czynna była od godz. 9—15 i od 18—21 codziennie z wyjątkiem niedziel.

Zarząd Główny do czynności administracyjnych przydzielił Sekcji do pomocy jednego urzędnika z Biura Towarzystwa, płatnego z subwencji Funduszu Pracy i dzięki temu Sekcja mogła nałożyć na nią program nie tylko w całości wykonać, ale nawet go nieco rozszerzyć.

Pracę przy ułożeniu bibliotek, inwentaryzowaniu, numerowaniu książek w poszczególnych bibliotekach, wykonanie dalszych czynności manipulacyjnych w Sekcji, wykonywali bezinteresownie członkowie Sekcji z jej przewodniczącym Dyr. dr Marianem Wilczyńskim na czele.

Ogółem przy wysyłce 202 kompletów bibliotek, pracowało 24 członków Sekcji, którym Zarząd składa na tym miejscu serdeczne podziękowanie.

Członkowie i sympatycy Towarzystwa, którzy się interesują pracami Sekcji Bibliotek i Czytelni — dalszy materiał w tej sprawie znajdują w sprawozdaniu Zarządu Głównego za okres 11.X.33 r. do 11.X.1936 r.

Biblioteki wysłano w okresie sprawozdawczym pod następującymi adresami:

- Nr. 220. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
- „ 221. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Olszewo, woj. Wileńskie
- „ 222. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
- „ 223. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
- „ 224. Koło Związku Szlachty Zagrodowej — Tarło Szlacheckie, woj. Lwowskie
- „ 225. Koło Związku Szlachty Zagrodowej — Krynica Szlachecka, woj. Lwowskie
- „ 226. Oddział Związku Strzeleckiego — Poraz
- „ 227. Koło T. R. Z. W. — Lesko
- „ 228. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Kornalowiec
- „ 229. Związek Młodzieży Ludowej — Sokolniki, woj. Lwowskie
- „ 230. Koło T. S. L. — Płucza Mała, woj. Tarnopolskie
- „ 231. Bursa O. M. P. przy kursach korzykarskich — Wilejka
- „ 232. Koło T. R. Z. W. — Sambor
- „ 233. Koło T. S. L. — Buczac
- „ 234. Koło T. S. L. — Zaleszczyki
- „ 235. Czytelnia T. S. L. — Stara Wieś, woj. Lwowskie
- „ 236. Koło T. R. Z. W. — Luboml
- „ 237. Drużyna Harcerska — Zborów
- „ 238. Koło T. R. Z. W. — Nieśwież
- „ 239. Koło T. S. L. — Brzeżany
- „ 240. Koło T. S. L. — Zbaraż
- „ 241. Związek Młodzieży Ludowej — Suchodół
- „ 242. Związek Młodzieży Ludowej — Niedźwiedzice k/Baranowicz
- „ 243. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Dawidgródek
- „ 244. Koło T. R. Z. W. — Nieśwież

- Nr 245. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Dobryń
 „ 246. Koło T. R. Z. W. — Szczuczyn
 „ 247. Koło T. R. Z. W. — Szczuczyn
 „ 248. Koło Rodziny Leśnika — Hryniawa
 „ 249. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Dylegowa Dolna
 „ 250. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Lwowski — Lwów
 „ 251. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Lwowski — Lwów
 „ 252. Koło T. R. Z. W. — Luboml
 „ 253. Związek Rezerwistów — Kostopol
 „ 254. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Ostrówka
 „ 255. Koło T. R. Z. W. — Stołpce
 „ 256. Koło T. R. Z. W. — Stołpce
 „ 257. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Irboty, woj. poleskie
 „ 258. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Braszewice, woj. poleskie
 „ 259. Koło T. S. L. — Szeszory Demnia, woj. stanisławowskie
 „ 260. Koło T. S. L. — Żywaczów, woj. stanisławowskie
 „ 261. Koło T. S. L. — Trójca, woj. stanisławowskie
 „ 262. Związek Strzelecki — Berezów Niżny
 „ 263. Związek Strzelecki — Gody, woj. stanisławowskie
 „ 264. Dom Ludowy im. Gen. Br. Pierackiego — Torskie
 „ 265. Ks. proboszcz Pilecki — Hruzdowo
 „ 266. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Siedliszcze Małe
 „ 267. Świątlica P. O. W. — Tyśniewica
 „ 268. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Siedliszcze Małe
 „ 269. Koło T. R. Z. W. — Brasław
 „ 270. Koło Młodej Wsi — Sukniewicze, woj. wileńskie
 „ 271. J. Handzlik — Prezes Koła Osadn. — Łowcewicz
 „ 272. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Drowasz
 „ 273. Związek Strzelecki — Boczkieniki, woj. wileńskie
 „ 274. Związek Rezerwistów — Dokszyce, woj. wileńskie
 „ 275. Związek Strzelecki — Michniewicze, woj. wileńskie
 „ 276. Koło Gospodyń Wiejskich — Wysokie, woj. poleskie
 „ 277. Koło Stronnictwa Ludowego — Pniaki-Niegowce
 „ 278. Ks. proboszcz Fietko — Rumno
 „ 279. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Lwowski — Lwów
 „ 280. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Lwowski — Lwów
 „ 281. Zarząd Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. — Równe
 „ 285. Centrala Bibliotek Ruchomych przy Insp. Szk. — Cholewo
 „ 286. Centrala Bibliotek Ruchomych przy Insp. Szk. — Tychwy
 „ 287. Koło T. R. Z. W. — Podhajce
 „ 288. Koło T. R. Z. W. — Podhajce
 „ 289. Koło T. R. Z. W. — Szczuczyn
 „ 290. Koło T. R. Z. W. — Szczuczyn
 „ 291. Zarząd Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. — Lwów
 „ 292. Zarząd Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. — Lwów
 „ 293. Świątlica — Lipno, woj. wołyńskie
 „ 294. Koło T. R. Z. W. — Ostrog n/Horyniem
 „ 295. Koło T. S. L. — Dobrzanica, woj. tarnopolskie
 „ 296. Koło T. S. L. — Pohorylce, woj. tarnopolskie
 „ 297. Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. — Nowogródek
 „ 298. Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. — Nowogródek
 „ 299. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Ożany, woj. wileńskie
 „ 300. Ognisko Centralne — organiz. młodzieży pracuj. — Głębokie
 „ 301. Koło T. R. Z. W. — Skalat
 „ 302. Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. — Nowogródek
 „ 303. Zarząd Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. — Równe
 „ 304. Koło T. R. Z. W. — Sokal
 „ 305. Inspektorat Szkolny Stoliński — Stolin
 „ 306. Centrala Bibliotek Ruchomych — Stolin
 „ 307. Koło T. R. Z. W. — Postawy
 „ 308. Centrala Bibliotek Ruchomych — Kamień Koszyrski
 „ 309. Koło T. R. Z. W. — Wołkowysk

- Nr 310. Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. — Nowogródek
 „ 311. Oddział Służby samarytańskiej-pożarniczej — Jazłowiec
 „ 312. Koło T. R. Z. W. — Głębokie
 „ 313. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Stanisławowski — Stanisławów
 „ 314. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Stanisławowski — Stanisławów
 „ 315. Delegatura T. R. Z. W. na Okręg Stanisławowski — Stanisławów
 „ 316. Zarząd Okręgu Białostockiego T. R. Z. W. — Białystok
 „ 317. Koło T. R. Z. W. — Turka n/Stryjem
 „ 318. Koło T. R. Z. W. — Drohobycz
 „ 319. Koło T. R. Z. W. — Borszczów
 „ 320. Koło T. R. Z. W. — Borszczów
 „ 321. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Metyczew
 „ 322. Gimnazjum Kupieckie T. R. Z. W. — Pińsk
 „ 323. Koło T. R. Z. W. — Kamień Koszyrski
 „ 324. Koło T. R. Z. W. — Wołożyn
 „ 325. Koło T. R. Z. W. — Szczuczyn
 „ 326. Pow. Centrala Bibliotek Ruchomych — Postawy
 „ 327. Koło Młodzieży Wiejskiej — Mikulicze
 „ 328. Koło Szlachty Zagrodowej — Uniatycze
 „ 329. Koło T. R. Z. W. — Lida
 „ 330. Koło T. R. Z. W. — Stolin
 „ 331. Koło T. R. Z. W. — Zaleszczyki
 „ 332. Koło T. R. Z. W. — Brody
 „ 333. Koło T. R. Z. W. — Wilejka
 „ 334. Koło T. R. Z. W. — Łuniniec
 „ 335. Koło T. R. Z. W. — Kamień Koszyrski
 „ 336. Koło Szlachty Zagrodowej — Berezów Średni
 „ 337. Koło T. R. Z. W. — Sambor
 „ 338. Koło T. R. Z. W. — Brody
 „ 339. Koło T. R. Z. W. — Brody
 „ 340. Powiat. Oddział Kół Gospodyń Wiejskich — Buczac
 „ 341. Koło T. R. Z. W. — Wołożyn
 „ 342. Koło T. R. Z. W. — Wołożyn
 „ 343. Koło T. R. Z. W. — Wołożyn
 „ 344. Pow. Centrala Bibliotek Ruchomych — Postawy
 „ 345. Zarząd Okręgu Wileńskiego T. R. Z. W. — Wilno
 „ 346. Koło T. R. Z. W. — Łuniniec
 „ 347. Koło T. R. Z. W. — Kamień Koszyrski
 „ 348. Delegatura T. R. Z. W. — Oszmiana
 „ 349. Koło T. R. Z. W. — Wilejka
 „ 350. Koło T. R. Z. W. — Wilejka
 „ 351. Koło T. R. Z. W. — Lida
 „ 352. Koło T. R. Z. W. — Szczuczyn
 „ 353. Koło T. R. Z. W. — Łuniniec
 „ 354. Koło T. R. Z. W. — Łuniniec
 „ 355. Świątlica Robotnicza — Tarnopol
 „ 356. Koło T. R. Z. W. — Stolin
 „ 357. Koło T. R. Z. W. — Kamień Koszyrski
 „ 358. Koło T. R. Z. W. — Kamień Koszyrski
 „ 359. Świątlica Kupców i Rzemieślników Chrześcijan — Nowogródek
 „ 360. Świątlica Kupców i Rzemieślników Chrześcijan — Nowogródek
 „ 361. Świątlica Kupców i Rzemieślników Chrześcijan — Nowogródek
 „ 362. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Czajków
 „ 363. Koło T. R. Z. W. — Kobryn
 „ 364. Koło T. R. Z. W. — Sambor
 „ 365. Koło T. R. Z. W. — Sambor
 „ 366. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Kortelisy
 „ 367. Koło T. R. Z. W. — Postawy
 „ 368. Koło T. R. Z. W. — Postawy
 „ 369. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Tarakaniec
 „ 370. Koło T. R. Z. W. — Zaleszczyki
 „ 371. Koło T. R. Z. W. — Postawy

- Nr 372. J. Rudziński, Instr. Zw. Strzel. — Żułów k/Wilna
 „ 373. Katolickie Stow. Młodzieży Żeńskiej — Daniłowicze
 „ 374. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Starzynki
 „ 375. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Kol. Pieczygóry, woj. lwowskie
 „ 376. Koło T. R. Z. W. — Złoczów
 „ 377. Koło T. R. Z. W. — Stolin
 „ 378. Zarząd Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. — Łuck
 „ 379. Koło T. R. Z. W. — Włodzimierz
 „ 380. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
 „ 381. Zarząd Okręgu Tarnopolskiego T. R. Z. W. — Tarnopol
 „ 382. Koło T. R. Z. W. — Stanisławów
 „ 383. Koło T. R. Z. W. — Stanisławów
 „ 384. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
 „ 385. Zarząd Okręgu Tarnopolskiego T. R. Z. W. — Tarnopol
 „ 386. Zarząd Okręgu Tarnopolskiego T. R. Z. W. — Tarnopol
 „ 387. Zarząd Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. — Lwów
 „ 388. Zarząd Okręgu Stanisławowskiego T. R. Z. W. — Stanisławów
 „ 389. Zarząd Okręgu Stanisławowskiego T. R. Z. W. — Stanisławów
 „ 390. Zarząd Okręgu Wileńskiego T. R. Z. W. — Wilno
 „ 391. Zarząd Okręgu Poleskiego T. R. Z. W. — Brześć n/Bugiem
 „ 392. Zarząd Okręgu Poleskiego T. R. Z. W. — Brześć n/Bugiem
 „ 393. Zarząd Okręgu Poleskiego T. R. Z. W. — Brześć n/Bugiem
 „ 394. Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. — Nowogródek
 „ 395. Zarząd Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W. — Nowogródek
 „ 396. Zarząd Okręgu Stanisławowskiego T. R. Z. W. — Stanisławów
 „ 397. Zarząd Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. — Równe
 „ 398. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
 „ 399. Zarząd Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. — Równe
 „ 400. Zarząd Okręgu Wołyńskiego T. R. Z. W. — Równe
 „ 401. Wiejski Uniwersytet Spł. — Prudyszcz k/Wilna
 „ 402. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Zapole
 „ 403. Polska Macierz Szkolna — Horochów, woj. wołyńskie
 „ 404. Koło T. R. Z. W. — Rudki
 „ 405. Koło T. R. Z. W. — Kołomyja
 „ 406. Koło T. R. Z. W. — Kołomyja
 „ 407. Koło T. R. Z. W. — Luboml
 „ 408. Koło T. R. Z. W. — Sanok
 „ 409. Koło T. R. Z. W. — Lesko
 „ 410. Koło T. R. Z. W. — Drohobycz
 „ 411. Koło T. R. Z. W. — Sambor
 „ 412. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Bakówce
 „ 413. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Bordzieńce
 „ 414. Zarząd Okręgu Poleskiego T. R. Z. W. — Brześć n/Bugiem
 „ 415. Zarząd Okręgu Poleskiego T. R. Z. W. — Brześć n/Bugiem
 „ 416. Koło T. R. Z. W. — Horochów
 „ 417. Zarząd Okręgu Lwowskiego T. R. Z. W. — Lwów
 „ 418. Koło T. R. Z. W. — Turka n/Stryjem
 „ 419. Zarząd Okręgu Przemyskiego T. R. Z. W. — Przemyśl
 „ 420. Kierownictwo Szkoły Powszechnej — Uściług
 „ 421. Robotniczy Instytut Oświaty i Kultury — Hajnówka
 „ 422. Robotniczy Instytut Oświaty i Kultury — Białystok.

Pomoc w naturze

Sekcja Pomocy w Naturze wierna dewizie „dzieci to przyszłość narodu“, prowadziła w okresie sprawozdawczym akcję idącą po linii pomocy przede wszystkim dzieciom. Pomoc ta szła w dwóch kierunkach, a mianowicie: przesyłanie paczek zawierających odzież, pomoce szkolne, żywność,

niekiedy nawet słodycze i zabawki oraz tworzenia źródeł zarobkowania.

W omawianym okresie sprawozdawczym ilość wysłanych paczek nie jest tak imponująca jak w poprzednim okresie gdyż dary, które w znacznej części zbierane były drogą dobrowolnych ofiar między członkami Towarzystwa, oraz przez Polskie Radio pośród tych, którym sprawy Ziemi Wschodnich są bliskie, jak również te, które nadsyłała młodzież szkolna — w okresie ostatniego roku wpływały w znacznie zmniejszonej ilości.

Zmniejszony napływ darów tłumaczy się przede wszystkim stałymi zbiorcami na pomoc zimową oraz tym, że znaczna część szkół z województw centralnych, która nadsyłała swe dary dla dzieci Ziemi Wschodnich obecnie nawiązała bezpośredni kontakt ze szkołami na Ziemiach Wschodnich, niosąc im w miarę możliwości bezpośrednio swą pomoc.

W okresie sprawozdawczym wysłano 213 paczek.

Ostatnia partia paczek wysłanych na święta Bożego Narodzenia zawierała nowe materiały bielizniane, ciepłe flanele oraz materiały na mundur harcerskie, te ostatnie umożliwiły szkołom tworzenie zastępów harcerskich. Na tę wysyłkę Sekcja zakupiła w firmie Scheibler i Grohman materiały wartości ok. zł 3.400. Należy tu podnieść wysoce obywatelskie stanowisko firmy Scheibler i Grohman, która w zrozumieniu społecznego charakteru akcji T. R. Z. W. zbonifikowała cenę do 25% ich wartości — za co składamy jej na tym miejscu gorące podziękowanie.

Ponad to dzięki staraniom Sekcji, państwowe instytucje finansowe przy rozdziale zapomóg świątecznych uwzględniały prośby Sekcji i przysyłały szkołom zapomogi od 20—50 zł i tak na „gwiazdkę“ w r. 1936 otrzymało 41 szkół zapomogi, na „gwiazdkę“ w r. 1937 — 37 szkół, na „święcone“ w r. 1937 — 42 szkoły, na „święcone“ w 1938 r. — 34 szkoły.

Pieniądze szkoły zużyły na dożywianie dzieci, a z wydatków nadesłały szczegółowe sprawozdania.

Ten system pomocy umożliwiający nabywanie produktów na miejscu zamiast za otrzymane subwencje wysyłania ich z Warszawy, miał te dobre strony, że pozwolił na zwiększenie obrotów w terenie, uniknął wydatków na opłaty przesyłek i niejednokrotnie umożliwił nabycie większej ilości produktów ze względu na niższe ceny miejscowe.

Drugim kierunkiem prac Sekcji jest, o czym wyżej wspomniano, sprawa tworzenia źródeł zarobkowania i to takich, które nie wymagają większego przygotowania fachowego oraz funduszy. Ponieważ skierowanie dorosłej ludności, zwłaszcza wiejskiej na nowe tory pracy wymagałoby specjalnych warunków i natrafiłoby na niezliczone trudności, przeto Sekcja i na tym odcinku stara się prowadzić akcję wśród młodzieży szkolnej. Akcja ta obejmuje rozpoczętą już w poprzednich latach propagandę prowadzenia ogródków warzywniczych, sadownictwa, zbioru ziół leczniczych, oraz grzybów.

W roku 1937 zorganizowano w 5 województwach 47 ogródków warzywnych w związku z czym na rozesłaną ankietę odnoszącą się do wyników zbiorów Sekcja otrzymała 5 odpowiedzi b. dobrych, 19 dobrych i 8 słabych.

Charakterystyczne jest w jaki sposób zostają zużyte zebrane plony.

Otóż w większości wypadków warzywa są przechowane na zimę i stanowią podstawę żywienia. W niektórych wypadkach dzieci zbiorczy sprzedają, celem zdobycia funduszy na zakup narzędzi do ogrodnictwa lub pomocy szkolnych.

Należy zaznaczyć, iż w celu ułatwienia kierownictwu szkoły prowadzenia ogródka, opracowane zostały instrukcje oraz na żądanie Sekcja wysyła popularną literaturę fachową. W konkursie ogródków warzywniczych za rok 1936 zostały przyznane następujące nagrody: radio, piłka i siatka, prenumerata roczna „Młodego obywatela”.

Akcja warzywnicza na Ziemiach Wschodnich ma podwójne znaczenie: gospodarcze przez zapoznanie ludności z nowymi gatunkami warzyw, które na tamtym terenie są zupełnie nieznane przez co wśród najmniejszych stwarza zapotrzebowanie na te warzywa rozszerzając tym sposobem rynek zbytu na nasiona oraz wychowawcze przez przysposobienie dzieci do racjonalnej pracy w ogrodzie — co w rezultacie jest sposobem do podniesienia zarobków.

Pragniemy tu podziękować przede wszystkim firmie Ulrych, która w zrozumieniu doniosłości akcji pomocy i podniesienia kultury na Ziemiach Wschodnich w roku 1937 przysłała Sekcji z wydatną pomocą przez zaopiarowanie znacznej ilości nasion, oraz firmom „Ogrodnik Polski” i B. Chomicz, które również łaskawie zaopiarowały na ten cel nasiona.

Jeżeli chodzi o akcję sadownictwa, to Sekcja nie rozporządzając odpowiednimi funduszami na zakup drzew już przygotowanych do sadzenia w sadach, postanowiła w miarę możliwości dostarczać szkołom drzewek do szczepienia.

W celu zbadania sytuacji terenowych i lokalnych w szkołach oraz zebrania informacji co do zainteresowania tą akcją kierownictw szkół, rozesłano odpowiednią ankietę. Po otrzymaniu szczegółowych informacji wybrano 41 szkół i zakupiono dla nich drzewki w firmie Spalonego w Wołkowysku — kierując się tym, że drzewki wyhodowane na Ziemiach Wschodnich będą bardziej odporne dla miejscowych warunków.

Dziczki otrzymały następujące szkoły:

Szkoła powszechna	Poczt	sztuk	powiat	woj.
1) Bielany	Nowy Dwór k/Grodna	200	Sokółka	Biał.
2) Bielsk	Nowosiółki k/Kobrynia	200	Kobryń	Pol.
3) Borki	Wielkoryta	300	Brześć n. Buggiem	Pol.
4) Chorsk	Dawidgródek	200	Stolin	Pol.
5) Czajków	Chinocze	200	Sarny	Woł.
6) Dawidgródek (Szkoła Nr 1)	Dawidgródek	300	Stolin	Pol.
7) Dawidgródek (Szkoła Nr 2)	Dawidgródek	300	Stolin	Pol.
8) Doksyce	Doksyce	200	Dziśna	Wil.
9) Drozdyn	Berezów	200	Stolin	Pol.
10) Duże Folwarki	Katerburg	300	Krzemieniec	Woł.
11) Grabów	Lenin	300	Łuniniec	Pol.
12) Hały	Rafałówka, skrz. p. 17	200	Sarny	Woł.
13) Helenin	Obzyr Wielki	200	Kamień Koszyrski	Pol.
14) Hryńki	Łanowce	300	Krzemieniec	Woł.
15) Jaśkowice	Lenin	200	Łuniniec	Pol.

Szkoła powszechna	Poczt	sztuk	powiat	woj.
16) Knubowo	Lemieszewice	200	Pińsk	Pol.
17) Kolby	Lemieszewice	200	Pińsk	Pol.
18) Kolki	Dąbrowica, skrz. p. 32	200	Sarny	Woł.
19) Koniuchy	Podorosk	300	Wołkowysk	Biał.
20) Kortelisy	Ratno, gm. Górnik	200	Kowel	Woł.
21) Kozaczki	Łanowce	300	Krzemieniec	Woł.
22) Ladec	Dawidgródek	200	Stolin	Pol.
23) Lipsk	Krzywoszyn	200	Baranowicz	Nowogr.
24) Łuków	Wielkoryta	200	Brześć n. Buggiem	Pol.
25) Łózki	Rafałówka	200	Sarny	Woł.
26) Mała Płotnica	Dobrosławka	200	Pińsk	Pol.
27) Maniów	Wiśniewice	300	Krzemieniec	Woł.
28) Obzyr Wielki	Obzyr Wielki	300	Kamień Koszyrski	Pol.
29) Olchowce	Niedźwiedzica	200	Baranowicz	Nowogr.
30) Ostrów	Ostrów k/Baranowicz	200	Baranowicz	Nowogr.
31) Podlesie	Lachowice	200	Baranowicz	Nowogr.
32) Rubel	Bereźne n/Horyniem	300	Stolin	Pol.
33) Rudka	Bereźne k/Krzemieńca	300	Krzemieniec	Woł.
34) Sieliszcz	Parchońsk	200	Pińsk	Pol.
35) Soszyszcze	Krzemieniec	300	Krzemieniec	Woł.
36) Stachówka	Włodzimierz	200	Sarny	Woł.
37) Suszki	Wierzchowice	200	Brześć n. Buggiem	Pol.
38) Swież	Szack	200	Luboml	Woł.
39) Wiazyn	Wiazyn	200	Wilejka	Wil.
40) Zahorce	Łanowce	300	Krzemieniec	Woł.
41) Zgorany	Zgorany	200	Luboml	Woł.

Razem 9.600

Ponadto zakupiono dla Filii Zakładu „Powściągliwość i Praca” pod Baranowiczami, wychowującego sieroty pochodzące z Ziemi Wschodnich, 90 drzew jabłoni 4-10 letnich.

Jeśli chodzi o akcję zielarstwa i zbioru grzybów, to Sekcja w ciągu całego okresu sprawozdawczego prowadziła intensywnie propagandę zbioru ziół leczniczych rosnących w stanie dzikim, oraz grzybów.

Sekcja w osobie p. inż. Henryki Belauwny, która z całym oddaniem zajmowała się tą sprawą, udzielała: instrukcji fachowych, informacji o miejscach zbytu, oraz wysyłała odpowiednią literaturę.

Celem dalszej i bardziej usystematyzowanej pracy na tym odcinku Sekcja projektuje uzgodnienie planu działania z Związkiem Pracy Ob. Kobiet i Tow. Przyjaciół Wsi Wileńskiej.

Należy tu nadmienić, iż inż. Henryka Belauwna, która prowadziła w Sekcji akcję zielarską i warzywniczą przebywa obecnie stale na Ziemiach Wschodnich, gdzie prowadzi nadal tę akcję zachęcając do niej ludność i kierownictwa szkół oraz udzielając odpowiednich fachowych wskazówek.

W chwili obecnej w ewidencji Sekcji jest ponad 600 szkół.

W składzie Zarządu Sekcji w okresie sprawozdawczym nie zaszły żadne zmiany.

W skład Sekcji Pomocy w Naturze wchodzi: Ardasiewicz-Machnikowska Wiktoria Sabina, Czarlińska-Piekarska Janina, Dębiec Franciszek, Gruszczyński Jerzy, Jurikówna Anna, Kamińska Zofia, Kowalski Kazimierz, Kruszevska Cecylia, Machnik Józef, Mycka Wacław, Piętkowska Janina, Osmólska Alina, Rybak Jan, Schmidówna Wanda, dr Stę-

powski Marian, Szymański Szczepan, Terpiłowska Halina, Terpiłowska Zofia, Żywelska Janina, Żywelska Irena.

Wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób przyczynili się za pośrednictwem Sekcji do ulżenia ciężkiej doli biednych dzieci Ziemi Wschodnich na tym miejscu Sekcja składa gorące podziękowanie.

Koła Szkolne

Sekcja Kół Szkolnych istnieje od roku 1935. W ciągu tego okresu zorganizowano 75 Kół Szkolnych, które rozwinęły bardzo wydajną działalność w kierunku zbliżenia przyjacielskiego do dzieci Ziemi Wschodnich, oraz pomocy materialnej nie ograniczającej się tylko do przesyłania materiałów szkolnych, bo jak wynika ze sprawozdań Kół, dzieci warszawskie przesyłają w dużej ilości odzież, produkty żywnościowe itp. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Samorząd uczniów kl. IV gimnazjum Towarzystwa Szkoły Mazowieckiej w Warszawie, opiekujący się szkołą w Stobychowie, pow. Kamień Koszyrski.

W okresie sprawozdawczym Sekcja Kół Szkolnych wysłała do 28 najbiedniejszych szkół na Ziemiach Wschodnich 2000 zeszytów, 2000 ołówków, 950 podręczników starych i 300 podręczników nowych, zakupionych za kwotę 200 zł. Za otrzymane 200 złotych od Kasy Wzajemnej Pomocy Funkcjonariuszy Straży Więziennej zakupiono pomoce szkolne dla 4 szkół, a mianowicie: w Ossowej, w Wincukach, pow. Lidzki, w Rzeczy i w Saskiej Lipce, pow. Nieświeski.

Następujące szkoły zostały zaopatrzone w podręczniki, zeszyty i ołówki:

1) Białoszów, poczta Zdołbunów, 2) Nienkowiec n/Prypiecią, 3) Dziahelec, gm. Siechniewice, 4) Żeluck, p.ta Rafałówka, 5) Dobryń na Polesiu, 6) Sobiatiń, p.ta Maniewice, 7) Nowosiółki, Kozłowszczyzna, 8) Otwierzyce, pow. Stoliński, 9) Małe Ciołkowice, gm. Kuchocka Wola, 10) Motol, p.ta Motol, Polesie, 11) Działkowice, p.ta Połonka, 12) Chinocze, p.ta Chinocze, pow. Sarny, 13) Równe, Cegielnia, 14) Trauguttówka, Bielska Wola, 15) Dobraczyn, p.ta Krystynopol, 16) Ksawerówka, p.ta Tarlaków, Sokal, 17) Stachówka, pow. Sarny, 18) Włodzimierzec, 19) Żukowice, p.ta Kościeniewice, 20) Zarzecze, pow. Nieświeski, 21) Opaka Duża, p.ta Wierzchowice, 22) Krucilowice, p.ta Nowojelna, 23) Bibiki, gm. Dereczyn, 24) Dubnowice, p.ta Parachońsk, 25) Chwosty, gm. Bohin, 26) Chinocze na Polesiu, 27) Szlachtownszczyzna, 28) Kwatycze na Polesiu.

Jak dalece pomoc ta okazuje się potrzebną, najlepiej świadczą nadesłane podziękowania kierowników szkół, oraz obdarowanej działalności.

Kolonie letnie

Dzięki wydatnej pomocy ze strony Ministerstwa Opieki Społecznej mogło Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich w ubiegłym okresie sprawozdawczym rozwinąć, szerszą niż to miało dotychczas miejsce, akcję na odcinku kolonii i półkolonii letnich dla dzieci na Ziemiach Wschodnich.

Następujące jednostki organizacyjne T. R. Z. W. prowadziły w roku 1937 kolonie i półkolonie letnie na Ziemiach Wschodnich:

Jednostka organizacyjna T. R. Z. W.	L. p.	Miejscowość, w której zorganizowano półkolonię	Organizacja, która współdziałała z T. R. Z. W.	Ogólny koszt półkolonii	Udział T.R. Z.W.
1	2	3	4	5	6
Koło w Wilejce	1	Wilejka	—	778.35	300.—
Okręg Nowogródzki	2	Bielica	Zw. Pracy Ob. Kob.	907.38	433.13
	3	Kleck	" " " "	—	500.30
Koło w Nowogródku	4	Nowogródek	" " " "	—	200.—
Okręg Poleski	5	Białousza	—	233.34	233.34
	6	Komarówka	Org. Przysp. Kob. do Obr. Kraju	1 513.60	200.—
	7	Ołpień	—	233.33	233.33
	8	Rzecyca	—	233.33	233.33
Koło Młodych T. R. Z. W.	9	Młynek	—	382.87	382.87
	10	Borowa	—	62.33	62.33
Okręg Lwowski	11	Dalnicz	T. S. L. Koło Żoł. tańce	110.—	20.—
	12	Herawiec	" "	106.80	20.—
	13	Kołodno Wielkie	" "	145.80	20.—
	14	Nowy Staw	" "	100.—	10.—
	15	Pieczychwosty	" "	122.77	10.—
	16	Zarzeczce	" "	109.30	10.—
	17	Żółtańce	" "	156.21	10.—
	18	Biłka Szlachecka	Akad. Koło T.S.L.	173.65	7.50
	19	Czyżyków	" "	165.50	7.50
	20	Dawidów	" "	289.99	7.50
	21	Głuchowice	" "	275.94	7.50
	22	Honiaticze	" "	152.12	7.50
	23	Jastrzębków	" "	203.21	7.50
	24	Krasów Reichenbach	" "	165.50	7.50
	25	Łaszki Królewskie	" "	198.88	7.50
	26	Łany	" "	180.43	7.50
	27	Miedzianki	" "	179.40	7.50
	28	Szczerzec	" "	339.30	10.—
	29	Żydatycze	" "	150.04	7.50
	30	Żurawniki	" "	126.34	7.50
	31	Jeziernica Polska	Narod. Org. Kob.	184.—	100.—
Delegatura w Chodorowie	32	Nowosielce	T. S. L.	264.—	100.—
Delegatura w Gródku Jagiellońskim	33	Zuszyce	T. S. L.	237.57	50.—
	34	Putiatycze	"	174.90	50.—
Do przeniesienia . .					3278.63

Jednostka organizacyjna T. R. Z. W.	L. P.	Miejscowość, w której zorganizowano półkolonie	Organizacja, która współdziałała z T. R. Z. W.	Ogólny koszt półkolonii	Udział T.R. Z.W.
1	2	3	4	5	6
Z przeniesienia . . .					3278.63
Delegatura w Jaworowie	35	Żmijowiska	T. S. L.	200.—	100.—
Koło we Lwowie	36	Ceparów	—	163.—	100.—
	37	Walerianówka	—	170.84	100.—
Koło w Sokalu	38	Walawka	Zw. Obyw. Pr. Kob.	1 341.71	200.—
Okręg Przemyski	39	Krynica Szlachecka	Koło T. R. Z. W. Drohobycz	333.57	100.—
	40	Dołhe-Osada	" "	378.51	100.—
	41	Słońsk	" "	358.72	100.—
	42	Żernica Niżna	Koło T. R. Z. W. w Lesku	370.—	250.—
	43	Katyna Szlachecka	T. S. L.	149.67	100.—
	44	Malawa	" "	84.—	50.—
	45	Rosochy	" "	167.61	50.—
	46	Tarło	" "	182.95	50.—
	47	Żuczka Tarnopolska	Zw. Strzelecki	229.74	42.95
	48	Mikulínice	" "	481.77	481.77
	49	Tarnopol i Gaje W.	Komitet Rodz.	553.37	79.18
	50	Berezowica Mała	Pow.Kom.dla Spraw Kolonii Letnich	266.70	10.—
	51	Czahary Zbaraskie	" "	194.56	10.—
	52	Dobrowody	" "	235.53	10.—
	53	Hnilcze Wielkie	" "	345.56	10.—
Okręg Tarnopolski	54	Kapuścińce	" "	216.95	10.—
	55	Koszlaki	" "	167.08	10.—
	56	Kretowce	" "	260.44	10.—
	57	Łubianki Wyższe	" "	243.27	10.—
	58	Medyna	" "	230.25	10.—
	59	Netreba	" "	226.90	10.—
	60	Nowe Sioło	" "	287.29	10.—
	61	Nowy Rogowiec	" "	280.06	10.—
	62	Obodówka	" "	245.98	10.—
	63	Romanowe Sioło	" "	226.01	10.—
	64	Sieniawa	" "	263.46	10.—
	65	Skoryki	" "	235.23	10.—
	66	Stryjówka	" "	208.06	10.—
	67	Zarudzie	" "	240.59	10.—
	68	Zbaraż	" "	407.—	10.—
	69	Zbaraż	" "	407.—	10.—
Koło w Brzeżanach	70	Brzeżany	Pow. Kom. Pom. Dziec. i Młodz.	789.22	500.—
Do przeniesienia . . .					5882.53

Jednostka organizacyjna T. R. Z. W.	L. P.	Miejscowość, w której zorganizowano półkolonie	Organizacja, która współdziałała z T. R. Z. W.	Ogólny koszt półkolonii	Udział T.R. Z.W.
1	2	3	4	5	6
Z przeniesienia . . .					5882.53
Koło w Brodach	71	Sydonówka	—	163.65	163.65
	72	Huciska	—	153.97	86.35
Koło w Buczaczu	73	Nagórzanka	—	238.—	238.—
Koło w Borszczowie	74		—	—	300.—
Koło w Kopyczyńcach	75	Czarnokońce W.	Wydz. Powiatowy	221.07	150.—
	76	Thustenkie	" "	256.80	150.—
Koło w Przemyslanach	77	Błotnia	T. S. L.	135.50	100.—
	78	Żadowica	" "	132.—	103.—
Koło w Skalacie	79	Pasanówka	T. S. L.	723.43	250.—
Koło w Zborowie	80	Bogdanówka	T. S. L.	—	37.50
	81	Młynowce	" "	—	37.50
	82	Nestorowce	" "	—	37.50
	83	Zarudzie	" "	—	37.50
Koło w Zaleszczykach	84	Dupliska	—	116.20	116.20
	85	Sińków	—	118.60	118.60
Okręg Pokucki	86	Utoropy	T. S. L.	229.84	100.—
	87	Nowosielica	" "	308.24	100.—
	88	Grabowiec i in.	" "	1 775.10	100.—
	89	Dźurów	" "	169.80	50.—
	90	Potoczek	Zw. Pracy Ob. Kob.	281.45	50.—
	91	Dźurków	Pow. Kom. Pom. Dzieciom	137.13	10.—
	92	Kułaczkowce	" "	203.48	10.—
	93	Michałków	" "	132.31	10.—
	94	Soroki	" "	169.76	10.—
	95	Słobódka Polna	" "	151.70	10.—
	96	Rosochacz	" "	160.63	10.—
	97	Wieniówka	" "	219.03	20.—
	98	Pistyn	" "	260.—	20.—
Razem				Zł 8308.33	

Ze względu na bardzo poważne koszty przejazdu dzieci Ziem Wschodnich do centrum Państwa lub dzielnic zachodnich, pochłaniające zwykle większość funduszy posiadanych na ten cel, organizacja kolonii letnich dla dzieci z Ziem Wschodnich na terenie Ziem Centralnych i Zachodnich nie była w okresie sprawozdawczym w ramach T. R. Z. W. w szerszym zakresie prowadzona. Jedynie Koło Wilnian zorganizowało z własnych funduszy kolonię letnią dla 50 dzieci z Wileńszczyzny w Modlinie.

Sekcja Dochodów Niestalych

Sekcja Dochodów Niestalych zorganizowała w okresie sprawozdawczym (listopad 1936 — kwiecień 1938) szereg imprez dochodowych, które dały bardzo dobry wynik finansowy, wyrażający się kwotą zł 14.604,97 netto.

Z sum uzyskanych przez Sekcję pokrywano, zgodnie z wnioskami Sekcji wydatki na cele kulturalno-oświatowe i gospodarcze.

Sekcja działała pod przewodnictwem p. Marszałkowej Janiny Prystorowej, która objęła przewodnictwo po ś. p. p. Jadwidze Rzymowskiej.

Urzędującą wiceprzewodniczącą była p. Janina Strzegocka, II-gą wiceprzewodniczącą — p. Regina Krychowska, sekretarzem — inż. Juliusz Sanecki, skarbniczką — p. Irena Polniakowa.

Gronu Pań, które z całą ofiarnością poświęcały Sekcji swą pracę i trud, a w szczególności Prezydium Sekcji należą się prawdziwe wyrazy uznania.

Zarząd Główny prowadził w dalszym ciągu Kolekturę Polskiego Monopoli Loteryjnego. Prowadzeniem spraw Kolektury zajmowała się do ostatnich dni swego życia ś. p. Jadwiga Rzymowska, która poświęcając bardzo dużo pracy i ofiarności, przysporzyła Zarządowi Głównemu znacznego źródła dochodów na pokrycie wydatków Towarzystwa. Czysty dochód Kolektury za 1937 r. wyniósł zł 3.812,08.

Podsekcja z pp.: R. Krychowską i E. Szczerbińską na czele urządza co wtorek wieczory bridge'owe w lokalu Towarzystwa, które cieszą się dużym powodzeniem i dają członkom możliwość zetknięcia się na gruncie towarzyskim.

Dochody uzyskane przez Sekcję Dochodów Niestalych przedstawiają się w okresie sprawozdawczym następująco:

Rodzaj zabawy (imprezy)	Data	Wpływy z zabawy brutto	Podatek magistr. i inne wydatki	Wpływy netto
Dancing w „Cafe Adria”	11/11 1936	259.95	70.50	189.45
„ „ „ „	8/12 „	399.—	102.28	296.72
Cyrulik Sywiliński—Opera	10/12 „	2.612.95	1.999.48	613.47
Bal-Bridge w Res. Kup.	30/1 1937	2.614.35	1.926.52	687.83
Bridge — wtorkowe	od 15/12 1936 do 15/3 1937	—	—	637.43
Podwieczorek Taneczny w Ogrodzie Sejmu . .	12/4 „	4.768.—	815.94	3.952.06
Bridge — wtorkowe	od 16/3 — do 30/4 „	—	—	253.68
Dancing w Kasynie prac. P. K. O.	6/11 „	697.—	272.68	424.32
Dancing w „Cafe Adria”	20/11 „	360.—	74.30	285.70
„ „ „Cafe Club”	24/11 „	71.50	12.48	59.02
„ „ „Cafe Adria”	4/12 „	370.—	95.77	274.23
„ „ „Cafe Club”	15/12 „	46.—	7.12	38.88
Bridge — wtorkowe	od 1/5 — do 20/5 „	—	—	65.—
„ „ „	od 10/10 — do 15/12 „	—	—	311.69
Dancing w „Cafe Adria”	11/1 1938	73.50	23.64	49.86
„ „ „Cafe Club”	12/1 „	71.50	11.07	60.43
„ „ „ „	15/1 „	141.30	25.50	115.80
„ „ „ „	9/2 „	26.50	5.53	20.97
Bal bez Balu	12/2 „	1.801.—	171.30	1.629.70
Dancing w „Cafe Adria”	15/2 „	33.—	6.82	26.18
„ „ „ „	19/3 „	140.50	25.97	114.53
Bridge — wtorkowe	od 1/1 — do 30/3 1938	—	—	226.64
Dancing w „Cafe Club”	6/4 „	11.50	2.32	9.18
„ „ „Cafe Adria”	9/4 „	150.50	37.68	112.82
Loteria fantowa . . .	9, 10, 11			
Loteria fantowa . . .	9, 10, 11/4			
	1938	5.052.50	903.12	4.149.38
				14.604.97

Pomoc materialna Zarządu Głównego

Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich, w założeniach swoich nie miało udzielania bezpośrednio pomocy finansowej na cele kulturalne, oświatowe, charytatywne itp. Środki materialne, jakimi w najlepszym wypadku może tego rodzaju organizacja społeczna jak T. R. Z. W. dysponować, są i zawsze będą tak nieproporcjonalnie małe w porównaniu z potrzebami Ziemi Wschodnich, że tą metodą poważniejszych jakichś osiągnięć nie dałoby się uzyskać. T. R. Z. W. dążąc do podniesienia gospodarczego i kulturalnego Ziemi Wschodnich wybrało raczej drogę odpowiedniego oddziaływania na społeczeństwo i władze, niż dostarczanie środków finansowych na poszczególne sprawy. Dotychczasowe wyniki pracy pozwalają sądzić, że droga ta była słuszną.

Nie zaniechano jednak wysiłków, aby przyjść w miarę możności z pomocą w tych wypadkach, kiedy teren się o nią zwracał. Działając na tym odcinku Zarząd Główny położył przede wszystkim nacisk na odpowiednie popieranie rozmaitych spraw w instytucjach państwowych i prywatnych, tak tych w których resorcie załatwienie danej sprawy leżało jak i tych które dysponując odpowiednimi funduszami mogłyby przyjść z pewną pomocą. T. R. Z. W. celowo wzięło na siebie rolę „advokata” spraw Ziemi Wschodnich, a nie ich „bankiera”. Pod tym też kątem widzenia należy patrzeć się na wyniki osiągnięte na odcinku dostarczania Ziemiom Wschodnim pomocy materialnej przez T.R.Z.W.

Na tym polu podkreślić należy poważny wzrost zainteresowań potrzebami Ziemi Wschodnich ze strony poszczególnych instytucji finansowych wyrażający się w b. już obecnie poważnych dotacjach i subwencjach na poparcie akcji prowadzonych na Ziemiach Wschodnich. Stosunek banków państwowych — a więc Pocztovej Kasy Oszczędności, Banku Gospodarstwa Krajowego i Państwowego Banku Rolnego, oraz Banku Polskiego do Ziemi Wschodnich jest wysoce życzliwy. Sprawy Ziemi Wschodnich na terenie tych czterech instytucji otaczane są specjalną opieką. Kwoty dotacji i subwencji wspomnianych instytucji na cele związane z Ziemią Wschodnią wyniosły w okresie sprawozdawczym co najmniej 400.000 zł.

Zarząd Główny pozwala sobie na tym miejscu złożyć serdeczne podziękowanie Pocztowej Kasie Oszczędności, Bankowi Gospodarstwa Krajowego, Bankowi Polskiemu i Państwowemu Bankowi Rolnemu za tak życzliwą opiekę i wysoce pozytywne ustosunkowanie się do potrzeb Ziemi Wschodnich.

O ile chodzi o Zarząd Główny, to z dochodów Sekcji Dochodów Niestalych i udzielonych Towarzystwu specjalnych subwencji, wydatkowano na różne cele dość znaczne kwoty, a mianowicie:

Dotacje na wydatki organizacyjne i administ. Okręgów Wschodnich (Wileński, Poleski, Wołyński i Połucki)	zł. 1.497.65
Subwencje na prace organizacyjne Akadem. Koła Rozwoju Ziemi Wschodnich w Wilnie	„ 100.—

Subwencja na organizację Studium o Ziemiach Wschodnich we Lwowie	zł 300.—
Subwencja dla Okręgu Wileńskiego na pokrycie kosztów wydawnictwa broszury pt. „Najistotniejsze potrzeby gospodarcze Ziemi Wileńskiej”	„ 485.81
Budowa Domu Akademika na Polesiu	„ 5.055.50
Zakup książek, materiałów i szafek dla biblioteczki T. R. Z. W.	„ 21.000.—
Na zakup książek do bibliotek Koła T. R. Z. W. w Równem	„ 500.—
Zakup materiałów dla akcji Pomocy w Naturze	„ 1.763.65
Zakup podręczników i pomocy szkolnych	„ 1.048.43
Zakup drzewek owocowych	„ 706.78
Subwencja na organizację Kolonii letnich na Ziemiach Wschodnich	„ 8.523.36
Zakup druków, materiałów informacyjnych itp. dla kas bezprocentowych na Ziemiach Wschodnich	„ 1.477.20
Koszta pobytu instruktorów kas bezpr. w terenie	„ 1.870.—
Na założenie składnicy druków dla kas bezprocentowych	„ 7.000.—
Kupno aparatu filmowego dla Okręgu Poleskiego	„ 700.—
Subwencja dla Koła T. R. Z. W. w Pińsku na prowadzenie szkół kupieckich T. R. Z. W.	„ 3.000.—
Zakup aparatów radiowych dla Ziemi Wschodnich	„ 224.—
Subwencja dla Poleskiej Izby Rolniczej na wysłanie kandydatów na kurs brakarzy lnu do Wilna	„ 1.400.—
Subwencja na wysanowanie Stowarzyszenia „Gwiazda” w Kołomyi	„ 17.888.78
Subwencja na wysanowanie Domu Polskiego im. Jana Sobieskiego w Jaworowie	„ 13.876.63
Subwencja na wysanowanie Towarzystwa Muzycznego im. Moniuszki w Stanisławowie	„ 42.060.76
Subwencja na budowę kościołów, domów ludowych itp.	„ 3.941.25
Dochód z imprezy „Obchód Winobrania” przekazany Komitetowi obchodu w Zaleszczykach	„ 3.155.58
Różne subwencje dla dzieci z Ziemi Wschodnich	„ 450.—
Razem	zł. 140.167.91

W zestawieniu powyższym zostały wyszczególnione wyłącznie kwoty, które efektywnie Zarząd Główny na pewnego rodzaju pomoc wydatkował, a nie faktyczna wartość tej pomocy. Wartość tej pomocy przekroczyłaby dość poważnie kwotę wyszczególnioną w zestawieniu. Dla przykładu można wymienić biblioteki. Wartość ich bardzo poważnie przekracza kwoty jakie Zarząd Główny na ich kompletowanie wydatkował, nie uwzględniono bowiem wartości książek ofiarowanych, wartości włożonej pracy ludzkiej itp. Gdybyśmy wartość przeciętnej biblioteczki T. R. Z. W. ocenili na zł 200.—, to wartość wysłanych w okresie sprawozdawczym biblioteczki T. R. Z. W. na Ziemię Wschodnią wyniesie zł 40.400, a więc niemal dwukrotnie więcej niż na ten cel efektywnie wydatkowano i wymieniono w zestawieniu. To samo dotyczy pomocy udzielonej w naturze. Wartość paczek wysyłanych przez Sekcję Pomocy

w Naturze wynosiła dużo więcej niż kwoty wydatkowane na zakup materiałów. Paczki były przede wszystkim kompletowane z darów społeczeństwa, a i to co musiało być zakupione nabywano przeważnie z bardzo poważną zniżką, która jak np. przy zakupieniu materiałów w firmie Scheiblera i Grohmana w Łodzi wyniosła aż 75% od ceny normalnej. Podobnie przedstawia się sprawa w zakresie pomocy szkolnych itp. Nie wliczony również został do kwot ujętych w zestawieniu koszt przesyłek, który był dość poważny.

Pomoc T. R. Z. W. dla Ziem Wschodnich, gdybyśmy ją chcieli określić w cyfrach nie ogranicza się tylko do tej pomocy, chociaż już dość poważnej, jakiej udzielił Zarząd Główny. Wiele jednostek organizacyjnych T. R. Z. W., tak na terenie Ziem Zachodnich i Centralnych jak i na terenie samych Ziem Wschodnich stale zabiegało o uzyskanie funduszu na prace prowadzone przez T. R. Z. W. względnie inne organizacje społeczne na Ziemiach Wschodnich. Pomoc finansowa uzyskana przez poszczególne jednostki organizacyjne nie może być w braku ścisłych danych zestawiona, jednak w sumie wynosi ona niewątpliwie więcej niż ta, której udzielił sam Zarząd Główny.

Reasumując należy stwierdzić, że wprawdzie dostarczanie pomocy finansowej nie należy do głównych zadań Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich, jednak praca Towarzystwa i na tym odcinku dała w okresie sprawozdawczym pewne rezultaty.

SPRAWOZDANIA OKRĘGÓW

Okręg Białostocki

Zarząd Okręgu sprawozdania nie przedstawił.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: Stanisław Siciński, wiceprezes: Antoni Krejbich, sekretarz: Stanisław Kaczyński — nacz. Wydz. Samorząd. w Urzędzie Wojew., skarbnik: Zygmunt Gąsiorowski — notariusz, członkowie: Jerzy Baładź — poseł, Ks. dziekan Grunwald, gen. bryg. s. s. Mieczysław Mackiewicz, p. Sienkiewicz.

Adres: Białystok, Urząd Wojewódzki.

Koła:

Grodno — Prezes: gen. Mieczysław Mackiewicz.

Wołkowysk — Prezes: Roman Suryn — notariusz.

Okręg Lwowski

Okręg Lwowski Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich jest w stałym kontakcie i współpracuje z Sekretariatem Porozumiewawczym, Ziemskim Towarzystwem Parcelacyjnym, Małopolskim Towarzystwem Rolniczym, Polskim Towarzystwem Właścicieli Nieruchomości, Stowarzyszeniem Kupców i Przemysłowców Polskich, Stowarzyszeniem Kółek Rolniczych i Towarzystwem Szkoły Ludowej.

Współpraca z wyżej wymienionymi organizacjami wykazuje coraz żywszą działalność w kierunku obrony polskiego stanu posiadania oraz podniesienia stanu gospodarczego i kulturalnego ludności polskiej.

W okresie sprawozdawczym Okręg Lwowski dokładał wiele starań do powiększenia ilości etatów duszpasterskich, do przyznania większej dotacji na kształcenie rzymsko-katolickich kleryków oraz poruszył sprawę nauki religii rzymsko-katolickiej w szkołach powszechnych. Poczynione starania zwróciły uwagę odpowiednich czynników na niedostateczną opiekę religijną na terenie Okręgu.

Nie mniej uwagi poświęcił również Okręg sprawie uzyskania w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zezwolenia na utworzenie we Lwowie Państwowego Liceum Pedagogicznego męskiego oraz Liceum Ogólnokształcącego przy Państwowym Gimnazjum IV we Lwowie. W sprawach tych zostały wysłane do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dwa odrębne umotywowane memoriały.

Starania Okręgu w kierunku obrony nieruchomości miejskich zostały poparte memoriałem wysłanym do Ministerstwa Skarbu w sprawie rozkładania na raty opłat stemplowych od nabycia nieruchomości we Lwowie. Przeprowadzano również interwencje o ulgi podatkowe fundacji mających na celu opiekę nad ludnością polską. Zarząd Okręgu zajął się intensywnie sprawą szeregu przedsiębiorstw polskich, którym groziło przejście w obce ręce.

Obrona polskiego stanu posiadania była przeprowadzana w kierunku poparcia Ziemskiego Towarzystwa Parcelacyjnego oraz placówek polskiego przemysłu.

Poza tym zajęto się sprawą przemysłu naftowego i szeregiem innych zagadnień, ważnych z punktu widzenia polskiego. Zarząd Okręgu interesował w tych sprawach w Zarządzie Głównym i w Sekretariacie Porozumiewawczym we Lwowie.

W okresie sprawozdawczym Okręg zwrócił specjalną uwagę na organizację Kas Bezprocentowego Kredytu, które ze względu na złożony w Ministerstwie Opieki Społecznej memoriał w sprawie subwencjonowania kursu handlu straganiarskiego są niezbędne dla podtrzymania i dalszego rozwoju drobnego handlu polskiego. Handel ten prawie wyłącznie znajduje się dotychczas w rękach mniejszości narodowych.

W końcu nadmienić należy przygotowanie do zorganizowania we Lwowie „Studium Ziemi Wschodnich” w celu szczegółowego zapoznania młodzieży z pracą i warunkami bytu na Ziemiach Wschodnich, które, w obecnym i przyszłym okresie rozwoju, muszą oprzeć się na pracy młodych sił odpowiednio do niej przygotowanych.

Obecny skład władz:

Tymczasowy Zarząd Okręgu: Prezes: dr Stanisław Grzesik, wiceprezes: prof. Jan Czekanowski, skarbnik: dr Władysław Jenner, członkowie: inż. Marian Przełocki, ks. kanonik Władysław Zak, prof. August Zierhoffer, dyr. Józef Kozłowski, dyr. Michał Baczyński.

Koła:

Lwów — Prezes: Michał Baczyński, dyr. Oddziału P. K. O.
Sokal — Prezes: nacz. Mieczysław Deckert, Sąd Grodzki.

Delegatury:

Bóbrka — dr Jan Daniłowicz, Sąd Grodzki.
Gródek Jagielloński — Błażej Dziedzic, podinspektor szkolny.
Jaworów — Władysław Kornafel, notariusz.
Rawa Ruska — Zbigniew Kierski, Wydział Powiatowy.
Chodorów — Plk. s. s. Wiktor Sas-Hoszowski.
Żółkiew — mgr. Adam Konieczny, sekretarz Wydz. powiatowego.

Okręg Nowogródzki

Dnia 24 listopada 1936 r. zorganizowana została druga z kolei narada gospodarcza poświęcona omówieniu potrzeb ziemi Nowogródzkiej. Omówiono zwłaszcza zagadnienia tak zwanego Funduszu Wschodniego, oraz sprawę najważniejszych inwestycji na terenie Województwa Nowogródzkiego.

W grudniu 1937 r. przygotowano i omówiono na Zarządzie postułaty gospodarcze województwa nowogródzkiego, które dwaj członkowie Zarządu pp. Naczelnik Galasiewicz i Dyrektor Stark zreferowali imieniem województwa i T=wa na Zjeździe Gospodarczym w Wilnie 11 grudnia 1937 r.

Po odbytych zjeździe delegaci Zarządu złożyli swoje uwagi w sprawie uchwał tegoż Zjazdu Panu Wojewodzie Nowogródzkiemu.

Omówiono i opracowano w specjalnym memoriale sprawę wytwórczej spółdzielczości rzemieślniczej na terenie województwa Nowogródzkiego. Memoriał złożony został Zarządowi Głównemu.

Zajęto się szczególnie zorganizowaniem Kas Bezprocentowych i Związku tych Kas, który powstał na terenie Województwa Nowogródzkiego. Użytkane od P. K. O. na skutek starań Zarządu Głównego subsydium rozdzielone zostało po 1.000 zł dla Kas w Nieświeżu, w Słonie, w Stołpcach i w Szczuczynie.

Omówiono sprawę zagadnienia prawosławia na terenie ziem północno-wschodnich związaną z zagadnieniem polityki wyznaniowej i kwestią obrządku wschodniego.

Przeprowadzono ankietę w sprawie planów regulacyjnych miast województwa nowogródzkiego.

Akcję biblioteczną, dzięki pomocy Zarządu Głównego, przeprowadzono w myśl wskazań Wojewódzkiej Komisji Oświaty Pozaszkolnej.

Od założenia Okręgu wydano w biblioteczne Okręgu 6 tomików w 3914 egzemplarzach, z których sprzedano 2405 egz. Wobec braku środków akcja wydawnicza została obecnie wstrzymana. Zakwalifikowano do wydania: Domańskiego: „Nowogródek” i Bulhaka: „Wędrowki Fotografów po Nowogródczyźnie”.

Wobec pomocy Koła Stołecznego Województwa Nowogródzkiego Zarząd od jesieni 1937 r. zabiega o zdobycie na własność odpowiedniej dla T=wa siedziby na terenie m. Nowogródka, która mogłaby służyć również za siedzibę dla innych organizacji społecznych.

Roztoczono szczególną opiekę nad tak zwanym pasem nadniemeńskim w związku z czym opracowano memoriał, dotyczący potrzeb i rozwoju miasteczka Naliboki, gdzie jest znaczny procent ludności rzemieślniczej chrześcijańskiej i polskiej.

Dzięki szczególnej pomocy Koła Stołecznego Województwa Nowogródzkiego oraz Zarządu Głównego udzielono poparcia materialnego oraz wzięto udział w następujących poczynaniach z dziedziny opieki kulturalnej i społecznej:

- a) udzielono poparcia akcji oszczędnościowej w obozach harcerskich w Baranowiczach, w Nowogródku i w Słonie;

- b) udzielono pomocy materialnej Związkowi Pracy Obywatelskiej Kobiet w akcji kolonii letniej i dożywiania dzieci;
- c) udzielono pomocy materialnej w akcji świątecznej dla dzieci na Boże Narodzenie.

Udzielono pomocy Kołu Nowogródzkiemu w założeniu Świetlicy dla Rzemieślników Chrześcijan im. Prezesa Henryka Grubera.

Omawiano wielokrotnie sprawę tak zwanej koordynacji pracy społecznej. Taką próbę koordynacji uczyniono na terenie m. Nowogródka. Nie dała ona jednak pozytywnych rezultatów.

W opinii Zarządu Okręgu jest to jedna z najbardziej palących i najbardziej trudnych i delikatnych do przeprowadzenia spraw, która nie da się rozwiązać na prowincji, bez współdziałania centralnych Zarządów głównych społecznych organizacji w kraju. Kwestia werbowania nowych członków, oraz należytego wykorzystania pracy społecznej jednostek, łączy się ściśle z tym, ważnym zagadnieniem.

Interweniowano u władz II instancji w szeregu spraw, z którymi zwracali się do nas Koła.

Zainicjowano w Nowogródku wmurowanie tablic ku upamiętnieniu i czci:

Marszałka Józefa Piłsudskiego, na gmachu Starostwa, w którym Marszałek zamieszkiwał, jako Naczelnik Państwa;

Tadeusza Reytana, na gmachu gimnazjum państwowego im. Mickiewicza;

Dynastii Jagiellonów, na Kościele Farnym w Nowogródku, w którym Król Władysław Jagiełło poślubił księżniczkę Zofię Olszańską.

W okresie sprawozdawczym odbyło jedno walne Zebranie Delegatów Okręgu Nowogródzkiego, w którym wzięli udział, jako przedstawiciele Zarządu Głównego pp. Bolesław Baranowski i Dyr. Emil Modrzycki, dn. 19.IX.1937 r.

W tym okresie odbyło 17 zebrań Zarządu Okręgowego T. R. Z. W. Członkowie Zarządu Okręgowego T. R. Z. W. biorą osobisty udział w innych organizacjach społecznych na swoim terenie.

Koło T. R. Z. W. w Nowogródku.

Zarząd Koła odbył w okresie sprawozdawczym 10 posiedzeń. Poza tym odbyło się 6 ogólnych Zebrań Koła. Koło prowadziło następujące akcje: poddało myśl oraz wzięło udział w Akademii w dniu 11 listopada 1937 r., ufundowało nagrodę za ładnie urządzone wystawę sklepów w „Tygodniu Kupca Chrześcijańskiego”, założyło świetlicę, czytelnię i zakłada biblioteki ruchome, prowadzi świetlicę i wypożyczalnię książek. Koło posiada 52 członków.

Koło T. R. Z. W. w Szczuczynie.

Koło otrzymało i розміściło na terenie powiatu 6 bibliotek. Urządzono 2 imprezy dochodowe: przedstawienie taneczne dzieci wiejskich i zabawę taneczną w dworze Wouczywola i Górnopolu uzyskując około 400 zł dochodu. Urządzono odczyt o rolnictwie we wsi Kościńcu. Otrzymano od Zarządu Okręgu zł 70.— na nasiona dla gospodarstw włościańskich. Zorganizowano odczyt sprawozdawczy posła Hutten-Czapskiego. Koło subsydiowało 4 teatry ludowe: w Kościńcu, Sobakińcach, Wasiliszkach i Lebidzie — po zł 20.— na przedstawienie. Założono kasę bezprocentową w Wasiliszkach. Koło zaprenumerowało pismo „Stragan” i „Głos Ziemi” dla członków mleczarni spółdzielczej w Górnopolu. Na Dom Ludowy w Wasiliszkach ofiarowano kwotę zł 25.—, a na urządzenie polskich straganów — zł 150.—. Pracę straganiarzy polskich popierano stale w ciągu całego okresu sprawozdawczego.

Koło T. R. Z. W. w Wołożynie.

Zarząd Koła w okresie sprawozdawczym przeprowadził:

Na podstawie oceny terenu określono rejon zagrożony przez propagandę komunistyczną i wymagający specjalnej opieki. W związku z tym nasłono te odcinki terenu 6ma kompletami ruchomych bibliotek (około 600 szt. książek).

W celu umożliwienia prowadzenia nauki religii prawosławnej w języku polskim, oddano do dyspozycji władz szkolnych 1.250 podręczników polskich.

Za pośrednictwem członka Zarządu Głównego p. plk. Szyszko-Bohusza interweniowano skutecznie w celu uzyskania zapomogi w wysokości 5.000 zł dla Zarządu m. Wołożyna na budowę nowej Szkoły Powszechnej.

Dla oceny terenu pod względem turystycznym przesłano do Zarządu Głównego zestawienie kosztów utrzymania i zakwaterowania ewent. skierowanych na tenże teren turystów.

W dążeniu do wytworzenia stanu trzeciego w miasteczkach powiatu zestawiono faktyczne potrzeby dotyczące rzemieślników i inteligencji zawodowej. Jest to materiał dla władz centralnych przy obsyłaniu ludźmi z głębi kraju.

Jako pomoc dla najuboższej młodzieży szkolnej wydano za pośrednictwem władz szkolnych 800 sztuk zeszytów.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: Jan Baliński-Jundziłł, wiceprezesi: Celestyn Galasiewicz, Józef Stark, sekretarz: Olgierd Piotrowski, skarbnik: Stanisław Matyas, członek: Józef Rybicki.

Adres: Nowogródek, ul. Wojewódzka 6 — Świetlica T. R. Z. W. im. dr Henryka Grubera.

Koła:

Baranowicze — Prezes: dyr. Adam Haleczko, Oddział Banku Polsk.

Lida — Prezes: Antoni Przybytko, sędzia Sądu Okręgowego.

Nowogródek — Prezes: Zygmunt Zbroja, insp. Powsz. Zakł. Ubezpieczeń Wzajemnych.

Nieśwież — Prezes: ks. Jan Grodis, dyr. Gimn. Wł. Syrokomli.

Słonim — Prezes: rejent Mieczysław Piotrowski, Kościuszki 2.

Stołpce — Prezes: Czesław Krupski, maj. Helenów, p-ta Zasule.

Szczuczyn — Prezes: Janina Mayerowa, maj. Wołczynki p-ta Wasiliszki.

Wołożyn — Prezes: p. Jerzy Dembowski.

Okręg Poleski

Zarząd Okręgu opracował szczegółowe programy pracy Okręgu na rok 1937 i 1938. Oba te programy zostały przez Zarząd Główny zaaprobowane.

Stojąc na gruncie potrzeb gospodarczych Okręgu, podsumowanych w memoriale z r. 1936, Zarząd Okręgu Poleskiego dążył do stopniowego ich realizowania. Utrzymanie ścisłego kontaktu z O. Z. N., Izdami Rolniczą i Rzemieślniczą, Związkiem Rzemieślników Chrześcijan i innymi instytucjami gospodarczymi, dało możliwość Zarządowi Okręgu skierowywania inicjatywy i działalności w kierunku zaspokajania potrzeb bieżących i częściowo strukturalnych Polesia.

Wynikiem tej współpracy było: —

— Opracowanie i przedstawienie Władzom Centralnym przez Poleską Izbę Rolniczą memoriału w sprawie utworzenia zapomogowego funduszu siewnego dla uboższych rolników wojew. poleskiego, w wysokości 200.000 zł.

Jako efekt tego wystąpienia było przyznanie rolnikom Polesia przez Państwowy Bank Rolny 4% kredytu w wysokości 50.000 zł.

— Wyjednanie 2.000 zł kredytu z Funduszu Pracy dla Okręgowej Targowiskowej Komisji Nadzorczej w Brześciu n. Bugiem.

— Opracowanie przez Izbę Rolniczą i przedstawienie władzom centralnym z poparciem T. R. Z. W. memoriału o otwarciu w Brześciu n. Bug. Giełdy Zbożowo-Towarowej.

— Uwzględniony przez Ministerstwo Komunikacji postulat T. R. Z. W. i Poleskiej Izby Rolniczej, dotyczący budowy 23 km odcinka linii wąskotorowej Kuchocka Wola—Lubieszów, mający zasadnicze znaczenie dla gospodarczego położenia Polesia.

— Wyjednanie 1400 zł subwencji dla Poleskiej Izby Rolniczej na przeszkolenie na kursie 6 brakarzy lnu.

Dla wzmożenia polskości Polesia, zgodnie z życzeniem Zarządu Głównego, Zarząd Okręgu Poleskiego patronował akcji rozwoju rzemiosła chrześcijańskiego przez zakładanie Chrześcijańskich Kas Bezprocentowego Kredytu. Rozwój tej akcji postępował powoli, gdyż trafił na grunt nieprzygotowany, poza tym rzemiosło chrześcijańskie w wojew. poleskim, stanowiące 20% ogółu rzemiosła (80% to Żydzi) było niezorganizowane. Pierwsze kroki należało zatem zwrócić w kierunku konsolidacji i propagandy.

Nastawienie Zarządu Okręgu i jego współpraca z Izbą Rzemieślniczą, Radą Okręgową Związku Stowarzyszeń Rzemieślników Chrześcijan i sekcją gospodarczą O. Z. N. a specjalnie akcja propagandowa pobudziły rzemiosło chrześcijańskie i drobne kupiectwo polskie w kierunku intensyfikacji działalności, dając w efekcie rozwinięcie istniejących warsztatów pracy oraz zakładanie nowych placówek.

Jeśli idzie o rozwój Chrześcijańskich Kas Bezprocentowych, to postępował on bardzo powoli, dopiero efektywna pomoc Zarządu Głównego instruktorska, materialna i moralna przyspieszyła ten proces. Pod koniec roku sprawozdawczego było już w wojew. poleskich 7 Kas Bezprocentowych. Biorąc pod uwagę specjalne warunki gospodarcze i społeczne Okręgu Poleskiego, samowystarczalność pod każdym względem ubogiej wsi poleskiej, a co za tym idzie małą pojemność rynku na wytwory rzemiosła, wreszcie niedorozwój i anemię samego rzemiosła chrześcijańskiego — należy się liczyć, iż nieprędko ono będzie mogło o własnych siłach zająć miejsce przodujące.

Z tych też względów pomoc organizacyjna T. R. Z. W. okazała się wysoce korzystną.

W dziedzinie pracy kulturalno-oświatowej — Zarząd Okręgu rozwijał następującą działalność:

Korzystając z uzyskanych przez Zarząd Główny subwencji na kolonie letnie dla dzieci w wysokości 900 zł, Zarząd Okręgu Poleskiego, w porozumieniu z władzami szkolnymi i przy ich pomocy, zorganizował półkolonie letnie dla biednych dzieci szkolnych we wsiach szlacheckich

w Białouszy, Olpieniu i Rzeczycy Wysockiej, pow. stolińskiego kosztem 700 zł; sumą 200 zł zasilł kolonie letnie — obóz dla dzieci szkół powszechnych w Komarówce, pow. brzeskiego, zorganizowane przez organizację Przysposobienia Kobiet do Obrony Kraju.

Realizując plan pracy na odcinku zaścianków szlacheckich Zarząd Okręgu Poleskiego opracował projekt racjonalnego wykorzystania bibliotek T. R. Z. W. i apteczek, przedstawiając go Zarządowi Głównemu i uzyskał dlań aprobatę. Kwestia nasycenia tego terenu bibliotekami i apteczkami jest na dobrej drodze.

Starania Zarządu Okręgu szły w kierunku zdobycia środków na utrzymanie zakładów naukowych T. R. Z. W. w Pińsku (Szkoły Handlowej, Gimnazjum Kupieckiego i internatu), które zyskały sobie uznanie miejscowego społeczeństwa i których znaczenie dla regionu i korzyść dla rozwoju Ziemi Wschodnich uwydatniają się z każdym rokiem.

Zabiegi nasze u władz szkolnych w kierunku upaństwowienia Gimnazjum Kupieckiego zostały przyjęte poważnie i mają wszelkie widoki na realizację.

W roku sprawozdawczym Prezes Zarządu Okręgu p. gen. Jarnuszkiewicz zaopiekował się dwoma chłopcami wiejskimi, zdrażającymi samorodny talent rzeźbiarski, mianowicie: Teodorem Srebczukiem ze wsi Potapowice i Aleksandrem Wasilewskim z maj. Zawiszce, pow. pińskiego i umieścił ich: pierwszego w prywatnej szkole stolarskiej P. M. S. w Pińsku, drugiego — w Szkole Kolejowej Rzemieślniczo-Przemysłowej w Łunińcu, jako stypendystów. Zarząd Okręgu wyjednał dla nich 400 zł na stypendium.

W roku 1937 zwróciło się do Zarządu Okręgu kilkunastu chłopców z różnych stron Polesia, z ukończoną szkołą powszechną i to z wynikami bardzo dobrymi, z prośbą o zaopiekowanie się nimi i udzielenie stypendiów na dalsze kształcenie w szkołach rzemieślniczych. Kilka z tych podań Zarząd Okręgu przesłał do rozpatrzenia Zarządowi Głównemu.

Zarząd Okręgu poparł memoriał Towarzystwa Popierania Budowy Szkół Powszechnych, które zaprojektowało wybudowanie 4-ech szkół kosztem 31.000 zł w miejscowościach na pograniczu polsko-sowieckim i polesko-wołyńskim. Szkoły mają duże znaczenie propagandowe i polityczne dla Państwa.

Na skutek zaproszenia Zarząd Okręgu delegował jednego ze swoich członków do Rady Teatralnej Teatru Społecznego w Brześciu n. Bug. Teatr w swoich założeniach ma na celu szerzenie kultury polskiej na Polesiu, przez urządzanie przedstawień objazdowych.

Akcja propagandowa Zarządu Okręgu przedstawia się następująco.

W roku sprawozdawczym Zarząd Okręgu na życzenie Zarządu Głównego T. R. Z. W. opracował streszczenie do druku memoriału o potrzebach gospodarczych i kulturalnych wojew. poleskiego, złożonego Rządowi w grudniu 1936 r. Memoriał ten wydany drukiem spotkał się z przychylną oceną czynników gospodarczych, a nawet szerszego społeczeństwa i spełnił niewątpliwie swoją rolę propagandową.

Zarząd Okręgu rozsprzedał w roku 1937 — 300 egz. Rocznika i Kalendarza Ziemi Wschodnich na r. 1937.

Mając na względzie wykorzystanie Jarmarku Poleskiego w Pińsku

dla celów propagandowych, Zarząd Okręgu zainicjował utworzenie stoiska T. R. Z. W. — co zostało zrealizowane.

Popularyzowanie potrzeb gospodarczych i kulturalnych Polesia oraz informowanie opinii publicznej o niektórych poczynaniach T. R. Z. W., przeprowadzał Zarząd Okręgu za pośrednictwem lokalnej a także i warszawskiej prasy („Dziennik Brzeski“, „Gazeta Polska“, „Kurier Poranny“, „Polska Zbrojna“, „Dzień Dobry“, „Express Poranny“), utrzymując stały kontakt z jej korespondentami.

Dla akcji terenowej Zarząd Okręgu zakupił i uruchomił przy pomocy materialnej Zarządu Głównego wędrownie kino z fachowym prelegentem. Praca ta obejmuje wsie i zaścianki, w których ogólnym planem przewidziana jest działalność nad rewindykacją polskości.

Zarząd Okręgu Poleskiego jest członkiem założycielem Poleskiego Związku Popierania Turystyki. Współpraca z tym związkiem rozwija się harmonijnie, zwłaszcza w kierunku wzmoczenia ruchu turystycznego z głębi Polski na Polesie. Dla udogodnienia pobytu rzeszom turystów oba Zarządy poczyniły i nadal czynią szereg starań w kierunku budowy schronisk, podniesienia jakości hoteli, zwiększenia atrakcyjności, specjalnie miasta Pińska, przez odkrycie, konserwację i propagandę pamiątek historycznych, jak np. zamku Wiśniowieckich w Pińsku, zabytkowych grodzisk, kościołów i ciekawszych zakątków przyrody. Prócz tego Zarząd Okręgu czyni starania w kierunku ulokowania większej ilości letników po dworach, leśniczówkach i zaściankach, i w tym celu przygotowuje dane do druku i propagandy.

Koło T. R. Z. W. w Kobryniu.

W ciągu roku sprawozdawczego Zarząd Koła pracował w następujących kierunkach:

W zakresie rozwoju stanu kulturalnego i gospodarczego powiatu — Zarząd: starał się o zrealizowanie projektu budowy szosy na przestrzeni Kobryń—Dywin; interweniował w sprawach komasacji na terenie Oziat; zajął się sprawą kasy bezprocentowej oraz akcją czytelnictwa przez wystaranie się o wędrownie biblioteki.

W zakresie rozwoju polskiego stanu posiadania opracował w sposób szczegółowy ankietę na powyższy temat, dotyczącą całego powiatu.

Poza tym opracowano szereg ankiet dotyczących akcji dworowej, turystyki itp., udzielono szereg odpowiedzi na różne tematy do dyspozycji władz, wyższych jednostek organizacyjnych T-wa i osób prywatnych.

W okresie letnim dwóch delegatów Zarządu Głównego opracowywało szereg spraw gospodarczych na terenie tutejszego powiatu.

W okresie sprawozdawczym Koło liczyło 20 członków.

Koło T. R. Z. W. w Prużanie.

W okresie sprawozdawczym Zarząd Koła odbył 9 posiedzeń, w tym 7 poświęcono wyłącznie sprawie budowy Domu Kultury Polskiej w Prużanie, a dwa — sprawom organizacyjnym. Według projektu dom ten będzie posiadał salę o wymiarach 18 m × 10 m × 8 m oraz galerię 7 m długości, wobec czego sala będzie mogła pomieścić swobodnie 400 osób. Oprócz sali będą wybudowane: scena, pomieszczenie dla biblioteki publicznej i czytelnicy, szatnię ubikację. Roboty są w toku. W chwili obecnej nad salą buduje się dach. Jest nadzieja, że do połowy czerwca sala zostanie wykończona, o ile uda się Zarządowi zdobyć niezbędne fundusze.

Prowadzona budowa, a zwłaszcza zdobywanie funduszy, absorbują Zarządowi czas i energię prawie całkowicie.

Prezes Zarządu tutejszego Koła T. R. Z. W. jest jednocześnie prezesem Kasy Bezprocentowej dla rzemieślników chrześcijan powiatu prużańskiego. Kasa ta rozpoczęła swe czynności przy końcu 1937 roku.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: wacat, wiceprezes: Romuald Petrykowski — kurator Okręgu Szkoln. Brzeskiego, sekretarz: p. Zygmunt Andrzejowski, skarbnik: inż. Stanisław Mazurowski, członkowie: dyr. Ignacy Cygański i Krzysztof Breza.

Adres: Brześć nad Bugiem, ul. Steckiewicza 40
(lokal Izby Rzemieślniczej).

Koła:

Brześć n. B. — Prezes: kpt. s. s. Zbigniew Ciągliński.

Drohiczyn — Prezes: Karol Tolłoczko.

Kamień Koszyrski — Prezes: Stanisław Zieliński.

Kobryń — Prezes: dyr. Michał Fafara.

Kosów — Prezes: insp. szkolny Wawrzyniec Kamiński.

Łuniniec — Prezes: insp. szkolny Czesław Bandurski.

Pińsk — Prezes: Michał Bogucki, Oddział B. G. K.

Prużana — Prezes: dyr. Konstanty Kasiński.

Stolin — Prezes: księżna Izabella Radziwiłłowa, maj. Mankiewicz.

Okręg Pokucki

Działalność Delegatury T. R. Z. W. na Okręg Pokucki pokrywała się w okresie sprawozdawczym całkowicie z działalnością miejscowych Komitetów Porozumiewawczych. Wysilki Delegata Zarządu Głównego T. R. Z. W. szły przede wszystkim w kierunku koordynacji współpracy wszystkich organizacji społecznych i gospodarczych działających na terenie powiatów Okręgu Pokuckiego, to też żaden odcinek działalności nie był prowadzony wyłącznie pod firmą T. R. Z. W. Delegatura T. R. Z. W. oraz Komitety Porozumiewawcze współpracowały: w dziedzinie pracy oświatowej z T-wem Szkoły Ludowej, z Strzelcem, Stowarzyszeniem „Gwiazda“, Związkiem Pracy Obywatelskiej Kobiet itp. W dziedzinie gospodarczej współpracowano: ze Stowarzyszeniem Kupców i Przemysłowców Polskich, Związkiem Rzemieślników Chrześcijan w Kołomyi, Związkiem „Społem“, Okręgowym Towarzystwem Rolniczym, Kołami Hodowców Owiec, Kołami Gospodyń Wiejskich, Kasami „Stefczyka“ itp. Na terenie pow. kołomyjskiego powstało 5 kas bezprocentowych: w Kołomyi, Jabłonowie, Gwoźdzu, Zazulińcach i Tłumaczyku. W dziedzinie opieki społecznej współpracowano z Zarządami szeregu ochronek, burs, internatów itp. Dalej z Kołami Rodziny Wojskowej, Rodziny Policyjnej, Rodziny Kolejowej, Rodziny Pocztowej, T-wa Opieki nad Młodzieżą, Komitetem Pomocy Dzieciom i Młodzieży itp. Prace w zakresie Obrony Narodowej prowadzono przy współudziale Związku Strzeleckiego, Sokoła, Organizacji Rezerwistów, Przystosobienia Kolejowego, Pocztowego, Leśników, Kupców Szkolnych oraz Żeńskich Oddziałów P. W. Roztoczono bardzo intensywną działalność na odcinku szlachty zagrodowej.

Obecny skład władz:

Delegatura Zarządu Głównego: Delegat Zarządu Głównego: p. Kazimierz Rzyński, Członkowie: dr Stefan Pollo, Franciszek Zadebski, Karol Jaroszewski i dr Aleksander Wasilewski.

Adres: Kołomyja, Szkoła im. Mikołaja Kopernika.

Delegatury:

Horodenka — Stanisław Zielonka, notariusz.

Kołomyja — Dyr. Franciszek Zadebski.

Kosów Huculski — p. Józef Lewicki.

Nadwórna — F. Höffner.

Śniatyn — Prof. Mieczysław Kalitński.

Okręg Przemyski

W roku 1937 pracowało w Okręgu 8 Kół T. R. Z. W. — Dalsze Koła są w stadium organizacji.

Zarząd Okręgu odbył w ciągu roku sprawozdawczego 18 posiedzeń w tym 10 posiedzeń pełnego Zarządu i 8 posiedzeń wydziału wykonawczego.

W dziedzinie spraw kulturalno-oświatowych — w okresie sprawozdawczym urządził Okręg T. R. Z. W. wycieczkę dookoła Polski w czasie od 15—21 czerwca, urządził półkolonie dla dzieci w Żemicy pow. Lesko, Katynię szlacheckiej, Malawie, Rosochach i Terle, pow. Dobromil, Krynicy, Dołhem-Osada i Słońsku pow. Drohobycz. — Poza tym rozdano w teren 3 aparaty radiowe, ofiarowane przez T. R. Z. W. w Katowicach oraz wysłano w teren otrzymane z Zarządu Głównego biblioteki oraz rozesłano do istniejących już bibliotek otrzymane w formie darów książki.

Na odcinku szlachty zagrodowej — Zarząd T. R. Z. W. subwencjonował i prowadził akcje szlacheckie do dnia 13 lutego, a więc do momentu ukonstytuowania się Zarządu Zw. Szlachty Zagrodowej.

Akcja ta w cyfrach przedstawia się następująco:

Rozesłano 18 bibliotek dla Kół Z. S. Z. Rozdano 14 radiodbiorników dla Kół Z. S. Z. Urządzono 49 kolonii dla dzieci szlachty. Umieszczono 7 dzieci w sierocińcach. Urządzono 22 kursa gospodarcze i społeczne. Subwencjonowano budowę 53 kościołów i kaplic. Subwencjonowano budowę 14 domów ludowych. Rozdano 18 stypendiów naukowych.

Okręg Śląski T. R. Z. W. popierał wydatnie akcję naszego Okręgu subwencjami pieniężnymi, przyjmowaniem protektoratów i opieki nad proponowanymi przez Zarząd środowiskami.

W dziedzinie spraw gospodarczych zajęto się przede wszystkim sprawami parcelacji gruntów.

Sekcja, prowadząca tę akcję dokłada starań, by nawet najmniejszy kawałek ziemi nie przeszedł w obce ręce. Ponieważ Zarząd Okręgu T. R. Z. W. nie dysponuje funduszem interwencyjnym, który by mógł dopo-

móc Polakom pragnącym nabyć ziemię, przeto działalność w tej dziedzinie obejmuje informacje o gruntach mających być poddanyymi parcelacji, powiadomienie jak największej ilości osób zainteresowanych oraz pomoc w stworzeniu im możliwie dogodnych warunków nabycia (pożyczki w Banku Rolnym i w B. G. K.).

Dalej zajęto się organizacją handlu polskiego.

Popierano istniejące polskie spółdzielnie i sklepy oraz zainteresowano Ziemią Wschodnią obywateli zachodnich województw Polski a szczególnie poznańskiego. Pomocy materialnej udziela się w formie pożyczek bezprocentowych z Kas bezprocentowych Kół T. R. Z. W. oraz za pośrednictwem Zjednoczenia Chrześcijańskich Kas Bezprocentowych. Niezależnie od powyższego przystąpiono w powiecie Turka do organizacji spółdzielni hodowlanej owiec, na gruntach pochodzących z parcelacji Saki „Godulla”. — Załatwienie tej sprawy jest na najlepszej drodze i stanowi przedmiot szczególnego zainteresowania Sekcji Ekonomicznej, jako pracy pionierskiej w tym kierunku.

W toku organizacji są kasy bezprocentowe w Przemyslu, Samborze, Turce, Lesku, Sanoku, Drohobyczu, Dobromilu, Jarosławiu i Lubaczowie. Kasy te są subwencjonowane przez Zarząd Okręgu T. R. Z. W. a celem ich jest udzielanie dogodnego kredytu przede wszystkim polskim placówkom handlowym i rzemieślniczym.

Pomoc w akcji budowy szkół, świetlic, kościołów itd. przejawiać się będzie podobnie jak to przedstawiono, jeśli chodzi o ziemię, oraz w mierę posiadanych środków w formie pieniężnej bądź też w materiale, zależnie od możliwości.

Koło T. R. Z. W. w Drohobyczu.

Koło T. R. Z. W. wydało obszernie sprawozdanie ze swojej działalności drukiem. Pierwszą cechą, charakteryzującą działalność Koła i samo sprawozdanie, jest wydanie go, jak i prowadzenie całej działalności pod wspólną firmą: Koła Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich i Powiatowego Komitetu Porozumiewawczego.

Działalność Koła ujęta w dużym skróceniu przedstawia się następująco:

Koło wyłoniło dwie sekcje:

a) propagandowo-oświatową, która utworzyła zespół amatorski pod nazwą „Scena Polska”, mający za zadanie propagandę mowy i sztuki polskiej na wsi i w mieście, oraz ustaliła pewne wytyczne — normy dla pracy oświatowej w powiecie;

b) popierania polskiego handlu i przemysłu, która wyłoniła specjalny Komitet Redakcyjny dla ułożenia informatora o polskich placówkach gospodarczych w Drohobyczu.

Jeśli chodzi o wystąpienie na zewnątrz — Koło wystąpiło do Zarządu Głównego z wnioskiem o ustanowienie corocznie imprezy propagandowej pod nazwą „Tygodnia Ziemi Wschodnich”, przedstawiło władzom państwowym memoriał obrazujący warunki obsługi duchownej obrządku rzymsko-kat. i grecko-kat. na terenie powiatu, opracowało i przedstawiło władzom memoriał domagający się ustanowienia specjalnego Inspektoratu Szkolnego w Drohobyczu.

Na terenie powiatu prowadzone było 31 półkolonii letnich łącznie dla 1547 dzieci — w tym 3 półkolonie prowadzone bezpośrednio i pod firmą T. R. Z. W.

Koło opiekowało się Kołami Szlachty Zagrodowej w Krynicy, Kropiwniku Starym i Jasienicy Solnej oraz doprowadziło do utworzenia nowych Kół Szlachty Zagrodowej w Ulicznie i Uniatyczach. Świetlice w Ulicznie wyposażono w radioodbiornik, świetlice w Uniatyczach i Ulicznie otrzymały po 1 biblioteczkę ruchomej T. R. Z. W. i zaprenumerowało dla nich czasopisma.

Popierano i opiekowano się: wykończeniem kościoła w Nowej Wsi, budową kościoła w Krynicy i Urozu, budową Domu Ludowego T. S. L. w Dołhem-Osa-

Obecny skład władz:

Delegat Zarządu Głównego: vacat.

Koła:

Stanisławów — Prezes: Dyr. Władysław Piskozub, 3-cie Gimnazjum.

Okręg Tarnopolski

Zarząd Okręgu T. R. Z. W., zdając sobie sprawę z potrzeby polskiego teatru na terenie województwa Tarnopolskiego, tak jak dotychczas, otaczał swoją opieką Objazdowy Teatr Podolsko-Pokucki i udzielał mu subwencji w kwocie po 500 zł miesięcznie.

Otrzymywane wędrowne biblioteczki T. R. Z. W. przydziałało się przez Zarząd Okręgu T. S. L. w Tarnopolu do miejscowości, które tych biblioteczek najwięcej potrzebowały.

Akcja biblioteczek jest nadal niezmiernie potrzebną dla tut. terenu.

Wszczęto akcję w sprawie zakładania kas bezprocentowego kredytu. Już zostały założone jedna w Brodach i jedna w Kamionce Strumiłowej.

Zarząd Okręgu spowodował wysłanie 19 kandydatów z powiatów Czortkowskiego, Kamioneckiego, Przemyślańskiego i Zborowskiego na kurs straganiarski do Lwowa, który trwał 4 tygodnie od 23.IX 1937 r.

Dla kandydatów uzyskano zbiorową subwencję z Wydziałów Powiatowych, Kół Powiatowych T. S. L. i Okręgowego Tow. Rolniczego w kwocie łącznej 480 zł.

Niezależnie od przydzielonych przez Zarząd Główny T. R. Z. W. subwencji Kołom Pow. T. R. Z. W. na kolonie i półkolonie, z przyznanej Zarządowi Okręgu T. R. Z. W. subwencji w kwocie 800 zł udzielił Zarząd Okręgu pomocy Związkowi Strzeleckiemu — Powiat Grodzki, Kierownictwu i Komitetowi Rodzicielskiemu szkoły im. św. Kazimierza w Tarnopolu oraz Powiatowemu Komitetowi dla spraw półkolonii letnich w Zbarażu.

W sprawach sprzedaży ziemi utrzymuje Zarząd Okręgu T.R.Z.W. kontakt z dr. Kotasem, notariuszem w Cieszynie, który podjął się wyszukiwania nabywców.

W wielu wypadkach Zarząd Okręgu interweniował skutecznie wstrzymując sprzedaż ziemi w ręce obce do czasu wyszukania nabywców.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: Stanisław Widacki — prezydent m. Tarnopola i poseł na Sejm, wiceprezes: dr Henryk Orlński — prezes Zarządu Okręgu T. S. L., sekretarz: mgr. Adam Paciorek, zast. sekretarza: Zofia Stoffowa — przewodnicząca Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, członkowie: Prezes Gustaw Paszkiewicz, ks. dziekan Apolinary Walega, prof. Eugeniusz Spitall i Stefan Traczewski, poseł.

Adres: Tarnopol, Zarząd Miejski.

Koła:

Borszczów — prezes: notariusz Józef Leszczyński.

Brody — prezes: dr Henryk Szymusik, pl. Sobieskiego 10.

Brzeżany — prezes: prokurator Józef Scholz, Wałowa 4.
Buczacz — prezes: starosta Józef Lewartowski, Starostwo.
Czortków — prezes: inż. Kazimierz Rudowski, Starostwo.
Kamionka Strumiłowa — prezes: prof. Bronisław Faliński, gimnazjum.
Kopczyńce — prezes: vacat, sekretarz: Marian Reiche, P.Z.U.W.
Podhajce — prezes: vacat, wiceprezes: mgr. Leon Niemczycki.
Przemyślany — prezes: notariusz Karol Etterle.
Radziechów — prezes: nac. Michał Kranz, Sąd Grodzki.
Skalat — prezes: Szczęsny Koziembrodzki, Chlebów, pata Grzymałów.
Tarnopol — prezes: plk. Stanisław Widacki, Zarząd Miejski.
Trembowla — prezes: insp. szk. Roman Sandecki, Inspektorat Szkol.
Zaleszczyki — prezes: dr Alojzy Juzwa, Sąd Grodzki.
Zbaraż — prezes: dyr. Wawrzyniec Mazur, gimnazjum.
Zborów — prezes: notariusz Wacław Peszkowski.
Złoczów — prezes: dr Paweł Garapich, notariusz.

Okręg Wileński

W kwietniu 1937 r. Zarząd Główny Towa. Rozwoju Ziemi Wschodnich mianował nowego Delegata na woj. Wileńskie w osobie p. Dyr. Tadeusza Miśkiewicza, powierzając mu zorganizowanie pierwszego Zjazdu Delegatów Kół Okręgu Wileńskiego w Wilnie i przeprowadzenie strony technicznej Posiedzenia Rady Głównej Towa. w Wilnie.

Zjazd Delegatów Kół Okręgu odbył się w dn. 22 maja 1937 r. Na Zjeździe były reprezentowane Koła Towa. w Brasławiu, Wilejce pow., Postawach, Mołodecznie, Głębokiem i Akademickie Koło U. S. B.

Po wysłuchaniu referatów o potrzebach lokalnych i sprawozdań, dokonano wyborów członków Zarządu Okręgu Wileńskiego.

Zebranie delegatów odbyło się w obecności członków Rady Głównej i Zarządu Towa. z Warszawy.

W tymże dniu odbyło się w Wilnie publiczne posiedzenie Rady Głównej Towa. Rozwoju Ziemi Wschodnich.

Wygłoszone referaty p. Dyr. Władysława Barańskiego i p. Dyr. Ludwika Maculewicz, członków Zarządu Okręgu, ujmujące programowe założenia rozwoju gospodarczego Wileńszczyzny, zostały wydane w specjalnej broszurze: „Najistotniejsze postulaty gospodarcze Ziemi Wileńskiej” — z załącznikiem Zarządu Głównego. Zarząd Okręgu broszurę rozesłał do wszystkich uczestników obrad, do wszystkich bibliotek, Kółek Rolniczych itp. Tezy referatów były podstawą do ożywionej wymiany zdań na szeregu zebrań i znakomicie przyczyniły się do dalszych programowych opracowań zagadnień gospodarczych Ziemi Wileńskiej.

W dniach 25.VI.37 i 1.XII.37 odbyły się posiedzenia Zarządu Okręgu z udziałem delegatów Zarządu Głównego. Na posiedzeniach tych omówiony został program prac Okręgu.

Zarząd Okręgu poza udziałem w szeregu konferencji i interweniowaniu u władz w sprawach zgłaszanych przez Koła prowincjonalne, zajmował się rozpowszechnianiem Rocznika Ziemi Wschodnich, zjednaniem ogłoszeń, utrzymywał kontakt z Kołami Młodzieży itp.

Pierwszym krokiem Koła Tow. Rozwoju Ziem Wschodnich w Wilejce było zorganizowanie w sierpniu 1937 roku kolonii dla najbardziej potrzebujących dzieci z pogranicza. Przy pomocy nauczycielstwa i komendantów ośrodków przysposobienia wojskowego zakwalifikowano do kolonii 40 dzieci w wieku od 12 do 15 lat. Bezpłatny przejazd do Wilejki i powrót do domu zapewniły samorządy gminne. Kolonia trwała 25 dni. Ponieważ dzieci były obdarte, T. R. Z. W. przy pomocy komendy P. W. zaopatrzyło je w nowe mundurki strzelczyków.

Co roku z powiatu wilejskiego wyjeżdża do Łotwy na roboty rolne kilka tysięcy mężczyzn i kobiet. Miejscowe Koło opracowało specjalne wnioski dotyczące opieki nad wyjeżdżającymi robotnikami i wysłało je do zarządu centralnego. Wystało również z wnioskiem o wysłanie do Łotwy agronoma powiatowego, który by dokładnie przestudiował warunki bytu polskiego robotnika na robotach w Łotwie.

Za główny cel swoich dążeń postanowiło Koło T.R.Z.W. rozszerzanie warsztatów pracy w powiecie i podnoszenie jego możliwości gospodarczych.

Rozpoczęto popierać materialnie istniejącą w Wilejce szkołę koszykarską i propagować podjętą w tym dziedzinie akcję.

W okresie bieżącego lata dzięki staraniom Koła ma przyjechać do powiatu wilejskiego rzeczoznawca, który wskaże tereny przydatne pod zakładanie nowych plantacji wikliniarskich.

W okresie Bożego Narodzenia ubiegłego roku Koło wilejskie T. R. Z. W. urządziło w różnych punktach pasa przygranicznego gwiazdkę dla dzieci z pogranicza, połączoną z rozdawaniem paczek.

W dziedzinie pracy kulturalnej został nawiązany kontakt ze Związkiem Literatów, w wyniku czego zostały w Wilejce zorganizowane dwa odczyty. Poza tym zorganizowano odczyt prof. USB Górskiego, który został wygłoszony 8 lipca 1937 r. i wzbudził duże zainteresowanie.

Bardzo ważnym faktem na terenie powiatu wilejskiego jest powstanie w Zalesiu, gm. ilskiej, huty szklanej, stanowiącej obecnie własność robotniczą. Przedsiębiorstwo oparte jest na zasadach spółdzielczości. Początkowo robotnicy potrzebowali pomocy materialnej. Miejscowe Koło T. R. Z. W. pomoc taką okazało, w dalszym ciągu dla siebie zakresie, głównie przez zwrócenie uwagi na placówkę gospodarczą komórek centralnych i przez zabieganie o potrzebne kredyty.

Instytucja Kas Bezprocentowych była dotychczas całkiem obcą w powiecie wilejskim. Działalność takich kas przyczynić się jednak mogłaby wydatnie do rozwoju przemysłu. Koło nie widząc możliwości zebrania odpowiedniego kapitału własnym wysiłkiem, zaczęło zabiegać o uzyskanie pieniędzy w formie kredytu i subwencji. Staraniem Koła kasa już powstała i z wielkim pożytkiem będzie spełniać swoją rolę. W najbliższym czasie zostanie zorganizowane zebranie informacyjne, na którym omówi się kto i na jakich zasadach będzie mógł korzystać z kasy.

Z inicjatywy Zarządu Okręgu Warszawskiego T. R. Z. W. została w Warszawie zorganizowana wystawa przemysłu ludowego Ziem Wschodnich. Zarząd Koła w Wilejce zebrał i wysłał na tę wystawę około 200 eksponatów. Były to tkaniny, wyroby wikliniarskie i czeczotkowe. Dzięki wystawie spodziewany jest większy popyt na najwartościowsze wyroby z terenu.

Celem zachęcenia ludności do zakładania warsztatów rękodzielniczych Koło podjęło akcję konkursów i rozdawania nagród za najlepsze wyroby w czasie jesiennych wystaw rolniczych, organizowanych w ośrodkach gminnych.

Z inicjatywy Koła w porozumieniu ze Związkiem Strzeleckim został w marcu zorganizowany pierwszy na terenie powiatu wilejskiego turniej świetlicowy. Do turnieju stanęło kilkanaście zespołów Związku Strz., sześć z nich otrzymało nagrody ufundowane przez Koło T. R. Z. W. Impreza wypadła bardzo dobrze, dała dużo doświadczenia organizatorom jak i wykonawcom. Konkursy takie będą odbywały się każdego roku i prawdopodobnie będą nawet transmitowane przez radio.

Jedną z największych inwestycji Koła jest otwarcie własnego kina. Dotychczas wegetowało w Wilejce kino prywatne, w którym frekwencja była bardzo mała z powodu złej aparatury i słabych filmów. Przedsiębiorstwo prywatne zostało zlikwidowane. Obecnie prosperuje w Wilejce pierwszorzędnny dźwiękowiec T.R.Z.W. Kino cieszy się niebywałą frekwencją. Były wypadki, iż w jednym dniu wyświetlano film 3 razy i mimo ogromnej sali Wydziału Powiatowego część odeszła z powodu braku miejsc.

Zasługą też Koła jest zorganizowanie w Wilejce obozu akademickiego dla studentek i studentów z USB. Oboz został pomieszczony w specjalnie wybudowanym baraku z zastosowaniem wszystkich potrzebnych urządzeń.

Głównym celem obozu jest zapewnienie studentom bardzo taniego, a w niektórych wypadkach całkiem bezpłatnego spędzenia wakacji i związania przyszłych pracowników, lekarzy i przedstawicieli różnych wydziałów z terenem. Studenci mają okazję praktycznego pogłębienia swej wiedzy przez wnikanie w różne działy pracy prowadzonej na terenie powiatu.

Z innych prac Koła należy wymienić pomoc przy budowie szkoły w nadgranicznej wsi Łowciewiczach, planowe i na wielką skalę zorganizowanie dorocznego kiermaszu w Budslawiu, rozpoczęcie akcji wydawniczej broszur z cyklu „Przyczynki do rozwoju powiatu”, i całkiem konkretnie zarysowujący się plan wybudowania w Wilejce „Domu Obrony Narodowej”, gdzie mieściłaby się bursa, P. W. i organizacje społeczne.

Na jesieni 1937 r. Koło T. R. Z. W. w Wilejce sprowadziło rzeczoznawcę spraw wikliniarskich Ostafę, który przeprowadził badanie terenu pod nowe plantacje wikliny.

W Wilejce Koło zorganizowało wystawę wyrobów ludowych, korzystając ze zbioru eksponatów wysyłanych do Warszawy.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: dyr. Tadeusz Miśkiewicz, wiceprezes: p. Janusz Gaładyk, sekretarz: inż. Czesław Konopacki, skarbnik: dyr. Gajewski, członkowie: Józef Kęstowicz, dyr. Stanisław Perzanowski i wicestarosta Henryk Zabielski.
Adres: Wilno. Oddział Państwowego Banku Rolnego — Pohulanka 24.

Koła:

Brasław — prezes: dyr. St. Jeśmian, Spółdz. Roln. i Handl. „Rolnik”.
Głębokie — prezes: Henryk Zabielski, wicestarosta.
Mołodeczno: prezes: inż. L. Butarewicz, Starostwo.
Postawy — prezes: Józef Kęstowicz, pl. Marszałka J. Piłsudskiego.
Apteka.
Wilejka — prezes: p. Janusz Gaładyk.
Wilno — prezes: Wiktor Maleszewski, prezydent — Zarząd Miejski.

Delegatury:

Oszmiana — Antoni Łokuciewski, Gimn. Państw. im. Sniadeckiego.
Święciany — Włodzimierz Cytowicz, Starostwo.

Okręg Wołyński

Obecny Zarząd Okręgu wybrany został w dniu 2 lutego 1938 r.

Koło T. R. Z. W. w Ostrogu.

Do pracy w Kole zgłosili swój akces przedstawiciele wszystkich sfer społecznych nie wyłączając wojskowości i w ten sposób można było w ciągu roku sprawować mimo wielkich trudności finansowych przedsięwzięć wiele aktualnych zasadniczych zadań, doprowadzając takowe, poza organizacją, już do stanu pewnej prosperity. W następujących działach Koło rozwinęło swą działalność: odbyło 4 zebrania Koła, na których było około 20 osób poza członkami, przeważnie najwybitniejszych, działaczy społecznych na terenie Koła, 5 posiedzeń Zarządu Koła w sprawach gospodarczych i kult.-oświatowych, oraz 7 posiedzeń Zarządu, w tym

3 z przedstawicielami Zarządu Głównego, w sprawach Chrześcijańskich Kas Bezprocentowego Kredytu w Ostrogu i okolicy. Rozważano na podstawie referatu przewodniczącego Koła St. Żurakowskiego projekt połączenia szosą odcinka drogi od st. kol. Ostrog do wsi Buhryn, t. j. uzyskanie bezpośredniego połączenia m. Ostroga via st. kol. Ostrog, z szosą Korzec—Równe i bezpośrednią łączność z Równem. Rozważano sprawę połączenia kolejną m. Ostroga z linią kolejową Zdobunów—Szepietówka. Szczegółowy memoriał w tej sprawie złożono dn. 12.II 1937 r. do Okręgu Wołyńskiego. Zwrócono szczególną troskę na rozwój handlu polskiego. Sprowadzono z Poznania masarza, który mimo wielkich trudności ujął większe dostawy mięsa i założył warsztat masarski i sklep wędlin. Ponadto powstały 3 sklepy spożywcze polskie i sklep polski gotowych ubrań i galanterii, wszystkie one są dopiero w zaczątku rozwoju. Zaopiekowano się rzemieślnikami Polakami ze wsi Eliaszkówka, gm. Nowomalin, dopomagając im do uniezależnienia się od przedsiębiorstw żydowskich, okazując pomoc w uzyskiwaniu materiałów oraz rynku zbytu. Koło zdobyło 4 warsztaty tkackie w komplecie, ma odpowiednie pomieszczenie, jednak brak środków uniemożliwia sprowadzenie instruktora oraz przeszkolenie 12 osób, które by mogły rozpocząć pracę.

W dziedzinie kult.-oświat. Koło propaguje czytelnictwo polskie w ośrodkach polskich i dlatego sprowadziło od Zarządu Głównego dwie biblioteki wędrowne im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz bibliotekę „Sienkiewiczowską” od Zarządu Okręgu Wołyńskiego P. M. S. w Równem. Pieczę nad bibliotekami powierzono nauczycielstwu szkół powszechnych na wsi. Ponadto Koło otacza opieką biedną młodzież polską, kształcącą się w szkołach rolniczych i zawodowych, a w szczególności udzieliło stypendium dwu uczniom polskim ze wsi Eliaszkówka w szkole rolniczej.

Po przeprowadzeniu wstępnych prac organizacyjnych w sprawie Kas Bezprocentowego Kredytu oraz zważywszy na konieczność powstania na terenie działalności Koła takich placówek, Zarząd Koła zorganizował i uruchomił od dnia 1.IV.1938 r. Kasę w Ostrogu załatwiając w tej sprawie wszelkie formalności. Ostatnio czyni się starania o uzyskanie kredytów w Zjednoczeniu Chrześcijańskich Kas Bezprocentowego Kredytu w Warszawie. Zorganizowano Kasę w Noworodczycach, obecnie prowadzi się jej zalegalizowanie przez władze administracyjne. W najbliższej przyszłości zostanie zorganizowana trzecia kasa na terenie Koła, a mianowicie w Ożeninie przy parafii Ożenin, gm. Chorów.

Koło T. R. Z. W. w Dubnie.

Koło nawiązało ścisłą współpracę z amatorskim Kółkiem Teatralnym i umożliwiło mu wyjazdy z przedstawieniami na teren powiatu. Zebrano szczegółowe dane o osiedlach polskich pow. dubieńskiego celem przystąpienia do rozwoju ich stanu gospodarczego i kulturalnego. Koło udzieliło szereg odpowiedzi w sprawach osiedleńczych. Zamierzona jest budowa Domu Społecznego w Dubnie. Koło liczy 24 członków zwyczajnych.

Koło T. R. Z. W. w Horochowie.

Zarząd Koła zawiązał Kasę Bezprocentową w Horochowie. Poczyniono kroki w celu uzyskania kredytu na budowę Polskiej Bursy w Horochowie. Koło opiekuje się bibliotekami T. R. Z. W.

Koło T. R. Z. W. w Równem.

Koło T. R. Z. W. w Równem rozwija swoją działalność od dnia 1 października 1936 r., w którym to czasie odbyło się 14 posiedzeń.

Koło prowadzi Tanią Kuchnię, która w okresie sprawozdawczym wydała: tanich obiadów 59.205 (od czasu założenia 499.375), herbat 15.687 (od czasu założenia 71842), bezpłatnych obiadów 6.726, bezpłatnej herbaty 11.327. W czasie mrozów ponad 15 stopni — kuchnia wydaje herbatę bezpłatnie, zaś 19 marca, w dniu Imienin Marszałka Piłsudskiego i 11 listopada — wydaje się 700 obiadów bezpłatnych dla biednych i bezrobotnych. Rok-rocznie Koło urządza 2 akademie: 19 marca i 11 listopada, na które zgłasza się ponad 1000 osób. Przy Taniej Kuchni jest świetlica, radio, gdy towarzyskie, gazety, pisma oraz organizuje się pogadanki i odczyty. Co sobota w czasie karnawału odbywają się zabawy taneczne z własną orkiestrą. Koło prowadzi nauczanie analfabetów, Uniwersytet Powszechny i ma własną

orkiestrę (zespół 20 ludzi). Tania Kuchnia wydaje ulgowe bony do łaźni i ulgi 25% od recept do aptek; wydano: do łaźni 12.066 bonów i do aptek 1.627 ulg.

Koło ma 4 ruchome biblioteki na powiecie i własną bibliotekę w Równem z ponad 2.000 książek. Frekwencja czytelników na powiecie — od 50 do 100 w każdej biblioteczce, zaś w Równem ponad 300 osób.

Przy pomocy Koła otwarto w Równem 12 różnych polskich sklepów. Koło założyło 3 kasy bezprocentowe w Równem, Klewaniu i w Korcu.

Koło nawiązało kontakt z powiatem. Ma 11 nauczycieli szkół powszechnych Polaków, którzy zamieszkują w różnych gminach i osiedlach; trzymają ścisły kontakt z Kołem.

Koło jest w ścisłym kontakcie z Biurem Pośrednictwa Pracy i nadsyła bezrobotnych Polaków dla udzielenia im pracy. W styczniu 1938 r. Koło wspólnie z Ubezpieczalnią Społeczną w Równem urządziło Obóz Wypoczynkowy w Krzemieńcu dla 40 robotników — 14 dn., przeważnie Polaków.

Prezes Koła i Zarząd biorą udział we wszystkich organizacjach miasta i powiatu i wpływają na podniesienie dobrobytu ludności polskiej. Koło wzięło udział w akcji budowy kolejki wąskotorowej na odcinku Korzec—Aleksandria, leżącym na terenie powiatu rówieńskiego, — mając na celu przy zrealizowaniu tej akcji — tylko i wyłącznie dobrobyt i rozwój gospodarstw całego powiatu rówieńskiego, a szczególnie terenów przylegających do linii, wytyczonej pod budowę kolejki. Koło założyło w Korcu filię Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: dyr. Kazimierz Lewicki, wiceprezes: Tadeusz Krzyżanowski — prezes Polskiej Macierzy Szkolnej, sekretarz: Walerian Bujnowski, skarbnik: dyr. Stanisław Boryssowicz, członkowie: p. Bolesław Andrzej Ostrowski, inż. Wacław Gordziałkowski, inż. Stanisław Chmieliński i inż. Edward Full.

Adres: Łuck, Piłsudskiego 14.

Koła:

Dubno — prezes: burmistrz Narcyz Kowalewski, Zarząd Miejski.

Janowa Dolina — prezes: inż. Kazimierz Szela.

Horochów — prezes: dyr. Kajetan Łukasiewicz.

Kowel — prezes: Jan Sekuła, Łucka 18.

Luboml — prezes: Józef Czekajowski.

Łuck — prezes: dyr. Wacław Szewczyk.

Ostrog n/Horyniem — prezes: burmistrz Stanisław Żurkowski — Zarząd Miejski.

Równe — prezes: Eugeniusz Pióro-Dembiński, ul. 13 Dyw. Nr 7.

Sarny — prezes: Adolf Bohusz-Szysko, Tomaszgród, pow. Sarny.

Włodzimierz — prezes: dyr. J. Strzelecki, Szkoła powsz. Nr 1.

Okręg Stołeczny

Okręg Stołeczny T. R. Z. W., obejmujący swoim działaniem teren stolicy Państwa, ma specjalne zadania do spełnienia, to też i wewnętrzna jego organizacja oraz metody pracy różnią się od innych Okręgów Towarzystwa. Okręgowi Stołecznemu nie został przydzielony jeden jakiś region Ziemi Wschodnich dla wyłącznego zajęcia się zagadnieniami z nim związanymi i roztoczenia opieki nad jego potrzebami, lecz utworzone zostały w jego ramach Koła Regionalne, odpowiadające wszystkim woje-

wództwom wschodnim. W ten sposób teren stolicy związany jest węzłami współpracy z całym Ziemiami Wschodnimi. W ramach Okręgu Stołecznego działały w okresie sprawozdawczym następujące Koła Regionalne:

Koło Lwowian i Przyjaciół Lwowian
Koło Województwa Nowogródzkiego
Koło Podola
Koło Polesia
Koło Stanisławowian
Koło Przyjaciół Wołynia.

Działające poza tym Koło Wilnian przy T. R. Z. W. jest jednostką autonomiczną i posiada własny Statut, jednak z Okręgiem Stołecznym współpracuje jak najściślej i spełnia w stosunku do Wileńszczyzny, na terenie Warszawy, rolę identyczną, jak inne Koła Regionalne Okręgu Stołecznego do pozostałych województw wschodnich.

Zadaniem Okręgu Stołecznego była przede wszystkim koordynacja współpracy Kół, nadawanie im w porozumieniu z Zarządem Głównym ogólnego kierunku pracy i działanie za ich pośrednictwem. Zarząd Okręgu nie podejmował też w okresie sprawozdawczym specjalnych prac bezpośrednich.

Udzielono poszczególnym Kołom Regionalnym pewnych subwencji, zorganizowano kilka imprez jak np. „Zabawę Ludową” w dniu 30 maja 1937 r. na rynku Starego Miasta na cel radiofonizacji Ziemi Wschodnich, przyjmowano wspólnie z poszczególnymi Kołami Regionalnymi wycieczki dzieci z Ziemi Wschodnich, oraz organizowano pomoc dla Ziemi Wschodnich w różnej formie, bezpośrednio lub za pośrednictwem Kół Regionalnych.

Koło Lwowian i Przyjaciół Lwowa

Koło Lwowian i Przyjaciół Lwowa opiekuje się powiatami wchodzącymi w skład Okręgu Lwowskiego.

Koło wysyłało książki i czasopisma, zabiegało o subwencje na pomoc szkolną u odpowiednich władz, względnie udzielało zapomóg z własnych środków.

W okresie sprawozdawczym Koło zorganizowało szereg odczytów na temat zagadnień Małopolski Wschodniej, oraz przystąpiło do organizowania młodzieży akademickiej z terenu Lwowa studiującej w Warszawie.

Miedzy innymi wygłoszone były następujące odczyty:

Płk. dypl. Stanisława Sadowskiego pt. „Obecne stosunki narodowościowe w Małopolsce Wschodniej”.

Gen. Inż. Aleksandra Litwinowicza pt. „Sprawozdanie z terenu”.

Dyr. Teofila Trzcńskiego pt. „C. k. Austria a Zielony Balonik”.

Płk. dypl. Tadeusza Tomaszewskiego pt. „Stosunki Polsko-Ukraińskie w Małopolsce Wschodniej”.

Prof. Augusta Zierhoffera pt. „Rola Ziemi południowo-wschodnich w Rzeczypospolitej Polskiej”.

Dr Stefana Uhmy pt. „Praca społeczna w Małopolsce Wschodniej”.

Poza tym Koło Lwowian skierowało znaczny wysiłek na skupienie Lwowian i osób pochodzących z Małopolski Wschodniej przebywających stale w Warszawie. Liczne zebrania Koła Lwowian zyskały już ustaloną reputację i przyczyniły się silnie do nawiązania między Lwowianami rozrzuconymi w Warszawie węzłów towarzyskich. Szczególnie wymienić należy zabawę Koła Lwowian jaka odbyła się w Sali Malinowej Hotelu Bristol i liczne w okresie sprawozdawczym zebrania towarzyskie w Kasynie Garnizonowym.

Koło Województwa Nowogródzkiego

Koło Województwa Nowogródzkiego Okręgu Stołecznego T. R. Z. W. w Warszawie wykazało w 1937 r. wielką żywotność. Nie tylko podejmowało się całego szeregu interwencji w sprawie terenu nowogródzkiego, lecz również starało się o przysyłanie bibliotek i pomocy szkolnych, udzielało różnych subwencji, przyczyniło się do pokrycia kosztów wycieczki dzieci szkolnych z terenu woj. Nowogródzkiego do Warszawy, do urządzania gwiazdki dla najbiedniejszych dzieci na tamtejszym terenie, itp.

W drugim półroczu 1937 r. Koło Województwa Nowogródzkiego własnym sumptem otworzyło w Nowogródku świetlicę im. Prezesa Henryka Grubera dla rzemieślników i kupców chrześcijan. Otwarcie tej świetlicy nastąpiło dnia 19 września 1937 r. przy udziale przedstawicieli Władz, samorządu gospodarczego, licznego miejscowego społeczeństwa polskiego oraz delegatów Zarządu Głównego T. R. Z. W. z Warszawy. Jako delegaci przybyli: Prezes Koła Woj. Nowogródzkiego i Członek Zarządu Głównego T. R. Z. W., dyr. E. Modrycki, dzięki inicjatywie którego została ufundowana i utrzymywana powyższa świetlica, oraz Członek Zarządu Głównego, nac. B. Baranowski. Placówka ta stanowi pierwszy krok w kierunku realizacji zadań kulturalnych i gospodarczych na terenie woj. nowogródzkiego i będzie ośrodkiem, skupiającym wszystkie elementy polskie na tamtejszym gruncie. Dyr. E. Modrycki czyni starania w celu zbudowania dla świetlicy, względnie nabycia dla niej własnego domu, na który to cel zebrano już część funduszy. Dom ten będzie wyrazem konsolidacji polskości na ziemi nowogródzkiej.

Należy również wspomnieć, że Koło Województwa Nowogródzkiego przyczyniło się finansowo do wydania dotychczasowych 6 tomów „Biblioteki Okręgu Nowogródzkiego T. R. Z. W.”.

Koło Podola

Zarząd Koła odbył 5 posiedzeń. Członków Koło liczy obecnie 70. W okresie sprawozdawczym Zarząd Koła pod przewodnictwem Dyr. Osostowicza przedsięwziął następujące prace:

Zorganizowano 2 Sekcje Regionalne wchodzące w skład Koła Podola: Koło Brzeżan i Koło Złoczowa. W trakcie organizacji Koło Czortkowska i Tarnopola.

Koło Brzeżan przejawia dużą aktywność i odbywa zebrania regularnie w każdy wtorek po 1 i 15 dnia miesiąca, na których zbiera się po kilkadziesiąt osób. W styczniu b. r. urządzono wspólny opłatek. Urzą-

dzono dwukrotnie w miesiącach lutym i marcu dancingi towarzyskie w Café Club.

Zarząd Koła organizuje pomoc dla terenu wyszukując w stolicy i w kraju większe organizacje i skłaniając je do objęcia opieki nad poszczególnymi wsiami Podola.

W wyniku tej akcji:

1) Zjazd Młodych Polityków (Szkół Nauk Politycznych Warszawa, Kraków, Wilno) odbyty w dniu 12.XII.1937 r. powziął następującą rezolucję:

Każde ze Stowarzyszeń Akademickich, istniejących w Szkołach Nauk Politycznych w Warszawie, Wilnie i Krakowie weźmie pod swą opiekę jedną ze wsi kresowych i będzie się starało o podniesienie jej pod względem kulturalnym, oświatowym i gospodarczym, przyjmując za wzór wysilek ks. Prałata Blizińskiego na terenie Liskowa. Szkoła Nauk Politycznych w Warszawie objęła opiekę nad wsią Kalne (pow. Brzeżany).

Przewidziane jest objęcie w opiekę wsi Uwsie przez Szkołę Nauk Politycznych w Krakowie.

2) Zrzeszenie Pracowników PKO po odczycie plk. dypl. Tomaszewskiego o Małopolsce Wschodniej, którego wysłuchało ponad 600 członków Zrzeszenia, uchwaliło objąć opiekę nad gminą zbiorową Buszcze (pow. Brzeżany). Zrzeszenie Pracowników PKO jako całość pracuje nad stworzeniem w siedzibie gminy zbiorowej urządzeń, z których by mogły korzystać wszystkie wsie, wchodzące w skład gminy zbiorowej. Obecnie w toku jest budowa Domu Ludowego w Buszczu. Plac i fundusze są już zapewnione i w tym roku budynek będzie wyciągnięty pod dach. Pracownicy jednego z Departamentów PKO podjęli się dostarczenia funduszy i stworzenia Kasy Bezprocentowej rolniczej dla gminy zbiorowej Buszcze. Pracownicy innych Wydziałów i Oddziałów PKO objęli opiekę nad szkołami we wsiach: Buszcze, Potoczany, Plichów, Urmań, Dryszczów, Szumlany, Wierzbów, Kalinówka. Pomoc polega na dostarczaniu książek, zeszytów, materiałów piśmiennych, nut do śpiewu i orkiestry dla dzieci polskich. Dostarczane są również przybory sportowe, a najbiedniejsze dzieci otrzymują odzież. Szkoły są również zaopatrywane w aparaty radiowe.

3) Związek Młodzieży Dalekiego Wschodu objął opiekę nad wsią Nadorożniów.

4) Organizacje Katowickie (Zarzewie, Koło Lwowian) objęły opiekę nad wsią Dubszcze.

5) Ponadto Zarząd Koła spowodował objęcie opieki nad 2 szkołami przez wojsko.

Pertraktacje z innymi organizacjami w toku.

Zarząd Koła uczynił pomocy (interwencje) w sprawie wprowadzenia uprawy tytoniu w pow. brzeżańskim, która rozpoczyna się już w r. b. Zarząd Koła zorganizował Komitet Stołeczny święta winobrania w Zaleszczykach i przeprowadził propagandę tego święta.

Zarząd Koła wystarał się o subwencję na dokończenie budowy Domu Ludowego w Baranówce (pow. Brzeżany) w sumie 1.500 zł (500 zł z funduszy własnych, 500 zł z PKO, 500 zł z Monopolu Tytoniowego) oraz na budowę kilku kościołów i kaplic.

Zarząd Koła uzyskał dla szkół, świetlic i domów ludowych w pow. brzeżańskim 24 nowych aparatów radiowych, które zostały uroczystie rozdzielone w dniu imienin Marszałka Śmigłego Rydza przez przedstawicieli ofiarodawcy S. A. Polskie Radio.

Koło Polesia

Koło Polesia biorąc pod uwagę swoje możliwości, ustaliło następujące główne wytyczne pracy:

- a) Propaganda Polesia wśród społeczeństwa.
- b) Popieranie inicjatywy gospodarczej dotyczącej Polesia.
- c) Sprawy społeczno-oświatowe na Polesiu.

W zakresie propagandy Polesia wśród społeczeństwa Koło uzyskało poważne rezultaty. Cały szereg artykułów i materiałów dostarczonych prasie, odczytów i referatów, opracowanych przez członków Koła, pogadanek radiowych, wygłaszanych przez znanego przyjaciela Polesia p. Dra Stępowskiego wyrobiły w społeczeństwie polskim wielkie zainteresowanie Polesiem, jego rozwojem i przyszłością. Artykuły o Polesiu w prasie w przeciwieństwie do sytuacji, jaka była przed dwoma laty są dowodem, że praca na tym odcinku postąpiła daleko naprzód.

W zakresie gospodarczym działalność Koła ograniczyła się do opracowania całego szeregu wniosków, przedstawionych do rozpatrzenia Zarządowi Głównemu, dla ewent. poparcia ich u właściwych Władz.

Najważniejsze rezultaty Zarząd Koła osiągnął w zakresie społeczno-oświatowym będąc w stałym kontakcie z terenem. Praca w miesiącach wiosennych i letnich 1936 r. odbywała się pod znakiem pomocy dla ludności Polesia, dotkniętej elementarnymi klęskami. Prócz akcji „Tygodnia Polesia” zorganizowanej przez Obywatelski Komitet Pomocy Społecz., która przyniosła 40.000 zł oraz znaczne ilości odzieży i produktów przesłanych na Polesie, Zarząd Koła organizuje w dalszym ciągu pomoc t. zw. „przednówkową” dla dzieci szkolnych i przedszkolnych.

Do akcji tej Zarząd wciąga szkoły warszawskie, które bezpośrednio, czy za pośrednictwem T. R. Z. W. przesyłają wielkie ilości paczek odzieżowych, żywnościowych i pomocy naukowych, okazując wybitną pomoc działwie poleskiej. Zorganizowaną w ten sposób opieką objęto przeszło 100 szkół na Polesiu.

Celem pogłębienia serdecznych stosunków z dziećmi szkół warszawskich, Koło zorganizowało szereg wycieczek z Polesia do Warszawy i roztoczyło opiekę nad wycieczkami przybywającymi samorzutnie. Część wycieczek była goszczona przez dzieci szkół warszawskich. Ogółem Koło roztoczyło opiekę nad 19 wycieczkami o łącznej liczbie 712 uczestników. Zważywszy, że okres zwiedzania przez wycieczkę Warszawy trwa przeciętnie 3 dni, a koszt utrzymania, noclegów, biletów do teatrów, muzeów, kin itp. wynosi przeciętnie od jednego uczestnika zł 3.20 dziennie, to ogólna suma wydatków na przyjęcie wycieczek wyniosłaby prócz kosztów przejazdu około 6.800 zł. Wielkie zrozumienie i sympatia z jaką się spotkała nasza akcja Koła ze strony całego szeregu Instytucyj i Organizacyj, pozwoliły Kołu na przeprowadzenie tej akcji

w ramach skromnego budżetu (t. j. 812 zł 50 gr). Z liczniejszych wycieczek, które ostatnio zwiedzały Warszawę z pomocą T. R. Z. W. były: wycieczka dzieci szlachty zaściankowej ze wsi Wylazy pow. pińskiego w liczbie 35 osób oraz wycieczka z Dawidgródka w liczbie 65 osób. Wycieczka wystąpiła przed mikrofonem Polskiego Radia z własnym repertuarem regionalnym. W przyjęciu tej wycieczki Zarząd Koła uzyskał wielką pomoc od Prezeski Rodziny Policyjnej p. Generalowej Lody Zamorskiej, której dzieci zawdzięczają wiele miłych i radosnych chwil. Nauczycielstwo polskie stwierdza, że akcja wycieczkowa ma olbrzymie znaczenie w kształtowaniu się duszy dziecka — na pełnowartościowego — obywatela-Polaka.

Prócz akcji wycieczkowej Koło zorganizowało dwumiesięczny kurs gospodarstwa wiejskiego dla 10 absolwentek szkół powszechnych pow. pińskiego. Naukę i utrzymanie ofiarowała Szkoła Gospodarcza w Chyliczkach im. Tow. Ośw. Plater-Zyberk. Na kursie położono główny nacisk na prowadzenie gospodarstwa domowego, uprawę ogródków warzywnych, hodowlę drobiu, trzody, a nawet na naukę kroju i szycia. Dziewczęta rozpoczęły pracę w terenie, dzieląc się każda w swojej wsi nabytymi na kursie wiadomościami, urządzając konkursowe ogródki itp. W czasie pobytu w Chyliczkach dziewczętami zainteresowała się p. Premierowa Składkowska przyjmując je wraz z wycieczką chłopców z pow. luninieckiego podwieczorkiem w Prezydium Rady Ministrów i obdarowując upominkami.

Podjmując propagandę podstawowych zasad higieny przez organizowanie t. zw. dni czystości oraz zaopatrywanie szkół poleskich w szkolne apteczki, Zarząd Koła zdawał sobie sprawę, że akcja ta ma ogromne znaczenie dla wiosek poleskich rozsianych wśród błot, oddalonych nie raz o kilkadziesiąt kilometrów od punktów sanitarnych. To też pomimo dużych trudności zaopatrzono 32 szkoły w apteczki, wyposażone prócz lekarstw w maszynki do strzyżenia włosów oraz materiały propagujące higienę.

Koło roztoczyło również opiekę nad Poleszucami przybywającymi przeważnie piechotą z Polesia do Warszawy w celu załatwienia sporów majątkowych, handlowych itp. Poleszucy samorzutnie zwracali się do Koła z prośbą o interwencję, porady prawne, zapomogę na powrót na Polesie. W wielu wypadkach interwencja Koła dała pozytywne rezultaty. W miesiącu lipcu 1937 r. przy udziale około 1500 osób miejscowej ludności odbyło się poświęcenie Domu Akademika.

Poświęcenia dokonał ks. Rektor Naumowicz w obecności pp. Starosty Pińskiego, Naczelnika Błońskiego — Delegata Kuratorium, Senatora Olewińskiego, p. Stracha oraz wielu innych osób spośród miejscowych władz oraz społeczeństwa polskiego. Dom został przekazany młodzieży akademickiej oraz ludności miejscowej, która na ręce Delegata T. R. Z. W. złożyła gorące podziękowanie za akcję jaką T. R. Z. W. wśród niej prowadzi.

Dom jakkolwiek jeszcze niewykończony, w roku ubiegłym rozpoczął swoją działalność. Jesienią, zimą i wiosną, Zarząd Domu wybrany spośród miejscowej inteligencji, zorganizował wiele uroczystości z okazji świąt narodowych i kościelnych, przedstawień teatralnych, zabaw tanecznych, wykładów ogólnokształcących i fachowych z dziedziny rol-

nictwa, hodowli itp. Ludność poleska garnie się do tej akcji, zapelniając każdorazowo szczelnie salę.

W miesiącu lipcu i sierpniu 1937 w Domu mieściła się kolonia akademicka Koła Młodych T. R. Z. W.

Koło Przyjaciół Wołynia

Koło Przyjaciół Wołynia powołane zostało do życia w dniu 14 maja 1936 r. przy współudziale członków b. Stowarzyszenia Białocerkiewian.

Po przeprowadzeniu wstępnych prac organizacyjnych Koło Przyjaciół Wołynia nawiązało kontakt z odpowiednimi Sekcjami Zarządu Głównego i Okręgu Stołecznego T. R. Z. W., z Okręgiem Wołyńskim Towarzystwa oraz z różnymi osobami-korespondentami z terenu Wołynia, co pozwoliło na zgromadzenie i zewidencjonowanie szeregu informacji o stanie i potrzebach ludności polskiej na Wołyniu. Nadto Koło Przyjaciół Wołynia rozpoczęło za pośrednictwem swych członków akcję propagandy w różnych środowiskach społecznych — zagadnień rozwoju Ziemi Wschodnich z punktu widzenia interesów ogólnopolskich — takich jak i interesów zawodowych — jako zagadnień o niezwyklej doniosłości.

W okresie sprawozdawczym Koło roztoczyło opiekę w postaci dosyłania biblioteczek, przyborów szkolnych i części odzieży, nad 15 szkołami Polskiej Macierzy Szkolnej na Wołyniu.

Ponadto zorganizowane zostało przy Kole Przyjaciół Wołynia specjalne Koło opieki w szerszym zakresie nad jedną szkołą Polskiej Macierzy Szkolnej na Wołyniu oraz ludnością polską we wsi tej zamieszkałą. Dwa następne takie Koła są w stadium organizacji.

W poszczególnych wypadkach wysyłano do szkół na Wołyniu odbiorcze aparaty radiowe, drzewka owocowe oraz króliki angorskie w celach hodowlanych.

Koło Przyjaciół Wołynia brało ponadto współudział w przyjmowaniu wycieczek młodzieży z województw Wschodnich, dostarczając bądź środków lokomocji w postaci samochodów ciężarowych — dzięki ofiarności różnych instytucji, oraz biletów do Ogrodu Zoologicznego i do Opery.

W okresie sprawozdawczym Zarząd Koła popierał akcję zmierzającą do osiedlania na ziemiach Wołynia polskiego stanu średniego z województw Centralnych i Zachodnich. W tym względzie Koło Przyjaciół Wołynia udzielało zainteresowanym osobom szeregu informacji oraz nawiązywało odpowiednie kontakty.

Koło Przyjaciół Wołynia w miarę środków finansowych, którymi dysponuje, udzielało zapomóg na budowę wzgl. odbudowę kościołów polskich na Wołyniu.

W wielu wypadkach Koło udzieliło szeregu różnych wyjaśnień i informacji.

W omawianym okresie delegat Koła dwukrotnie wyjeżdżał na teren Wołynia: na otwarcie Targów Wołyńskich we wrześniu 1937 r. oraz na Ogólne Zgromadzenie Okręgu Wołyńskiego w lutym 1938 r. W cza-

sie bytności na Wołyniu delegat Koła przeprowadził szereg rozmów informacyjnych.

Koło w dniu 1 maja 1938 r. liczy 65 członków. Środki finansowe Koło czerpie z wpisów i składek, subwencji i urządzanych przez siebie imprez.

Koło Stanisławowian

Istniejąca w Stanisławowie pracownia czapek „Domu Sierot“ dzięki staraniom Koła otrzymała szereg zamówień w Warszawie. Wymieniona pracownia zmuszona była wskutek braku zamówień częściowo likwidować personel.

Koło zorganizowało w okresie sprawozdawczym zbiórkę książek dla bibliotek ruchomych, która dała ponad 1000 egzemplarzy. Książki przekazano Zarządowi Głównemu.

Przygotowano akcję, zmierzającą do zarejestrowania i skupienia wszystkich Stanisławowian, zamieszkałych w Warszawie, celem wciągnięcia ich do współpracy w Kole.

Koło Wilnian przy T. R. Z. W.

Koło Wilnian jest jednostką autonomiczną przy Okręgu Stołecznym T. R. Z. W., działającą na podstawie własnego statutu: kierunki prac prowadzonych przez Koło zostały uzgodnione z Zarząd Głównym T. R. Z. W. Działalność Koła szła po linii:

- pogłębienia łączności z Wilnem i Ziemią Wileńską,
- zabiegania o podniesienie gospodarcze i kulturalne Wileńszczyzny,
- budzenia zainteresowania i sympatii dla Ziemi Wileńskiej, jej trosk i poczyniń, w szczególności przez ułatwianie i zachęcanie do poznawania Ziemi Wileńskiej,
- grupowania Wilnian w Warszawie i rozbudzania w nich przekonania, że mimo iż znajdują się zdala od stron rodzinnych, obowiązkiem ich jest poświęcenie przynajmniej trochę czasu i wysiłków dla dobra tej ziemi.

Prace Koła prowadzone były w poszczególnych sekcjach:

Sekcja propagandowa prowadzona przez p. Korolca z udziałem p. Zimnickiego wydała 6 komunikatów periodycznych, zawierających kronikę działalności bieżącej Zarządu i przegląd ważniejszych wydarzeń, dotyczących Wilna i Wileńszczyzny. Komunikaty te Zarząd traktował jako jedną z form kontaktowania się z ogółem członków. Poza tym Sekcja ta utrzymywała kontakt z prasą stołeczną i wileńską oraz wydziałem aktualności Polskiego Radia, gdzie umieszczano nieraz nasze komunikaty informacyjne.

Nadto Sekcja zorganizowała w Warszawie dwa odczyty o Wilnie: profesora Uniwersytetu Stefana Batorego dr Mariana Morelowskiego p. t. „Wilno w dziejach sztuki“.

Wiceprezydenta m. Wilna Mgr. Teodora Nagurskiego pt. „Drogi rozwojowe nowego Wilna“.

Sekcja ekonomiczna pod przewodnictwem p. Karwowskiego z udziałem kilku członków istniała tylko przez parę miesięcy. Przedyskutowała niektóre zagadnienia gospodarcze dotyczące Wileńszczyzny. Działalność tej Sekcji została w połowie roku zawieszona, wobec stwierdzenia przez Zarząd, że nie będzie ona miała praktycznego znaczenia.

Sekcja towarzyska pod przewodnictwem p. Maszadro, skupiała najwięcej członków i członkiń, ale też i działalność jej była bardzo wszechstronna i polegała na zdobywaniu dochodów przez organizowanie imprez, zbiórek, jednanie członków i sympatyków, nawiązywanie współpracy towarzyskiej między członkami i z młodzieżą akademicką, propagowaniu wyrobów przemysłu wileńskiego itp.

W okresie sprawozdawczym odbywały się stale w pierwszy czwartek po 1-szym każdego miesiąca, prócz letnich, *podwieczorki wileńskie* — *Czarne Kawy w Café Clubie*. Obok pewnego dochodu, umożliwiały one periodyczne spotkania Wilnian, członków i sympatyków Koła.

Dwie duże imprezy propagandowo-dochodowe Sekcja zorganizowała w Oficerskim Yacht-Klubie: na wiosnę rewia mody pod hasłem *Len Wileński*, i jesienią — pod nazwą „*Kindziuk Wileński*“ z łaskawym udziałem znanych artystów scen warszawskich.

Urządzono również dwa większe zebrania o charakterze wewnątrz-towarzyskim dla członków, sympatyków i młodzieży akademickiej, odbywającej studia w Warszawie w Domu Akademickim. W miłym serdecznym nastroju starsze pokolenie wileńskie bawiło się ochotczo z młodszym zwłaszcza na wspólnym tradycyjnym „oplatku“ bogato urozmaiconym przez młodzież własnymi atrakcjami.

Wreszcie ukoronowaniem sezonu towarzyskiego był wielki doroczny reprezentacyjny Wieczór Wileński w minionym karnawale, który ściągnął wielu członków i ich gości.

Dwukrotnie obsadzała też Sekcja kasę wstępów na dancinгах nocnych w „Café Clubie“ traktując to pod kątem wyłącznie dochodowym.

Sekcja turystyczna pod przewodnictwem najpierw p. Widawskiego, później p. Szyszło, a przy udziale kilku członków urządziła w tym czasie tylko jedną wycieczkę do Wilna pod hasłem „Zaduszki w Wilnie“. Wycieczka na Zielone Świąta nie doszła do skutku z powodu odmowy udzielenia nam pociągu. Wycieczka na Zaduszki cieszyła się wielkim powodzeniem, wykonano tam obszerny program m. in. odbyły się odczyty prof. Limanowskiego i literatki p. Dobaczewskiej-Niedziałkowskiej, nabożeństwo w Ostrej Bramie i pochód na Rosse. Prasa Wileńska z okazji pobytu wycieczki poświęciła sporo uwagi Kołu Wilnian.

Sekcja pomagała również w przyjmowaniu wycieczek wileńskich w Warszawie.

Sekcja Kół Szkolnych przyjaciół dzieci wileńskich, pozostająca pod przewodnictwem dyr. Juliana Bohdanowicza, ukonstytuowała się późno i nie przejawiała jeszcze samodzielnej akcji. Pomagała tylko w doraźnie zorganizowanym *Komitecie Gwiazdkowym*, złożonym z przedstawicieli kilku sekcji pod przewodnictwem p. Labuko. Komitet ten zajął się zbórką darów w naturze na gwiazdkę dla dziatwy naszej Szkoły.

Sekcja Kolonij letnich pod przewodnictwem plk. Hajkowicza i przy udziale kilku członków i członkiń, przy pomocy Sekcji Towarzyskiej

zorganizowała Kolonię letnią w Modlinie dla 51 chłopców z nadgranicznych powiatów Wileńszczyzny. Dzieci miały stałą opiekę wychowawczą oraz dobre warunki mieszkania i odżywiania, nadto wszyscy dostali ubranka i zwiedzili Warszawę. Przez cały czas pobytu dzieci były otaczane wielką życzliwością ze strony miejscowych władz wojskowych.

Sekcja Pomocy Młodzieży pod przewodnictwem prof. Achmatowicza i przy udziale przedstawicieli młodzieży (akademickich Kół Wilnian) spełniała przede wszystkim funkcję Kasy pożyczkowej.

Całkowity fundusz Kasy Pożyczkowej utworzony przez Zarząd w drodze różnych przelewów wynosi już
Zł. 1.770.—
z czego na 1/I—38 r. w gotówce było
" 899.—
a zadłużenie członków wynosiło
Zł. 871.—

Wobec osłabienia tempa zwrotów pożyczek mimo zapadłych terminów, zahamowano trochę wypłat nowych pożyczek. Tak więc w roku 1937 udzielono tylko na sumę zł 545.— ponieważ ze zwrotów wpłynęło tylko zł 453, czyli w porównaniu ze stanem na 1/I — 37 r. zadłużenie wzrosło o zł 92.—.

Sekcja biblioteczna pod przewodnictwem p. Dziatki, w dalszym ciągu przeprowadzała zbiórki książek i czasopism.

Ogółem zebrano w tym okresie:

a) podręczników	3.510 egzemplarzy
b) czasopism	4.000 "
c) beletrystyki	400 "

i przekazano je bądź oddziałom T. R. Z. W. w powiatach Wileńszczyzny, dla podziału między szkoły bądź wprost niektórym szkołom. Najobficiej zaopatrzone według umowy z T. R. Z. W. pow. dziśnieński, w szczególności szkołę im. Koła Wilnian w Brylku. Poza tym skompletowano 3 biblioteki ruchome, które zostały wysłane na Wileńszczyznę za pośrednictwem T. R. Z. W.

Wśród członków Koło posiada dwóch honorowych, powołanych uchwałą Nadzwyczajnego Walnego Zebrania w dniu 3 kwietnia 1937 r., w osobach pp. 1) Generała Broni Lucjana Zeligowskiego, 2) Marszałka Aleksandra Prystora.

Panu Marszałkowi Prystorowi nadano równocześnie godność Honorowego Prezesa Koła.

Współpraca z władzami T. R. Z. W. kształtowała się w dalszym ciągu pomyślnie. Przedstawiciele Zarządu Koła w osobach Prezesa i Wiceprezesa na zaproszenie Zarządu Głównego Towarzystwa wzięli udział w zjeździe delegatów Kół powiatowych Okręgu Wileńskiego T. R. Z. W., odbytym w Wilnie w dniu 22 maja r. ub., oraz w publicznym posiedzeniu Rady Głównej T. R. Z. W., odbywającym się równocześnie.

Dało to możność Kołu Wilnian nawiązania bliższego kontaktu z władzami naczelnymi T. R. Z. W. oraz z działaczami, przybyłymi

z terenu całej Wileńszczyzny i zapoznania się bezpośrednio z ich potrzebami.

W szczególności zapoznano się szczegółowo z potrzebami pow. dziśnieńskiego wskutek czego skierowano tam w bież. okresie największą pomoc materialną w postaci książek i podręczników oraz ufundowano Szkołę.

Ponad to przedstawiciele Zarządu Koła uczestniczyli w 2-ach zainicjowanych przez Zarząd Główny konferencjach w Warszawie, mających na celu koordynowanie prac Koła z innymi komórkami organizacyjnymi T. R. Z. W. oraz w 3 posiedzeniach Zarządu Okręgu Stołecznego T. R. Z. W.

Najbardziej aktualną a zarazem i absorbującą sprawą, którą Zarząd zajmował się bezpośrednio było zorganizowanie w myśl uchwały Walnego Zebrania — Szkoły im. Koła Wilnian, we wsi Brylek, pow. dziśnieńskiego. Szkoła ta pozostaje pod nadzorem Polskiej Macierzy Szkolnej w Wilnie. Koło nasze pokrywa wydatki personalne i dostarcza pomocy naukowych. Do tej szkoły uczęszczają najuboższe dzieci tamtej okolicy w liczbie ponad 50.

W okresie sprawozdawczym Zarząd Okręgu Stołecznego działał w następującym składzie — Prezes: Podoski Bohdan, Wicemarszałek Sejmu, Wiceprezes: Modrycki Emil, Naczelnny Dyrektor Banku Polska Kasa Opieki, skarbnik: Stribny Mirosław, Naczelnik Księgowości Banku P. K. O., sekretarz: Pliszewski Edward, Naczelnik Wydziału Banku P. K. O., członkowie: Beczkowicz Zygmunt, senator, Bryła Stefan — prof. Politechniki, Kasperski Teodor — urzędnik Polskiego Banku Komunalnego, Kulesiński Stanisław — Radca Ministerstwa W. R. i O. P., Ossostowicz Zbigniew — Dyrektor P. K. O., Prymon Andrzej — Inspektor M. P. i T., Szarzyński Dymitr — Dyrektor Polskiego Banku Komunalnego, Żyborski Wacław — Dyrektor Departamentu M. S. W.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Kulesiński Stanisław — Radca M. W. R. i O. P., Lityński Stanisław — Pplk. Dypl., Dr. Mękowski Stanisław, Modrycki Emil — Naczelnny Dyrektor Banku P. K. O., Podoski Bohdan — Wicemarszałek Sejmu i Szarzyński Dymitr — Dyrektor Polskiego Banku Komunalnego. Zarząd Okręgu jeszcze się nie ukonstytuował.

Koła:

Koło Lwowian i Przyjaciół Lwowa — Prezes: Gen. Aleksander Litwinowicz.

Koło Województwa Nowogródzkiego — Prezes: dyr. Emil Modrycki.

Koło Polesia — Prezes: wicemarszałek Sejmu Bohdan Podoski.

Koło Podola — Prezes: Dyr. Zbigniew Ossostowicz.

Koło Stanisławowian — Prezes: plk. Stanisław Lityński.

Koło Wilnian — Prezes: radca Stanisław Kulesiński.

Koło Przyjaciół Wołynia — Prezes: dyr. Dymitr Szarzyński.

Okręg Kielecki

Przekazano Zarządowi Głównemu oraz do Pruzany dla Pow. Związku Młodej Wsi 1820 książek i wycofanych podręczników szkolnych z daru Kół w Częstochowie, Starachowicach, Miechowie, Olkuszu i Sandomierzu.

Udzielono 600.— zł subwencji Zrzeszeniu Rodzicielskiemu przy Gimn. im. Żeromskiego w Kielcach na koszt przejazdu na kolonie letnie w Opsie pow. brasławskiego, 250.— zł. Kołu Przyjaciół II Kieleckiej Drużyny Harcerskiej na letni obóz wypoczynkowy w Nowych Trokach — i 50.— zł Kołu Przyjaciół Kresów Wschodnich przy gimn. żeńsk. im. Curie-Skłodowskiej w Kielcach na ubranka dla dzieci z Dawidgródka.

W r. 1937 zorganizowano drugą z rzędu wycieczkę okręzną chłopów-woleńców po Polsce Centralnej. W wycieczce uczestniczyło 33 chłopów z pow. łuninieckiego pod kierownictwem nauczyciela. W czasie od 25 lipca do 3 sierpnia chłopcy zwiedzili Warszawę, Częstochowę, Katowice, Kraków i Kielce. W Warszawie widzieli Ogród Zoologiczny, Muzeum Wojskowe, Łazienki, Belweder, Lotnisko, Kolumnę Zygmunta, jeździli do Wilanowa itd. W Częstochowie oglądali klasztor na Jasnej Górze, Skarbiec, Wieżę, Wały. W Katowicach byli w hucie „Florian”, widzieli gmach Sejmu i Województwa Śląskiego. W Krakowie Barbakan, Bramę Floriańską, Uniwersytet Jagielloński, Kopiec Kościuszki, drzewo Wolności, pomnik Jagielly, kościół Mariacki, dom Wierzyńska, Wawel a w nim Skarbiec, Komnaty, Wieżę i dzwon Zygmunta, groby Królewskie, Planty, Kopiec Marszałka Józefa Piłsudskiego i muzeum „Umy z Kopca Marszałka Piłsudskiego”. Na Sowińcu wycieczka wpisała się do księgi pamiątkowej. W Kielcach: muzeum Świętokrzyskie, Grób Bartosza Głowackiego, dom P. W. i W. F. im. Marszałka Piłsudskiego, fabrykę „obróbka granitu”, gmach Województwa, gdzie przebywał Marsz. Piłsudski, pomnik Kościuszki i Góry Świętokrzyskie. Na odjeździe wszyscy chłopcy obdarowani zostali książkami. Trzech z nich dostało po defekcie, a dla szkoły pow. w Łunińcu Zarząd ofiarował 2-lampowy kompletny odbiornik radiowy.

Udzielono 100.— zł zapomogi gronu Przyjaciół T. R. Z. W. przy prywatn. gimn. żeńsk. im. Curie-Skłodowskiej w Kielcach na podarki dla dzieci z Dawidgródka.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: Leopold Wojno, dyrektor Izby Skarbowej, wiceprezesi: Stanisław Rychter — insp. szk., Stefan Artwiński — prezydent miasta, sekretarz: Przemysław Matuszewski, skarbnik: Andrzej Cerkwicz, członkowie: Aleksander Nartowski, Amelia Apponowicz, Stanisław Sobierajski.

Adres: Kielce, Izba Skarbowa.

Koła:

Busko-Zdrój — prezes: Kazimierz Budzyński.

Częstochowa — prezes: nacz. Henryk Łukasiewicz, IV Urząd Skarb.

Kielce — prezes: nacz. Eugeniusz Cedzyński, Izba Skarbowa.
Końskie — prezes: nacz. Władysław Siewniak, Urząd Skarbowa.
Kozienice — prezes: vacat, wiceprezes: Marian Bonecki, Urząd Skarb.
Olkus — prezes: nacz. Jan Piękosz, Urząd Skarbowa.
Opatów — prezes: Tadeusz Byczkowski.
Opoczno — prezes: nacz. Bolesław Stępień, Urząd Skarbowa.
Pińczów — prezes: Bolesław Suwardt, Urząd Skarbowa.
Radom (grodz.) — prezes: Adam Bobkowski, prezes Sądu Okręgu.
Radom (ziem.) — prezes: Wojciech Heydel.
Sandomierz — prezes: nacz. Stanisław Boroń, Urząd Skarbowa.
Sosnowiec — prezes: starosta Józef Boxa, Starostwo.
Starachowice — prezes: inż. Józef Rouba.
Włoszczowa — prezes: Stanisław Czarnecki, Urząd Skarbowa.
Zawiercie — prezes: nacz. Ludwik Sala, Urząd Skarbowa.

Okręg Krakowski

Tymczasowy Zarząd Okręgu sprawozdania z działalności nie nadesłał.

Obecny skład władz:

Tymczasowy Zarząd Okręgu: Prezes: Prof. Jerzy Smoleński, wiceprezes: Dyr. Jan Lucjan Szczudło, sekretarz: Dyr. Maksymilian Kesler, skarbnik: Dyr. Michał Kossakowski, członkowie Zarządu: Prezes Witold Ostrowski, Prof. Walery Goetel i Inż. Karol Rolle.

Adres: Kraków, ul. Dietla 90 — Zrzeszenie Pracowników P. K. O.

Koła:

Kraków — prezes: prof. Jerzy Smoleński, ul. Dietla 90 — Zrzeszenie Pracowników P. K. O.

Krynica — prezes: dr Roman Molenda, Willa „Wielkopolanka”.

Okręg Lubelski

Ukonstytuowanie się Okręgu nastąpi w ciągu maja b. r.

Obecny skład władz:

Delegat Zarządu Głównego: p. Wacław Budrewicz.

Okręg Łódzki

Delegatura Zarządu Głównego na Okręg Łódzki, sprawozdania z działalności nie nadesłała.

Obecny skład władz:

Delegat Zarządu Głównego: Prezes dr Feliks Maciszewski.

Adres: Łódź, ul. Targowa 65 — Firma Scheibler i Grohman.

Koła:

Łódź — prezes: Prezes dr Feliks Maciszewski.

Okręg Pomorski

Funkcję Tymczasowego Zarządu Okręgu Pomorskiego T. R. Z. W. pełni od 9.IV.1938 Zarząd Koła T. R. Z. W. w Toruniu.

Koło T. R. Z. W. w Toruniu.

W miesiącu kwietniu 1937 r. inicjatywę zorganizowania Koła Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich na gruncie Torunia podjął — prezes S. O. p. Radłowski, występując w charakterze delegata Okręgu Poznańskiego na rejon Pomorski. Zwołane wśród szerszego grona Torunian w tym celu zebranie odbyło się pod przewodnictwem p. Radłowskiego w dniu 28.IV.1937 r. i zgromadziło na sali Dośm Społecznego kilkadziesiąt osób.

Na zebraniu tym Przewodniczący wyłuszczył cele i zadania Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich ze specjalnym podkreśleniem aktualności zorganizowania Koła T. R. Z. W. w szeregu miast i ośrodków Dzielnicy Zachodniej. Zebrani spotkali z całkowitym uznaniem tego rodzaju inicjatywę i zgłosili swój akces do Organizacji, dokonawszy wyborów Zarządu Koła, który się następnie ukonstytuował w następującym składzie: prezes — Dyr. F. Jarmołowicz, w. prezes — Radca F. Wienczek, sekretarz — Dyr. Januszkiewicz, skarbnik — L. Konkolewski.

Na zebraniu Zarządu Koła w dn. 19.X.1938 r., prezes Dyrektor Jarmołowicz złożył sprawozdanie z prowadzonej w lecie akcji propagandy na rzecz imprezy „Lato na Ziemiach Wschodnich”, jak również w kierunku zainteresowania miejscowych gospodarczych czynników „Jarmarkiem Polskim” oraz „Targami Wołyńskimi”. Ogólne Zgromadzenie członków odbyło się w dn. 16.XI.1937 pod przewodnictwem p. prez. S. O. Radłowskiego.

Po przyjęciu do wiadomości sprawozdania Zarządu z dotychczasowej działalności i dokonanych prac, przeprowadzono wybory członków Zarządu Koła oraz omówiono obszerniej zagadnienie współpracy Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich ze Związkiem Polskim w Toruniu. Sprawę tworzenia poszczególnych sekcji Towarzystwa uznano, jako rzecz w obecnych okolicznościach za przedwczesną.

Zebranie organizacyjne Zarządu w nowym składzie odbyło się w dn. 1.XII.37 r. Członkowie Zarządu ułożyli pomiędzy sobą program prac na najbliższy okres czasu, ze zwróceniem specjalnej uwagi na ujawnienie akcji Koła na zewnątrz drogą zorganizowania dla szerszej publiczności specjalnego odczytu.

W chwili zorganizowania Koła, zgłosiło akces 41 członków, a w dniu 31.XII.1937 było ich 49.

Nawiązując przy tej okazji do początku roku 1938 — wzmiankować należy, iż Zarząd Koła opracował plan działalności swej na rok bieżący, opierając się na ogólnych wytycznych Zarządu Głównego.

Jednym z wielu udanych wyrazów tej akcji był odczyt prof. Kulwiecia na temat: „Co to są kresy wschodnie”, który zgromadził liczne audytorium i został wysoce dodatnio skomentowany przez obecnych na odczycie oraz we wzmiankach prasy miejscowej.

Obecny skład władz:

Tymczasowy Zarząd Okręgu: Prezes: Dyr. Feliks Jarmołowicz, Wiceprezes: Franciszek Wienczek, Sekretarz: Mjr. Kornel Bogotko, Skarbnik: Zdzisław Grzeszczak, Członkowie: Wincenty Naporowski i Bernard Piątkowski.
Adres: Toruń — lokal Ligi Morskiej i Kolonialnej — Dom Społeczny.

Koła:

Bydgoszcz — Prezes: Dr Czesław Wiecki, Dworcowa 47/3.

Lipno — Prezes: Kpt. Piotr Panek, Piłsudskiego 16a.

Toruń — Prezes: Dyr. Feliks Jarmołowicz, K. K. O.

Włocławek — Prezes: Eugeniusz Łuński, Św. Antoniego 37.

Okręg Poznański

Misję Tymczasowego Zarządu Okręgu Poznańskiego T. R. Z. W. pełni od 11.III. 1938 Zarząd Koła T. R. Z. W. w Poznaniu.

Obecny skład władz:

Tymczasowy Zarząd Okręgu: Prezes: Franciszek Maciejewski, Wiceprezes: Sędzia Seweryn Kałamajski, Sekretarz: p. Tomasz Rybotycki, Skarbnik: Radca Ksawery Gadesbusch, Członek: Jan Morawski.

Adres: Poznań, ul. Rzeczypospolitej 1.

Koła:

Ostrów Wlkp. — Prezes: Kazimierz Ansion, Sąd Okręgowy — Sądowa 2.

Poznań: Prezes: Franciszek Maciejewski, ul. Rzeczypospolitej 1.

Okręg Śląski

Zarząd Okręgu sprawozdania nie nadesłał.

Koło T. R. Z. W. w Chorzowie.

Koło Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich w Chorzowie, powołane do życia z końcem roku 1935, pomimo niewielkiej liczby członków rozpoczęło od razu bardzo ożywioną działalność dla utrzymania i rozwoju polskiego stanu kulturalnego i gospodarczego Ziem Wschodnich. Działalność Koła wyraża się obecnie w niesieniu ludności wschodnich rubieży Rzeczypospolitej pomocy kulturalno-oświatowej, przez zbieranie książek, czasopism, zakupywanie aparatów radiowych, zbieranie płyt gramofonowych itd. Również popiera Koło interesy gospodarcze Ziem Wschodnich oraz uświadamia społeczeństwo śląskie o ich potrzebach kulturalnych, społecznych i gospodarczych. Ponad to organizuje turystykę na Ziemi Wschodnie i propaguje w społeczeństwie śląskim piękno tych ziem.

Działalność Koła skupiała się w sekcjach kulturalno-oświatowej, turystycznej i organizacyjno-propagandowej.

Zadaniem sekcji kulturalno-oświatowej jest niesienie pomocy kulturalnej i szerzenie oświaty przez dostarczanie bibliotekom i czytelnikom polskim na Ziemiach Wschodnich książek, czasopism, aparatów radiowych, płyt gramofonowych itd. w ogóle wszelką pomoc kulturalno-oświatową dla świetlic, ochronek, szkół itp. na Ziemiach Wschodnich. Zadania te sekcja wykonywała z całą energią. Wynik tej pracy był bardzo duży. Otóż w niedługim czasie zakupiono 4 aparaty radiowe i dostarczono je do Związku Strzeleckiego w Hucie Polańskiej, pow. Krosno, Świątlicy w Kantynie Szlacheckiej, pow. Dobromil, Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich w Turce i świetlicy w Świtaniu, poczta Bukaczowce oraz dostarczono dla szkoły w Staszewie dodatkowo jeden komplet urządzenia radiowego. Ponad to Koło przesłało do dyspozycji Zarządu Okręgu T. R. Z. W. w Przemyślu 85 tomów książek i dużo czasopism periodycznych oraz 138 książek do dyspozycji Zarządu Głównego, nie licząc całej masy czasopism przesłanych różnym instytucjom na Ziemiach Wschodnich.

Niemniej ożywioną działalność prowadziła sekcja turystyczna. Przede wszystkim zajmowała się ona propagandą Ziem Wschodnich jako letniego terenu wypoczynkowego.

Cała praca organizacyjna i propagandy T. R. Z. W. skupiała się w sekcji organizacyjno-propagandowej.

Koło starało się również przyjąć z pomocą Ziemiom Wschodnim na polu gospodarczym przez ułatwienie zbytu produktów na ziemiach zachodnich pomijając zbędne pośrednictwo obliczone na wysokie zyski. Koło wystąpiło więc z inicjatywą założenia w Chorzowie Hurtowni Spożywczej, która by zaopatrywała się towarami Małopolski Wschodniej.

Tak przedstawiałaby się w grubszych zarysach praca. Zaznaczyć należy, że Koło w pracy nie ustaje, i dalej dokłada wszelkich sił w kierunku rozwoju Towarzystwa na terenie Chorzowa i przyciągnięcia do pracy jak największej ilości osób oraz w kierunku bezpośredniej pomocy rodakom Ziemi Wschodnich.

Koło T. R. Z. W. w Katowicach.

Wybrany na Walnym Zebraniu w dniu 23.III.1937 r. Zarząd Koła ukonstytuował się na posiedzeniu w dniu 8.IV.1937 r. następująco: Prezes: Wanda Roehrowa. Wiceprezesi: Jan Mackiewicz, Paweł Rybicki. Sekretarz: Michał Bedlicki. Skarbnik: Zbigniew Wierciński. Zastępcy członków Zarządu: Maria Drozdowska, Dyr. Lutman, Marian Jazienicki, Roman Hrabar.

Na tym samym posiedzeniu zostały obsadzone istniejące już sekcje:

- 1) Sekcja kulturalno-oświatowa — przewodniczący Paweł Rybicki,
- 2) Sekcja opieki nad młodzieżą — przewodn. Wanda Roehrowa,
- 3) Sekcja turystyczna — przewodn. Roman Hrabar,
- 4) Sekcja imprezowa — przewodn. Maria Drozdowska,
- 6) Studium Ziemi Wschodnich — przewodn. Dyr. Lutman.

W tym składzie Zarząd pracował do końca swej kadencji. Już na wstępie Sekretarz Koła spotkał się z dużymi trudnościami, a mianowicie: odległość lokalu Sekretariatu od centrum miasta, brak odpowiednich urządzeń biurowych, oraz brak stenotypistki, na której choćby dorywcze zatrudnienie nie pozwalały skromne fundusze Koła. Utrudniało to bardzo, sprawną działalność Sekretariatu.

Dzięki staraniom pani Wandy Roehrowej Koło uzyskało z dniem 1.V.1937 r. odpowiedni lokal na Sekretariat przy ulicy Kościuszki 42 bezpłatnie.

W lokalu tym Sekretariat Koła mieścił się do dnia 15.X.1937 r. a następnie został przeniesiony na ulicę Pocztową 16 m. 10. Przeniesienie Sekretariatu nastąpiło na wniosek p. Dyr. Mackiewicza. Bezsprzecznie wyszło to Kołu na korzyść — biorąc pod uwagę pierwszorzędną punkt jakim jest ulica Pocztowa. Tak jak w poprzednim lokalu Koło zostało zwolnione od płacenia miesięcznego czynszu. Celem zasilenia kasy przystąpiono do zorganizowania imprezy teatralnej, która odbyła się dnia 29.V.1937 r. Czysty dochód imprezy przeznaczony został na subwencjonowanie półkolonii. Ze względu na to, iż suma uzyskana z przedstawienia nie wystarczyła, przystąpiono do zorganizowania nowej imprezy. Dzięki inicjatywie Przewodniczącej i pełnej poświęcenia pracy, oraz gorliwego współdziałania innych Pań, mimo niesprzyjających warunków urządzony podwieczorek w Brynówie dał czysty zysk w kwocie zł 310. Cały powyższy zysk łącznie z dochodem uzyskanym z przedstawienia teatralnego poświęcono na cele kolonii. I tak przy pośrednictwie Pan Zofii Stankiewiczowej z Wołczy Dolnej oraz współudziale Koła Gospodyń Wiejskich odbyły się półkolonie w miejscowościach wybranych przez Koło Gospodyń. Pani Julia Szawłowska w Przewłocie koło Buczacza w tamtej miejscowości, za pieniądze uzyskane od Koła Katowice prowadziła również półkolonie. Dwie półkolonie 6-cio tygodniowe, z których jedną sfinansowało nasze Koło, prowadziła pani Scibor-Rylska. Z przesłanych sprawozdań i rachunków mogliśmy się przekonać, że pieniądze te zostały należycie zużyte. Jeśli chodzi o pracę Sekcji turystycznej to pięknym rezultatem jest świetne zorganizowanie przyjęcia przez p. Romana Hrabara, wycieczki z Łużyńca, składającej się z 32 chłopców. Chłopcom tym poza Katowicami pokazano jedną z Hut w Świętochłowicach. Poza tym Zarząd Koła udzielił drobniejszych pomocy dla dzieci w Pszenicznikach oraz na budowę kościoła w Strzeliskach Nowych woj. lwowskiego. Drugi niejako okres działalności Koła rozpoczął się po wakacjach i zaznaczył się przede wszystkim werbowaniem nowych członków. Obecnie jest 180 członków.

Sekcja kulturalno-oświatowa rozpoczęła swą działalność w październiku roku 1936. Wysłane w roku 1936 i początkach 1937 r. ponad 1500 sztuk odezw do świątelników tutejszych obywateli Polaków, z prośbą o dary i czasopisma, nie pozostały bez echa. Za rok 1937 i 1938 zebrano i wysłano pod adresem Zarządu Głównego 4 skrzynie książek, zawierające kilkaset tomów. Z działu czasopism i periody-

ków kawiarnie: Astoria, Otto, Kalinowski, Wiedeńska, oraz Czytelnia Nowoczesna, ofiarowują przeczytane dzienniki i czasopisma, które co 2—3 dni wysyła się na teren wschodni, przydzielony Okręgowi Śląskiemu. W tej akcji należy podkreślić szczególne zrozumienie tutejszego społeczeństwa, które zresztą uwidoczniło się i w przystępowaniu na członków. Gdzie tylko dotarła nasza interwencja, tam zjawiają się datki i nowi członkowie.

Nawiązując do działalności Sekcji imprezowej, należy podkreślić sukces, jaki takowa odniosła przez urządzenie dorocznego balu, który odbył się dnia 5.II.1938 r. Wobec braku specjalnej Sekcji, w pracy około imprezy, brali udział wszyscy członkowie Zarządu. Czysty zysk w kwocie ponad 3.000 zł.

W całym okresie działalności tzn. od 29.III.1938 r. do 14.III. 1938 r. odbyło 12 posiedzeń Zarządu, wysłano 88 pism, nie licząc okólników, zaproszeń i komunikatów. Ostatnim etapem działalności było zorganizowanie w dniu 14.III.1938 r. odczytu Prof. Dyr. Dr Stefana Uhmy pod tytułem „Praca społeczna na terenie Małopolski Wschodniej”. Odczyt ten poprzedził Walne Zebranie.

Koło Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich w Katowicach wzięło na siebie, łącznie z Korpusem Oficerskim Pułku Katowickiego, sprawę wybudowania Domu Ludowego we wsi Kosztowy, pow. Przemyski, oraz postanowiono roztoczyć nad tą placówką stałą opiekę.

Ponad to urzędnicy tutejszego Oddziału P. K. O. wzięli w stałą opiekę Szkołę Ludową w Dryszczowie, gm. Buszcze pow. Brzeżany.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: Karol Grzesik — marszałek Sejmu Śląskiego.

Adres: Katowice, Sejm Śląski.

Koła:

Chorzów — Prezes: Mgr. Henryk Haselbach, Powstańców 10 m. 4.

Katowice — Prezes: Dyr. Wanda Roehrowa, Pocztowa 16 m. 10.

Rybnik — Prezes: Dyr. Roman Dyrkacz, Huta „Silesia”.

Okręg Warszawski

W porozumieniu z Kuratorium Okręgu Szkolnego w Wilnie Okręg Warszawski Towarzystwa postanowił w roku 1936 urządzić gwiazdkę dla dzieci uczęszczających do szkół powszechnych na terenie woj. wileńskiego. Zabawki, zebrane przez Koła oraz 73 zł 97 gr w gotówce przeznaczono dla Koła T. R. Z. W. w Wilejce, które po uprzednim dopienieniu za przesłane pieniądze zabawek, rozdało je miejscowym dzieciom, a przede wszystkim uczestnikom zeszłorocznych kolonii letnich, aby w ten sposób bardziej zacieśnić nawiązaną na koloniach nić sympatii i nie stracić z nimi kontaktu.

Osobny dział pracy Zarządu Okręgu T-wa stanowi sprawa propagandy wyrobów przemysłu ludowego z terenów Ziemi Wschodnich. Za jeden z lepszych sposobów przeprowadzenia tej propagandy, uznał Okręg Warszawski wystawę ruchomą wyrobów przemysłu ludowego z Ziemi Wschodnich. I tak już w połowie 1936 r. delegat Okręgu Warszawskiego udał się na Wileńszczyznę, celem bliższego zapoznania się z wytwórczością ludową na miejscu. Na początku stycznia 1937 zwrócił się do wszystkich placówek T. R. Z. W. na Wileńszczyźnie oraz do Powiatowych Organizacji Kół Gospodyń Wiejskich przy Okręgowych Towarzystwach Organizacji i Kółek Rolniczych — z prośbą o przystą-

pienie do zbiórki próbek i eksponatów tamtejszych wyrobów, jak: samodziałów, haftów, wyrobów koszykarskich, czeczotkowych, tkanin, ceramiki itp. Eksponaty otrzymano z następujących miejscowości: Wilejka, Głębokie, Brasław, Postawy, Stółpce, Sarny i Kamień Koszyrski. Otwarcie wystawy nastąpiło w Warszawie w lokalu T=wa dnia 25 kwietnia 1937 r. przy udziale władz T=wa oraz zaproszonych gości.

Wystawa objęła następujące działy:

1. Koszykarski
2. Tkacki
3. Hafciarski
4. Wyroby czeczotkowe
5. Ceramikę.

Najwięcej eksponatów zgromadziło Koło T. R. Z. W. w Wilejce. Ciekawe były również eksponaty przysłane z Postaw, Głębokiego, Brasławia, Stółpców, Sarn i Kamienia Koszyrskiego.

Pokaz w Warszawie trwał 10 dni i wzbudził duże zainteresowanie zwiedzających.

Stroną artystyczno-dekoracyjną zajęła się p. Naczeln. A. Baranowska, która w skromnych warunkach lokalowych stworzyła z paru set eksponatów piękną i efektowną całość, ilustrującą wspomniany bogaty przemysł ludowy.

Po zamknięciu wystawy w stolicy, przystąpiono do objazdu powiatowych miasteczek woj. warszawskiego, w których istnieją Koła T=wa.

Urządzono pokazy w następujących punktach:

1. Koło T. R. Z. W. w Brzezinach
2. „ „ w Mińsku Mazowieckim
3. „ „ w Płońsku
4. „ „ w Skierniewicach
5. „ „ w Włocławku.

Ogółem zwiedziło wystawę około 1.200 osób. Eksponaty wystawowe podobały się wszystkim pod względem artystycznym i technicznym. Pytano o ceny i możliwości nabycia wyrobów. Sporo zamówień wysłano do wytwórców.

Na podstawie poczynionych przy pomocy przemysłanego pokazu prób propagandy wyrobów przemysłu ludowego z Ziemi Wschodnich można przypuszczać, że powtórzenie, gruntownie przygotowanej, podobnej imprezy w pozostałych Kołach T=wa w Okręgu Warszawskim powinno spotkać się z należytyim zainteresowaniem.

Obecny skład władz:

Zarząd Okręgu: Prezes: Plk. Zygmunt Bohusz-Szysko, Wiceprezes: Red. Stanisław Gąsiorowski, Skarbnik: Mjr. Aleksander Filipowski, Zast. Sekretarza: Kpt. Jan Świętochowski, Zast. Skarbnika: Radca Władysław Skowroń, Członkowie: Starosta Jan Mieszkowski, Burmistrz Trojan Przybora i Inż. Stanisław Okoński.

Adres: Warszawa, Marszałkowska 153 m. 1.

Koła:

Brzeziny — Prezes: Insp. L. Chmielewski, Reformacka 5 m. 1.
Grójec — Prezes: Inż. Jerzy Łączyński, Radomska 7.
Mińsk Mazowiecki — Prezes: Mgr. Michał Pfadt, ul. Rynek, Apteka.
Modlin — Prezes: Plk. Wiktor Eichler, 32 p. p.
Plock — Prezes: Prof. Aleksander Wyczalkowski, Sienkiewicza 18.
Płońsk — Prezes: Dr Jan Szpakowski, ul. 3-go Maja 12.
Pultusk — Prezes: Insp. Antoni Popławski, Inspektorat Szkolny.
Rawa Mazowiecka — Prezes: Ks. Arnold Hamermeister, Zarząd Miejski.
Skierniewice — Prezes: Mgr. K. Oskierko, Senatorska 27.
Sierpc — Prezes: E. Morłowski, Zarząd Miejski.
Żyrardów — Prezes: vacat, p. o. Prezesa Stefan Bardo.

ZAMKNIĘCIA RACHUNKOWE

Sprawozdanie rachunkowe zawiera dochody i wydatki oraz stan majątkowy tylko Zarządu Głównego i Instytutu Gospodarczego Ziemi Wschodnich przy T. R. Z. W. Zarządy Okręgów przedstawiły swoje zamknięcia rachunkowe na Ogólnych Zgromadzeniach Delegatów Kół poszczególnych Okręgów.

Zródłem dochodów Zarządu Głównego były dochody z imprez, dary, subwencje i wpłaty Okręgów z tytułu udziału w składkach członkowskich.

Udział ze składek członkowskich.

Wpływy Zarządu Głównego, pochodzące ze składek członkowskich są stosunkowo niskie. Pochodzi to przede wszystkim stąd, że Zarząd Główny zrezygnował całkowicie z przypadającego mu, w myśl przepisów statutu, udziału w składkach opłacanych przez członków Okręgów Wschodnich T. R. Z. W. Organizacja Okręgów Zachodnich Towarzystwa była, w ciągu ubiegłego okresu sprawozdawczego, przeważnie jeszcze nie zakończona, to też inkasowanie składek na tym terenie napotykało na trudności. Zarząd Główny, nie chcąc nowo powstającym Okręgom na Zachodzie utrudniać prac organizacyjnych i pierwszych kroków działalności, nie wywierał dotychczas większego nacisku na regularne opłacanie składek ze strony tych Okręgów. W rezultacie, część należną Zarządowi Głównemu ze składek członkowskich odprowadzało w okresie sprawozdawczym tylko kilka dawniej powstałych Okręgów na ziemiach zachodnich i centralnych.

Wydawnictwo Rocznika Ziemi Wschodnich.

Jedną z poważniejszych pozycji we wpływach i wydatkach Zarządu Głównego stanowi wydawnictwo Rocznika Ziemi Wschodnich. Dla jaśniejszego zorientowania w kosztach wydawnictwa poszczególnych Roczników i wpływach jakie Zarząd Główny uzyskał z ich rozsprzedaży, podajemy następujące zestawienia:

Rozliczenie z rozsprzedaży „Rocznika Ziemi Wschodnich”

	1935	1936	1937	1938	Razem Zł
Ilość wydanych Roczników . . .	10.000.	12.000.	10.000.	8.000.	40.000.
Koszt wydania Rocznika . . .	20.056.88	17.107.49	14.566.71	11.857.05	63.588.13
Wpływy z ogłoszeń	5.850.—	7.235.—	6.338.80	8.122.05	27.545.85
Koszt wydania Rocznika netto .	14.206.88	9.872.49	8.227.91	3.735.—	36.042.28
Wpływ z rozsprzedaży do dnia 1.V. 1938 r.	10.489.54	7.562.31	4.329.28	1.535.77	23.916.90
Pozostaje do uregulowania . .	3.717.34	2.310.18	3.898.63	2.199.23	12.125.38

Kwota zł. 12.125.38 nie stanowi deficytu wydawnictwa, ponieważ duże ilości Rocznika znajdują się jeszcze w rozsprzedaży, a wpływy z tego tytułu następują stale.

Biurowo Zarządu Głównego.

Uzasadnienie wydatków ponoszonych przez Zarząd Główny na administrację leży w stałym rozwoju tak organizacyjnym, jak i zakresu działalności Towarzystwa. Aparatem wykonawczym Komitetu Wykonawczego oraz Sekcji, Komitetów i innych jednostek organizacyjnych prowadzących pewne odcinki pracy w Zarządzie Głównym — jest Biuro Zarządu Głównego.

Skutkiem tego, zakres działalności Biura jest bardzo szeroki. Utrzymywanie kontaktu osobistego, telefonicznego i korespondencyjnego z wszystkimi jednostkami organizacyjnymi oraz osobami kierującymi pewnymi odcinkami pracy w Warszawie, szeregiem instytucji, organizacji itd. na terenie całego Państwa, a równocześnie z wszystkimi jednostkami organizacyjnymi T. R. Z. W. w terenie — tak Okręgami, jak i Kółami — wymaga to znacznego nakładu wysiłków i dość poważnych kosztów.

Znaczna ilość osób, która, tak w samym Zarządzie Głównym, jak w poszczególnych Sekcjach bierze czynny udział w pracach Zarządu Głównego nakłada na Biuro obowiązki częste, w pewnych wypadkach nawet codziennego, komunikowania się z nimi, dostarczania potrzebnych materiałów, uzgadniania poszczególnych opracowań itp.

Potrzeba tego kontaktu powoduje zużycie stosunkowo dużych ilości połączeń telefonicznych. Biuro Zarządu Głównego przeprowadza przeciętnie około 1000 rozmów telefonicznych miesięcznie. Jeżeli zważyć, że telefonów do Biura jest przynajmniej drugie tyle, otrzymamy około 80 rozmów telefonicznych dziennie, nadawanych i odbieranych przez Biuro, co w ciągu 8 godzinnego dnia pracy daje przeciętnie 1 rozmowę co 6 minut.

Równocześnie do Biura Zarządu Głównego zgłasza się co dzień poważna ilość interesantów, tak z samej Warszawy, jak przybyłych z terenu.

Niemal wszyscy interesanci, chcący załatwić jakąś sprawę w Zarządzie Głównym T. R. Z. W., zgłaszają się przede wszystkim do Biura, jako urzędującego w siedzibie Zarządu Głównego. Biuro po rozpatrzeniu sprawy załatwia ją bezpośrednio lub skierowuje do odpowiedniego referenta Zarządu Głównego. Około 10 członków T. R. Z. W. lub osób postronnych załatwia codziennie swe sprawy w Biurze Zarządu Głównego, odbywając rozmowy trwające od 10 minut do 2 godzin. Niezależnie od osób chcących przeprowadzić dłuższe rozmowy — zgłasza się do Biura bardzo znaczna ilość, 30 do 50 dziennie, interesantów celem nabycia lub zapłacenia za los loteryjny, nabycia Rocznika Ziemi Wschodnich, otrzymania wydawnictw propagandowych i turystycznych T. R. Z. W., otrzymania krótkiej informacji w najrozmaitszych sprawach lub załatwienia innych spraw o charakterze dorywczym.

Najważniejszy zakres działania Biura Zarządu Głównego stanowi załatwianie korespondencji. W okresie sprawozdawczym Biuro wysłało następujące ilości pism:

1. Listy Zarządu Głównego i Sekcji	13.898
2. Druki Zarządu Głównego	484
3. Druki Biura Zarządu Głównego	485
4. Druki Sekcji Turystyki	958
5. Druki Sekcji Bibliotek i Czytelni	809
6. Druki Sekcji Pomocy w Naturze	652
7. Druki Sekcji Dochodów Niestających	354
8. Druki Koła Młodych	743
9. Druki Studium o Ziemiach Wschodnich	239
10. Druki związane z akcją na rzecz inwestycji	228
11. Druki związane z organizacją kas bezprocentowych	193
12. Druki związane z organizacją kolonii letnich	152
13. Druki związane z rozsprzedażą Rocznika	947
14. Druki związane z rozesłaniem sprawozdania i Biuletynu	896
15. Informacja prasowa	7907
16. Komunikaty Zarządu Głównego	1746

Razem 30.691

Jeżeli określić ilość dni roboczych w okresie sprawozdawczym na 470 — Biuro Zarządu Głównego wysyłało dziennie listów, pism i druków przeciętnie 65. Nie biorąc już pod uwagę pracy położonej przy redagowaniu takiej ilości pism, samych przepisywanie maszynowe i ekspedycja wymagać musiała znacznego nakładu pracy, tym bardziej, że ilość pisma maszynowego wykonywanego w Biurze, nie ograniczała się do korespondencji wyłącznie, lecz obejmowała poważną ilość referatów, sprawozdań, zestawień, brudnopisów itp.

Dostarczanie korespondencji miejscowej, przesyłanie materiałów i odbiór rozmaitych opracowań od Członków Zarządu Głównego i Sekcji wymagało poważnej ilości przejazdów tramwajowych i utrzymywanie 2-ech gońców, będących niemal przez cały czas urzędowania Biura w drodze i na posyłkach.

Poza wykonywaniem wszelkich czynności wchodzących w zakres biurowości, Biuro Zarządu Głównego przygotowywało „Informację dla Członków Sekcji Prasowej”, „Komunikaty Zarządu Głównego”, wszelkiego rodzaju sprawozdania, zbierało ogłoszenia do Roczników Ziemi Wschodnich, prowadziło rozsprzedaż Rocznika, administrowało wszystkimi wydawnictwami T. R. Z. W.

Kierownik Biura Zarządu Głównego wyjeżdżał w okresie sprawozdawczym wielokrotnie w teren dla nawiązania bezpośredniego kontaktu z placówkami T. R. Z. W. i załatwiania spraw organizacyjnych.

Zarząd Główny T. R. Z. W. zatrudniał w okresie sprawozdawczym 3 pracowników umysłowych i 2 pracowników fizycznych. Prócz tego, dzięki przychylnemu ustosunkowaniu się Funduszu Pracy uzyskano stałą subwencję miesięczną na zatrudnienie w Biurze kilku bezrobotnych pracowników umysłowych.

Kierownikiem Biura Zarządu Głównego był w okresie sprawozdawczym p. Jan Nagórski.

Biuro Zarządu Głównego pracuje codziennie, z wyjątkiem świąt i niedziel od godz. 8 — 15 przed południem i od 17.30 — 20.30 po południu.

W związku z oddaniem dwu pokoi w Biurze Zarządu Głównego Zjednoczeniu Chrześcijańskich Kas Kredytu Bezprocentowego i jednego pokoju dla Komitetu dla Spraw Szlachty Zagrodowej — lokal T. R. Z. W. w Warszawie uległ w okresie sprawozdawczym dalszemu rozszerzeniu. Obecnie w lokalu T. R. Z. W. przy ul. Marszałkowskiej 153 znajdują się:

IV piętro, m. Nr 8: Kierownik Biura — 1 pokój, Biuro Zarządu Głównego i Kolektura Loterii Klasowej — 2 pokoje, Zjednoczenie Ch. K. K. B. — 2 pokoje, Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich, Koło Lwowian i Przyjaciół Lwowa i Sekcja dla Spraw Małopolski Wschodniej — 2 pokoje, Komitet dla Spraw Szlachty Zagrodowej i Koło Stanisławowian — 1 pokój.

II piętro, m. Nr 4: Sekcja Bibliotek i Czytelń — 2 pokoje, Sekcja Dochodów Niestałych — 1 pokój, Sekcja Pomocy w Naturze — 1 pokój.

I piętro, m. Nr 1: Biuro Okręgu Stołecznego T. R. Z. W. — 1 pokój, Koło Wilnian, Podola i woj. Nowogródzkiego — 1 pokój, Koło Polesia, Przyjaciół Wołynia i Koło Młodych — 1 pokój, Sekcja Kół Szkolnych — 1 pokój, Sala Konferencyjna, Sekcja Turystyki i Okręg Warszawski T. R. Z. W. — 1 pokój.

W jednym z poprzednich rozdziałów sprawozdania zostało wspomniane, że na terenie Warszawy pracuje około 200 aktywnych członków T. R. Z. W., czynnie współpracujących we wszystkich poczynaniach T. R. Z. W. Fakt, że pokoje są w godzinach popołudniowych niemal bez wyjątku wykorzystane i że często odczuwa się trudność, gdzie osoby zgłaszające się do pracy pomieścić, a nigdy nie odczuwa się nadmiaru miejsca — świadczy również o tym, jak znaczna ilość członków T. R. Z. W. pracę swoją codziennie sprawom Ziemi Wschodnich poświęca.

Bilans na dzień 31 grudnia 1936 r.

Zarządu Głównego Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich

Stan czynny.	
1. Gotówka:	
a) P. K. O. r-k czekowy	zł 444.51
b) P. K. O. r-k oszczęd.	„ 1303.90
c) P. K. O. r-k czekowy	
Wydawn. Kalendarza	29.46
d) B. G. K. ks. depozyt.	„ 3728.38
e) podręczna kasa	„ 175.54
	zł 5.681.79
2. P. K. O. r-k funduszu turystycznego	„ 9.720.82
3. Biblioteki	„ 37.215.09
4. Ruchomości	„ 4.504.20
5. Różni za Kalendarze	„ 13.792.90
6. Remanent Kalendarzy	„ 1.784.40
7. Koła Okręgu Stołecznego za drzewka owocowe	„ 2.117.34
8. Okręgi i Koła	„ 62.98
9. Sumy przechodnie	„ 1.366.25
	zł 76.245.77

Stan bierny.	
1. Kapitał rezerwowy	zł 7.674.16
2. Fundusz na umorzenie wart bibliotek	„ 37.215.09
3. Fundusz na umorz. wart. ruchomości	„ 905.44
4. Fundusz turystyki	„ 9.920.82
5. Fundusz na propagandę oszczędności wśród drużyn harcerskich	„ 700.—
6. Rezerwa na należności wątpliwe	„ 10.000.—
7. Pożyczki z Państw. Banku Rolnego	„ 2.200.—
8. Okręgi i Koła	„ 810.88
9. Sumy przechodnie	„ 5.895.10
10. Nadwyżka	„ 924.28
	zł 76.245.77

Wpływy i wydatki za rok 1936.

W P Ł Y W Y:	W Y D A T K I:
1. Wpłaty Okręgów z tytułu składek	1. Pensje i ubezpiecz. prac. Zarządu Głównego
2. Imprezy dochodowe:	2. Wydatki na zatrudnienie bezrobotnych pracowników umysłowych:
a) Sekcja Dochodów Niestatych	a) wydano
b) " Pomocy w Naturze	b) zarezerwowano na rok następny
3. Wydawn. Rocznika Ziemi Wschodnich:	3. Lokal, opał, światło
a) wpływ za ogłoszenia	4. Telefon
b) różni za "Roczniki"	5. Koszty podróży w sprawach Towarzystwa
c) rezydent Kalendarzy	6. Druki
4. Turystyka:	7. Porto
a) saldo z 1935 r.	8. Wydatki kancelaryjne
b) wpłaty "Orbisu" i Ligi Popierania Turystyki	9. Umorzenie wart. ruchomości
c) odsetki od salda w P. K. O.	10. Ubezpieczenie ruchomości i remont
5. Kolektura Loterii Państwowej	11. Dotacje na koszty organizacji Okręgów Wschodnich
6. Dotacja Fund. Pracy za zatrudnienie bezr. pracow. umysłowych	12. Wydawnictwa:
7. Procenty i inne wpływy	a) Rocznik Ziemi Wschodnich
8. Subwencje i dary:	b) wydawnictwa i propaganda
a) na cele Towarzystwa	13. Studium o Ziemiach Wschodnich
b) na cele specjalne:	14. Dotacje na prace młodzieży
na Inst. Gosp. Ziemi Wschodnich	15. Dom Akademika na Polesiu
na Dom Akadem. na Polesiu	16. Biblioteki i Czytelnie
na prace młodzieży	17. Turystyka:
	a) wydano
	b) zarezerwowano
	18. Pomoc szkolna
	19. Pomoc w naturze
	20. Instytut Gospodarczy Ziemi Wschodnich
	21. Inne wydatki nieprzewidziane
	22. Dotacja rezer. na nal. wątpliwe za "Rocznik"
	23. Odpis składek nieopłaconych przez Kola Okręgu Stołecznego
	24. Odpisano z wart. Kalen. 1936 r.
	25. Nadwyżka
	zł 89.999.44

PROTOKÓŁ

Główna Komisja Rewizyjna Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich w składzie: przewodniczącego p. Józefa Romana Frycza i członków pp. Władysława Bartosika, Andrzeja Prymona, Klemensa Remera i Konstantego Zacherta przystąpiła na wniosek Zarządu Głównego do sprawdzenia rachunkowości i majątku Towarzystwa za rok 1936.

Na odbytych w czasie od dnia 13 do dnia 22 grudnia 1937 roku w lokalu Towarzystwa przy ulicy Marszałkowskiej Nr 153 w Warszawie posiedzeniach Główna Komisja Rewizyjna sprawdziła ważniejsze pozycje księgi głównej i ksiąg szczegółowych i znalazła je zgodnymi z odpowiednimi dowodami. Następnie Komisja zbadała przedstawiony jej bilans Zarządu Głównego Towarzystwa na dzień 31 grudnia 1936 roku zamknięty w stanach czynnym i biernym sumą zł. 76.245.77 oraz rachunek wpływów i wydatków Zarządu za rok 1936, wykazujący w obrotach sumę zł. 89.999.44 z nadwyżką wpływów nad wydatkami w kwocie zł. 924.28.

Komisja stwierdza, że pozycje gotówkowe stanu czynnego bilansu zgodne są z dokumentami i potwierdzeniami instytucji finansowych, pozostałe — z odpowiednimi wykazami. Zamieszczone w stanie biernym fundusze, a mianowicie fundusz na całkowite umorzenie bibliotek w sumie zł. 37.215.09 oraz fundusz na umorzenie ruchomości w wysokości 20% ich wartości, jak również rezerwa na należności wątpliwe za kalendarze w kwocie zł. 10.000. — wykazują w porównaniu z rokiem zeszłym znaczny wzrost i zabezpieczają Towarzystwo od ewentualnych strat. Kapitał rezerwowowy wynosi zł. 7.674.16. Wszystkie pozycje bilansu zgodne są z saldami księgi głównej.

Przy porównaniu poszczególnych pozycji wpływów i wydatków z budżetem na rok 1936 Komisja zauważyła zarówno nadwyżkę wpływów jak i wzrost wydatków, dotyczących głównie turystyki. Otrzymane przez Towarzystwo na ten cel kwoty wraz z pozostałością z r. 1935 dały możliwość pokrycia wydatków w kwocie zł. 6.760.34 i powiększenia funduszu turystyki na rok przyszły do sumy złotych 9.920.82.

Stwierdzając dalszy pożyteczny rozwój Towarzystwa, Główna Komisja Rewizyjna w wyniku dokonanego przez siebie sprawdzenia rachunkowości Zarządu Głównego, proponuje Walnemu Zjazdowi za twierdzenie rachunku wpływów i wydatków tudzież bilansu Zarządu Głównego za rok 1936 i stawia wniosek na zasadzie § 37 Statutu o udzielenie Zarządowi Głównemu absolutorium.

Warszawa, dn. 22 grudnia 1937 r.

Przewodniczący:
(—) J. Frycz.

Członkowie:

- (—) K. Zachert
- (—) A. Prymon
- (—) W. Bartosik
- (—) K. Remer.

Bilans na dzień 31 grudnia 1937 r.
Zarządu Głównego Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich

Stan czynny.		Stan bierny.	
1. Gotówka:			
a) P.K.O. r-ek czekowy	zł 4.491.90	1. Kapitał rezerwowy	zł 8.821.02
b) P.K.O. r-ek oszczędn.	" 2.930.—	2. Fundusz na umorzenie wart. bibl.	" 52.416.94
c) P.K.O. r-ek czekowy		3. Fundusz na umorz. wart. ruchom.	" 1.413.56
wydawn. Rocznika	" 116.60	4. Fundusz Turystyki	" 8.202.20
d) B.G.K. ks. depozyt.	" 3.738.20	5. Fundusz Kas Bezprocentowych	" 17.214.78
e) podręczna kasa	" 385.54	6. Fundusz Kolonii Letnich	" 4.036.55
2. P.K.O. r-ek kapitału rezerwowego	zł 11.662.24	7. Fundusz na propag. oszczędności	" 700.—
3. P.K.O. r-ek funduszu turystycznego	" 8.821.64	wśród Drużyn Haćerskich	"
4. P.K.O. r-ek funduszu kas bezprocent.	" 6.963.70	8. Inne fundusze administrowane przez	"
5. P.K.O. r-ek funduszu kolonii letn.	" 17.220.68	Zarząd Główny wg zestawienia	" 1.078.31
6. Biblioteki	" 4.036.35	9. Rezerwa na należności wątpliwe	" 15.000.00
7. Ruchomości	" 52.416.94	10. Roczники oddane w komis	" 5.294.27
8. Różni za Roczniki Ziemi Wschodn.	" 5.081.20	11. Okręgi i Koła	" 51.55
9. Roczniki Ziemi Wschodnich	" 12.841.62	12. Różni wg zestawienia	" 5.522.44
10. Okręgi i Koła	" 6.898.26	13. Nadwyżka	" 13.293.17
11. Sumy do rozliczenia	" 3.222.05		
	" 3.880.11		
	zł 133.044.79		
			zł 133.044.79

P R O T O K Ó Ł

Główna Komisja Rewizyjna Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich w składzie: przewodniczącego p. Józefa Romana Frycza i członków pp. Władysława Bartosika, Klemensa Remera i Konstantego Zacherta przystąpiła na wniosek Zarządu Głównego do sprawdzenia rachunkowości i majątku Towarzystwa za rok 1937.

Na odbytych w czasie od 22 do 29 kwietnia 1938 roku w lokalu Towarzystwa przy ulicy Marszałkowskiej Nr 153 w Warszawie posiedzeniach Główna Komisja Rewizyjna sprawdziła ważniejsze pozycje księgi głównej i ksiąg szczegółowych i znalazła je zgodnymi z odpowiednimi dowodami. Następnie Komisja zbadała przedstawiony jej bilans Zarządu Głównego na dzień 31 grudnia 1937 r. zamknięty w stanach czynnym i biernym sumą zł 133.044.79 oraz rachunek wpływów i wydatków za rok 1937 wykazujący w obrotach sumę zł 213.056.78 z nadwyżką w kwocie zł 13.293.17 i stwierdza zgodność tychże z księgą główną i ksiązkami szczegółowymi. Salda rachunków gotówkowych stanu czynnego bilansu zgodne są z pozostałościami wykazanymi w książeczkach i potwierdzeniach instytucji finansowych.

Komisja zauważyła w roku sprawozdawczym dalszy znaczny wzrost działalności Towarzystwa. Zarówno stan bibliotek jak i fundusz na umorzenie tychże zwiększył się o zł 15.201.85 do sumy zł 52.416.94; powstały nowe fundusze jak: fundusz kas bezprocentowych w sumie zł 17.214.78, fundusz kolonii letnich w kwocie zł 4.036.55; rezerwa na należności wątpliwe powiększona została o zł 5.000.— do zł 15.000.—; wzrosły wpływy z imprez dochodowych Sekcji Dochodów Niestalych o zł 6.029.71, z kolektury Loterii Państwowej — do zł 3.812.08; wpływ subwencji i darów na cele ogólne wyniósł sumę zł 54.355.52, zaś na cele specjalne zł 111.355.95, która to suma w całości została użyta na wskazane cele. Jednocześnie Komisja Rewizyjna stwierdziła, że wykonanie budżetu za 1937 r. wykazuje oszczędność w sumie zł 16.120.88 (preliminowano zł 91.800.— — wydano zł 75.679.12).

Niezależnie od bilansu Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich Główna Komisja Rewizyjna sprawdziła przedstawiony jej bilans na dzień 31 grudnia 1937 roku Instytutu Gospodarczego Ziemi Wschodnich, zamknięty w stanach czynnym i biernym sumą zł 12.583.45 oraz rachunek wpływów i wydatków wykazujący w obrotach sumę zł 71.292.44 z nadwyżką zł 6.057.02 i stwierdza ich zgodność z odpowiednimi dowodami, tudzież z księgą główną i ksiązkami szczegółowymi.

Prócz tego Główna Komisja Rewizyjna sprawdziła sprawozdanie kasowe Komitetu Opieki nad Pobożowskimi Legionami Polskich za czas od 4 czerwca 1936 roku do 11 marca 1938 r. wykazujące w dochodach zł 3.130.68 i w wydatkach zł 2.546.09 z pozostałością zł 584.59 i znalazła je zgodnymi z odnośnymi dowodami.

W wyniku dokonanego przez siebie sprawdzenia rachunkowości Zarządu Głównego, Główna Komisja Rewizyjna proponuje Walnemu Zjazdowi zatwierdzenie bilansów i rachunków wpływów i wydatków za rok 1937 i stawia wniosek na zasadzie § 37 Statutu Towarzystwa o udzielenie Zarządowi Głównemu absolutorium.

Warszawa, dn. 30 kwietnia 1938 r.

Członkowie:

- (—) W. Bartosik
- (—) K. Remer
- (—) K. Zachert

Przewodniczący:

(—) J. Frycz

136688

KOLEKTURA

POLSKIEJ PAŃSTWOWEJ LOTERII KLASOWEJ
TOWARZYSTWA ROZWOJU ZIEM WSCHODNICH

daje takie same szanse wygrania

1.000.000

Z Ł O T Y C H

jak każda inna prywatna kolektura,
dochód zaś z niej przeznaczony jest
na realizację celów

TOWARZYSTWA ROZWOJU ZIEM WSCHODNICH

Kupując los

wzbogacasz siebie
przyczyniasz się do podniesienia
stanu gospodarczego i kulturalnego
Ziem Wschodnich

Adres

Warszawa, Marszałkowska 153 m. 8 tel. 229-00

Konto P. K. O. 28.700

2998
60.000

11/1